

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА
ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ**

КАФЕДРА АНАЛІТИЧНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

**МАТЕРІАЛИ І ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО СЕМІНАРУ
«НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА ТА ІНФРАСТРУКТУРНІ
ПРОЄКТИ»**

28 вересня 2022 р.

м. Дніпро

Н 35 Національна економіка та інфраструктурні проєкти: матеріали I Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Дніпро, 28 вересня 2022 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 224 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Наливайко Л. Р. – проректор Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України;
Савіщенко В. М. – директор Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук кандидат педагогічних наук, доцент;
Фісуненко Н. О. – завідувач кафедри аналітичної економіки та менеджменту Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат економічних наук;
Верхоглядова Н. І. – професор кафедри аналітичної економіки та менеджменту Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор економічних наук, професор;
Коваленко-Марченкова Є. В. – начальник науково-редакційного відділу, доцент кафедри аналітичної економіки та менеджменту Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат економічних наук;
Протопопова Н. А. – старший викладач кафедри аналітичної економіки та менеджменту Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Збірник містить матеріали I Всеукраїнського науково-практичного семінару. У науково-практичному заході взяли участь науковці, викладачі, стейкхолдери та здобувачі закладів вищої освіти та наукових установ України, а також фахівці-практики органів влади. Тематика публікацій охоплює актуальні питання економіки та управління соціально-економічним розвитком країни в умовах глобалізаційних викликів.

Матеріали семінару можуть бути використані в науково-дослідній роботі та навчальному процесі ЗВО, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

Матеріали опубліковано в авторській редакції, факти, судження й висновки авторів публікацій не завжди підтверджуються та поділяються редакційною колегією.

ЗМІСТ

Захарова О. В. Економіка війни. вплив війни на економіку держави та можливі наслідки	7
Плаксієнко В. Я. Бухгалтерський облік як інституціональна складова забезпечення економічної безпеки в глобальному просторі.....	10
Микитенко В. В., Драчук Ю. З. Політичні й інформаційні аспекти управління сталим господарюванням у критичній інфраструктурі України	12
Томарева-Патлахова В. В. Методичні підходи до оцінювання організаційної культури керівників.....	15
Верхоглядова Н. І., Кононова І. В. Функціонування та розвиток соціально-економічної системи в умовах невизначеності	19
Кононова І. В., Верхоглядова Н. І. Інституціональні аспекти розвитку національної економіки в умовах передових досягнень науки, технологій та інновацій	21
Хамініч С. Ю., Хамініч О. В. Імперативи освіти в умовах війни	23
Живко З. Б., Прокопишин О. С., Родченко С. С. Формування інноваційної моделі стратегічного розвитку в управлінні безпековою економікою	25
Маковоз О. С., Кузьменко Т. С. Логістичні рішення інноваційних проєктів ІТ-компаній.....	29
Биба В. А., Уточенко Д. М. Гендерна політика в системі адміністративного менеджменту: виклики та реалії сьогодення	32
Кононова І. В., Шевченко Є. М. Типологія аналітичних процедур в управлінні підприємством	34
Гудима О. В. Вплив глобалізації на розвиток економічної системи України.....	37
Терлецька В. О. Сутність венчурного бізнесу	41
Гнезділова О. М. Кадровий облік під час війни	44
Лиса О. В. Стан інноваційної інфраструктури економіки України.....	49
Черненко К. В. Сучасний досвід обліку витрат на інновації.....	52
Наконечна Н. В. Ресурсо-орієнтований підхід до формування стратегії забезпечення фінансової безпеки бізнес-структур.....	53
Дроботя Я. А., Дорошенко О. О. Основні типи загроз диджиталізації в банківській діяльності	57
Тюха І. В. Тайм-менеджмент – інструмент підвищення ефективності операційної діяльності суб'єктів господарювання	58
Chaikin O. Global economy inclusive growth vision	61

Гребенюк А. М. Загрози інформаційної безпеки в умовах військового стану	65
Рибальченко Л. В. Сучасний стан економічної безпеки України.....	67
Остапенко Т. М. Логістичні витрати поставок продукції (робіт, послуг).....	69
Остапенко Т. М. Шляхи підвищення ефективності використання основних та оборотних засобів підприємства.....	71
Кубецька О. М. Економіка – гендерно обумовлена структура	73
Фісуненко Н. О., Альошина Т. В. Механізм оцінки впливу факторів зовнішнього середовища на економічну безпеку будівельних підприємства	75
Кубецька О. М., Остапенко Т. М. Види неплатоспроможності підприємства та особливості її діагностики	78
Калініченко З. Д. Дієздатність механізмів забезпечення економічної продуктивності та розвиток національної економіки у період повоєнного відновлення.....	80
Калініченко З. Д. Створення ланцюгів доданої вартості та його місце в управлінні національною економікою після війни	83
Купчак М. Я., Саміло А. В. Цивільний захист як невід’ємна складова безпекової політики України: правові аспекти.....	86
Didenko A., Protoporova N. Mechanism for the protection of socio-economic systems	89
Король Р. М., Мироненко М. А., Рябець М. А. Трансформація організаційно-господарської діяльності державного наукового стратегічного підприємства в умовах дії воєнного стану	91
Сокол П. М., Бабіч А. Д. Digital-маркетинг в сучасних умовах	95
Морозова Є. П., Ярлік Т. В. Основні аспекти маркетингової діяльності у сфері девелопменту нерухомості	98
Сидоров О. А., Медлярська А. С. Проект та управління проектом.....	101
Сидоров О. А., Халемонець Є. А. Економічна безпека держави в умовах воєнного стану.....	103
Сидоров О. А., Мостовий О. Б. Стратегічне управління підприємством на засадах інноваційного розвитку	105
Сидоров О. А., Носова І. В. Проект та управління проектом	107
Фісуненко Н. О., Гаврилюк Т. М. Сучасні тенденції розвитку української економіки в умовах воєнного стану.....	109
Альошина Т. В., Векленко О. Г. Нормативно-правове регулювання економічних відносин в умовах воєнного стану	111
Кубецька О. М., Жигуліна Я. О. Управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства.....	113

Альошина Т. В., Соха Г. В. Роль громадської компетентності у формуванні активної громадянської позиції.....	115
Фісуненко Н. О., Діденко О. В. Проектний менеджмент як засіб досягнення мети підприємства.....	116
Сидоров О. А., Носова І. В. Проект та управління проектом.....	118
Кубецька О. М., Чибук І. П. Система митного регулювання в Україні.....	120
Новік І. О., Якименко С. М. Державний борг та його наслідки в розвитку країни.....	122
Шпеник С. І. Формування ефективної ринкової інфраструктури національної економіки.....	124
Кокоріна В. І. Особливості функціонування сучасних глобальних ринків.....	126
Іванчук Ю. Г., Протопопова Н. А. Особливості аудиту в умовах воєнного стану.....	131
Замковий О. І., Зуєва А. С. Роль стратегічного управління інформаційними технологіями та інноваціями в діяльності банків.....	133
Сокол Р. В., Протопопова Н. А. Антикризова економічна політика держави.....	135
Лощенко А. О., Іванов О. В. Розробка стратегії розвитку підприємства на основі конкурентних переваг	137
Тишков В. Р. Актуальні напрями побудови процедур антивідмивного регулювання в Україні	140
Недойнов К. В., Мамедова Сона Али кизи. Концепція фіскального простору в умовах воєнного стану.....	142
Тонкопій М. В., Гладкова О. Є. Нестандартні стратегії подолання кризових явищ в економіці.....	144
Киричко Д. Є., Самойлов І. О. Трансформаційні перетворення в сфері забезпечення економічної безпеки.....	146
Димихіна Ю. А., Соболев Б. В. Концепція енергетичної безпеки в сучасних умовах	149
Киричко Д. Є., Носова І. В. Напрями відновлення України через цифровізацію	151
Ткачова К. Ю. Економічна безпека в системі управління аграрним підприємством.....	153
Морозова І. В. Актуальні загрози національній безпеці України та механізми захисту національних інтересів України.....	156
Зубенко О. П. Чому гендер є важливим для соціально-економічного розвитку національної економіки	157
Бут К. А. Соціально-економічна безпека України та її забезпечення.....	159
Буцанова К. Г. Стратегічне планування як основа сталого розвитку підприємства	163
Буц А. О. Трудова міграція в умовах сучасної фінансово-економічної кризи: виклики для України	165

Падалка А. В. Інфраструктура в зовнішньоекономічній діяльності України.....	167
Андрейчук Д. В. Роль волонтерських організацій в умовах війни в Україні.....	168
Лозовіцька В. А. Сутність кризи підприємства.....	170
Соха Г. В. Причини виникнення кредитних відносин.....	174
Сойко К. А. Особливості формування прибутку.....	175
Перетятко К. О. Критерії вибору організаційної структури управління проектом.....	179
Буцанова К. Г. Характеристика методів планування прибутку.....	180
Колесник А. С. Виробничі системи як основа економіки підприємства.....	183
Кошова К. О. Прибуток як головний об'єкт управління.....	185
Кутенко Д. Д. Основні функції прибутку.....	186
Шмиголь Д. Р. Методи оцінки конкурентоспроможності торговельних підприємств.....	188
Шмиголь К. Р. Конкурентоспроможність продукції як головний об'єкт управління.....	190
Єна Т. В. Реклама як метод впливу на поведінку споживача.....	192
Бут К. А. Характеристика моделей прогнозування банкрутства підприємства.....	194
Векленко О. Г. Сутність і особливості управління підприємствами в умовах кризи.....	197
Соколов І. Т. Сутність фінансової стабілізації підприємства.....	199
Проценко А. М. Інтеграція України у Європейський Союз та історія співпраці України з Європейським Союзом.....	201
Липка Я. В. Дослідження сучасних механізмів протидії економічній злочинності як фактору забезпечення національної безпеки держави.....	203
Лось Д. Ю. Причини виникнення кредитних відносин.....	205
Халемонець Є. А. Економічний зміст грошових коштів.....	207
Тодоренко І. О. Прийняття стратегії забезпечення національної безпеки і створення механізму протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам.....	209
Падалка А. В. Забезпечення ідентифікації та оцінювання загроз економічної безпеки в системі державного управління.....	212
Колесник А. С. Сутність стратегії забезпечення національної безпеки та її роль у створенні протидії загрозам.....	215
Ісаєв А. М., Єршов М.-О. В., Шиманська К. В. Особливості застосування феноменологічного методу при дослідженні проблеми цифрової трансформації бізнесу у світлі теорії змін.....	219

ЗАХАРОВА Оксана Володимирівна,
*професор кафедри менеджменту та
бізнес-адміністрування
Черкаського державного
технологічного університету,
доктор економічних наук, професор*

ЕКОНОМІКА ВІЙНИ. ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕКОНОМІКУ ДЕРЖАВИ ТА МОЖЛИВІ НАСЛІДКИ

В основі успішного функціонування економіки країни як в оперативному, так і в стратегічному періодах лежить лише один фактор – якість освіти. І цю тезу можна спростувати багато разів, казати і доводити, що гроші та інвестиції або природно-кліматичні та політичні фактори є більш дієвими, проте істина від цих слів не зміниться. Лише в тому регіоні та країні буде високо розвиненою та інноваційною економіка, де спостерігається високий рівень якості освіти – від шкільної і до вищої. Забезпечення молоді конкурентоспроможними знаннями, розвиток їх підприємницьких навичок та озброєння конкретними інструментами економічної дії є мабуть головною умовою активізації й масштабування малого бізнесу на території, а отже і фактором відкриття нових робочих місць, скорочення таких негативних явищ в економіці країни як безробіття, міграція працездатного та перспективного населення за межі країни, низький рівень доходів та незадовільний рівень життя населення. Отже, можемо констатувати, що в основі розвитку економіки країни завжди лежить якісна освіта, формування та підтримка якої має стати однією з пріоритетних складових державної політики та підтримки.

Починаючи з 2014 р., внаслідок розгортання в Україні суспільно-політичного та військового конфлікту, в науково-освітньому просторі виникло нове для країни явище – вимушене переміщення ЗВО, наукових установ, науково-педагогічних й наукових працівників до інших міст і регіонів країни. До того ж протягом 2014-2022 рр. частину науково-освітнього потенціалу країни було втрачено через залишення певного числа працівників науково-педагогічного складу ЗВО на непідконтрольних Україні територіях Донецької і Луганської областей, Автономної Республіки Крим та виїзд освітян і науковців за межі країни на тимчасове або постійне місце проживання, кардинальну зміну виду діяльності освітян. А з моменту повномасштабного вторгнення військ агресора в Україну, тобто починаючи з 24 лютого 2022 р., відбулися такі непоправні явища, як масштабні руйнування закладів освіти, втрата життя викладачів та учнів і здобувачів, масові переміщення дійсних та потенційних учасників навчального процесу на більш безпечні українські території та за межі країни. Через це в освітньому просторі країни виникла необхідність у докладанні зусиль щодо припинення та запобігання надалі тенденціям втрати науково-освітнього потенціалу та міграції прогресивної частини освітян і науковців за межі України, що сьогодні відбувається досить інтенсивно та обмежує можливість реалізації інноваційного сценарію її розвитку [1].

Потребують також ґрунтового дослідження питання щодо рівня і якості життя науково-педагогічних та наукових працівників, внутрішньо переміщених до інших регіонів України, достатності й дієвості законодавчого регулювання діяльності тимчасово переміщених ЗВО. Важливість цього питання пояснюється тим, що від того, наскільки сприятливими для освітян і науковців будуть створені умови на місцях, буде залежати рівень їх мотивації до продуктивної праці, бажання якісно працювати на території країни і нарощувати її науково-освітній потенціал. Це має стати запорукою суспільного та соціально-економічного оздоровлення регіональної економіки, у тому числі територій окупованих і постраждалих від війни регіонів, країни в цілому. Крім того, слід також особливу увагу приділити тим закладам освіти, які процеси переміщення вимушені були реалізовувати двічі [2].

Явище переміщення освітніх закладів та наукових установ з невідконтрольних Україні територій потребує ґрунтового дослідження з метою встановлення актуального рівня результативності їх функціонування протягом 2014-2022 рр., визначення проблемних аспектів й перспектив подальшого розвитку, обґрунтування управлінських рішень, спрямованих на покращення умов їх діяльності та забезпечення достатнього рівня якості освітніх та наукових послуг, які надаються в країні, що корелює з акредитаційними вимогами Національного агентства забезпечення якості вищої освіти. Означена комплексна оцінка впливу конфлікту на стан функціонування освітньої та наукової сфер діяльності України має бути проведеною з метою спроби одночасного кількісного визначення масштабів негативних наслідків втрати науково-освітнього потенціалу ЗВО, переміщеними з невідконтрольної України території, та тих позитивних зрушень, що відбулися в результативності науково-освітньої діяльності інших ЗВО України в результаті прийому переміщених працівників.

За умови відсутності достовірних й вичерпних оприлюднених статистичних й аналітичних даних щодо реального стану вимушеного переміщення освітян та науковців доцільним є здійснення хоча б приблизної оцінки масштабів такої втрати, що у подальшому має стати основою розробки дорожньої карти збереження інтелектуального капіталу як Сходу, так і всіх постраждалих від російсько-воєнної агресії територій країни, адаптації переміщених науковців і освітян до кардинально змінених умов життя і праці й відновлення науково-освітнього потенціалу всіх областей України, що буде сприяти оздоровленню економіки регіонів України у коротко- та довгостроковому періоді часу.

Одним з ключових факторів у оперативному плані для стабілізації економіки країни як під час війни, так і у повоєнний період має стати активний підприємницький рух. Дійсно, саме мікро-, малий та середній бізнес являються тими рушійними силами, які сьогодні дозволяють триматися на плаву українській економіці. До того ж, саме цей сектор економіки країни сьогодні створює нові робочі місця, у тому числі і для внутрішньо переміщених осіб. Тобто малий бізнес сьогодні відіграє роль драйвера як економічної, так і

соціальної складових регіональної економіки і його розвиток та поширення має стати одним з найбільш результативних факторів стабілізації ситуації в країні за умови повного припинення воєнних дій та отримання безпекових гарантій для України від надійних зарубіжних партнерів. Проте виникає питання – яким чином досягти активізації підприємницького руху на певній території? Відповідь на це питання може бути лише одна – забезпечити перспективну молодь та економічно активних представників дорослого населення достатніми знаннями щодо того, яким чином організувати власний бізнес і досягти на цьому підґрунті економічного успіху. Важливу роль тут також має відіграти соціальне підприємництво, прототипом якого вже сьогодні виступає дуже поширене за останніх сім місяців явище волонтерства.

Отже, дуже важливо вже сьогодні таким чином формувати навчальні плани освітніх програм в українських закладах освіти, щоб надати здобувачам конкретних знань щодо процедур відкриття власної справи та закріпити ці знання на практиці. Доцільно також проводити для всіх бажаючих, особливо для осіб, які брали участь у бойових діях, або для вимушено переміщених осіб інтенсивні курси з підвищення кваліфікації за тематикою бізнес-планування. Якісне проведення таких заходів дозволить забезпечити більш швидкий процес соціалізації цих вразливих груп населення та створити додатковий фактор для активізації регіональної економіки.

Отже, за будь-яких умов, саме освіта має стати тим драйвером економіки України, який дозволить більш легко та безболісно перетворити «економіку війни» на економіку мирного етапу існування незалежної країни.

Список використаних джерел:

1. Захарова О. В. Трансформації науково-освітнього потенціалу закладів вищої освіти України через тимчасову окупацію частини території Донецької та Луганської областей, анексію Республіки Крим. *Освітня аналітика України*. 2020. № 4 (11). С. 47-59.
2. Захарова О. В. Шість років випробувань на міцність. *Феномен української інтелігенції в контексті глобальних трансформацій* (до 100-річчя заснування ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»): матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Покровськ, ДонНТУ, 9-10 квітня 2020 р.). Покровськ: ДВНЗ «ДонНТУ», 2020. С. 71-75.

ПЛАКСІЄНКО Валерій Якович,
*професор кафедри бухгалтерського
обліку та фінансів
Полтавського державного
аграрного університету,
доктор економічних наук*

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ГЛОБАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ

За останнє десятиліття в Україні активно трансформуються інститути та інституції контрольно-антикорупційного спрямування. Зокрема, національне антикорупційне бюро, антикорупційні суди, прокуратура та ін. В освітніх стандартах з'явилися навіть нові спеціальності (програми) з управління фінансово-економічною безпекою за якими готують фахівців в основному на базі бакалаврів з обліку і оподаткування та менеджменту. Однак, очікувані результати від діяльності цих органів та фахівців ще далеко не досягнуті.

Раніше діючі органи народного контролю, контрольно-ревізійні управління, відділи боротьби з економічною злочинністю в органах внутрішніх справ та інших силових структурах згорнули свою діяльність або суттєво її звузили. Знизилась результативність роботи рахункової палати України, дещо обмежені контрольні функції Міністерства фінансів та НБУ.

Як відомо основним джерелом інформації в діяльності вказаних та інших контрольних органів є дані поточного бухгалтерського та статистичного обліку. Процес реформування системи обліково-аналітичного забезпечення, який розпочався ще наприкінці 90-х років минулого століття та з початку 2000-х в основному спрямований на досягнення «економічних вигод» (майже в кожному обліковому стандарті), адаптації національного обліку до стандартів ЄС та посилення його управлінської (інформаційної та фіскальної) функції. Контрольна ж функція обліку суттєво ослабла і її рівень обмежується пропорційно обмеженості аналітичної інформації, яка міститься в основному в фінансовій звітності. Подальше ж узагальнення інформації, яке здійснюється в основному у формах статистичної звітності з року в рік зазнає деякого скорочення та доступність для широкого загалу адміністративного, підприємницького та наукового кола споживачів. Адміністративна реформа, яка відбулась на рівні об'єднаних територіальних громад та внутрішньообласного поділу, значно знизила можливість порівняння динамічних показників у розвитку економіки. При цьому суттєво постраждав принцип історичності бухгалтерського обліку та утруднюється порівняність облікових показників.

Вважаємо за необхідне в подальшій роботі по удосконаленню нормативно-методичного забезпечення обліку передбачити термінову розробку методології одержання (формування), обчислення (перерахунку) показників різних суб'єктів

господарювання в різні періоди їх діяльності. З цією метою слід звернути увагу на посилення контрольної функції обліку, враховуючи його специфічний підхід до оцінки обсягу ресурсів, діяльності та її результатів за посередності грошового вимірника. На відміну від грошей, основною функцією яких є, крім загального еквіваленту за засобу обміну, зняттям накопичення та світових грошей, грошовий вимірник призначений для забезпечення найвищого рівня узагальнення економічних показників. Це не означає, що поняття «гроші» і «грошовий вимірник» не пов'язані між собою. Поняття грошового вимірника виникло з виникненням обліку на основі грошей у будь-якому вигляді. Однак призначення грошового вимірника зовсім інше і пов'язане воно саме з виконанням бухгалтерським обліком його функцій і завдань. Тоді коли гроші, виконуючи свої основні функції, стають причиною розшарування суспільства на багатих і бідних, коли рівень споживання залежить не від внеску кожного до валового внутрішнього продукту, а залежить від накопиченого раніше капіталу (чи потенційно можливого обсягу накопичень), грошовий вимірник може забезпечити контроль за обсягом, джерелами та темпами накопичення. Саме з цієї точки зору окремі вчені відносять бухгалтерський облік до соціальних дисциплін [1, с. 267]. Крім того, слід відділяти грошову оцінку як елемент методу бухгалтерського обліку від цифровізації економічної інформації як технічного прийому її подачі [1, с. 30].

Звичайно рівень застосування грошового вимірника обмежується національними рамками з причини використання різних видів валют, включаючи конвертовані. В умовах глобалізації економічних і політичних процесів перспективним напрямком забезпечення виконання бухгалтерським обліком контрольних функцій може бути застосування принципів обігу віртуальної валюти, не як грошей чи фінансових вкладень, а як вимірника, який забезпечить порівнянність економічних показників різних секторів і національних економік в різні періоди розвитку, для чого необхідно на рівні ООН створити відповідну комісію з контролю застосування віртуальної валюти на міждержавному рівні за допомогою спеціально розробленої методики перерахунку національних валют у віртуальну.

На національному рівні застосування віртуальної валюти в якості грошового вимірника технологічно дає можливість бути незалежними від різного роду посередників на фінансовому ринку та обмежує втручання держави в життя бізнесу та окремих громадян. Теоретично, платіжна система, що діє через Інтернет, може працювати автономно [2, с. 200], а з іншого боку дасть можливість забезпечити відносно прозорий контроль за темпами накопичення окремих власників капіталу, встановити обмеження обсягів такого накопичення, реальності доходів окремих громадян, потребу в обсязі необхідної допомоги малоїмущим, можливості використання накопиченого у внутрішньому інвестуванні. Звичайно, при цьому виникне потреба у деякому скороченні обсягу комерційної таємниці та у розширенні системи показників аналітичного обліку і фінансової звітності.

Список використаних джерел:

1. Плаксієнко В. Я. Бухгалтерський облік як наука: від основ до наукової картини світу: кол. монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 320 с.
2. Плаксієнко В. Я. Роль бухгалтерського обліку в «націоналізації» криптовалюти. *Вплив обліку та фінансів на розвиток економічних процесів*: матеріали III Міжнародної наук.-практ. конференції (м. Берегове, 15 червня 2022 р.). Ужгород: ФОП Сабов А. М., 2022. С. 199-201.

МИКИТЕНКО Вікторія Володимирівна,
головний науковий співробітник
Інституту економіки промисловості
НАН України,
доктор економічних наук, професор
ДРАЧУК Юрій Захарович,
провідний науковий співробітник
Інституту економіки промисловості
НАН України,
доктор економічних наук, професор

ПОЛІТИЧНІ Й ІНФОРМАЦІЙНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ ГОСПОДАРЮВАННЯМ У КРИТИЧНІЙ ІНФРАСТРУКТУРІ УКРАЇНИ

У контексті підвищення ефективності управління сталим господарюванням більшою мірою слід зосередитись на просторовому інформаційному забезпеченні, завдяки якому може бути передбачено та упереджено деградацію критичної інфраструктури за врахування трьох реальних загроз її функціонуванню. До них слід віднести:

- а) критичну зношеність основних фондів об'єктів (понад 60,3 %) та недостатній рівень їх фізичного захисту;
- б) недостатній рівень захищеності критичної інфраструктури від військових дій, терористичних посягань і диверсій;
- в) неефективне управління безпекою критичної інфраструктури і систем життєзабезпечення країни в цілому.

До особливо небезпечних, на тлі сучасного надзвичайного стану в державі, відносяться комбіновані загрози (бойові дії + природні лиха + аварії й технічний збій) та військові загрози, реалізація яких може призвести до катастрофічних і різноманітних каскадних ефектів унаслідок взаємозалежності елементів критичної інфраструктури з основними секторами життєдіяльності країни.

Нелінійна модель майбутнього України внаслідок військової агресії РФ – варіант прояву макророзномірності цивілізаційного рівня. Нестабільність світу у даному тисячолітті додатково пояснюється паралельним існуванням

якісно неоднорідних цивілізацій, які не можуть бути лояльними та агресивно «не взаємодіяти» між собою при дедалі більшому нагромадженні спільних проблем. За законами геополітичної комбінаторики процеси зіткнення цивілізацій стимулюють величезну кількість варіантів парної або групової «взаємодії», помножених на коефіцієнти «вигідно»/«невигідно». Виходячи з того, що фундаментальний принцип поведінки складних систем – це періодичні чергування стадій еволюції та інволюції, розгортання і згортання, – можна стверджувати про імовірність повного зникнення імперської теорії та практики у сучасній системі міждержавних, міжетнічних та міжкультурних взаємин. Імперії (за прикладом РФ) у розумінні політично оформлених великих соціальних спільностей у вигляді ресурсомістких держав, головними характеристиками яких впродовж багатьох століть залишалися і залишається екстенсивне поповнення людських, територіальних, акваторіальних, сировинних та інших можливостей метрополій – це, більш всього, вже вчорашній рецепт суспільного поступу. Тож, пряма екстраполяція подібних моделей державотворення у реалії III-го тисячоліття сумнівна..

Просторове забезпечення інформаційної підтримки управління сталим господарюванням у критичній інфраструктурі в особливий період має бути поєднано й інкорпоровано до глобальної двох чи трьох-рівневої системи інформаційного забезпечення, спочатку, на національному рівні, а надалі, й на рівні наддержавних макроструктур певної сукупності країн – до уваги – стратегічних партнерів для України. З цього, політика у сфері управління сталим господарюванням у критичній інфраструктурі може бути представлена та вважатися в якості відповідної реакції корелянтів і суб'єктів управління на нелінійні й критичні процеси, що відбуваються в межах національної соціально-економічної системи, яка виконує подвійне (бінарне) соціальне навантаження:

1) вирішує проблему стабілізації у суспільстві, компенсації, нейтралізації «шкідливих» (з точки зору системної стійкості) коливань, створення додаткових гарантій збереження соціальної цільності і організації, повного виконання програм спільного розвитку та безпеки;

2) виступає у ролі збудника, детонатора соціальних потрясінь чи ламінарності суспільно-політичних процесів, спрямованих на посилення/гасіння хаотичних внутрішньо системних ознак і, відповідно, на динамічне нав'язування макросистемі у випадку її ослаблення (в ідеалі – руйнації) іншої організаційної якості, з одночасним нехтуванням її набагато інертнішими можливостями до самоорганізації.

Отже, сучасна політика у сфері управління сталим господарюванням у критичній інфраструктурі та інформатизація останньої – є надзвичайно важливою для національної безпеки й стійкості національної соціально-економічної системи, як об'єктивна реальність і національний пріоритет. При цьому, слід прийняти до уваги, що виклики та загрози у сучасному світі будуть і надалі накопичуватися та набувати ще більших масштабів, бо «саме безсистемність, недостатня структурованість характеризують сьогоднішні й

майбутні глобальні міжнародні відносини. Колишня штучна впорядкованість, жорсткий силовий дуалізм змінилися мульти-плюралізмом та багато-критеріальністю. Фактично й суттєво змінився зміст поняття «світова спільнота». Зникла субординація, що трималася на глобальних ідеологіях та силі, а з нею й уніфікованість, детермінованість позицій та дій держав» [1]. У цій площині наявне пряме застосування збройної сили російською федерацією проти суверенітету і територіальної цілісності України з 2014 року свідчить, що, наразі, набула мінімальних ознак, а в окремих випадках, навіть, зникла впевненість великих соціальних утворень (у тому числі і держав) у сприятливому розвитку подій у їх навіть недалекому майбутньому, у сталому господарюванні та соціально-економічному розвитку.

У цій відповідності, саме інформаційний аспект функціонування критичної інфраструктури, який тісно пов'язаний із забезпеченням національної, регіональної та локальної безпеки (у тому числі і територіальних природно-господарських округів) в межах системи сталого господарювання нашої держави, а також економіко-правові домінанти сталого розвитку держави та повоєнного відновлення інфраструктури й обладнання енергосистеми країни, цілеорієнтованого економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку, і вимагають докорінних змін та активного нарощення (про що численними науковцями та авторами цього дослідження неодноразово наголошувалося в роботах [2-8]).

Ураховуючи суспільно-політичні умови функціонування, зазначимо, що на тлі несформованого в Україні «інформаційного імунітету», існуючі негативні чинники й військово-економічна агресія РФ щодо забезпечення сталого господарювання в державі нарощують масштаби «непрозорих» загроз, зокрема, і щодо маніпулювання напрямами індивідуальної чи колективної діяльності під час військового стану. Це також стосується й невміння (або ж небажання) суб'єктів управління (державного, регіонального та місцевого рівнів): а) акцентувати увагу на пріоритетності розв'язання певної природи проблем у критичній інфраструктурі (технологічних, науково-організаційних, соціальних, освітніх тощо); б) сформулювати об'єктивну, адекватну реальним процесам, фінансову основу для забезпечення сталого господарювання у критичній інфраструктурі; в) раціонально розпоряджатися в особливому періоді та у повоєнний час і без того скромними коштами для забезпечення сталого розвитку нашої держави та її регіонів у нестійких (кризових) умовах функціонування критичної інфраструктури.

Список використаних джерел:

1. Дергачов О. Нова геополітична ситуація після краху комунізму. Політологія посткомунізму. Київ: Політична думка, 1995. С. 245.
2. Микитенко В. В. Методичні підходи до моніторингу основних компонент економічної та соціальної безпеки держави: монографія. Київ: Центр перспективних досліджень НАН України та Міністерства соціальної політики України, Вид-во «Салютіс», 2007. 189 с.
3. Микитенко В. В. Ресурсно-функціональне та інституційне забезпечення розбудови і запровадження еколого-економічного моніторингу в державі в контексті сталого розвитку України та наближення до стандартів ЄС. Київ: ДДАУ, ТОВ «ДСК Центр», 2013. № 20. С. 3-9.

4. Микитенко В. В. Прикладний інструментарій прогнозно-аналітичної оцінки результативності управління розвитком реального сектору економіки. *Економіка, управління, інновації: Фахове видання*. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2015. № 1 (17). URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=eui_2015_1.
5. Кірін Р. С. Сучасна система законодавства України про енергетичну ефективність будівель. Економіко-правові аспекти сталого розвитку: держава, регіон, місто: матер. І міжнар. наук.-практ. конференції (7 червня 2019 р., м. Київ). Київ: НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень, 2019. 208 С. С.72-82.
6. Булесєв І. П. Деякі аспекти системного підходу до формування програми сталого розвитку економіки України. Економіко-правові аспекти сталого розвитку: держава, регіон, місто: матер. І міжнар. наук.-практ. конференції (7 червня 2019 р., м. Київ). Київ: НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень, 2019. С. 23-25.
7. Драчук Ю. З., Зеркаль А. В., Сталінська О. В. та ін. Аспекти повоєнного відновлення інфраструктури й обладнання енергосистеми країни. The 6th International scientific and practical conference «Modern research in world science» (September 4-6, 2022). Lviv, 2022. Рр. 708-715.
8. Драчук Ю. З., Трушкіна Н. В., Зеркаль А. В. До стратегії управління промисловими підприємствами в умовах кліматичної рівноваги. Науково-виробничий журнал Бізнес-Навігатор, Вип. 1 (68), 2022. С. 50-56.

ТОМАРЕВА-ПАТЛАХОВА Вікторія Валеріївна,
завідувач кафедри менеджменту
Класичного приватного університету,
доктор економічних наук, професор

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ КЕРІВНИКІВ

Перш ніж оцінювати організаційну культуру керівника, необхідно охарактеризувати умови її формування і розвитку. Для цього застосовується метод парних порівнянь на основі багатовимірного шкалування, за допомогою якого вивчають вплив (позитивний або негативний) зовнішнього і внутрішнього середовища на формування і розвиток організаційної культури кадрів. Чинники підбирають і оцінюють експерти, які працюють на підприємстві, а також можна використовувати думки теоретиків з приводу найбільш впливових чинників. Ранжирування чинників дозволяє виділити з них найістотніші і намітити шляхи з мінімізації у разі негативного впливу.

Таблиця 1

Алгоритм оцінювання організаційної культури керівників

Етап роботи	Метод дослідження
1. Визначення об'єкту, постановка цілей та задач дослідження	Загальнонаукові методи: синтезу і аналізу, термінологічного аналізу
2. Визначення предмету дослідження, обсягів та періодів дослідження	

3. Оцінка ефективності діяльності досліджуваного підприємства в сучасних умовах	Метод економічного аналізу
4. Характеристика внутрішніх та зовнішніх чинників, що впливають на формування організаційної культури керівників підприємства	Метод парних порівнянь на основі багатовимірного шкалування
5. Оцінювання організаційної культури керівників підприємства	Опитувальник «Етичні ставлення менеджера»; визначення інтегрального показника рівня організаційної культури; функціональна модель оцінки менеджменту з побудовою комунікаційного профілю організації
6. Розробка системи заходів з удосконалення процесу формування організаційної культури керівників	Методи узагальнення і абстрагування

Складено автором

Метод парних порівнянь на основі багатовимірного шкалування поєднує в собі положення теорії матриць і методів експертної та метричної оцінки. Головним елементом методу є ієрархія. Використання ієрархічної побудови дозволяє структурувати окремі процеси та дослідження взаємозв'язків складної системи. Обмеженням цього методу є розмір матриць парних порівнянь. Цього можна уникнути за допомогою ієрархічної декомпозиції. Перевагою цього методу є його універсальність та гнучкість.

Метод визначення пріоритетів окремих показників, що характеризують стан системи, складається з трьох етапів. Перший етап – побудова ієрархії, як структури вимог до системи. Така ієрархія дозволяє виділити в складній ситуації найбільш суттєві елементи, що визначають сутність проблеми на етапі оцінки та поєднати їх один з одним. Другий етап – проведення парних порівнянь в матрицях, що утворилися на кожному рівні ієрархії. Результатом такого порівняння повинні стати глобальні та локальні пріоритети. Числові значення в матрицях парних порівнянь отримують за допомогою спеціалізованої шкали відносної важливості. Оцінка елементів у матрицях парних порівнянь отримують за допомогою формули:

$$Y_{SI} = \sqrt[M]{Y_{1I} \times Y_{2I} \times \dots \times Y_{PI}}, \quad (1)$$

де M – кількість експертів;

$Y_{1I}, Y_{2I}, \dots, Y_{PI}$ – індивідуальні оцінки експертів для i -того показника;

Y_{SI} – середня оцінка для i -того показника.

Відповідно до теореми Перона-Фробеніуса пріоритетами матриць такого типу є елементи власного вектору матриці. Пріоритети окремих показників можна визначити за допомогою спрощених формул.

Числові значення в матрицях парних порівнянь отримують за допомогою спеціалізованої шкали відносної важливості (табл. 2).

Вимірювання рівня моральної свідомості здійснюється за допомогою опитувальника «Етичні ставлення менеджера», що застосовувався для вимірювання стичних ставлень американських менеджерів [1, с. 179]. Основна частина опитувальника – це опис шістнадцяти ситуацій, кожна з яких ілюструє ту чи іншу етичну дилему, пов'язану з реалізацією менеджерами етичних норм у професійній діяльності. Якостями, що виписуються в опитувальник, можуть бути: сталість, витримка, свобода дій, товариськість, ретельність, мінливість, чутливість, знання своїх можливостей, дотримання групових традицій, схильність до уяви, зарозумілість, професіоналізм, ощадливість, організованість, спритність, ініціативність, цілеспрямованість, наполегливість, уміння слухати співрозмовника, щирість, самостійність, ерудованість, прагнення до успіху, діловитість.

Для вимірювання етичних ставлень учасники опитування мають відмітити правильну, з їх точки зору, оцінку ситуації за семибальною шкалою, де «1» означає «абсолютно неприйнятне», а «7» – «абсолютно прийнятне».

Таблиця 2

Шкала відносної важливості за Т. Сааті

Інтенсивність відносної важливості	Значення відносної важливості	Смислове пояснення
1	Однакова важливість	Однаковий внесок обох елементів
3	Незначна перевага	Практика і роздуми дають легку перевагу одного елемента над іншою
5	Істотна перевага	Практика і роздуми дають сильну перевагу одного елемента над іншою
7	Значна перевага	Одному елементу надається настільки велика перевага, що він стає практично значущим
9	Дуже сильна перевага	Очевидна перевага одного елемента над іншим підтверджується найбільш сильно
2, 4, 6, 8	Проміжні значення між сусідніми міркуваннями	Застосовуються в компромісному випадку
Зворотні величини приведених чисел: 1/2, 1/3, 1/4, 1/5, 1/6, 1/7, 1/8, 1/9	Якщо при порівнянні одного елемента з іншим одержане одне з вказаних чисел, то при зворотному порівнянні набуто зворотного значення	Використовуються у випадках зворотного перевищення, коли порівнюваний елемент не перевищує, а поступається іншому елементу

Перевагою наведеного методу вимірювання етичних ставлень є те, що він дозволяє акцентувати увагу на певних типах етичних дилем та варіювати їх зміст, виходячи з призначення конкретної організації і змістовних характеристик організаційної культури. Інтегральний показник (І) визначається за формулою:

$$\bar{I} = \frac{I_1 + I_2 + I_3 + \dots + I_{16}}{16}, \quad (2)$$

де $I_1, I_2, I_3, \dots, I_{16}$ – оцінки етичної прийнятності окремих дилем.

Рівень моральної свідомості визначається залежно від інтервалу, у який потрапляє розрахована середня оцінка: 1) 0-2,33 – високий рівень (відповідає ставленню «ніколи не прийнятне»); 2) 2,34~4,66 – середній рівень (відповідає ставленню «іноді прийнятне»); 3) 4,67-7,0 – низький рівень (відповідає ставленню «завжди прийнятне»).

Для оцінки загального рівня організаційної культури пропонується обчислювати інтегральний показник рівня організаційної культури, розроблений Я. Слабко, який розраховується методом середньої геометричної:

$$K_{ок} = \sqrt[n]{K_1 \times K_2 \times K_3 \times \dots \times K_n}, \quad (3)$$

де $K_{ок}$ – інтегральний показник рівня організаційної культури;
 n – кількість параметрів оцінки рівня організаційної культури;
 K_1 – показник освітнього рівня робітників підприємства;
 K_2 – показник стабільності персоналу підприємства;
 K_3 – показник трудової дисципліни;
 K_4 – показник міжособистісних відносин;
 K_5 – показник рівня здоров'я персоналу;
 K_6 – показник придатності основних фондів;
 K_7 – показник рівномірності виробництва;
 K_8 – питома вага інноваційної продукції в загальному обсязі продукції [2, с. 128].

Таким чином, запропонований алгоритм оцінювання організаційної культури керівників передбачає використання таких специфічних методів: метод економічного аналізу; метод парних порівнянь на основі багатовимірного шкалування; опитувальник «Етичні ставлення менеджера»; визначення інтегрального показника рівня організаційної культури; методи узагальнення і абстрагування.

Список використаних джерел:

1. Карамушка Л. М. Технології роботи організаційних психологів: навч. посібник для студентів вищ. навч. закл. та слухачів ін-тів післядиплом. освіти. Київ: ІНК ОС, 2005. 366 с.
2. Слабко Я. Я. Процес формування та розвитку організаційної культури промислового підприємства: соціологічний аспект. *Грані. Соціологія*. 2009. № 6 (68). С. 127-131.

ВЕРХОГЛЯДОВА Наталя Ігорівна,
*професор кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор економічних наук, професор*
КОНОНОВА Ірина Володимирівна,
*професор кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор економічних наук, доцент*

ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Поняття «система» часто використовується в різних галузях знань, а саме хімії, фізиці, механіці та ін. Категорія «система» є сукупністю окремих елементів та зв'язків між ними. Але найбільш важливе значення воно набуває для соціально-економічних галузей знань.

Якщо розглядати соціально-економічну систему з погляду цих галузей знань, то можна надати наступне визначення: соціально-економічна система – це сукупність взаємопов'язаних соціальних і економічних відносин, які виникають з приводу розподілу, споживання різних видів ресурсів, товарів та послуг.

Соціально-економічна система локалізується в економічному просторі й часі та має певні історичні, географічні, етнічні, політичні та економічні межі. Соціально-економічна система має дві основні форми існування: функціонування та розвиток. Функціонування являє собою збереження функцій, які визначають цілісність системи та її основні характеристики. Функціонування – це підтримка діяльності, збереження функцій, дія яких спрямована на збереження її цілісності, основних характеристик та сутності. Це зміни не призводять до змін основних характеристик соціально-економічної системи.

Розвиток – це спосіб існування системи шляхом зміни якісного стану під впливом дії факторів зовнішнього середовища або зміни внутрішніх властивостей.

Розвиток – це отримання нових якостей, які спрямовані на адаптування системи в умовах зміни зовнішнього середовища. Ці зміни призводять змін стану системи та її основних характеристик.

Розвиток являє собою зміну, яка спрямована на отримання нової якості, пристосування до нових умов функціонування.

Можна виокремити основні властивості соціально-економічної системи: цілісність, ієрархічність, інтегрованість, керованість.

Зміни, що викликані внутрішніми факторами, призводять до запланованого розвитку соціально-економічної системи. Досягнення цих змін може відбуватися

тільки при умовах зміни її властивостей [1]. Якщо зміни відбуваються внаслідок впливу зовнішнього середовища, то в цьому випадку соціально-економічна система повинна адаптуватися до нових умов функціонування, тому що будь-яка система орієнтована на отримання стану рівноваги.

Для того, щоб визначити запланований розвиток соціально-економічної системи в запланованому напрямку необхідно дослідити закономірності, тенденції розвитку.

Вивчення закономірностей розвитку соціально-економічних систем дозволить визначити пріоритетні напрями розвитку, здійснити ефективне управління їм та забезпечити стійкий розвиток [2]. Суттєві зміни зовнішнього середовища також викликають відповідні зміни соціально-економічної системи та необхідність адаптуватися до них.

Система як матеріальна цілісність функціонує не в застиглих стандартних, а в постійно мінливих умовах, під впливом яких у системі відбуваються зміни. Зміни можуть бути направлені як на прогрес, так і регрес, тобто спричиняти її руйнування. Тільки прогресивний розвиток сприяє збереженню системи, а тому є передумовою, засобом збереження [3, с. 31].

Думка, згідно з якою управління є загальною властивістю, а також доказ цілеспрямованості взаємодії систем, піднімають на новий рівень проблему об'єктивного існування мети управління в будь-яких системах і будь-яких умовах [3, с. 32].

Система управління соціально-економічної системи, на наш погляд, повинна складатися з двох контурів: управління поточною діяльністю; управління розвитком. Завдання першого контуру – це збереження системи та стійкості її функціонування. Головне завдання контуру управління – це вивчення тенденцій, які склалися в зовнішньому середовищі та розробка управлінських рішень щодо адаптування до цих тенденцій, нейтралізація негативних проявів і врахування позитивних проявів для можливостей подальшого розвитку.

Досягнення нових цілей розвитку соціально-економічної системи потребує зміни функціонування системи, а також зміни взаємозв'язків та елементів цієї системи. Особливістю процесу розвитку є його суперечливість, коли одні цілі розвитку змінюються на інші.

Головна задача управління розвитком соціально-економічної системи – це збір та переробка інформації щодо зовнішнього середовища, розробка прогнозів розвитку соціально-економічних систем і підготовка та реалізація нових управлінських рішень, які б дозволили нейтралізувати зовнішні загрози та адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Полуяктова О. В. Прискорення соціально-економічного розвитку суспільства: економіко-політичні аспекти. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 16. С. 16-19.
2. Червяков І. М. Економічний розвиток, економічне зростання і фактори, які стримують економічне зростання України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 6. С. 99-102.
3. Таран-Лала О. М. Функціонування соціально-економічних систем: теорія та практика: монографія. Полтава: ПУЕТ, 2016. 332 с.

КОНОНОВА Ірина Володимирівна,
*професор кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор економічних наук, доцент*
ВЕРХОГЛЯДОВА Наталя Ігорівна,
*професор кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор економічних наук, професор*

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ПЕРЕДОВИХ ДОСЯГНЕНЬ НАУКИ, ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІННОВАЦІЙ

У теперішній час недостатньо повно досліджено проблеми, які обумовлені виявленням основних тенденцій та закономірностей розвитку інститутів в окремих країнах. Тому, на наш погляд, головну увагу слід приділяти дослідженням процесів розвитку національної економіки в умовах вдосконалення економічних і соціальних інститутів.

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що розвиток національної економіки та його ефективність значно відрізняється в залежності від інституціонального середовища. Основними складовими інституціонального середовища є законодавча та нормативно-правова база (юридичне закріплення правил і норм здійснення проектної діяльності); адміністративно-управлінська структура (органи державної влади та місцевого самоврядування, державні організації (підприємства, установи), які взаємодіють між собою в процесі проектної діяльності); організаційно-економічна складова (організації, що регулюють економічні відносини у межах проектної діяльності); інфраструктура підтримки (організації, що забезпечують створення сприятливих умов для здійснення діяльності з управління проектами шляхом надання послуг з експертизи, консалтингу, маркетингу, технічної допомоги в розробці проектів) [1].

Підвищений інтерес до інституціональної теорії обумовлений значними можливостями, які вони забезпечують для економічного розвитку.

До початку XXI століття в межах інституціональної теорії було сформовано ряд концепцій, які дозволяють побудувати моделі економічних інститутів.

Суттєвим фактором наприкінці XX – початку XXI сторіччя стало впровадження інформаційних технологій в усі сфери життєдіяльності суспільства.

Саме інституціональний аналіз дозволяє оцінити вплив інноваційних процесів на перспективи розвитку національної економіки. Інституціональна

теорія спирається на факт того, що інноваційні процеси безпосередньо визначають економічний та соціальний розвиток суспільства [2].

Концепція постіндустріального суспільства базується на результатах науково-технічної революції, яка надає можливості трансформувати індустріальне суспільство в постіндустріальне.

Джерелом цієї трансформації інституціональна теорія визначає саме розвиток науки, техніки та новітніх технологій.

Розглядаючи інноваційні процеси як основу подальшого розвитку національної економіки, науковці дійшли висновку про необхідність формування єдиного інформаційного простору [3]. В межах цього простору відбувається створення та розповсюдження нових технологічних винаходів. Єдність усіх цих елементів та наявність взаємозв'язку між ними формує єдину інформаційну систему. В межах окремої держави формується національна інноваційна система.

Національна інноваційна система базується на науково-технічному розвитку держави та забезпечує стабільну основу для економічного розвитку національної економіки [4].

Інноваційна система є сукупністю інститутів, які створюють умови для трансформації індустріального суспільства в постіндустріальне. Вона складається з конкретних учасників інноваційного процесу, методів, принципів організації інноваційної діяльності.

Для динамічного розвитку національної економіки країни та її ефективного функціонування необхідно з одного боку формування технологічної структури економіки (інноваційної структури), а з іншого боку – наявність специфічного інституціонального контексту.

Інноваційна інфраструктура національної інноваційної системи є базою для розвитку національної економіки.

Необхідно зосередити зусилля на формуванні інституціональної стратегії як основи функціонування та інноваційного розвитку національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Юшков П. О. Інституціональне середовище системи проектного управління розвитком національної економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 22 (2). С. 149-152.
2. Ляшенко В. І., Прокопенко О. В., Омеляненко В. А. Інституціональна модель інноваційної економіки: кол. монографія. Київ: НАН України, Інститут економіки промисловості, 2019. 327 с.
3. Бугас Н. В., Дякович З. Р. Концептуальні засади стратегічного управління інноваційною активністю підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 20. С. 67-71.
4. Галутова М. М. Інституційне середовище фінансового ринку трансформаційної економіки та чинники його розвитку. *Зб. наук. праць НТУ «ХП»*. 2011. № 25. С. 106-115. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/14040>.

ХАМІНІЧ Світлана Юріївна,
*професор кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор економічних наук, професор*
ХАМІНІЧ Олександр Васильович,
*в.о. декана механіко-
математичного факультету
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара,
кандидат фізико-математичних наук*

ІМПЕРАТИВИ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Освіта як чинник демократичності та стабільності нації, держави, світу вимагає постійного удосконалення та оновлення у зв'язку з розвитком цивілізації.

Освіта у глобалізованому світі – є однією з найбільш перспективних галузей економіки, що стрімко розвивається. З кожним днем попит та пропозиція послуг на освітньому ринку постійно зростає. Головою метою маркетингу освіти не є отримання прибутку, а першочергово – досягнення соціального ефекту [1].

Україна за рейтингом міжнародної спільноти (Світовий економічний форум) увійшла в 20-ку найбільш швидко розвиваючих економік світу, в п'ятірку найбільш гнучких впроваджень економічних реформ.

Освіта є фундаментом економічного стану країни.

Індикатором життєдіяльності й ефективності управління є освітній потенціал, який забезпечує конкурентоспроможність, стійкість і динамічність системи управління, що певною мірою висуває особливі вимоги щодо принципів її формування, напрямів розвитку, критерії оцінки.

В Законі України «Про освіту» визначається: «Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави.

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» [2].

Військова агресія, з якою стикнулася наша країна 24 лютого 2022 року після нападу російських військових формувань на суверенну та незалежну державу – Україну, бомбардувань та тимчасового захоплення територій актуалізує проблему формування та вдосконалення освіти.

Глобальні загрози, що створені сучасною цивілізацією, впливають із самої специфіки мислення та технологій діяльності на третьому рівні розвитку, коли рішення приймаються здебільшого на підставі логічного розрахунку, без серйозного врахування загальних закономірностей, знання законів природного розвитку та етичних принципів духовності [3].

Але, незважаючи на всі складнощі в умовах війни, цивілізовані держави стверджують, що освіта є фактором розвитку демократичного суспільства.

При визначенні імперативів освіти необхідно осмислювати новий стан цивілізації через розгляд його окремих явищ і ознак з проекцією на досліджуване суспільство або країну.

Перш за все, акцент робиться на людському факторі, що поєднує систему економічними, політичними, науковими, загальнокультурними тенденціями розвитку суспільства. Крім того, важливою складовою імперативів освіти є інтелектуальний людський капітал, що визначає рівень організації функціонування ресурсів; антикризовий фактор стабілізації соціо-культурних і соціально-економічних умов розвитку суспільства тощо.

Російське повномасштабне вторгнення в Україну примусило багатьох здобувачів освіти залишити країну, тимчасово призупинивши очне навчання.

Але відстані між реальними людьми в теперішній час не мають жодного значення. В реаліях сьогодення важливе значення відіграє цифровий інструментарій комунікацій, дистанційне навчання через Zoom, Skype, Google, різні освітні платформи та інтерактивні методи навчання, онлайн-курси, впровадження нових технологій та інновацій.

Список використаних джерел:

1. Хамініч С. Ю. Маркетинг освіти в умовах глобалізаційних викликів: монографія. Дніпровський нац. ун-ет ім. О. Гончара. Дніпро: Вид-во Нова Ідеологія, 2020. 210 с.
2. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Ткаченко В. А. Шлях у майбутнє України через визначення сьогодення. Київ, Дніпропетровськ: МАБЕТ ПРВ, 2001. 268 с.

ЖИВКО Зінаїда Богданівна,
*професор кафедри менеджменту
Львівського державного університету
внутрішніх справ,
доктор економічних наук, професор*
ПРОКОПИШИН Оксана Степанівна,
*доцент кафедри обліку та оподаткування
Львівського національного
університету природокористування,
кандидат економічних наук, доцент*
РОДЧЕНКО Світлана Сергіївна,
*доцент кафедри фінансово-економічної
безпеки, обліку та аудиту
Харківського національного
університету міського господарства
імені О. М. Бекетова,
кандидат економічних наук, доцент*

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ В УПРАВЛІННІ БЕЗПЕКОВОЮ ЕКОНОМІКОЮ

У цивілізованих країнах, де безпечна інноваційна модель розвитку економік надійно підтверджувала свою ефективність, кількість інноваційних підприємств в довоєнний час досягала 70 %, а за рахунок виробництва й експорту наукоємної продукції забезпечувала до 85-90 % приросту ВВП. В Україні до війни інноваційну діяльність реалізувало 10 % підприємств, а частка інноваційної продукції у загальному обсязі виробництва становила менше 7 % [1, 2].

Автори [3] зазначають: «За загальним індексом зростання конкурентоспроможності (Growth Competitiveness Ranking) Україна відставала за індексом розвитку технологій, індексом використання інформаційно-комунікаційних технологій, за здатністю до інновацій. Таке відставання пояснювалося не низьким потенціалом вітчизняних досліджень і розробок, а недосконалістю механізмів їх реалізації, відсутністю адекватного стимулювання науково-інноваційного потенціалу, недостатнім розвитком державної системи підтримки інтелектуальної власності [3; 4].

Напружена ситуація до війни склалася з виготовленням й застосуванням сучасної наукової продукції. Поряд з тим не менш критичним є ситуація з підтримкою наукового потенціалу: кадровою, екологічною, інфраструктурною, матеріально-технічною, управлінською. Без вирішення залишалися проблеми державного замовлення на наукові розробки, можливості упровадження і комерціалізації отриманих результатів [5-7]. Враховуючи посилення зовнішньоекономічних зв'язків та діджиталізації економіки саме ці питання потребують подальшого дослідження.

Не працюють на ринку більшість ринкових регуляторів інноваційних продуктів, а саме: попит і пропозиція на наукові розробки, механізми формування вартості праці та ціни на науково-технічну продукцію, такі складові інфраструктури ринку як венчурні та впроваджувальні фірми і т. д. З розвитком підприємницького середовища і вдосконаленням ринкових відносин конкурентоспроможна інноваційна продукція, створена для галузей виробництва, дедалі більше буде користуватися попитом.

Потреба в інноваціях спонукається швидкими змінами ринкової ситуації, конкуренцією товаровиробників, а також – потребою підвищення ефективності виробництва, поєднання інтересів розробників нововведень і виробників. Оптимальні результати використання інтелектуального потенціалу досягаються за умови тісної взаємодії й узгодження інтересів учених, фахівців і практиків, створення творчих колективів із працівників різних професій, інтеграції різних видів діяльності в межах єдиного інноваційного процесу для вирішення проблем галузей виробництва [3].

Практикою доведено, що у сучасних умовах господарювання здійснення політики інноваційного розвитку на мікро- та мезорівнях відбувається за рахунок інтеграції науки з галузевим виробництвом за умов налагодженої і постійно удосконалюваної практики госпдогвірної діяльності відділів галузевих інститутів, науково-технічні розробки яких знаходять застосування і користуються попитом підприємств.

Модерний алгоритм формування та регулювання політики інноваційного розвитку в галузевому виробництві можна представити як неперервний процес створення, апробації, трансферу наукоємної продукції у виробництво, її капіталізації та комерціалізації. Безперервність інноваційного процесу повинна забезпечуватися системою інноваційного провайдингу, який потребує певних механізмів розвитку й удосконалення [3]. Інноваційний провайдинг повинен виконувати відбір результатів наукової діяльності та формування банку інновацій, пошук споживачів науково-технічної продукції та доопрацювання технічних рішень, узгодження інтересів учених, підприємців, провайдерів, сприяти створенню цілісної моделі інноваційного процесу розвитку різних галузей. Крім того він має об'єднати окремі складові науково-технічної сфери в єдину систему управління інноваційною діяльністю, кінцевою метою якої є підвищення ефективності результатів наукових досліджень і забезпечення ринку конкурентоспроможною наукоємною продукцією. Вихідним етапом функціонування даного алгоритму є державне фінансування фундаментальних і прикладних досліджень з науково-технічними програмами і річними планами-завданнями. Однак поки держава не здійснює замовлення на науково-технічну продукцію, а обмежується реєстрацією наукових завдань і звітів про їх виконання, що свідчить про недосконалість державної політики інноваційного розвитку. Узагальнено існуючі відносини в процесі інноваційної діяльності можна розглядати на таких рівнях (рис. 1):

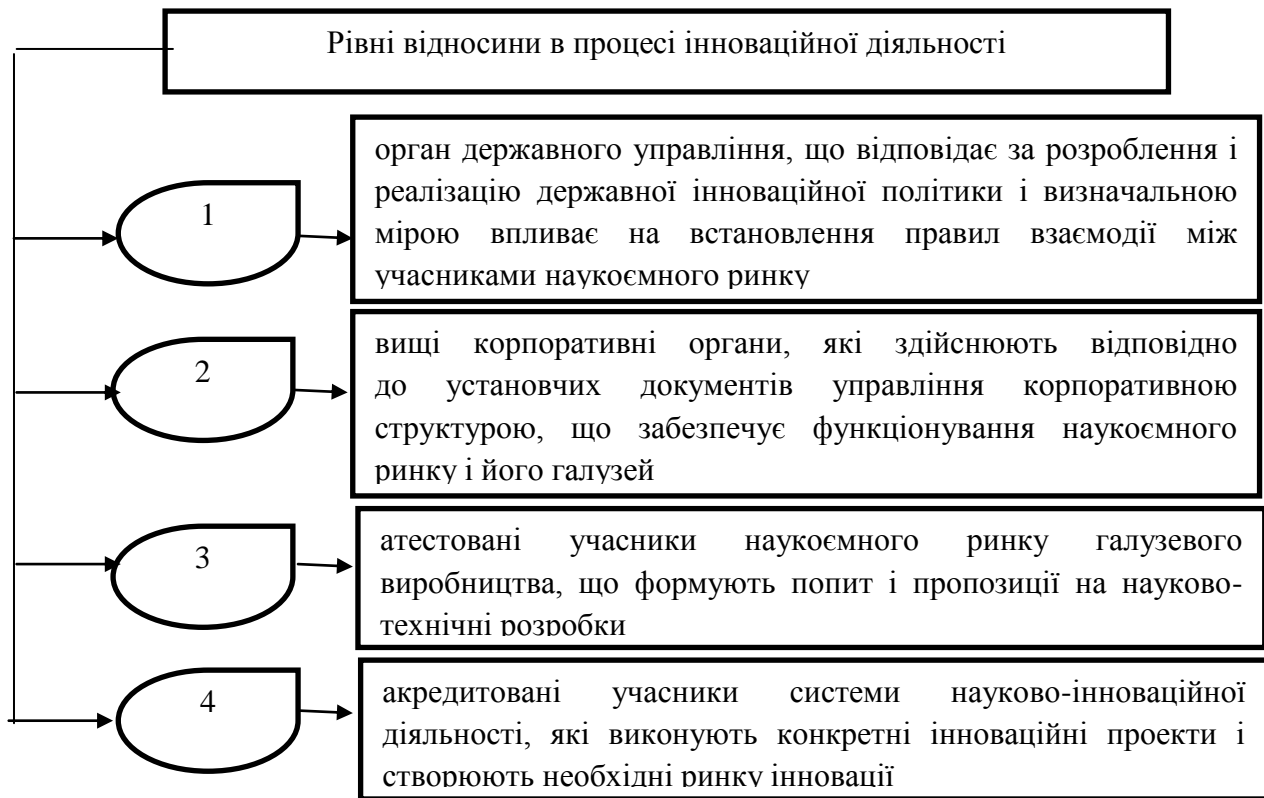

Рис. 1. Рівні існуючих відносин в процесі інноваційної діяльності

Взаємовідносини між учасниками науково-інноваційної діяльності регулюються чинним законодавством і договірними угодами та правами. Регулювання відносин, що виходять за межі обов'язкових вимог чинного законодавства, має базуватися: (1) на системі установчих документів, які забезпечують єдність і узгодженість усіх етапів науково-інноваційного процесу та гарантують захист законних інтересів усіх його учасників; (2) створення сприятливих умов для здійснення технологічної модернізації виробничої бази підприємств; (3) підвищення інноваційної сприятливості та інвестиційної привабливості виробництва; (4) забезпечення підготовки національних кадрів у сфері інноваційної діяльності: менеджерів, технологічних брокерів, патентознавців, аналітиків та ін.; (5) створення інфраструктури генерації наукових знань і здійснення інноваційних процесів, спрямованих на формування ринку наукоємної продукції відповідно до попиту споживачів, в тому числі й іноземних; законодавче забезпечення розвитку індустрії венчурного бізнесу, створення інноваційних фондів ефективних систем надання пільгових кредитів для реалізації інноваційних проектів, процесів кооперації науки і виробництва; забезпечення часткової компенсації державою вартості складної техніки, нових технологій, ліцензійних угод та ін.; (6) формування системи логістики інноваційного процесу щодо створення науково-інноваційної продукції; (7) стимулювання міжнародного співробітництва в інноваційній і науково-технічній діяльності; (8) підвищення ролі регіонів у розвитку інноваційних процесів, методів сприйняття інновацій;

підвищення рівня інноваційної культури і практики провадження інноваційної діяльності в національній економіці; (9) забезпечення дієздатного організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку.

Отже, в умовах посилення зовнішньоекономічних зв'язків та діджиталізації виникає необхідність посилення економічно обґрунтованого державного регулювання інноваційного розвитку. Усі напрямки державної політики безпечного інноваційного розвитку мають бути спрямовані, насамперед, на забезпечення сталого розвитку економіки з тим, щоб не допустити будь-яких спадів у виробництві стратегічно важливої для забезпечення безпеки держави продукції й зміцнення її конкурентоспроможності на світових ринках, раціонального використання людських та природних ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Druzhinina V., Viedienina Yu., Sakun L., Likhonosova G. Creative Analysis of Innovation as a Catalizer of Socialization of Structural Change. *European Journal of Sustainable Development*, 2020. Vol. 9 (2). Pp. 349-365.
2. Stolyarov V., Pásztorová J., Zos-Kior M., Hnatenko I., Petchenko M. Optimization of material and technical supply management of industrial enterprises. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, 2022. Vol. 3 (189). Pp. 163-167.
3. Живко З. Б., Овечкіна О. А., Родченко С. С., Сакун Л. М. Інноваційна модель стратегічного розвитку в управлінні безпековою економікою в умовах посилення зовнішньоекономічних зв'язків та діджиталізації. *Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. праць. № 4 (251)*. Київ: ДНДШІМЕ, 2022. С. 44-51.
4. Zhyvko Z., Orlova-Kurilova O., Petchenko M., Sukhomlyn L., Bachkir I. Main trends of sustainable development of innovative entrepreneurship in the conditions of change management through the COVID-19 pandemic and aggressive. *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini*. Vol. 9, 2021. Pp. 97-105.
5. Momot T., Rodchenko S., Tumietto D., Lelyuk N. Value – based security system of the commercial bank. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, 2019. Vol. 2 (29). Pp. 44-54.
6. Oviechkina O., Zakharova A. Anthropocentric model of the nanolevel of the economic system: the relationship of production factors. *Visnyk Skhidnoukrayins'koho natsional'noho universytetu imeni Volodymyra Dalya*. Vol. 2 (258), 2020. Pp. 58-63.
7. Sakun L., Buriak I., Riznichenko L., Vielkin B. Strategic changes management in operating activities of the enterprise based on management of business processes. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu*. Vol. 6, 2021. Pp. 74-80.

МАКОВОЗ Оксана Сергіївна,
*професор кафедри менеджменту,
науковий співробітник
Технічного університету Дрездена,
доктор економічних наук*

КУЗЬМЕНКО Тетяна Сергіївна,
*аспірант кафедри менеджменту
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»*

ЛОГІСТИЧНІ РІШЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ ІТ-КОМПАНІЙ

Логістика – галузь, яка потребує інновацій. Успішні підприємства не готові інвестувати в розробку сучасних та ефективних рішень для своїх відділів логістики.

Інноваційний менеджмент є частиною загального управління організацією, яка визначає управління інноваційним процесом через її політику та стратегію. Це поєднання управління інноваційним процесом і управління змінами. Щоб повною мірою скористатися перевагами інноваційного ефекту, кожна організація повинна визначити та запровадити ефективний інноваційний менеджмент. За останні роки інформаційні технології (ІТ) були джерелом нескінченних нових можливостей і успішних бізнес-інновацій. Потенціал ІТ сфери, який спочатку використовувався лише як підтримка для бізнесу, наразі став важливим рушієм бізнес-інновацій. Компанії вчаться інтегрувати інновації у свою стратегію розвитку та пов'язувати свою стратегію розвитку з інноваційним процесом, який забезпечує різноманітні конкурентні переваги й «оптимізує» їхні зусилля у створенні додаткової вартості для технологій, продуктів і послуг. Існує багато методів оцінки інновацій, одним з них є метод воронки ідей.

Воронка ідей – це механізм, який означає, що безперервний потік інноваційних ідей і прототипів можна перевірити на життєздатність (Рис. 1).

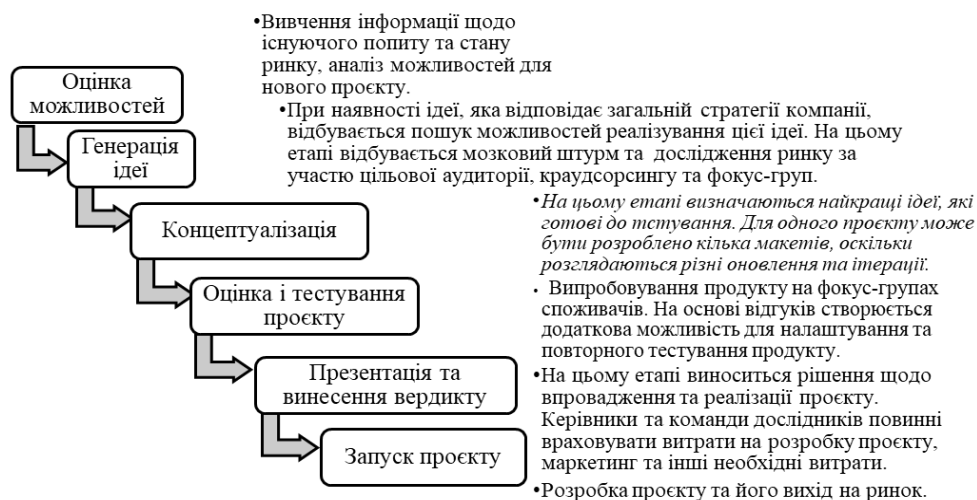

Рис. 1. Основні етапи оцінювання у воронці ідей

Воронка – це метафора, яка використовується для позначення шляху відбору. Графічне зображення – це воронка. Ідей більше, ніж можна реалізувати. Коли ідея набуває більшої форми, а ділова справа стає зрозумілішою, ідея потрапляє у воронку і, нарешті, підбирається для планування на дорожній карті. Місія, бачення, бізнес-мета та стратегія реалізації цього є головними рушійними факторами воронки. Але також аспекти, які організація DevOps повинна реалізувати швидше, до виходу на ринок або вищих норм SLA, є рушійними факторами. Його також називають «процесом управління плинністю». Це популярний підхід, який використовують багато компаній, щоб визначити, які ідеї реалістичні, а які ні. Тоді стратегії та плани дій можуть бути завершені [1].

Процес управління інноваційною воронкою вимагає масштабного та постійного тестування кожної ідеї на відповідність численним правилам, критеріям і фільтрам, відповідно до заздальгідь визначених критеріїв для забезпечення продуктивності.

В основі воронки інновацій лежить ідея перегляду та вдосконалення кількох інноваційних проєктів, у тому числі дуже ранніх. Залишаться лише найкращі, найжиттєздатніші ідеї, а інші будуть відфільтровані. Окрім вивчення життєздатності, це чудовий спосіб визначити пріоритети цілей.

Метод воронки ідей містить три основних завдання. Перше полягає в тому, щоб розширити горловину воронки – організація повинна розширити свою базу знань і доступ до інформації, щоб збільшити кількість нових продуктів і нових ідей, процесів. Друге завдання полягає в тому, щоб звужити горловину воронки: генеровані ідеї необхідно перевіряти, а ресурси зосереджувати на найпривабливіших можливостях.

Мета полягає не лише у застосуванні обмежених ресурсів до обраних проєктів із найвищим очікуваним прибутком, а й у створенні портфоліо проєктів, які відповідають бізнес-цілям фірми, одночасно підвищуючи стратегічну здатність фірми виконувати свої проєкти в майбутньому. Третє завдання полягає в тому, щоб відібрані проєкти відповідали цілям, встановленим під час затвердження проєкту.

Оцінювання інновацій згідно воронки ідей складається із декількох етапів. Перший етап складається із збору найбільшої кількості ідей. Цей включає у себе мозковий штурм. Чим більше ідей може генерувати організація, тим більша кількість рішень і краща якість цих рішень.

Другим етапом є так зване «звуження воронки». На цьому етапі воронки інновацій перевіряються ідеї, які організація розробила на першому етапі. Процес перевірки включає зіставлення ідей з цілями організації, щоб перевірити, чи мають вони додану цінність. Згодом проводиться оцінка доходів (аналіз витрат і прибутку), ризиків, щоб потім вирішити, які ідеї слід вибрати. Тестування продукту або послуги з реальними клієнтами також починається на цьому етапі.

На третьому етапі залишаються лише ті ідеї, які пройшли попередні етапи відбору. На цьому етапі організація гарантує, що вибрані ідеї відповідають головним цілям компанії. Також цей етап передбачує перші оцінки та огляди тестової фази. Якщо все пройшло добре, новий продукт, ідея чи нова послуга можуть бути виведені на ринок.

Воронкоподібна форма проста у використанні, тому її також часто використовують організації, які спеціалізуються на більш ніж одній галузі.

Недостатньо лише мати багато ідей. Ще важливіше виявити дійсно «цінні» ідеї та відібрати їх для реалізації. Особливо з точки зору обмежених часових і кадрових ресурсів, оцінка та відбір інноваційних ідей і проєктів відіграє значну роль у компанії. Адже ресурси потрібно вкладати в ідеї і проєкти, які приносять найбільшу цінність компанії.

У зв'язку з високою швидкістю розвитку та оновлення ІТ-ринку проблемою є відсутність методів раціонального вибору ІТ-проєкту. На практиці компанії часто реалізують ІТ-проєкти без осмисленого відбору та ранжирування, що призводить до високого відсотка невдалих інноваційних ІТ-проєктів. У результаті компанія не отримує комерційно успішного продукту або послуги, які відрізняють її від конкурентів для споживача. Оцінка інноваційних ІТ-проєктів ґрунтується на аналізі фінансових показників очікуваних результатів впровадження. Стратегічна узгодженість проєкту не оцінюється. Дослідження наближається до методології ранжування інноваційних ІТ-проєктів у компаніях. Метод полягає у комплексному аналізі впливу результатів запропонованого проєкту на різні аспекти діяльності компанії (стратегічні, екологічні, організаційно-технологічні). Логістичне обслуговування споживачів розглядається як важливий елемент процесу обслуговування, який дозволяє забезпечити достатній рівень задоволення потреб споживачів за рахунок ефективного рівня витрат у ланцюгах поставок: обслуговування клієнтів, транспорт, управління запасами, складування, обробка матеріалів, упаковка, потік інформації й обробка замовлень, технічне обслуговування. В останні роки прерогативою логістики поряд з управлінням матеріальними потоками є управління сервісними потоками. Крім того, логістичний підхід виявився ефективним і для тих компаній, які здійснюють надання послуг [2, с. 5]. До особливостей інноваційних ІТ-проєктів можна віднести складність визначення продукту замовником і кінцевим споживачем, на якого повинен впливати результат проєкту; використання нових практик (підходи до розробки, збір вимог, програмні середовища, продукти тощо); складність прогнозування кінцевого результату проєкту; висока неоднозначність оцінки часу реалізації проєкту. Початкова оцінка термінів може суттєво змінитися після уточнення задачі, що вирішується, замовника та кінцевого споживача, концепції результату проєкту, яка не є чітко визначеною на початку. Впровадження інновації може позитивно вплинути на оптимізацію операційної діяльності компанії, однак, в першу чергу, інновація повинна вплинути на споживачів компанії у вигляді поліпшення характеристик продукту або послуги. Окремий напрямок досліджень стосується впровадження логістичних рішень в ІТ-інновації, у зв'язку із

стрімким розвитком ІТ індустрії та аналізом інновацій у цій сфері в науковому середовищі.

Список використаних джерел:

1. План DevOps – результати. *Інформаційні технології ITpedia*. URL: <https://uk.itpedia.nl/2017/07/08/devops-plan-the-deliverables/>
2. Кобилюх О., Гірна О. Сучасні підходи до логістичного обслуговування клієнтів на основі використання CRM-системи. *Академічні візії*. № 10-11, 2022. С. 3-12.

БИБА Валентина Анатоліївна,
доцент кафедри менеджменту
Білоцерківського національного
аграрного університету,
кандидат економічних наук
УТЕЧЕНКО Дар'я Миколаївна,
доцент кафедри менеджменту
Білоцерківського національного
аграрного університету,
доктор філософії

**ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА В СИСТЕМІ АДМІНІСТРАТИВНОГО
МЕНЕДЖМЕНТУ: ВИКЛИКИ ТА РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ**

Стереотипи завжди спонукають суспільство до вирішення історично-відкритих питань стосовно гендерної рівності. Щоразу при виборі професії перед українцями відкривається картина сегрегації горизонтальної (розмежування між жінками та чоловіками) та вертикальної (керівні посади належать в більшій мірі чоловічій статі).

«Рівність», як категорія – це один із тих ідеалів, до яких безперервно прагне людство, це фундаментальна цінність світового співтовариства [1].

Обравши членство в ЄС, Україна має впевнено крокувати обраним шляхом. Рада Європи з питань гендерної рівності розробила ряд важливих документів: декларація Комітету міністрів Ради Європи «Про рівноправність жінок та чоловіків» від 16.11.1988, рекомендація Комітету міністрів Ради Європи «Про збалансоване представництво жінок та чоловіків в процесі прийняття політичних та громадянських рішень» від 12.03.2003 №3, рекомендація Кабінету міністрів Ради Європи «Про застосування комплексного підходу до проблеми рівності між чоловіками та жінками» від 07.10.1998 р. № (98) 14. Наведені вище документи заохочують та спрямовують країн-членів до гендерних квот та намагаються всіляко їх заохотити.

Великий крок здійснила Україна щодо розширення прав та обмеження чоловіків і жінок у законодавчій базі. Було ухвалено Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005

року. Верховна Рада України має одне із ключових інструментів впливу в сфері регулювання гендерних відносин. У ВРУ сформовано Підкомітет з питань гендерної рівності і недискримінації Комітету Верховної ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин від 10.12.2014 року. Також було створено добровільне об'єднання народних депутатів «Рівні можливості» від 9.12.2014 року. Міністерством соціальної політики України було сформовано Відділ гендерної рівності від 12.04.2018 року.

У 2021 році за даними The Global Gender Gap Report Україна опустилась на 15 позицій порівняно з 2020 роком та зайняла 74 місце в рейтингу поміж 156 країн. В категорії «Реалізація освіти», Україна посіла 27 місце, а найгірший бал було надано країні за гендерний розвиток у політиці – 103 [2].

Дослідження програми ООН із відновлення та розбудови миру (2020) виявило, що майже 60 % населення України вважають, що все ж таки розподіл професій відбувається за ознаками статі.

Дані показники свідчать про великий розрив між чоловіками та жінками щодо діяльності у сфері управління та адміністрування.

За даними Державної служби статистики України 47,6 % зайнятого населення України складають – жінки та 62,3 % – чоловіки.

Також розглянувши дані досліджень (KICE) Класифікація інституційних секторів економіки в Україні, з понад 329 тисяч підприємств, станом на 01.01.2020 року, де жінки обіймають керівні посади складає близько 26,7 % [4].

Має відбутися запровадження в органах державної влади та органах місцевого самоврядування комплексу гендерних інструментів, які допоможуть збалансувати участь на рівних правах як чоловіків, так і жінок. Повноцінне забезпечення права голосу, та дозволу до прийняття управлінських рішень.

Україна рухається у вірному напрямку з огляду історичних змін щодо гендерної рівності. Була встановлена гендерна квота у виборчому законодавстві. У 2020 році відбувалися місцеві вибори, ми могли спостерігати дотримання всіх гендерних квот як для чоловіків так і для жінок. Це є вагомим проривом у гендерній рівності, але це має бути тільки початком. Механізм гендерного квотування має працювати на всіх рівнях управління.

Список використаних джерел:

1. Кагановська Т. Є., Семененко Т. О. Сутність принципу гендерної рівності в системі органів публічної влади України. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2021. № 32. С. 33-38.
2. Поперечна Д. Україна опустилась у рейтингу країн за гендерною рівністю на 15 позицій. *Українська правда «Життя»*. 2021. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2021/03/31/244411/>
3. Ткаченко Я. Гендерна рівність: жінки, які керують. *Вокс Україна*. URL: <https://voxukraine.org/genderna-rivnist-zhinky-yaki-keruyut/>
4. Жінки та чоловіки на ринку праці. ПРООН «Громадянське суспільство задля розвитку демократії та прав людини в Україні». URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/pro_stat/Prosto/m&w/j_ch_na%20runky_praci.pdf.

КОНОНОВА Ірина Володимирівна,
*професор кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор економічних наук, доцент*
ШЕВЧЕНКО Євгенія Миколаївна,
*здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ТИПОЛОГІЯ АНАЛІТИЧНИХ ПРОЦЕДУР В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Аналітичні процедури займають важливе місце в системі управління підприємством, та є дієвим інструментом для підвищення ефективності прийнятих управлінських рішень. На ефективність прийняття управлінських рішень значно впливає невідповідність аналітичних процедур, які використовуються у процесі опрацювання облікової інформації потребам управління підприємством.

Джерелом виникнення поняття «аналітичні процедури» можна вважати зарубіжну практику аудиторської діяльності та безпосередньо міжнародні стандарти аудиту. Базове визначення поняття «аналітичні процедури» наведено у міжнародному стандарті аудиту 520 «Аналітичні процедури», в якому зазначено, що це аналіз важливих відносних показників і їх порівняння, разом із підсумковим дослідженням відхилень та взаємозв'язків, які суперечать іншій інформації або мають відхилення від очікуваних величин [1].

В економічній літературі є багато досліджень щодо використання аналітичних процедур у діяльності підприємств, наприклад праці Н. Білецької, М. Дубініної, С. Калабухової, І. Норової, Л. Сук, К. Сурніної тощо. Згідно думки Д. Робертсона, який стверджував, що завдяки застосуванню аналітичних процедур вдалося виявити 27,1 % викривлень, є дуже важливим розуміння їх сутності, призначення та використання [2]. Особливої актуальності набуває питання типології аналітичних процедур при управлінні підприємством, яка може стати важливим інструментом, що забезпечує безперервну управлінську діяльність на підприємстві.

Для здійснення аналітичних процедур необхідною є інформація, сформована на основі управлінського та бухгалтерського обліку підприємства. Облікова інформація, що не згрупована, не оброблена і не систематизована в залежності від конкретних інформаційних потреб суб'єктів управління, не може повною мірою застосовуватися в управлінській практиці. Здійснення упорядкування інформаційних ресурсів дозволяє не тільки виявляти, систематизувати і обробляти найбільш цінну облікову інформацію, але й як наслідок проведення аналітичних процедур сформувати нову інформацію.

Так, наприклад, Н. Білецька розглядає аналітичні процедури в якості одного із видів аудиторських процедур оцінки ризиків та процедур по суті та зазначає, що поняття «аналітичні процедури» є ширшим, ніж фінансовий аналіз, оскільки аналітичні процедури включають ще багато інших видів аналізу [3].

Автори М. Дубініна, І. Норова аналітичні процедури трактують як засіб попередження помилок і викривлень у фінансовій звітності та вважають, що до аналітичних процедур крім порівняльного аналізу та загальноприйнятих в аналізі методів (метод ланцюгових підстановок, метод розрахунку індексів і коефіцієнтів, метод балансових зіставлень), слід віднести багатофакторні моделі діагностики банкрутства підприємств [4].

На думку М. Мельника, А. Шеремети, Т. Рогуленка, аналітичні процедури визначають як «аналіз й оцінку отриманої аудиторами інформації, дослідження важливих фінансово-економічних показників економічного суб'єкта, що перевіряється, з метою виявлення незвичайних та неправильно відображених в обліку фактів господарської діяльності, а також з'ясування причин таких помилок і викривлень» [5].

К. Сурніна в своїх працях представила результати узагальнення теоретичних засад щодо аналітичних процедур в аудиті, розробки науково обґрунтованої методології їх застосування при аудиті та внутрішньо господарському контролі та внутрішньому аудиті на підприємстві [6]. Вона запропонувала за видовими ознаками такі типи аналітичних процедур як аналітичні процедури етапу попереднього планування, етапу планування, етапу перевірки по суті та аналітичні процедури завершального етапу. При чому сам автор зазначає, що основні види аналітичних процедур, що виконуються на завершальному етапі аудиту, як правило, ті самі, що і на етапах попереднього планування аудиту та перевірки по суті.

В праці С. Калабухової, зазначено, що з метою своєчасного та ефективного аналітичного забезпечення управління суб'єктами підприємницької діяльності важливо ідентифікувати систему управління досліджуваного підприємства. Авторка виокремлює для здійснення діяльнісно-орієнтовного управління п'ять типів аналітичних процедур, не називаючи їх а лише нумеруючи з першого по п'ятий тип [7].

Н. Винниченко та А. Федяй запропоновано наступні типи аналітичних процедур: тенденційний аналіз, який передбачає аналіз змін на рахунок в часі. та стосується порівняння поточного балансу із залишком за попередній рік; аналіз коефіцієнта співвідношення як порівняння за часом або до еталону співвідношень між рахунками фінансової звітності та між рахунком та нефінансовими даними; тестування обґрунтованості передбачає розробку моделі для формування очікування на основі фінансових даних, нефінансових даних або обох [2].

Отже кожен автор має свою точку зору щодо сутності, типології та класифікації аналітичних процедур, тому існує потреба їх уточнення з урахуванням можливостей їх проведення та існуючого інформаційного забезпечення.

До аналітичних процедур, які застосовуються в управлінській діяльності, вчені найчастіше відносять прийоми економічного аналізу такі як методи вертикального, трендового та порівняльного аналізу; балансове узагальнення; факторний аналіз; регресійний аналіз, аналіз рядів динаміки. Аналітичні процедури в управлінні підприємством реалізуються за допомогою основних методів економічного аналізу [8]. В багатьох працях відзначається необхідність віднесення до аналітичних процедур розрахунків та оцінку відхилень відносних показників, які характеризують діяльність підприємства.

Складність застосування аналітичних процедур в управлінському аналізі визначається пошуком застосування аналітичних прийомів, які б дали змогу надати неупереджену характеристику дії суб'єктивних і об'єктивних чинників на діяльність підприємства, а також встановити функціональні взаємозв'язки.

Таким чином, враховуючи наявні погляди науковців та невирішені проблеми з досліджуваного питання, пропонуємо наступну типологію аналітичних процедур:

1. Аналітичні процедури ретроспективного діагностування, які передбачають аналіз інформації про діяльність підприємства ретроспективно, для пояснення змін в діяльності підприємства. В такому разі джерелами інформації виступають бухгалтерські документи, облікові реєстри, фінансова звітність звітного періоду за останні 5 років.

2. Аналітичні процедури перспективного орієнтування, які спрямовані на аналіз інформації щодо різних аспектів діяльності підприємства перспективно з метою окреслення можливих напрямків розвитку підприємства та здійснюються на основі результати прогнозування.

3. Аналітичні процедури стратегічного позиціонування, які зводяться до аналізу інформації для розуміння внутрішніх та зовнішніх чинників, визначення місця підприємства в конкурентному середовищі з метою розробки його стратегічної позиції, визначення шляхів подолання відхилень між реальним і цільовим результатом його функціонування. При цьому джерелами виступають результати аналізу середовища, ситуаційне моделювання тощо.

4. Аналітичні процедури активної стабілізації, які направлені на формування аналітичної інформації для оцінки фінансової безпеки підприємства, врахування всіх можливих ризиків та розробки заходів щодо нівелювання їх впливу на майбутні результати підприємства та досягнення цілей його зацікавлених сторін. Базою для їх проведення є результати комплексного аналізу ризиків у діяльності підприємства.

Використання розроблених типів аналітичних процедур в управлінській практиці дасть змогу отримати неупереджену інформацію про функціонування та розвиток підприємства, що дозволить вирішити питання щодо ефективності управлінської діяльності в цілому.

Список використаних джерел:

1. International standard on auditing 520 «Analytical procedures». URL: <http://www.ifac.org/sites/default/files/downloads/a026-2010-iaasb-handbook-isa-520.pdf>.
2. Винниченко Н. В. Аналітичні процедури для отримання аудиторських доказів. *Ефективна економіка*. № 12. 2019. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2019/15.pdf.
3. Білецька Н. В. Роль аналітичних процедур в аудиті результатів основної діяльності підприємства. *Бізнес Інформ*. 2016. № 1. С. 248-252.
4. Дубініна М. В. Особливості виявлення та попередження помилок у фінансовій звітності. *Ефективна економіка*. 2015. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4619>.

ГУДИМА Ольга Вікторівна,
*доцент кафедри підприємництва,
менеджменту організацій та логістики
Запорізького національного університету,
кандидат економічних наук*

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Ключовим визначальним чинником розвитку суспільства та найвпливовішою силою в умовах сучасної світової системи є глобалізація. Нею охоплено всі галузі суспільного життя, включаючи економіку, політику, соціальну сферу, культуру, екологію, безпеку; з впливом на виробництво товарів і послуг, використання робочої сили, інвестицій та технологій. Саме перетворення людства на єдину структурно-функціональну систему фахівці [1, с. 28-35] характеризують як процес глобалізації. Зараз термін «глобалізація» є найбільш вживаною категорією, який використовується для дослідження й опису сучасних тенденцій розвитку економіки світу.

Розгляд глобальної економіки відбувається як історичний соціально-економічний процес, змістом якого є зростаючий взаємозв'язок і взаємозалежність національних економік, злиття національних ринків у єдиний світовий ринок [2, с. 23].

Суб'єктивна глобалізація відображає ідеологію ринку, зміст і правила якої диктують Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, індустріально розвинуті країни, олігархічні клани. Головними ідеями суб'єктивного глобалізму є: повне розкриття національних економік, фінансової системи, інформаційної сфери всіх країн, які не здатні чинити цьому опір; відміна суверенітету країн на їхні природні ресурси [3, с. 17].

Комплексність дослідження національної економічної системи в умовах глобалізації повинне ґрунтуватися на усвідомленні об'єктивного процесу інтеграції наукового знання. Економічна система – це певним чином складна впорядкована структура соціальних та природних інституцій, яка існує задля досягнення соціально-економічних цілей за допомогою розподілу

ресурсів, організації виробництва й розподілу створених у суспільстві матеріальних і духовних благ, самоорганізації системи в цілому та її структурних елементів [4, с. 77].

Якісні зміни є кардинальними за своєю сутністю, які знайшли відображення у світовій економіці зараз. Обумовленість визначена тим, що традиційні ресурси економічного зростання (насамперед природні) вичерпуються, натомість, основними важелями та рушійними силами суспільно-економічного прогресу стають нетрадиційні ресурсні джерела, інноваційно-інтелектуальний потенціал і сучасні інформаційні технології. Національні господарства змушені пристосовуватись до таких змін, здійснюючи структурні та функціональні перетворення, що безпосередньо відображається на рівні та характері їх розвитку у світогосподарському просторі. Домінанта рушійних сил сучасних трансформаційних процесів представлена у вигляді інтеграції, транснаціоналізації, конкуренції та підприємництва.

Процес глобалізації конкуренції характеризується розвитком чотирьох пов'язаних тенденцій. Перша з них – це злиття регіональних ринків у загальносвітовий, друга – інтеграція глобальних ринків фінансових інструментів у єдиний світовий ринок, третя – формування глобальних учасників ринку за рахунок злиття провідних ТНК, четверта – формування системи наддержавного регулювання конкурентних відносин.

Глобальна конкуренція впливає на розвиток людства через відповідну модель, орієнтир якої не тільки на показники прибутку як бізнесову діяльність, а й на масштаби вивільнених ліквідних ресурсів (організаційних, інтелектуальних), тому основним її змістом є самовідтворення та експансія. Тенденції розвитку сучасного глобалізованої економіки та особливості функціонування суб'єктів господарювання на світовому ринку в умовах глобальної конкуренції визначають не просто попит і пропозицію на певному ринку, а саме глобальний попит і глобальна пропозиція, взаємодія яких відбувається на тлі лібералізації торговельних відносин, зростання кількості як глобально діючих споживачів і збутових посередників, так і учасників міжнародного поділу праці.

Економічна система – це пов'язані між собою соціальні та природні структурні елементи в межах однієї держави, дія яких спрямована на досягнення певної мети і які знаходяться в оточенні інших систем; глобальна економічна система – це взаємопов'язана дія національних економічних систем, міжнародних економічних інституцій (які також можуть виступати економічними системами) з метою досягнення певної цілі.

Реальністю сьогодення стала глобалізація, яка охоплює всі країни незалежно від рівня їх розвитку. Національна економіка не може розвиватися, здобувати високий конкурентний статус, базуючись тільки на власній матеріально-технічній базі, в замкнутому циклі. Світовий розвиток передбачає відкритість національних кордонів – для вільного переміщення засобів виробництва, робочої сили, інформації, технології.

Глобалізація – це тривалий процес розвитку, в рамках якого відбувається ускладнення форм економічної системи світу. Така система органічно доповнює національний рівень організації економічного життя всесвітнім – глобальним.

Глобалізація в цьому контексті означає:

- посилення взаємодії елементів світової економіки – національних економічних систем, що проявляється у зростанні світової торгівлі, збільшенні міжнародних потоків капіталу, пом'якшення торговельних бар'єрів між країнами;
- розширення ринків та зростанні конкуренції;
- досягнення більш однорідного економічного простору;
- формування глобальних (наднаціональних) інституцій керування.

Економічна глобалізація це значне збільшення масштабів усіх процесів міжнародного обміну за відкритості та інтегрованості світової економіки. Основу її функціонування утворює ринковий механізм, закони якого діють у міжнаціональному масштабі – на світових ринках капіталів, товарів, послуг, праці.

Становлення глобальної економіки розглядається як процес міжнародного економічного розвитку, що характеризується певною еволюційністю і етапністю і характеризує способи включення країн до глобальної економічної системи.

На тлі якісних змін у функціонуванні світового економічного простору з'являються питання про нові стандарти взаємодії національних економік між собою та з глобальним (зовнішнім) економічним середовищем. Зазначені якісні особливості нового типу розвитку світової економічної системи закладені не в просторових масштабах наростаючої взаємозалежності мікро-, мезо- і макроекономічних суб'єктів господарського життя, а в тому, що ця взаємозалежність через низку техніко-економічних і соціально-політичних причин в останні десятиліття досягла такої стадії, коли стали можливими такі принципово нові явища [5]:

- світова економічна спільнота із сукупності взаємопов'язаних країн перетворюється на цілісну економічну систему;
- в сучасній економічній системі міжнародні економічні відносини відіграють провідну роль у порівнянні з внутрішньодержавними;
- відбувається становлення техносфери як середовища діяльності суб'єктів господарювання, що існують в системі «концентричних кіл»: найбільш економічно розвинуті держави (ядро техносфери); країни-претенденти на входження до ядра техносфери; країни, що є джерелами енергоресурсів і сировини; країни, нейтральні для існування та розвитку техносфери; інші країни;
- відбувається утворення нових транснаціональних суб'єктів господарювання, що слабо прив'язані до національних економік;
- посилення конкурентної боротьби за контроль над ринками, територіями та природними ресурсами у глобальному масштабі, в якій вагомую роль відіграють ТНК;
- загострюється конкурентна боротьба на мікро-, макро- та мезорівнях і у такий спосіб формується феномен глобальної конкуренції.

В результаті інтернаціоналізації у забезпеченні економічного розвитку країн зменшується значення природногеографічного та зростає значення науково-технічного чинника. При цьому інтернаціоналізацію слід розглядати як процес за сутністю та за формами. З одного боку, інтернаціоналізація відбувається шляхом збільшення споживання країнами іноземних товарів, послуг, капіталу, технологій тощо, з іншого – шляхом виходу суб'єктів господарювання країн на зовнішні ринки. Результатом одночасної дії зазначених процесів є взаємозалежність і взаємодія національних економічних систем.

Процеси глобалізації за змістом та структурою є надзвичайно складними, багатогранними та суперечливими, що унеможлиблює формулювання єдиного, прийняттого для всіх випадків визначення їх впливу на національні економіки. Найважливішими аспектами в цьому плані визначено:

- розширення конкуренції між ними та господарюючими суб'єктами;
- трансформацію економічних функцій держави та делегування на глобальний рівень окремих з них;
- розширення сфер впливу за межі національних кордонів згідно з новими глобальними правилами економічної діяльності;
- здійснення основоположних змін у структурі національної економіки та формування нового середовища для національного розвитку в цілому;
- посилення процесів міжнародної інтеграції та взаємодії національних господарств, що перетворюється на наймогутніший фактор їх функціонування.

Під дією багатьох чинників глобалізації, яка несе як позитивні впливи, так і певні загрози, кожна країна, що має намір інтегруватися у світовий економічний простір, постає перед завданням визначення своїх конкурентних переваг, щоб на належному рівні конкурувати з іншими державами на світовому ринку. За роки незалежності в Україні чітко не сформульовано та не реалізовано національну стратегію входження аграрного сектору в процеси економічної глобалізації. Вона ґрунтувалася на основі моделі імітаційно-адаптаційної поведінки, що не забезпечило його стабільність та ефективне використання наявних конкурентних переваг на інноваційних засадах. Така політика повинна бути кардинально змінена на основі вироблення та реалізації концепції конкурентоспроможного розвитку національної економіки в умовах глобалізації.

Отже, проаналізовані методологічні засади дослідження сучасного розвитку економічних систем дали змогу визначитись з поняттями, якими зараз оперують майже всі дослідники економічних процесів, зрозуміти складність категорій економічних систем, запропонувати власний категорійний апарат, який враховує реалії сьогодення.

Розгляд глобалізації як багаторівневої системи дозволив зробити висновок щодо суперечливості, нерівномірності її впливу на розвиток окремих економічних систем країн і регіонів.

Список використаних джерел:

1. Поручник А. М. Формування економічного механізму інтеграції України в систему світового господарства. Київ, 2014. 360 с.
2. Бочан І. О. Глобальна економіка. Київ: Знання, 2017. 403 с.
3. Лукашевич В. М. Глобалістика: навч. посібник (2-ге вид., доп. та випр.). Львів: «Новий Світ – 2000», 2015. 440 с.
4. Дашевська О. В. Глобалізаційний вплив на розвиток економічної системи країни. *Науковий вісник ужгородського університету. Серія «Економіка та підприємництво»*. 2011. № 5. С. 77-78.
5. Тараненко І. В., Дашевська О. В. Маркетингові стратегії розвитку та конкурентоспроможності соціально-економічних систем в глобальних умовах: монографія. Дніпропетровськ: ДУЕП, 2010. 304 с.

ТЕРЛЕЦЬКА Вікторія Олександрівна,
*доцент кафедри менеджменту і
міжнародного підприємництва
Національного університету
«Львівська політехніка»,
кандидат економічних наук*

СУТНІСТЬ ВЕНЧУРНОГО БІЗНЕСУ

Венчурний бізнес відіграє значну роль в економіці країни. З огляду на важливість розвитку венчурного інвестування в Україні доцільно визначити і уточнити його сутність.

Т. Гудіма [1, с. 71] під «венчурною діяльністю» розуміє сукупність дій суб'єктів господарських відносин, які виникають із приводу розміщення інвестиційних коштів в активи інноваційних підприємств, що перебувають на початковій стадії розвитку, а також професійного управління цими активами, спрямованого на збільшення їх вартості та подальшої реалізації в середньостроковій перспективі з метою отримання прибутку або досягнення іншого соціального ефекту, і характеризуються підвищеним ступенем ризику несення збитків.

М. Кареба [2] вказує, що «венчурна діяльність» – це ініціативна ризикова діяльність, що відображає цілісну систему фінансових відносин стосовно акумулювання, залучення та вкладення грошових коштів (венчурного капіталу) в об'єкти інвестування з метою розроблення й комерціалізації результатів науково-технічних досліджень, отримання доходів через значне зростання ринкових вартостей проінвестованих підприємств і досягнення соціальних ефектів.

Т. Джейпер [2] зазначає, що «венчурний бізнес» – це коли інвестуються кошти в десять компаній, з них половина стає банкрутами, у трьох випадках інвестиції повертаються, одна дає десятикратне зростання, а у ще одній компанії прибуток у 100 разів перевищує вкладення.

Ю. Жорнокуй [3] вважає, що «венчурне підприємництво» – як спеціальний вид підприємництва, заснований на наявності у підприємця здатності акумулювати з різних джерел кошти, орієнтований на практичне використання технічних і технологічних нововведень, які оцінюються як високорентабельні, і спрямований як на завершення науковотехнічних проєктів, ще не випробуваних на практиці, так і на вдосконалення тих, що вже існують, з метою реалізації прав інтелектуальної власності й отримання прибутку та (або) іншого ефекту (переваг).

Н. Краус, Я. Копиця [4] вказують, що «венчурне підприємництво» – ризикова діяльність, у процесі якої створюються й впроваджуються у виробництво нові товари, технології, послуги, результати наукових досягнень, технічні новинки тощо.

М. Кареба [2] зазначає, що «венчурне підприємництво» – ініціативна ризикова діяльність, яка фінансується за допомогою залучення венчурного капіталу й спрямована на значне зростання ринкових вартостей проінвестованих об'єктів, в тому числі через отримання, використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, випуск на ринок нових конкурентоспроможних технологій, товарів, послуг.

Венчурний бізнес (або венчурне фінансування) – це форма прямого інвестування в малі та середні підприємства, основною діяльністю яких є проведення дослідно-конструкторських досліджень і розробка нових наукоємних ідей, які можна застосувати на практиці. Тобто, іншими словами, це фірми або компанії, що займаються реалізацією ризикованих бізнес-проєктів.

Європейська асоціація прямого та венчурного інвестування (European Private Equity & Venture Capital Association – EVCA) [5] дає таке визначення, а саме: «венчурне фінансування» – це акціонерний капітал, який надається професійними фірмами, що інвестують, одночасно беручи участь в управлінні, у приватні підприємства, які демонструють значний потенціал зростання, на фазах їх початкового розвитку, розширення та перетворення.

Отже, варто зазначити, що огляд наукових літературних джерел за вказаною проблематикою [1-5] дає змогу дійти висновку про відсутність єдиного підходу, узгоджених термінів і понять стосовно венчурного підприємництва, оскільки різні джерела наводять недостовірні, часто сумнівні визначення одних і тих самих понять. Проте у літературних джерелах виокреслюється думка про те, що венчурний бізнес – не лише «практичне застосування нововведень», а й «діяльність з комерційної реалізації інновацій, здійснювана венчурними інноваційними компаніями і фондами...», «діяльність зі створення й управління венчурними фондами, венчурними компаніями...».

Розглянемо нормативно-правову базу діяльності венчурного бізнесу.

Згідно ЗУ «Про Інститути спільного інвестування» [6] зазначено, що «закон спрямований на забезпечення залучення та ефективного розміщення фінансових ресурсів інвесторів і визначає правові та організаційні основи створення, діяльності, припинення суб'єктів спільного інвестування, особливості управління активами зазначених суб'єктів, встановлює вимоги до складу, структури та зберігання таких активів, особливості емісії, обігу, обліку та

викупу цінних паперів інститутів спільного інвестування, а також порядок розкриття інформації про їх діяльність». У законі йдеться про вимоги до створення, функціонування і закриття ІСІ та венчурних фондів.

ЗУ «Про інноваційну діяльність» [7] розкриває поняття, що стосуються інноваційної діяльності. У законі зазначено, що «інноваційне підприємство (інноваційний центр, технопарк, технополіс, інноваційний бізнес-інкубатор тощо) – підприємство (об'єднання підприємств), що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 відсотків його загального обсягу продукції і (або) послуг».

Згідно Проекту ЗУ «Про венчурну діяльність в інноваційній сфері» [8] найповніше, на думку автора розкриті поняття, які стосуються різних структур, пов'язаних з венчурною діяльністю, а саме:

- інноваційне підприємство (інноваційний центр, технопарк, технополіс, науковий парк, інноваційний бізнес-інкубатор тощо) – підприємство (об'єднання підприємств), що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 % його загального обсягу продукції і (або) послуг;

- венчурний інноваційний фонд - юридична особа або об'єднання юридичних осіб і (або) громадян, створені на основі добровільних майнових внесків з метою фінансування створення та освоєння інновацій;

- венчурна інноваційна компанія – юридична особа будь-якої організаційно-правової форми, яка здійснює управління активами венчурних інноваційних фондів;

- венчурна діяльність – діяльність з комерційної реалізації інновацій, здійснювана венчурними інноваційними компаніями і фондами;

- інфраструктура венчурної діяльності – підприємства, установи, організації, що надають суб'єктам інноваційної та венчурної діяльності послуги, необхідні для здійснення такої діяльності;

- венчурне фінансування – фінансування інноваційних підприємств і видів діяльності, пов'язаних зі створенням та освоєнням інновацій;

- венчурний капітал – капітал, інвестований в інноваційний проект із високим ступенем ризику.

Отже, узагальнюючи результати опрацювання нормативно-правової бази функціонування венчурного бізнесу, варто вказати, що у законодавчих джерелах деталізуються поняття з приводу функціонування як інститутів спільного інвестування, так і інноваційних підприємств.

Тому, враховуючи опрацювання сукупності джерел [1-7], а саме: словників, нормативно-правової бази та дослідження вчених з обраної проблематики – функціонування венчурного бізнесу та венчурних структур можна стверджувати, що венчурний бізнес охоплює як і діяльність щодо залучення коштів третіх осіб (інвесторів), так і діяльність щодо впровадження інновацій. Безпосередньо в такому сенсі доцільно виділити структури,

які сприяють залученню коштів інвесторів – венчурні фонди, які у своїй структурі мають розгалужену структуру діяльності та венчурні інноваційні підприємства (інноваційні центри, технопарки, технополіси, наукові парки, інноваційні бізнес-інкубатори, акселератори, преакселератори тощо).

Список використаних джерел:

1. Гудіма Т. С. Венчурна діяльність як правова категорія. *Економіка та право*. 2012. № 1. С. 67-72.
2. Кареба М. І. Управління венчурним бізнесом: *опорний конспект лекцій*. Миколаїв: МДАУ, 2016. 114 с.
3. Жорнокуй Ю. М. Правове регулювання венчурного підприємництва: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». Харків, 2003. 196 с.
4. Краус Н. М., Копиця Я. О. Венчурне інвестування як пріоритетний напрям інноваційного розвитку економіки країни. *Економічний простір*. 2013. № 74. С. 112-121.
5. Європейська асоціація венчурного капіталу. Офіційний сайт. URL: <http://www.evca.eu>.
6. Закон України «Про Інститути спільного інвестування» від 01.07.2021 № 5080-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17#Text>.
7. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 05.12.2012 № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.
8. Проект закону України «Про венчурну діяльність в інноваційній сфері». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF0U200A?an=11>.

ГНЕЗДІЛОВА Олена Михайлівна,
*доцент Інституту економіки та права
Класичного приватного університету,
кандидат економічних наук*

КАДРОВИЙ ОБЛІК ПІД ЧАС ВІЙНИ

На підприємствах різних форм власності оформлюються документи, які пов'язані з кадровою роботою. Від того, як організована робота із зазначеними документами та наскільки якісно можна отримати із них потрібну інформацію, залежить як документування, так і його оперативність. Хід роботи з саме такими документами й є кадровим діловодством.

На підприємстві може самостійно розроблятися та затверджуватися в своя інструкція з діловодства, яка характеризує організацію та ведення кадрового діловодства з урахуванням специфіки цього підприємства. Підприємства приватної форми власності вільніші в обранні форм і систем організації діловодства, ніж бюджетні установи, хоча вони також мають додержуватися певних норм і правил.

У разі недотримання вимог окремих нормативно-правових актів сфери діловодства в зв'язку з фактичною неможливістю їх дотримання за умов воєнного стану (активних бойових дій) контролюючі органи можуть не застосовувати штрафні санкції.

Кадровим діловодством відповідно до КП і ДКХП на підприємстві займаються працівники відділу кадрів підприємства, зокрема інспектори з кадрів, і їхні завдання та обов'язки у цій сфері залишаються такими ж, як і раніше. Зазвичай зазначені обов'язки, враховуючи реалії воєнного стану, виконуються ними у дистанційному режимі, адже багато кому було встановлена дистанційна або надомна робота. Також під час роботи з документами кадрового характеру частіше використовується документація в електронній формі без її додаткового роздруку на принтері, що було характерно раніше.

У зв'язку із плінністю кадрів і скороченням персоналу в умовах воєнного стану, завдання й обов'язки з кадрового діловодства можуть бути покладені на працівників інших професійних категорій на умовах суміщення, сумісництва або в інший спосіб відповідно до законодавства.

Також слід зазначити, що після введення воєнного стану не затверджувалися жодні зміни до КП, і тому назви всіх посад у документах кадрового характеру, зокрема у штатному розписі підприємств, як і раніше, мають відповідати ще «двоєнній версії» КП. За час дії воєнного стану були прийняті деякі зміни до окремих галузевих випусків ДКХП, але вони, як правило, пов'язані з подальшим удосконаленням, не стосуються працівників сфери кадрового діловодства, а також безпосередньо не пов'язані саме з реаліями воєнного часу.

Цікавим у цьому випадку може бути приклад наказу Міністерства здоров'я України від 06.06.2022 р. № 958, яким воно затвердило зміни до Випуску 78 «Охорона здоров'я» ДКХП, які безпосередньо не пов'язані з воєнним станом, але все ж таки певною мірою пов'язані з реаліями збройної агресії та необхідністю посилення протидії їй у всіх сферах, у т. ч. мовній. Обов'язковою стала вимога щодо володіння державною мовою та застосування її під час виконання службових обов'язків відповідно до Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25.04.2019 р. № 2704-VIII у кваліфікаційних характеристиках усіх посад, а також професій робітників у Випуску 78 ДКХП.

Також у зв'язку зі специфікою дистанційної роботи укладення трудового договору про дистанційну роботу не передбачає інформування працівника про робоче місце, наявність на робочому місці небезпечних і шкідливих виробничих факторів, проходження загального інструктажу з охорони праці, виробничої санітарії, гігієни праці та протипожежної охорони. Натомість відповідно до ст. 153 КЗпП у разі укладення трудового договору про дистанційну роботу на роботодавця покладається обов'язок систематичного проведення інструктажу (навчання) працівника з питань охорони праці та протипожежної безпеки в межах використання таким працівником обладнання та засобів, рекомендованих або наданих роботодавцем. Такий інструктаж (навчання) може проводитися дистанційно. У такому разі підтвердженням проведення інструктажу (навчання) вважається факт обміну електронними документами між роботодавцем і працівником.

Також було встановлено, що разом із копією наказу про звільнення роботодавець зобов'язаний видати працівникові письмове повідомлення про нараховані та виплачені йому суми при звільненні.

Через зміну порядку та підстав звільнення необхідно змінити зміст деяких шаблонів наказів із кадрових питань, а також приділити увагу цим питанням під час внесення відповідних записів до трудових книжок з метою правильного застосування підстав для звільнення.

Наприклад, ст. 36 КЗпП була доповнена новими пунктами:

8¹) смерть роботодавця – фізичної особи або набрання законної сили рішенням суду про визнання такої фізичної особи безвісно відсутньою чи про оголошення її померлою;

8²) смерть працівника, визнання його судом безвісно відсутнім або оголошення померлим;

8³) відсутність працівника на роботі та інформації про причини такої відсутності понад чотири місяці поспіль.

Також у Законі № 2136 та Законі № 2352 приділена увага й іншим питанням трудових відносин в умовах воєнного стану, що може впливати на порядок ведення кадрового діловодства, а також на зміст і форму документів кадрового характеру.

Окремі питання трудових відносин в умовах воєнного стану в Законі № 2136 (табл. 1):

Таблиця 1

Питання, норма	Основні особливості регулювання питання під час воєнного стану
Укладання трудового договору (ст. 2)	Форма трудового договору визначається за згодою сторін
	Умова про випробування працівника може встановлюватися для будь-якої категорії працівників
	Можливість укладати з новими працівниками строкові трудові договори, зокрема на період заміщення тимчасово відсутнього працівника
Переведення на іншу роботу (ст. 3)	Передбачено право роботодавця перевести працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором, без його згоди (крім переведення на роботу в іншу місцевість, на території якої тривають активні бойові дії), якщо така робота не протипоказана працівникові за станом здоров'я, лише для відвернення або ліквідації наслідків бойових дій, а також інших обставин, що ставлять або можуть становити загрозу життю чи нормальним життєвим умовам людей, з оплатою праці за виконану роботу не нижче середньої заробітної плати за попередньою роботою
Зміна істотних умов праці (ст. 3)	Повідомлення працівника про зміну істотних умов праці та зміну умов оплати праці відбувається не пізніше як до запровадження таких умов
Розірвання трудового договору з ініціативи працівника (ст. 4)	Право працівника розірвати трудовий договір за власною ініціативою у строк, зазначений у його заяві, у зв'язку з веденням бойових дій та існуванням загрози для життя і здоров'я (крім випадків примусового залучення до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану, залучення до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури)

Продовження таблиці 1

Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця (ст. 5)	Можливість звільнення працівника у період його тимчасової непрацездатності, а також у період перебування працівника у відпустці (крім соціальних відпусток для жінок)
	Незастосування норм ст. 43 КЗпП щодо погодження із профспілками (крім випадків звільнення працівників, обраних до них)
Облік часу роботи та відпочинку (ст. 6)	Нормальна тривалість робочого часу у період дії воєнного стану може бути збільшена до 60 годин на тиждень для працівників, зайнятих на об'єктах критичної інфраструктури (в оборонній сфері, сфері забезпечення життєдіяльності населення тощо)
	Для зазначених працівників, яким встановлена скорочена тривалість робочого часу, тривалість робочого часу не може перевищувати 40 годин на тиждень
	П'ятиденний або шестиденний робочий тиждень, час початку та закінчення щоденної роботи (зміни) встановлюється роботодавцем
	Тривалість щотижневого безперервного відпочинку може бути скорочена до 24 годин
	Незастосування норм ст. 53, ч. 1 ст. 65, ч. 3-5 ст. 67, ст. 71, 73, 78 ¹ КЗпП і ч. 2 ст. 5 Закону України «Про відпустки» від 15.11.1996 р. № 504/96-ВР
	У разі встановлення підвищеної нормальної тривалості робочого часу праця оплачується в розмірі, збільшеному пропорційно до збільшення норми праці
Незастосування окремих зазначених норм до неповнолітніх	
Робота в нічний час (ст. 8)	Неможливість роботи в нічний час окремих категорій жінок та осіб з інвалідністю
	Незастосування норм ч. 1, 2 ст. 54 КЗпП щодо тривалості роботи в нічний час
Залучення до роботи жінок (ст. 9)	Дозволяється застосування праці жінок (крім вагітних і жінок, які мають дитину віком до року) за їхньою згодою на важких роботах і на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах
Оплата праці (ст. 10)	Звільнення роботодавця від відповідальності за порушення зобов'язання щодо строків оплати праці, якщо доведе, що це порушення сталося внаслідок ведення бойових дій або дії інших обставин непереборної сили (заробітна плата має бути виплачена згодом)
Колективний договір (ст. 11)	Дія окремих положень колективного договору може бути зупинена за ініціативою роботодавця
Відпустки (ст. 12)	Надання працівнику щорічної основної відпустки за рішенням роботодавця може бути обмежено 24 календарними днями за поточний робочий рік (частина відпустки, що перевищує цей термін, переноситься на «мирний» період)
	Роботодавець може відмовити працівнику надати невикористані дні щорічної відпустки
	Роботодавець може відмовити працівнику надати будь-який вид відпусток (крім відпустки у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку), якщо такий працівник залучений до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури

Продовження таблиці 1

	Роботодавець на прохання працівника може надавати йому відпустку без збереження заробітної плати без обмеження строку
	Роботодавець за заявою працівника, який виїхав за межі території України або набув статусу внутрішньо переміщеної особи, обов'язково надає йому відпустку без збереження заробітної плати тривалістю, визначеною в заяві, але не більше 90 календарних днів (детальніше про це тут)
Діяльність профспілок (ст. 14)	Призупиняється дія ст. 44 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» від 15.09.1999 р. № 1045-XIV (стосовно відрахування коштів підприємствами профспілкам на культурно-масову, фізкультурну й оздоровчу роботу) та відповідні норми колективних договорів
Державний нагляд (контроль) за додержанням законодавства про працю (ст. 16)	Держпраці та її територіальні органи можуть проводити за заявою працівника або профспілки позапланові заходи державного нагляду (контролю) за додержанням законодавства про працю юридичними особами незалежно від форми власності, виду діяльності, господарювання та фізичними особами, які використовують найману працю, в частині додержання вимог Закону № 2136, а також із питань виявлення неоформлених трудових відносин і законності припинення трудових договорів
	Позапланові заходи державного нагляду (контролю) проводяться: - за наявності підстав, визначених абз. 5, 8, 9, 10 ч. 1 ст. 6 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 р. № 877-V; - за зверненням Київської міської військової адміністрації або обласної військової адміністрації; - у зв'язку з невиконанням суб'єктом господарювання приписів про усунення порушень вимог законодавства, виданих після 01.05.2022 р.
	У разі виконання у повному обсязі та у встановлений строк приписів про усунення порушень, виявлених під час позапланових заходів державного нагляду (контролю), штрафи, передбачені ст. 265 КЗпП, не застосовуються

Наведені вище та інші зміни у законодавстві про працю, що обумовлюють необхідність розробки нової документації, зокрема щодо різного інформування (повідомлення) працівників, а також запровадження певного порядку роботи з інформування можуть бути в оперативному порядку розкриті у змінах до власної інструкції з діловодства підприємства.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL: <https://www.rada.gov.ua>.
2. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2136-IX. URL: <https://www.rada.gov.ua>.
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин» від 01.07.2022 р. № 2352-IX. URL: <https://www.rada.gov.ua>.
4. Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях» від 18.06.2015 р. № 1000/5. URL: <https://www.rada.gov.ua>.
5. Наказ Міністерства праці України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціального захисту населення України «Про затвердження Інструкції про порядок ведення трудових книжок працівників» від 29.07.1993 р. № 58. URL: <https://www.rada.gov.ua>.

ЛИСА Олена Володимирівна,
*доцент кафедри фінансів, банківської
справи та страхування
Дніпровського державного
аграрно-економічного університету,
кандидат економічних наук*

СТАН ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Військовий конфлікт, який зараз триває в Україні, негативно впливає не тільки на демографічні показники, добробут і життя громадян, але й на виробничий потенціал країни, який частково підданий руйнації. Інноваційна спроможність вітчизняних підприємств у цих умовах не може реалізовуватись і фактично згортається. Ці процеси фактично прискорили тенденції до деіндустріалізації та сировинної орієнтації економіки, які намітилися в Україні за останнє десятиліття. Така ситуація є загрозовою для економіки й створює підґрунтя для досить швидкого перетворення України з її значним потенціалом, який поступово втрачається, і багатими надрами в найбільш біднішу країну Європи без промислового виробництва. Статус країни з сировинною економікою, де точиться військовий конфлікт, загрожує переходом України в стан периферійних країн без майбутнього, де бідність населення – скоріше норма, ніж виключення. Це вписується в світ-системну теорію (або світ-системний підхід), яку сформулювали відомі закордонні вчені й дослідники (зокрема, Е. Валлерстайн, А. Франк, Б. Кагарлицький та ін.). Так, згідно з підходом до формулювання світ-системної теорії, розробленої Еммануїлом Валлерстайном, сучасний світ являє собою єдину світ-систему – капіталістичну світову економіку, де наявні: ядро (найбільш розвинені країни з монополією на технологічний та інноваційний розвиток), полупериферії (з наявними промисловими об'єктами, але без можливості продукування новацій) та периферії (так звані «країни третього світу» з сировинними економіками).

Україна наразі, на жаль, потрапила в досить скрутне становище щодо можливості підтримання свого виробничого потенціалу. Якщо раніше наша країна могла позиціонувати себе на світовому ринку як виробника товарів з певним ступенем перероблення, що за світ-системною теорією Е. Валлерстайна дозволяло їй відноситись до полупериферії, то наразі Україна має такі темпи деіндустріалізації та сировинну еспортоорієнтованість економіки, що дуже скоро вона зможе претендувати лише на роль периферії з можливістю постачати на світовий ринок окремі види сировини (кукурудзу, пшеницю, олію, залізну руду та інші корисні копалини) навіть без їх попередньої первинної обробки.

Як відомо, стимулювання інноваційного розвитку країни можливе, перш за все, за допомогою:

1) створення інноваційних центрів (інноваційних парків), де могли б створюватися інноваційні продукти та застосовуватися інноваційні технології;

2) фінансування за рахунок бюджетних коштів наукової та науково-технічної діяльності, що сприятиме залученню до розвитку такої діяльності також приватних інвестицій;

3) застосування податкових важелів (зокрема, податкових пільг) до суб'єктів, що виробляють інноваційну продукцію або розробляють і використовують інноваційні технології.

Можемо зазначити, що в Україні застосовуються всі три напрями стимулювання інноваційної діяльності. Так, у нашій країні були створені різноформатні інноваційні парки, здійснюється щорічне бюджетне фінансування наукової та науково-технічної діяльності, а також надаються податкові пільги виробникам інноваційної продукції. Під загальною назвою «інноваційні парки» в Україні фактично поєднані технологічні [1], індустріальні [2] та наукові парки [3], які мають свої особливості створення, функціонування й нормативно-правового регламентування.

Статус технологічних парків в Україні фактично отримали науково-дослідні інститути та наукові центри, що були створені й функціонували ще за часів СРСР. Територіально вони знаходилися у великих промислових містах (7 – у м. Київ, 3 – у м. Донецьк, 1 – у м. Харків, 1 – у м. Дніпропетровськ, 1 – у м. Одеса, 1 – у м. Херсон, 1 – у м. Суми, 1 – у Львівській області), які являли собою наукові центри колишньої УРСР, де провадилася наукова діяльність і продукувалися новації.

Поняття «індустріальний парк» з'явилося в Україні в 2012 році, коли був прийнятий Закон України «Про індустріальні парки» [2]. Наразі в Україні зареєстровано 52 індустріальних (промислових) парки, при цьому, крім внесених до Реєстру індустріальних парків України, існують також незареєстровані індустріальні парки, для яких тільки розробляється проектна документація. Переважна частина індустріальних парків (61,5 %) створена на період у 30 років – мінімально можливий термін; крім того, значна частка парків передбачає в своєму функціоналі створення інфраструктурної складової (спеціально обладнані майданчики, інженерно-транспортна інфраструктура, складські та адміністративні приміщення тощо) для подальшої розбудови сучасного виробничо-промислового комплексу. Звітні дані свідчать, що більша кількість проектів індустріальних парків фактично знаходиться на первинних етапах реалізації: частина з них здійснює процедуру обрання керуючої компанії, частина – формує дозвільні супроводжувальні документи, а частина – тільки почала підготовчі роботи з облаштування індустріальних парків. Незначна частка проектів індустріальних парків наразі фактично не реалізується. І тільки декілька з вищенаведених проектів індустріальних парків (не більше десяти) реально реалізуються і за ними спостерігається рух коштів (у тому числі учасників цих парків). Це означає, що в процесі реалізації проектів індустріальних парків їх ініціатори стикаються з низкою

об'єктивних і суб'єктивних проблем, пов'язаних із проведенням конкурсів з обрання керуючих компаній (траплялись випадки, коли ці конкурси не могли проходити, оскільки на них не подавалися заявки від юридичних осіб – потенційних кандидатів), складнощами залучення коштів на умовах співфінансування, пошуку учасників-інвесторів та ведення з ними перемовин, узгодження технічних умов та проектної документації з підведення мереж газо-, електро- й водопостачання, отримання дозвільних документів тощо. Усе це створює суттєві загрози для розвитку мережі індустріальних парків в Україні та реалізації їх функціоналу. Однак, навіть частково реалізовані індустріальні парки мають змогу користуватися податковими пільгами (зокрема, щодо місцевих податків та мита).

У 2009 році з прийняттям Верховною Радою України закону «Про наукові парки» розпочався процес створення в Україні наукових парків, які призначені для продукування новацій та їх подальшої комерціалізації. Згідно офіційної інформації кількість створених в Україні наукових парків поступово зростала і на початок 2021 року становила 36 зареєстрованих наукових парків, з них активно діючих – 28. Щодо джерел фінансування цих проектів, реалізовуваних в межах цих наукових парків, можна зазначити суттєве переважання кількості проектів, які фінансуються за рахунок коштів, залучених з «інших джерел», при цьому бюджетне фінансування, наприклад, у 2019 році отримали лише 7 проектів.

Стосовно фінансування наукової та науково-технічної діяльності в Україні можна зазначити, що воно не може вважатися прийнятним навіть для найменш розвинених країн. Так, виходячи з даних, наведених Державною службою статистики України, та результатів проведених розрахунків, частка витрат на фінансування наукової та науково-технічної діяльності в 2000 році складала 1,16 % від обсягу ВВП України, а в 2015 році – лише 0,61 %, тобто ця частка є дуже низькою і за цей період ще й зменшилася майже вдвічі. При цьому наукові дослідження свідчать, що навіть такий обмежений обсяг ресурсів використовувався неефективно, що не дало змоги сформуванню достатній обсяг коштів для інтенсифікації розвитку та інновацій.

Законом «Про наукову та науково-технічну діяльність» (ст. 47) [4] було передбачено до 2025 року забезпечити обсяги фінансування науки за рахунок усіх джерел на рівні 3 % ВВП (згідно Лісабонської стратегії ЄС). Для того, щоб досягти такого показника, держава передбачала використовувати фінансово-кредитні та податкові інструменти, які, на думку законодавців, мають створити сприятливі умови для ефективного провадження наукової та науково-технічної діяльності. Зрозуміло, що військові дії, а також пов'язане з цим погіршення макроекономічних показників і фактична фінансова залежність нашої країни від зовнішніх джерел ресурсів, не дозволять виконати таку програму до зазначеного часу й досягти бажаного результату.

Список використаних джерел:

1. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України від 16.07.1999 р. № 991-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14#Text>.
2. Про індустриальні парки: Закон України від 21.06.2012 р. № 5018-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text>.
3. Про наукові парки: Закон України від 25.06.2009 р. № 1563-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1563-17#Text>.
4. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.

ЧЕРНЕНКО Ксенія Володимирівна,
*доцент кафедри обліку і оподаткування
Полтавського державного
аграрного університету,
кандидат економічних наук, доцент*

СУЧАСНИЙ ДОСВІД ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ІННОВАЦІЇ

Сучасний стан економіки актуалізує питання планування, організації й обліку інноваційної діяльності, оскільки інновації є прогресивним методом оновлення потенціалу підприємств відповідно до поставлених цілей розвитку та задоволення вимог ринку. В період стрімкого та непередбачуваного розвитку ринкової економіки з метою збереження та покращення роботи підприємств завдання обліку полягають у підтримці створення, впровадження та використання інновацій, а також охоплюють такі основні напрями, як оцінювання інноваційної діяльності, надання оперативної інформації для управління процесами розроблення, впровадження та реалізації інновацій, ведення реєстрів аналітичного та синтетичного обліку для відображення процесів інноваційної діяльності, надання управлінської, фінансової та статистичної звітності для контролю за створенням, впровадженням та реалізацією інноваційної діяльності. Схематичне відображення господарських операцій дасть різним групам користувачів структуровану та систематизовану інформацію про інноваційну діяльність [1].

Факти господарського життя та інноваційної діяльності потрапляють у підсистему фінансового обліку через вхід шляхом документування з використанням прийомів реєстрації, групування, накопичення, узагальнення та систематизації. На основі методичних прийомів (документування, оцінювання, групування, відображення на рахунках і подвійний запис, реєстри обліку) та принципів бухгалтерського обліку формують фінансову звітність підприємства, яка є джерелом відображення інформації про його роботу для стейкхолдерів.

Управління інноваційною діяльністю відбувається в контексті таких двох векторів: базовий, заснований на ретроспективному обліку, метою якого

є реєстрація фактів минулих подій та аналіз результатів; перспективний, зміст якого полягає в спланованому та продуманому розвитку підприємств. Підприємства, що формують стратегію розвитку на основі інноваційної діяльності, для яких головною метою плану є освоєння нових технологій, випуск нових товарів і послуг, мають змогу завоювати лідерські позиції на ринку, зберігати високі темпи розвитку, знизити рівень витрат, набути високих показників прибутку.

П. Житний [2] зазначив, що облікова система інноваційної діяльності повинна мати певні принципи розвитку інноваційних технологій та базуватися на них. Такими принципами є:

- оформлення виготовленого продукту як об'єкта, що належить до системи бухгалтерського обліку;
- відображення інновацій на рахунках бухгалтерського обліку, які мають статус «кількісно визначених» або «відокремлених» об'єктів;
- розкриття змісту та переліку об'єктів обліку шляхом розширення розуміння інвестицій як вкладень не тільки в основний бюджет підприємства, але й в інші процеси, пов'язані з науковими цілями (дослідженнями та розробленнями) в людський капітал.

Список використаних джерел:

1. Саченко С. І., Черешнюк О. М. Концепція обліку інноваційної діяльності. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. Вип. 6 (17). 2018. С. 740-745.
2. Житний П. Є. Організація управлінського обліку в фінансово-промислових установах. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля*. 2006. № 5 (99). С. 19-23.

НАКОНЕЧНА Наталія Володимирівна,
доцент кафедри фінансів та обліку
Львівського державного університету
внутрішніх справ,
кандидат економічних наук, доцент

РЕСУРСО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕС-СТРУКТУР

Аналіз діяльності бізнес-структур свідчить про те, низький рівень ефективності системи управління забезпечення фінансової безпеки є причиною кризових явищ у діяльності компаній, їх орієнтованості на боротьбу з результатами негативного впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, а не на попередження та вчасну нейтралізацію потенційних ризиків та загроз щодо формування ресурсно-орієнтованого підходу стратегії забезпечення фінансової безпеки таких бізнес-структур.

Ресурсно-орієнтований підхід (RBV – Resource Based View) являє собою набір пов'язаних теорій, які поділяють припущення про неоднорідність ресурсів і нерухомість (не мобільність) ресурсів між фірмами. З цієї точки зору фірма представляє собою набір ресурсів, можливостей або процедур, які створюють цінність і не можуть бути легко імітовані або привласнені конкурентами через ізолюючі механізми [1].

Емпіричні дослідження з цієї точки зору стосуються як ефективності фірми, так і поведінки фірми на рівні бізнес-стратегії (наприклад, внутрішньогалузева конкуренція) і корпоративної стратегії (наприклад, придбання). Ресурсно-орієнтований підхід (RBV) вперше згаданий Вернерфельтом (1984 р.) і розроблений на основі серії робіт різних авторів, пояснює, як компанії досягають конкурентних переваг і отримують економічну ренту за рахунок володіння та управління активами, можливостями, знаннями та схожими внутрішніми ресурсами. Теорія, заснована на ресурсах, доповнює ті теорії конкурентної переваги, які більше орієнтовані на зовнішні ресурси, зокрема, підхід Портера (1980), на основі п'яти сил, для аналізу структури галузі.

Ресурсно-орієнтований підхід був застосований для виведення гіпотез в області стратегічного управління, зайнявши перспективні позиції на кілька наступних десятиліть. Економіка промислових (виробничих) компаній передбачала, що вони є недиференційованими постачальниками, що відповідають на попит і тим самим, встановлюють ціни, щоб очистити ринки. З плином часу, спостерігалися відмінності в продуктивності між компаніями та державним регулюванням для входу. Якщо одна компанія віднаде вигідний актив або вид діяльності, інші можуть швидко скопіювати його і компенсувати у вигляді економічного прибутку, що перевищує початковий дохід від ризику.

Підхід, що ґрунтується на ресурсно-орієнтованому підході (RBV), передбачає наступне:

- ресурси неоднакові для різних компаній;
- ресурси несумісні між компаніями [2].

Компанії можуть займати різні позиції на товарних ринках, вони можуть набувати або збільшувати різні ресурси відповідно до цих позицій. Розробка продуктів, які найкращим чином використовують існуючі ресурси, і розробка нових ресурсів, які найкращим чином підтримують набір продуктів, є правильною стратегією для компанії. Отже, стратегія компанії є своєрідною і сильно залежить від вибору щодо інвестицій, відносин і знань, які створюють умови для подальших рішень даної компанії.

Функціональні можливості використання ресурсів на підприємстві – це набір підпрограм, які разом з здійснюваними вхідними потоками наділяють керівництво організації набором варіантів прийняття рішень для отримання значних результатів певного типу. Незважаючи на різні версії теорії ресурсно-орієнтованого підходу можна пояснити або конкурентну перевагу, або економічну ренту у компанії. Конкурентна перевага на підприємстві, якщо воно здатне створити більшу економічну цінність, ніж граничний (беззбитковий) конкурент на своєму товарному ринку, а економічна рента – це дохід від

фактора, що перевищує його альтернативні витрати й еквівалентну надлишкову вартість в порівнянні з конкурентною беззбитковістю. Таким чином, конкурентна перевага тісно пов'язана зі створенням вартості, в той час, як економічна рента – враховує аспекти приросту вартості, у тому числі те, що компанія повинна платити на ринках стратегічних факторів, щоб отримати ресурси.

Засновані на ресурсному підході теорії протягом декількох десятиліть зазнавали суттєвих трансформацій. Основний вплив мала «Чиказька школа» економіки з акцентом на ефективність; «Австрійська школа» економіки, що інтерпретується через призму «Теорії зростання фірми» Едіт Пенроуз (1959); і організаційна економіка, особливо еволюційна економіка.

Ресурси або можливості, які є цінними, але не рідкісними, можуть в кращому випадку привести фірму до конкурентного паритету. Цінність і рідкість при відповідній організації можуть дати тимчасову конкурентну перевагу.

У деяких публікаціях про динамічні можливості акцентується увага на динаміці ринків, які вимагають від фірм використання своїх можливостей; в той час як в інших джерелах робиться акцент на ендогенні змінні. Однак основна логіка послідовна і добре вписується в підхід, заснований на використанні ресурсів. Фірми з часом розробляють динамічні можливості в залежності від шляху і постійно використовують їх для поновлення своїх ресурсів і діяльності. Складність цих можливостей ускладнює розуміння або наслідування конкурентам [3].

Важливе застереження підходу, заснованого на ресурсах, пояснює, що ресурси і можливості можуть спільно розроблятися, контролюватися і використовуватися компаніями в кооперативних відносинах. Цей погляд робить акцент на внутрішні операції, що дозволяє декільком фірмам ділитися цими операціями.

Дайер і Сінгх припускають, що міжорганізаційні конкурентні переваги можуть бути забезпечені активами, пов'язаними з конкретними відносинами, процедурами великих обмінів знаннями, додатковими і мізерними ресурсами або можливостями, а також механізмами управління, які знижують операційні витрати.

Людські ресурси вивчалися як з точки зору системи управління персоналом, так і політики розвитку людського капіталу конкретної фірми і стратегічного лідерства. Що стосується корпоративної стратегії, то логіка, заснована на ресурсах, послужила основою для досліджень щодо диверсифікації підприємств, злиттів і поглинань, реструктуризації та відчуження, міжнародної диверсифікації, і технологічної різноманітності.

Кілька позицій стосовно критики природи ресурсного підходу. Значне визначення ресурсів в працях про ресурсний підхід були піддані критиці як надмірно інклюзивні. Крім того, якщо ресурси кожної фірми унікальні, то порівняння, не кажучи вже про узагальнення зі статистичного аналізу великої вибірки, неможливі.

Основне застереження прихильників підходу, заснованого на використанні ресурсів, в цьому відношенні полягало в удосконаленні теорії і емпірики за допомогою практичної реалізації ключових термінів. Велика емпірична література, яка використовує логіку підходу, заснованого на використанні ресурсів, свідчить про те, що вчені, схоже, здатні осмислено визначати ресурси і вимірювати їх в деякій мірі, і пояснення ключових компетенцій Прахалад і Хемел (1990) було широко прийнято керівниками компаній [4].

Таким чином, в сучасній економічній літературі набуває все більшого поширення ресурсно-орієнтований підхід до формування стратегії, ключова ідея якого полягає в існуванні припущення про неоднорідність і неліквідність (необільність) ресурсів між компаніями. З цієї точки зору компанія представляє собою набір ресурсів, можливостей або процедур, які створюють цінність компанії і не можуть бути легко відтворені або привласнені конкурентами через незалежні механізми. Деякі науковці вивчають здатність компанії виконувати скоординований набір завдань, використовуючи організаційні ресурси для досягнення певного кінцевого результату.

Список використаних джерел:

1. Сусіденко В. Т., Сусіденко О. В. Концепція системи фінансової безпеки торговельного підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, 2015. № 13. С. 190-193. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/13-2015/43.pdf>.
2. Вергун А. М., Стріжко К. В. Сучасні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. № 6. С. 178-220. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4142>.
3. Чорний О. Ю. Міжнародний досвід взаємодії держави та недержавних органів забезпечення безпеки суб'єктів господарювання та його застосування в Україні. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки*. Харків: ХНТУСГ, 2012. Вип. 125. 340 с.
4. Bai Q., Niu D., Bai J. Complex networks economy systems engineering in general synergetic structure. *Systems Engineering Procedia*. Vol. 4, 2012. Pp. 252-258. URL: <https://www.science direct.com/science/article/pii/S2211381911002268>.

ДРОБОТЯ Яна Анатоліївна,
*доцент кафедри фінансів, банківської
справи та страхування
Полтавського державного
аграрного університету,
кандидат економічних наук, доцент*
ДОРОШЕНКО Ольга Олександрівна,
*доцент кафедри фінансів, банківської
справи та страхування
Полтавського державного
аграрного університету,
кандидат економічних наук, доцент*

ОСНОВНІ ТИПИ ЗАГРОЗ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ В БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Варто відзначити, що на сьогодні майже кожен пересічний українець так чи інакше стикався з процесом диджиталізації в банківській діяльності. Саме тому, вважаємо, що кожен українець з метою захисту себе та оточуючих від фінансових втрат повинен знати які типи загроз можуть виникнути під час диджиталізації в банківській діяльності.

Дослідивши законодавчу базу [1, 2], вважаємо, що всі загрози варто розподілити на систематичну та несистематичну складову:

1) систематична складова:

а) некоректна реалізація комп'ютерною інформаційною системою функцій виконуючи банківські дії (помилки відносно проектування, помилки відносно реалізації, помилки відносно конфігурації, помилки операторів);

б) взаємодія із системою (несанкціонована) третіх осіб (атаки відносно відмови в обслуговуванні, атаки відносно центрального процесору; атаки відносно оперативної пам'яті, атаки відносно дискового простору комп'ютера, проникнення всередину параметрів, фішинг, вимагання);

в) некоректна програма захисту від кіберзлочинів та шахрайських дій банківської установи;

2) несистематична складова:

а) використання неліцензованого програмного забезпечення виконуючи банківські дії;

б) безпечність стосовно конфіденційної персональної та банківської інформації.

Варто також відзначити, що загрози, котрі виникають під час диджиталізації в банківській діяльності можна поділити за несанкціонованим доступом до інформації локальних мереж:

1) з фізичним доступом до локальних мереж;

2) без фізичного доступу до локальних мереж.

Згідно каналів стосовно витоку інформації типи загроз під час диджиталізації в банківській діяльності варто розподілити на:

- дистанційні;
- підслуховуючи;
- перехоплюючи відносно електромагнітних хвиль, відносно баз даних, персональних даних;
- розкрадаючи відносно носіїв інформації та відносно фізичного розкрадання;
- зчитуючи відносно масивів даних;
- копіювальні відносно масивів даних;
- несанкціоновані відносно використання терміналів;
- маскувальні відносно зареєстрованого користувача, відносно терміналів;
- пасткові відносно програмного забезпечення;
- зловмисні відносно виведення з ладу та підключення.

Вважаємо, що процес диджиталізації є неминучим, потрібним, зручним в межах банківської діяльності, однак, даний процес формує додаткові загрози, ризики та втрати, а тому слід бути обережними та поінформованими відносно основних видів загроз з метою власної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-1920>.
2. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-172421>.

ТЮХА Ірина Володимирівна,
*доцент кафедри економіки праці
та менеджменту
Національного університету
харчових технологій,
кандидат економічних наук*

ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТ – ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Сучасні умови розвитку ринкової економіки вимагають від господарюючих суб'єктів нових дієвих інструментів досягнення конкурентних переваг операційної діяльності.

Умовами ефективною операційної діяльності підприємства виступає нормування та раціональне використання часу. Планування операційної діяльності передбачає правильний вибір інструментів нормування, розробку оперативних,

тактичних і стратегічних планів виробничої діяльності, прогнозування взаємозв'язків з постачальниками та збутовими організаціями, прийняття рішень і здійсненні контролю за їх виконанням [3, 5, 6].

Ефективність операційної діяльності підприємств-виробників є не єдиною необхідною умовою їх виживання та розвитку. Боротьба за час стала основою конкурентної боротьби. Так, несвоєчасне постачання сировини та матеріалів, або ж перебої з постачанням будь-яких видів енергії приводить до порушення принципів ритмічності та рівномірності, безперервності виробничого процесу, зупинки обладнання, простою робочої сили, що в свою чергу призводить до зростання собівартості продукції та зниження планового прибутку [3, 6].

Одним із напрямів підвищення ефективності операційної діяльності як підприємства в цілому, так і окремих працівників є впровадження інструментарію тайм-менеджменту. Кваліфіковане використання інструментів тайм-менеджменту дозволяє підвищити ефективність роботи співробітників і керівників на 20-50 % і, як наслідок, призводить до зростання ефективності операційної діяльності підприємства та покращення його конкурентного статусу. Вміння планувати, враховувати і аналізувати свій час протягом всього виробничого процесу з використанням системи тайм-менеджменту є обов'язковим кваліфікаційним навиком працівника в будь-якій компанії [3, 5, 6].

Тайм-менеджмент в операційній діяльності підприємства передбачає управління перерозподілом обсягу робіт, необхідних ресурсів та зміни їх змісту в заданому часі і просторі [1]. Крім того, тайм-менеджмент передбачає вміння працювати з цілями операційної діяльності, розставленням пріоритетів, плануванням та розробкою нормативів ефективного використання часу [1, 2].

Серед основних принципів тайм-менеджменту в операційній діяльності підприємства можна виокремити наступні [1,2]:

1. Робота самого підприємства над удосконаленням операційного процесу. Якісну, ефективну систему організації операційного процесу підприємство здатне розробити лише самостійно.

2. Індивідуальність рішення. В організації операційного процесу важливі не загальні правила, а індивідуальний стиль, який обирає для себе підприємство.

3. Необхідність відстежування операційної ефективності. Використовуючи нормування, можливо виявити моменти витрат часу, які неможливо пробачити, і виявити його приховані резерви.

4. Мислення, направлене на ефективність. Первинну роль відіграє безпосередня зміна мислення колективу підприємства.

5. Досяжність і невичерпність резервів ефективності. Основоположний принцип, поряд з яким незрівнянні жодні технологічні питання.

Слід зауважити, що тайм-менеджмент регулює міжособистісні взаємини щодо ефективного використання робочого часу групи людей, передбачає управління часом всієї компанії, орієнтований на формування ефективної системи взаємодії між підрозділами і посадовими особами підприємства. Він передбачає застосування локальних мереж та інформаційних технологій в процесі спілкування для істотної економії часу в процесі передачі інформації [1, 2, 3].

Вибір методу аналізу витрат робочого часу залежить від задач і їх масштабів. Управління ж складною багатокомпонентною системою, якою є сучасна організація, вимагає розуміння, що кожен з її структурних елементів має власний час.

Стратегічне управління часом – це основний ресурс, який включає визначення тривалості термінів виконання роботи, її частин, мінімізацію часових характеристик, корисне використання резервів часу, контроль за використанням часу, прогнозування термінів завершення робіт, етапів і роботи в цілому, а також прийняття рішень щодо ліквідації небажаних тимчасових відхилень [2].

Серед стратегій управління часом, що дозволяють підвищити ефективність операційної діяльності підприємства слід виділити стратегію прискорення, уповільнення, накопичення та упорядкування [1, 2].

Стратегія прискорення – передбачає скорочення часу виконання будь-яких дій і досягнення будь-яких проміжних завдань раніше запланованого терміну.

Стратегія уповільнення – збільшення часу виконання операційних процесів. Дана стратегія передбачає збільшення термінів експлуатації устаткування, матеріальної бази.

Стратегія накопичення – виявлення зайвого часу у фонді операційного циклу. Передбачається, що завжди можна виявити «запас» часу, який з'являється, якщо відмовитися від будь-яких видів діяльності або зменшити їх тривалість, а час, що звільнився використовувати для виконання більш пріоритетних робіт. Найбільш важливим способом «накопичення» часу є вміння виділяти пріоритети в операційній діяльності.

Стратегія упорядкування – передбачає введення жорстких часових стандартів і контроль над тимчасовими витратами в кожному виді діяльності. Реалізація стратегії відбувається засобами планування, системою зворотного зв'язку й контролю. Крім того, необхідна спланована робота відділу персоналу по розробці і впровадженню корпоративної місії, де точність у часі є найважливішою цінністю організації.

Застосування інструментарію тайм-менеджменту в діяльності суб'єктів господарювання тісно пов'язано з використанням принципу «точно в термін», що також має тісну кореляційну залежність зі складовими логістичного циклу. Отримання матеріальних ресурсів або готової продукції саме в той момент, коли в них є потреба виключає зайві запаси як у виробництві, так і в дистрибуції. Багато сучасних логістичних систем, заснованих на даному підході, орієнтовані на короткі складові логістичних циклів, а це вимагає адекватної реакції ланок логістичної системи на зміни попиту і відповідно виробничої програми [1, 2].

Основними рисами логістичної концепції «точно в термін» є:

Ті суб'єкти господарювання, які віддають перевагу концепції «точно в термін» досягають рівня мінімальних (нульових) запасів матеріальних ресурсів, незавершеного виробництва, готової продукції; скорочення тривалості

виробничого (логістичного) циклу, а отже використовують гнучкі виробничі технології випуску невеликих об'єктів готової продукції групового асортименту на базі раннього передбачення купівельного попиту [4].

Підсумовуючи, слід зазначити, що впровадження інструментарію тайм-менеджменту в практику операційної діяльності суб'єктів господарювання дозволить підвищити ефективність їх операційної діяльності, досягти значних результатів за рахунок економії часу; чітко розставити пріоритети, скоротити кількість та обсяг виконуваних робіт за рахунок ефективного планування робочого часу, зменшити кількість відтермінованих завдань, поліпшити якість робіт, а також підвищити задоволеність споживача і власну конкурентоспроможність.

Список використаних джерел:

1. Гаврись О. М., Колпаченко Н. М., Голованова А. Є. Тайм-менеджмент на підприємстві. URL: <http://journals.urau.ua/index.php/wissn021/article/viewFile/97796/93167>.
2. Пенська І. О. Організація планування операційної діяльності на підприємствах. *Ефективна економіка*. 2021. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>.
3. Ситник Г. В., Архіпов Н. М. Система управління ефективністю операційної діяльності підприємства. *Проблеми економіки*. 2018. № 1 (35). С. 223-230.
4. Bindra V. *Effective Planning and Time Management*. Bloomsbury. 2017. 166 p.
5. Tracy B. *Time Management*. AMACOM. 2014. 112 p.
6. Кулакова С. Ю. Впровадження європейської практики тайм-менеджменту на підприємствах України. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2016/27.pdf.

CHAIKIN Oleksandr,
*head of Economics and
Entrepreneurship Department
Kyiv Institute of Business and Technology,
Zhytomyr Branch,
PhD in Economics*

GLOBAL ECONOMY INCLUSIVE GROWTH VISION

The current stage of global economy development is characterized by theoretical concepts ability review, growing social contradictions, new global challenges emergence, such as COVID 2019 epidemic and its consequences, growing threats of armed conflicts caused by social incoherence, unemployment, the desire of a number of EU countries for strategic autonomy, strengthening the interdependence of all participants and components of the world economic system. Global challenges create a new environment for countries economic growth, defining new approaches as to the economic and social policy landmarks formation, so to the applied models. Taking into account the urgent need to move to fundamentally new viable approaches to economic growth the formation of economic development vision which would take into account not only key

economic indicators achievement provision, but also offered answers to modern challenges, such as social incoherence, unemployment etc. becomes relevant. One of those answers proposed by the EU is inclusive economic growth model implementation, that means fostering a high-employment economy delivering social and territorial cohesion of the union [4].

According to the managing director of the International Monetary Fund – Christine Lagarde to achieve the sustainable development goals by 2030, we need to focus on inclusion, namely income and gender inequality overcome, which in the long run will give significant economic results [7]. Inclusiveness can be explored through established management theories, but the richness and variability of the phenomena involved highlight questions that remain unanswered by current organizational and management theory [6]. Current inclusive models allow more quick adaptation and withstand external and internal crisis situations, that arise from external and internal institutions and lead to public and individual well-being increase in the process of population participation in socio-economic processes expansion [1].

In the context of socio-economic development strengthening the important role of ensuring equal opportunities and the results of progress accessibility should be emphasized, and not only within different social strata of the population, but also in different geographical regions [5]. Under the new cross-border economic order that is proposed by the EU the primary task of the union is to unite the nations and peoples of Europe, which meets the inclusive growth goals, namely social cohesion, which is able to ensure sustainability of all member countries economic performance increase [2].

At the present stage of society development, there are two models of inclusive development: American (focused on equal opportunities for all society members provision) and European (focused on equal access to labour results and their equal distribution). Building a highly developed welfare state in Ukraine has become extremely necessary and identified the urgent need for conceptual model and mechanisms for the functioning of such a state the formation. Considering that according to Article 1 of the Constitution of Ukraine our country is defined as democratic, social, legal state then the European model of inclusive growth is closer to our country [3]. However, such a model proved to be unviable in practice, and the possibility of its implementation is questionable. Given that, this model is too socially oriented, and this is the prerogative of developed countries. Nevertheless, the introduction of the American model in its pure form is impossible considering that it does not sufficiently take into account the social orientation of the economy, proclaimed by the constitution, ensuring equal access of all citizens to all types of resources, however, without guaranteeing the economic redistribution of income in society and its disabled members care. It is appropriate for Ukraine to develop and implement a mixed inclusive growth model, which would absorb these models features, but taking into account as existing socially oriented legislation, so the real objective possibilities of the current economy of the country and current population social disunity rate. In this case, it is human capital that needs to be considered as that factor which would

allow the practical implementation of such a model and in the long run would ensure its sustainability. Population life quality improvement through the high-employment economy formation under its minimum stratification conditions considering growing demands and needs of the population should become the priority of domestic inclusive growth. The economy that is dictated by the financial system with its tendency to speculate usually leads to an increase in the welfare and income gaps. GDP maximization, which was never intended to measure social well-being, is the wrong goal of national policy [9]. The purpose of the economy is much greater than just GDP growth achievement; it is to meet the needs of all society members taking into account the real capabilities of the country, while citizens social cohesion provision.

Currently we conclude, that GDP growth is necessary but not sufficient condition for appropriate living standards broad-based progress achievement, based on which we could ultimately judge the countries' economic success provision. This fact is urgently important to bear in mind at a time when the global economic growth would finally rebound to a more robust level. Policymakers and stakeholders should not expect higher growth as the panacea for sustainable development goals achievement, or social frustrations that have roiled the politics of many countries in recent years. It should be noted, that inclusive economic progress is correlated with higher levels of interpersonal trust (Fig.1).

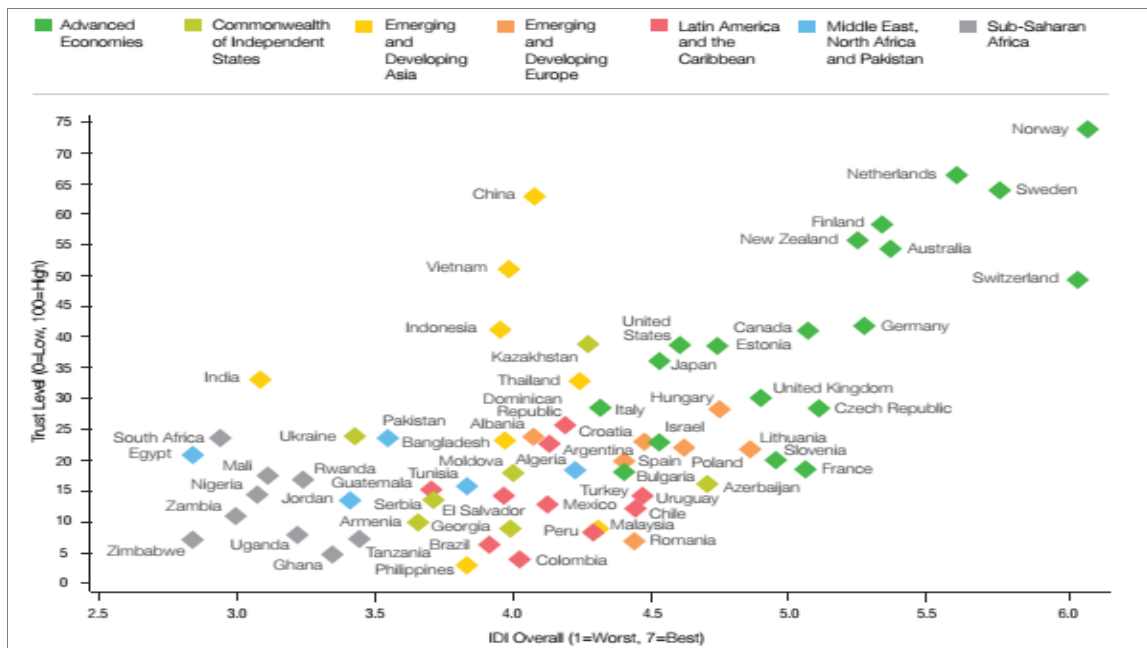

Fig. 1. Inclusive Development Performance and Interpersonal Trust [8]

This points the need for a more human-centric approach to increasingly fractured societies cohesion improvement. The inclusive growth strategy should appeal to realization and development of all members of society, while ensuring a high level of employment. Fair income distribution is inclusive growth result that allows each member of society to feel its results, covering all areas of his life, accompanied by citizens life quality improvement which in turn ensures the growth of people interpersonal trust and cohesion that is urgently necessary under modern

challenges conditions. In addition, to achieve inclusive development goals, the use of participatory management and partnership approach are important in common vision of state development vision on inclusiveness basis.

Free and democratic market economy can provide social development; however, the benefits of the «invisible hand» require availability and effective functioning of a strong legal structure, which will be beyond the influence of major market players and their lobbyists, solely aimed at profits maximization. This is the task of the state, in the focus of which should constantly be the individual, whose interests are met through the implementation of policies in the areas of human rights, social development and economic benefits distribution.

In addition, the functioning of such a system, based on inclusiveness, will face a number of objective obstacles. The current problems of inclusive growth include: demographic (rapid migration processes, negative natural increase), social (social stratification strengthening, which leads to local conflicts; unequal opportunities for individuals potential realization), economic (labor market imbalances; informal employment; infrastructure degradation and depletion). Without a structural change policy, the disproportion of the economy will be preserved and will negatively affect the opportunities and prospects for any economic growth.

Conclusions. Therefore, it is the concept of inclusive development that every economic entity should be important, unique and valuable to the society and have opportunities to meet their needs. Inclusive development is fundamentally different from standard economic growth, as it has broader goals than income and GDP increase, without assumption that positive results will automatically appear due to growth, shifting the emphasis to human development and improving one's well-being, poverty rate and inequality reduction, involvement and active participation in the economy increase, and not just on the results of the distribution. At current turbulent conditions of global uncertainty, implementation of inclusive development concept is important, as it: can become a stimulus for economic autonomy without harsh measures application; takes into account economy diversification; focuses on the social cohesion problems; contributes to employment growth. Inclusive growth should become a conceptual basis for economy development vision design, which on the one hand, is determined by the EU integration vector, and on the other – the need to form a human-centered economically autonomous state development model. Implementation of inclusive development concept can become a response to today's challenges.

References:

1. Chaikin O., Usiuk T. The Imperatives of Inclusive Economic Growth Theory. *Scientific Horizons*. 2019. № 11. Pp. 3-12. URL: <http://www.journal.znau.edu.ua/horizons/article/view/308>.
2. Chaikin, O. Inclusive Growth Flagship Initiatives: EU vs Ukraine. *Ekonomika ta Upravlinnja APK*. 2020. No 2. Pp. 106-114.
3. Constitution of Ukraine, Adopted at the Fifth Session of the Verkhovna Rada of Ukraine on 28 June 1996. VVRU. 1996. № 30. 141 p.

4. European Commission (EC). Europe 2020: A Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth. Communication from the Commission; Publications Office of the European Union: Luxemburg, 2010. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC2020&from=EN>.
5. Fedulova L. Inclusive Innovations in the System of Socio-Economic Development. *Economy: the realities of time. Scientific journal*. 2016. № 3 (25). Pp. 56-65. URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2016/n3.html>.
6. George G., McGahan A., Prabhu J. Innovation for Inclusive Growth: Towards a Theoretical Framework and a Research Agenda. *Journal of Management Studies*, 2012. Vol. 49 (4). Pp. 661-683.
7. Lagarde K. Towards the Inclusive Future. *The World in 2019. The Economist*. 2019. 75 p.
8. The Inclusive Development Index 2018. URL: <https://www.weforum.org/reports/theinclusive-development-index-2018>.
9. Weizsäcker E., Wijkman A. Come On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet. *Report to the Club of Rome*. New York: Springer-Verlag, 2018.

ГРЕБЕНЮК Андрій Миколайович,
*завідувач кафедри економічної
та інформаційної безпеки
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат технічних наук*

ЗАГРОЗИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Зараз по всьому світові спостерігається зростання інформаційних загроз, і ця тенденція пов'язана з розвитком інформаційних технологій та їх інтеграції з технологіями штучного інтелекту. Спостерігається зростання загроз інформаційної безпеки та впливу на функціонування як національних, так і транснаціональних структур підприємств. Великі компанії все частіше розглядають кібербезпеку як загрозу №1 – і це не без причин. На теперішній час при військовій агресії нашого сусіда бойові дії ведуться в повітрі, на землі, на морі і в кіберпросторі. Що посилює загрози з боку хакерів, через зловмисні дії, такі як атаки програм-вимагачів, знищення даних, розкрадання та крадіжки інтелектуальної власності, виведення з ладу комунікаційних ресурсів та багато іншого [1].

В теперішній складний час для нашої країни та для багатьох компаній які евакуювалися або зазнали величезних фінансових і людських втрат не готові стримувати цю зростаючу загрозу. Деякі керівники вважають, що в компанії найкращий захист інформаційної безпеки. Але з огляду на те,

що підвищена загроза навряд чи зменшиться найближчим часом, багатьом компаніям потрібно переорієнтуватися на те, щоб забезпечити максимальний захист від кіберзагроз.

Інциденти кібербезпеки, в нашій країні, були численними як до, так і під час вторгнення, включаючи розподілені атаки на відмову в обслуговуванні, зловмисне програмне забезпечення, що стирає дані, і пошкодження веб-сайтів.

При цьому дуже складно спрогнозувати великим компаніям з відквіля може виникнути інформаційна загроза навіть як що вони достатньо виділяють коштів на забезпечення своєї інформаційної безпеки. Адже вони зазвичай мають тисячі постачальників. І ось ці постачальники як що в них недостатньо відпрацьований захист від кіберзлочинців, можуть створити загрозу й затримати ланцюжки поставок, якщо кібератака залишить їх нездатними працювати, і вони також можуть поширювати ті самі проблеми своїм клієнтам.

Але не тільки приватні чи державні компанії під загрозою, а й прості користувачі. Тому що інформаційні технології тісно ввійшли в наше життя і перш за все імпульсом масового переходу й використання соціальних мереж та потужних платформ дистанційного навчання та саморозвитку, послугували карантинні заходи які були введені в багатьох державах світу в зв'язку з пандемією COVID-19. В свою чергу попит та збільшення користувачів сприяло розвитку інструментарію на цих платформах. Також з'явилися потужні мобільні пристрої які постійно під'єднані до мережі інтернет, через мобільний інтернет, через мережу відкритих Wi-Fi точок. Це і доступ до відкритих сайтів новин, і банківські додатки де ми отримуємо доступ до фінансових рахунків, перевіряємо робочу електронну пошту та спілкуємося з сім'єю та друзями [2].

Необхідно впроваджувати нові та більш глобальні і ефективні методи боротьби з кіберзлочинністю. Це вдосконалення контрактних умов, оновлення офіційної політики щодо вимог постачальників до кібербезпеки, уточнення того, які постачальники є найважливішими для бізнесу, а також впровадження засобів контролю ризиків і заходів із зменшення ризиків, таких як жорсткіший доступ третіх сторін до систем компанії.

Успішна боротьба з цією сферою ризику вимагає:

- ідентифікувати та класифікувати постачальників на основі ризику кібербезпеки та ймовірного впливу (як прямого, так і пов'язаного з ланцюгом поставок);

- оцінювати постачальників та партнерів як під час їхнього першого вибору, так і на постійній основі – за допомогою власних команд або за допомогою зовнішньої служби оцінки ризиків нового типу;

- знизити ризик до прийняттого рівня за допомогою таких заходів, як неформальне переконання, умови контракту, додаткові засоби контролю та диверсифікація ланцюга постачання для підвищення безперервності.

Це складно зробити надійно та в масштабі, тому багато компаній у кінцевому підсумку живуть із високим, але невизначеним рівнем ризику кібербезпеки [3].

Зусилля та інвестиції, необхідні для того, щоб переконати постачальників покращити свою кібербезпеку, також можуть призвести до більш широких переваг.

І вже зараз потрібно створювати такі системи захисту які виходять за межі сьогоденного типового підходу, за яким більшість компаній просто виділяють певний відсоток доходу чи ІТ-бюджету на безпеку, не оцінюючи своїх справжніх потреб. Ефективна кібербезпека вимагає постійних зусиль, які охоплюють не лише безпеку додатків, тестування на проникнення та управління інцидентами, але й поведінку співробітників, ризики третіх сторін і багато інших потенційних уразливостей.

Список використаних джерел:

1. Рибальченко Л. В., Гребенюк А. М. Основи управління інформаційною безпекою: навч. посібник. 2020, 144 с.
2. Дикий А. П., Наумчук К. М., Тростенюк Т. М. Аналіз сучасних загроз інформаційній безпеці держави. *Економічний простір*, 2021. Вип. 176. С. 155-158.
3. Rybalchenko L., Ryzhkov E. Ensuring enterprise economic security *Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*. 2019. Special Issue № 1 (102). Pp. 268-271.

РИБАЛЬЧЕНКО Людмила Володимирівна,
*завідувач кафедри інформаційних технологій
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук, доцент*

СУЧАСНИЙ СТАН ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Забезпечення стійкого та надійного соціального й економічного розвитку країни, підвищення рівня життя кожного громадянина, створення заходів для протидії будь-яким внутрішнім і зовнішнім загрозам є важливим для суверенної та незалежної держави, якою є Україна на сучасному рівні стану її економіки.

Економічна безпека містить декілька основних її складових, які визначають стан забезпечення економічної безпеки країни та вказують на ті фактори, які можуть негативно впливати на її суверенітет, незалежність та можливі загрози.

Актуальність даного питання визвана ситуація, що відбувається в нашій країні через повномасштабне вторгнення російської агресії на території України. Вирішення загроз національної безпеки впливають на подальшу долю та добробут населення країни, становлення національної незалежності, повагу до своєї держави, соціально-економічний розвиток та розвиток системи міжнародної економічної взаємозалежності.

Саме забезпечення системи економічної безпеки виступає необхідною умовою для стійкого та стабільного соціально-економічного розвитку держави

та захисту її незалежності, протидія можливим як внутрішнім так і зовнішнім загрозам, забезпечення конкурентоспроможності національної економіки на світовій арені. Усе це є можливим через спроможність національної економіки захищати національні економічні інтереси.

Більш розгорнуте визначення економічної безпеки передбачає досягнення такого стану економіки, при якому забезпечується досить високе та стійке економічне зростання усіх економічних показників, ефективне задоволення економічних потреб, контроль держави за рухом і використанням національних ресурсів, захист економічних інтересів країни на національному і міжнародному рівнях.

Економічна безпека характеризує рівновагу економічної системи та її ефективний розвиток, яка забезпечується багатьма факторами, що визначають здатність національної економіки забезпечити її конкурентоспроможність на міжнародному економічному просторі, а також надійний захист від можливих ризиків і загроз.

Економічна безпека представляє комплекс загальнонаціональних заходів, які направлено на стабільний розвиток державної економіки і містить відповідні механізми для протидії як внутрішнім так і зовнішнім загрозам, забезпечуючи її незалежність і стабільність. Крім того, забезпечення кредитоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання виступає одним із напрямів економічної безпеки країни.

Сутністю економічної та фінансової безпеки є забезпечення нормальних умов функціонування діяльності країни, відповідність розробленим стратегіям та поставленим цілям, а також здатність протистояти будь-яким загрозам, які можуть виникнути та їх швидке відновлення.

Повномасштабне вторгнення росії в Україну призвело до загострення та зменшення рівня економічної безпеки країни, до створення економічної кризи в Україні, руйнування міст та об'єктів інфраструктури, окупації територій, виїзд населення з країни чи в найбільш безпечні місця держави, катування мирного населення, зростання корупції, погіршення добробуту населення, падіння реального валового внутрішнього продукту, зростання рівня безробіття, підвищення рівня тінізації національної економіки, зростання загроз соціально-економічного розвитку та інше.

Тривала війна призводить до економічної кризи, падінню валового внутрішнього продукту понад 30 % у 2022 році та зростанню рівня безробіття до 35 %. З початку військової агресії росії в Україні пошкоджено, зруйновано або захоплено сотні закладів освіти, дитячих садочків, медичних закладів, заводів та підприємств.

Найважливішим для нашої держави є надзвичайна підтримка з боку міжнародних партнерів України. Іноземна військова допомога є життєво необхідною. Для зменшення бюджетної напруги України та забезпечення вирішення внутрішніх і зовнішніх економічних питань, такої міжнародної підтримки недостатньо і бажано збільшити обсяги економічної та військової допомоги. Запровадження центральним банком гнучкої системи для підтримки макроекономічної стабільності позитивно вплине на економічний стан країни.

На сході України економіка зазнала значних руйнувань, де були розташовані найбільші металургійні заводи країни. Знищення великих нафтопереробних заводів та зупинення економічної діяльності низки секторів в регіонах України чи їх практична відсутність мають суттєвий вплив на стан економіки.

Близько 30 % українських підприємств повністю припинили діяльність, 45 % частково працюють. Саме призупинення роботи підприємств через активні бойові дії на території більшості міст, через пошкодження або знищення цілих заводів та об'єктів інфраструктури, створили значний дефіцит в українському бюджеті.

Така ситуація в країні є найскладнішою, але із впевненням необхідно сказати, що саме у такий складний для України час, вона не залишилась одна, а має надійних партнерів у цій війні. Саме надзвичайна економічна та військова підтримка і допомога міжнародних партнерів України є важливою для нашої країни не лише сьогодні, а й для нашого майбутнього та безпеки у довготривалому прогностичному періоді.

Сотні підприємств відновлюють роботу та працюють у три зміни лише на перемогу, бо економічний фронт є не менш важливий, ніж військовий. Відновлення бізнесу, побудова надійного економічного тилу є запорукою підтримки нашої державі на шляху до перемоги. Після перемоги України відбудеться ефективно відновлення нашої економіки, її економічної стабільності та національної безпеки на усіх рівнях.

Список використаних джерел:

1. Rybalchenko L., Kosychenko O. Economic security of Ukraine and ways of its increase. *Innovative Wirtschaft und Management in der modernen Welt. Monografische Reihe «Europäische Wissenschaft»*. Germany. Buch 4 (11). 2021. Pp. 109-123.
2. Rybalchenko L., Ryzhkov Ed., Ohrimenco S. Modeling economic component of national security. *Scientific journal «Philosophy, Economics and Law Review»*. Vol. 1 (1), 2021. Pp. 25-36.
3. Rybalchenko L., Kosychenko O., Klynytskyi I. Ensuring economic security of enterprises taking into account the peculiarities of information security. *Scientific journal «Philosophy, Economics and Law Review»*. Vol. 1 (3), 2022. Pp. 71-81.

ОСТАПЕНКО Тетяна Миколаївна,
доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук, доцент

ЛОГІСТИЧНІ ВИТРАТИ ПОСТАВОК ПРОДУКЦІЇ (РОБІТ, ПОСЛУГ)

Логістика є один з сучасних напрямів у теорії і практиці впровадження ефективного розподілу поставок на виробництві, в тому числі, характеризує раціональну організацію взаємодії постачання, споживання і транспортування готової продукції [1].

Ефективність логістичної системи дозволяє можна визначити проаналізувавши логістичні витрати. Логістичні витрати є грошовим вираженням використаної робочої сили, предметів праці і засобів, що забезпечують просування речових активів у межах ланцюга або логістичної системи поставок.

Логістичні витрати вимірюються в абсолютному або вартісному та у відносному вимірі. Основною складністю, що може виникнути при калькулюванні логістичних витрат є класифікація витрат, яка часто не містить чіткої та достовірної інформації, що мають зв'язок з логістичними процесами.

Раціональне управління логістичними витратами відзеркалює організацію системи їх контролю, для чого варто слідувати таким рекомендаціям:

- 1) особливу увагу варто зосереджувати на раціональному здійсненні витрат у місцях їх понесення;
- 2) інформацію про різноманітність витрат слід опрацьовувати різними методами (із врахуванням їх специфіки);
- 3) вдалим способом зменшення витрат є відмова від виконання недієвих чи то зайвих видів операцій і робіт;
- 4) ефективний контроль витрат потребує загальної оцінки діяльності підприємства. При цьому треба володіти даними щодо результатів діяльності всього функціонального спектру логістики.

Для більшості підприємств, які поставляють продукцію, задачі та процедури логістики становлять вагомий частину загальних витрат. Діяльність кожного підприємства зосереджена на досягненні необхідного прибутку способом задоволення потреб покупців і при цьому супроводжується витратами в тому числі логістичними.

Логістика ефективного розподілу готової продукції та логістичних витрат підприємства утворюються способом здійснення логістичних функцій й складають вагомий сегмент постійних витрат підприємства, визначаючи, таким чином, собівартість продукції та послуг.

Витрати підприємства пов'язанні з організацією замовлення, реалізацією та оплатою суміжних послуг доставки продукції, витрати на зберігання, які з поміж іншого можуть бути постійними та змінними – складські, обробка товарів, зіпсованого товару, адміністративні витрати (заробітна плата, амортизаційні витрати на меблі та додаткову техніку). Організація та планування логістичних витрат дає можливість визначити вартість поставка, досягнення задач та цілей з обґрунтуванням величини цих витрат, покращити структуру функціонуючої системи, впровадити більш дієвий контроль за їх станом.

Отже, для зниження логістичних витрат з поставок продукції слід раціонально сформувати управлінську складову витрат на підприємстві. Задля вдосконалення обліку логістичних операцій є необхідним і ефективним створення на підприємствах системи управлінського обліку (внутрішньогосподарського обліку), яка дозволить оперативно отримувати інформацію для аналізу, ухвалення та прийняття управлінських рішень стосовно логістичних витрат [2].

В дійсних умовах (в умовах війни), коли фінансової стабільності все складніше досягти за рахунок звичних для суб'єктів господарювання нарощувань обсягів виробництва продукції (робіт, послуг) чи способом застосування інструментів (методів) просування продукції (робіт, послуг), серед інструментів досягнення переваги – управління логістичними витратами, в т. ч. витратами з ведення управлінського обліку витрат, зумовлених виконанням управлінських функцій (документування витрат на утримання працівників бухгалтерії, наприклад: матеріальних витрат, витрат на оплату праці, витрат на сосзаходи та інших зумовлених логістичних витрат).

Список використаних джерел:

1. Клевець Я. В. Оптимізація логістичних витрат на виробничому підприємстві. URL: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/130940/126670>.
2. Завитій О., Дідоренко Т., Кондрюк Л. Логістичні витрати виробничих підприємств як об'єкти обліку та контролю. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2019. № 1-2. С. 49-73. URL: <http://ibo.tneu.edu.ua/index.php/ibo/article/view/403/0>.

ОСТАПЕНКО Тетяна Миколаївна,
*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук, доцент*

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ТА ОБОРОТНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

Оборотними засобами підприємства є активи, укладені в грошових коштах, матеріальних ресурсах, фінансових зобов'язаннях, продукції, напівфабрикатах, дебіторській заборгованості та будь-яких інших ресурсах, які необхідні для обслуговування діяльності підприємства і мають термін обігу менше одного року або виробничого циклу [1].

Найважливішим показником оборотних засобів є їх оборотність тому, що максимальна швидкість їх обертання забезпечує мінімальний період часу між вкладеннями у виробництво та безпосередньо отриманням прибутку. Важливо підкреслити, що оборотні кошти підприємства здатні брати участь у виробничому циклі не більше одного разу [2].

Для максимального ефекту від застосування оборотних активів потрібно встановити економічно обґрунтований розмір оборотних коштів у мінімальній сумі, який надає безперервне фінансування планових витрат на виробництво та випуск готової продукції, а також проведення розрахунків у визначені терміни.

Найефективнішим шляхом поліпшення ефективності використання оборотних засобів підприємства є бюджетування, як технологія фінансового

планування та контролю доходів і витрат, здобутих від функціонування підприємства. Така технологія дозволяє отримувати аналіз стосовно фінансових показників [3].

Бюджетування в рамках управління оборотними коштами вирішує низку завдань, а саме:

- використання обігових коштів підприємства шляхом оперативного планування господарських операцій;
- забезпечення цільової орієнтації та координації діяльності всіх служб підприємства;
- мотивація керівників до досягнення поставлених цілей в рамках їх відповідальності;
- завчасне виявлення і зниження можливих ризиків;
- підвищення відкритості організаційної структури підприємства.

Основними засобами підприємства є матеріальні активи, які використовуються на підприємствах з метою їх подальшого застосування у процесі виробництва. Очікуваний строк експлуатації таких засобів становить більше одного року. Розглянемо можливі способи ефективного використання основних засобів підприємства:

- 1) зменшення простою у виробництві шляхом використання потужного обладнання;
- 2) ліквідація непрацюючого або зношеного обладнання;
- 3) автоматизація виробництва як спрощування управління на виробничих етапах для зниження вартості виробленої продукції та для полегшення праці співробітників.

В умовах стрімко розвинених технологій підприємствам необхідні нові рішення, що дозволяють: збільшувати обсяги продукції, здійснювати трудомісткі технічні завдання за менший проміжок часу, скорочувати витрати сировини й відходів, а також виконувати недоступну людським рукам роботу [4].

У своїй діяльності, підприємства можуть використовувати як інтенсивні, так і екстенсивні шляхи підвищення ефективності використання основних засобів (ліквідація невикористовуваного обладнання, збільшення часу роботи обладнання, випуск великої кількості продукції, технічне покращення обладнання, стимулювання ініціативи працівників і т. п.).

Таким чином, поліпшення ефективності застосування основних засобів можливе внаслідок дотримання рекомендацій і підтримки обладнання в працездатному стані довгий час. Чим вище ефективність використання основних засобів, тим більше дохід та рентабельність підприємства.

Своєю чергою поліпшення ефективності застосування оборотних засобів можливе внаслідок грамотного управління оборотними коштами, а саме їх обґрунтоване використання в діяльності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Клевець Я. В. Оптимізація логістичних витрат на виробничому підприємстві. URL: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/130940/126670>.
2. Завитій О., Дідоренко Т., Кондрюк Л. Логістичні витрати виробничих підприємств як об'єкти обліку та контролю. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2019. № 1-2. С. 49-73. URL: <http://ibo.tneu.edu.ua/index.php/ibo/article/view/403/0>.

КУБЕЦЬКА Ольга Миколаївна,
*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук, доцент*

ЕКОНОМІКА – ГЕНДЕРНО ОБУМОВЛЕНА СТРУКТУРА

Економічне зростання розглядається макроекономічною наукою як складова частина й одна з найважливіших характеристик економічного розвитку країни. Це поняття пов'язане з кількісною зміною обсягів виробництва і споживання ВВП. Економічне зростання буває позитивним, якщо реальні (порівнянні) обсяги ВВП в аналізованому періоді перевищують його рівень у базисному році. В іншому випадку приходиться характеризувати «зростання» як негативне [1].

Економічне зростання є гендерно обумовленим процесом, оскільки економіка є гендерно обумовленими структурами. Економіка охоплює як платну економіку, де випуск вважається внеском в економічне зростання та вимірюється ВВП, і неоплачувана економіка, в якій люди відтворюються щодня між поколіннями через неоплачувану роботу по догляду та домашню роботу.

Неоплачувана домашня робота, така як збирання дров і води, вирощування овочів на городах, концептуально включено в систему національних рахунків як частину ВВП, але на практиці виконання такої роботи не вимірюється і не враховується як частина національного виробництва. Неоплачувана робота по догляду концептуально не входить до системи національних рахунків як частина ВВП і не враховується як внесок в економічне зростання.

Але це явно робить непрямий, невимірний внесок, оскільки без цієї роботи не було б людей, які могли б забезпечити економічне зростання. Один із способів виявити цей внесок – побудова супутнього національного рахунку домашніх господарств щодо виробництва, в якому грошові цінності приписуються неоплачуваній роботі по догляду та послугам, які вона створює. Деякі країни, такі як Австралія, Колумбія та Фінляндія, створили такі облікові записи. Тож, економіка України також цього потребує.

Фінанси є важливими для функціонування ринків і національних економік, але за останні 30 років, фінанси перейшли від сприяння ринкам до позиції домінування над економікою та людьми, з непропорційною владою фінансового бізнесу, що працює як на міжнародному рівні, так і всередині країни.

Економічне зростання переривалося фінансовими кризами, які сповільнити, зупинити або навіть повернути назад економічне зростання. Особливо вплинули на кризи та політичні заходи щодо них згубний вплив на малозабезпечених жінок.

Домінування фінансів означає, що корисно розрізняти три сфери економіки: фінанси, виробництво і суспільне відтворення.

Для всіх трьох сфер характерна гендерна нерівність, наприклад, розподіл праці – основна відповідальність за неоплачуваний догляд і домашню роботу покладена на жінок, і оплачувана робота відзначається гендерною професійною сегрегацією та гендерними розривами в доходах. Бізнесом майже завжди керують чоловіки, а домогосподарства залежать від внутрішньої статі, нерівності у доходах, споживанні, власності на активи та прийнятті рішень.

Ці нерівності можна виміряти різними способами, якщо дані доступні та підтримуються соціальними нормами які обмежують вибір жінок і чоловіків. Соціальні норми є стійкими, але можуть змінюватися у процесі економічного зростання, наприклад, коли стає «нормальним» для жінок виконувати оплачувану роботу поза домом. Їх також можна трансформувати шляхом свідомої колективної дії, наприклад, коли домашнє насильство починає сприйматися як злочин, з яким уряди повинні боротися.

Дослідження економіки як гендерної структури визнає різноманіття жінок, і що життя жінок формується численними нерівностями, пов'язаними не лише за статтю, але й за класом, расовою/етнічною приналежністю та/або місцезнаходженням.

Гендер перетинається з різними джерелами несприятливого становища, наприклад відсутність освіти, місця проживання та національності. У багатьох частинах світу зростає розрив між жінками, чий економічний і особистий статус покращився, і тими, хто в подальшому в невігідному становищі, оскільки нерівність між багатими та рештою розширюється.

Побудова картини конкретної економіки як гендерної структури, враховуючи перетини з іншими нерівностями, потребує збору та аналізу даних щодо кількох вимірів всіх трьох сфер. Наприклад, у сфері виробництва потрібні дані з розбивкою за статтю, не лише від кількості зайнятості, а й від її якості, наприклад, за допомогою показників професійної сегрегації за статтю, гендерних розривів у доходах і рівнях доходів.

В ідеалі, дані повинні бути розподілені не тільки за статтю, але й за іншими факторами, такими як місце проживання, вік, рівень освіти та міграційний статус працівників, щоб показати, як гендерні фактори перетинаються з іншими джерелами несприятливого становища для визначення форм включення чи виключення їх.

Дані щодо розподілу доходу мають вийти за межі розподілу між домогосподарствами і включати розподіл між жінками і чоловіками.

У сфері суспільного відтворення, необхідна статистика щодо нерівності моделі часу, витраченого на неоплачувану домашню роботу та роботу з догляду, а також використання послуг, які можуть скоротити неоплачувану роботу, таку як електроенергія, вода та послуги з догляду, з поділом не лише за статтю, але також за доходом домогосподарства та місцем проживання.

Список використаних джерел:

1. Тулінцева Ю. В. Динаміка економічного зростання України. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 4. С. 21-28. URL: <http://www.unier.km.ua>.

ФІСУНЕНКО Надія Олександрівна,

*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук*

АЛЬОШИНА Тетяна Валеріївна,

*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук*

**МЕХАНІЗМ ОЦІНКИ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ БУДІВЕЛЬНИХ
ПІДПРИЄМСТВА**

В умовах нестабільності зовнішнього середовища будівельних підприємства та будівельної галузі в цілому прогнозування фінансового стану, побудоване лише на фінансових показниках не може бути достовірним. Задля цього необхідно враховувати вплив на економічне положення підприємства факторів зовнішнього середовища, це дозволяє своєчасно спрогнозувати погіршення фінансового стану підприємства по незалежним від нього причинам.

Відповідно, для ділових партнерів, які прагнуть отримати максимально достовірну інформацію щодо фінансового стану підприємства, найбільший інтерес представляють комплексна оцінка фінансового положення, яка буде враховувати вплив факторів зовнішнього середовища.

На нашу думку найбільш доцільним при встановленні впливу зовнішнього середовища є використання комплексного підходу, який дає змогу відслідковувати зміни в межах окремих складових зовнішнього середовища, та їхній сукупний вплив.

Комплексна оцінка представляє собою характеристику, яка була сформована в результаті комплексного дослідження. Інакше кажучи одночасно узгодженого аналізу сукупності фінансових показників з однієї сторони, та факторів зовнішнього середовища на основі виявлених кількісних відмінностей від бази порівняння.

Комплексна оцінка економічної безпеки та зовнішнього середовища багато в чому визначає конкурентоспроможність підприємства, його потенціал в діловому співробітництві, є гарантом ефективної реалізації економічних інтересів всіх учасників фінансових відносин: як самого підприємства, так і його партнерів [1]. Тобто, комплексна оцінка фінансового положення та впливу зовнішнього середовища дозволяє оцінити «ділову привабливість» фірми.

Варто відзначити, що комплексна оцінка дозволяє зробити лише орієнтовані висновки про стан економічної безпеки підприємства на найближчу перспективу. Це робиться шляхом синтезу результатів оцінки рівня економічного положення та впливу зовнішнього середовища. Нажаль, реалізовувати бодай якісь довготермінові прогнози в умовах нестабільної економічної ситуації в Україні, а саме так можна охарактеризувати положення справ на даний момент, практично нереально.

Вплив факторів зовнішнього середовища, на відміну від фінансових показників наприклад, неможливо безпосередньо виміряти, через це механізм оцінки зовнішнього середовища заснований на використанні методів експертних оцінок.

Першочерговим завданням було виділення групи експертів. Персональний склад експертів із загального числа претендентів формувався із найбільш компетентних спеціалістів, котрі максимально близько знайомі з досліджуваною проблемою та можуть дати компетентні висновки на поставлені питання. Враховуючи, що компетентність попередньої групи експертів різна, виникло природно завдання об'єктивної оцінки цієї компетентності.

Ступінь компетентності експерта визначався за суб'єктивним методом (самооцінці) [3]. Для проведення самооцінки були визначені кількісні параметри його кваліфікації, які включають, насамперед, показники, що характеризують ступінь його участі у розвитку досліджуваної проблеми та структура аргументів, що були основою для його оцінки. Самооцінка необхідна для додаткового визначення обізнаності експерта відносно конкретного питання, по якому передбачені висновки.

В процесі самооцінки кожен спеціаліст визначає ступінь своєї участі у розвитку досліджуваної проблеми (K_u) за шкалою від 0 до 1, де 1 бал – високий рівень компетентності – експерт спеціалізується по досліджуваній проблемі, має по цій проблемі теоретичні розробки і практичний досвід; 0,7-0,9 балів – добре ознайомлений, займаюся цим питанням; 0,4-0,6 – задовільно ознайомлений з проблемою; 0,1-0,3 – погано ознайомлений з проблемами; 0 балів – малокомпетентний рівень – проблема не входить у сферу вузької спеціалізації експерта, і він не приймає участь у її розв'язанні.

Структура аргументів враховувалася через коефіцієнт аргументації (Ka). Експерт обирає ступінь аргументації по кожному з запропонованих джерел. Ka розраховувався як сума вказаних ступенів (табл. 1). При Ka=1 на судження експерта у високій мірі вплинули всі джерела аргументації; якщо $0,7 \leq Ka \leq 0,99$ - в середній мірі; $0,7 > Ka$ – в низькій [4].

Таблиця 1

Структура аргументів

Джерело аргументації	Ступінь аргументації		
	Висока	Середня	Низька
Інтуїція	0,05	0,03	0,02
Узагальнення матеріалів, що публікуються в засобах масової інформації	0,1	0,07	0,05
Аналіз літературних джерел	0,1	0,05	0,03
Практичне ознайомлення з проблемами	0,35	0,25	0,15
Наявність професійних знань в досліджуваній сфері	0,4	0,3	0,25

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків

Коефіцієнт загальної компетентності потенційного експерта розраховувався за наступною формулою:

$$K_{zk} = \frac{Ka + Kz}{m}$$

m – кількість використаних методів самооцінки.

Коефіцієнт загальної компетентності заходиться в межах від 0 до 1. До експертної групи зараховувалися ті опитані, що мали $K_{zk} \geq 0,6$. На основі проведеного опитування до групи експертів були запрошені 20 осіб.

Формування механізму оцінки зовнішнього середовища здійснювалось наступним образом [2]:

1. Експертами здійснювалась оцінка факторів, що складають зовнішнє середовище з точки зору їх корисності в цілях використання такими категоріями, як власники і кредитори. Найбільш переважному фактору надавалось найбільше значення «10», фактору, який на думку експерта є непридатним до використання зазначеною категорією, надавалось значення «0».

2. На основі отриманих експертних оцінок шляхом використання методу ранжування визначена значимість факторів в системах зовнішнього середовища прямого і опосередкованого впливу, а також значимість кожної групи факторів.

Отже за результатами проведених розрахунків сформована система найбільш значимих факторів зовнішнього середовища:

1. Середовище прямого впливу: постачальники, споживачі (замовники), конкуренти, держава;

2. Середовище опосередкованого впливу: стан економіки, науково-технічний прогрес, природне середовище, політична ситуація.

Список використаних джерел:

1. Уткін Е. А. Фінансове управління. Київ, 2001. 574 с.
2. Крушевський А. В. Системне дослідження фінансово-економічних об'єктів. Київ: Самміт-Книга, 2000. 65 с.
3. Шапочка М. К., Макарюк О. В. Застосування експертних оцінок при прийнятті рішень за умов невизначеності. Механізм регулювання економіки. Суми: СумДУ, 2006. № 4. С. 42-148.
4. Костенко Т. Д., Підгора Є. О., Рижиков В. С. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 398 с.

КУБЕЦЬКА Ольга Миколаївна,

*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,*

кандидат економічних наук, доцент

ОСТАПЕНКО Тетяна Миколаївна,

*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,*

кандидат економічних наук, доцент

ВИДИ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ДІАГНОСТИКИ

В умовах, коли економіка нестабільна, а правові засади її функціонування до кінця не сформовані, існує багато підприємств-боржників. Підприємство визнається неспроможним (банкрутом) лише за рішенням господарського суду.

Зовнішньою ознакою такої неспроможності є неплатоспроможність, що й дає підставу кредиторам подати заяву до арбітражного суду.

Неплатоспроможність означає неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати після настання встановленого строку їх сплати грошові зобов'язання перед кредиторами, в тому числі по заробітній платі, а також виконати зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше як через відновлення платоспроможності.

Неплатоспроможність є одним із перших сигналів банкрутства і з фінансового погляду означає, що підприємство:

1) поглинає ресурси або засоби кредиторів (постачальників, банків, власних працівників, акціонерів);

2) формує недоплати з податків, зборів та інших обов'язкових платежів.

Систематизуючи та узагальнюючи світовий та вітчизняний досвід причин неплатоспроможності, можна сказати, що особливостями неплатоспроможності

українських підприємств-банкрутів в порівнянні з практикою західних країн є те, що: вони вільні від заставних зобов'язань по відношенню до власного майна, психологічно і організаційно не підготовлені до ринкових відносин, не достатньо володіють навиками маркетингу, не спроможні швидко перейти на випуск нових видів продукції, апарат управління недостатньо володіє економічними знаннями щодо проведення аналізу фінансової стійкості підприємства та його платоспроможності. основні виробничі фонди та технології не завжди відповідають сучасним вимогам, чинне законодавство про банкрутство характеризується неповнотою і непослідовністю.

Для прийняття рішення про визнання структури балансу незадовільною, а підприємства неплатоспроможним проводиться поглиблений аналіз його фінансово-господарської діяльності з метою вибору реорганізаційних процедур для відновлення платоспроможності підприємства або його ліквідації. При цьому повинні враховуватись галузеві і регіональні особливості.

При оцінюванні ймовірності банкрутства пропонується розраховувати такі показники:

1. поточна платоспроможність (P_n), що визначається як різниця між сумою довгострокових, поточних інвестицій, грошових коштів та їх еквівалентів і поточних зобов'язань;

2. коефіцієнт забезпечення власними коштами (K_3), що розраховується як відношення різниці між обсягами джерел власних та прирівняних до них коштів і фактичною вартістю основних засобів та інших необоротних активів до вартості наявних у підприємства оборотних активів;

3. коефіцієнт покриття (K_n);

4. чистий прибуток (ЧП).

Поточна неплатоспроможність – це фінансовий стан підприємства, коли на певний момент через випадковий збіг обставин у підприємства недостатньо високоліквідних активів для погашення поточних зобов'язань.

$$P_{\text{нп}} = \text{ДФІ} + \text{ПФІ} - \text{ГК}, \quad (1)$$

де $P_{\text{нп}}$ – показник поточної неплатоспроможності;

ДФІ – довгострокові фінансові інвестиції;

ПФІ – поточні фінансові інвестиції;

ГК – грошові кошти та їх еквіваленти.

Критична неплатоспроможність – це такий фінансовий стан підприємства, коли присутні ознаки поточної неплатоспроможності ($P_n < 0$; $K_3 < 0,1$; $K_n < 1,5$; $\text{ЧП} > 0$).

Якщо в кінці звітного кварталу хоча б один із зазначених коефіцієнтів (K_n або K_3) перевищує його нормативне значення або протягом звітного кварталу спостерігається їх зростання, перевага повинна надаватися позасудовим заходам відновлення платоспроможності боржника або його санації в процесі провадження справи про банкрутство.

Коли протягом терміну, встановленого планом санації боржника, забезпечується позитивний показник поточної платоспроможності і перевищення нормативного значення коефіцієнта покриття ($K_n > 1,5$) при наявності тенденції зростання рентабельності, платоспроможність боржника вважається відновленою [1].

Надкритична неплатоспроможність – це фінансовий стан, коли за результатами календарного року загальний коефіцієнт ліквідності менше 1 і підприємство не одержало прибутку.

Оскільки неплатоспроможність підприємства пов'язана, як правило, з нестачею грошових коштів, а не оборотних активів взагалі, необхідні цілеспрямовані дії щодо поліпшення структури оборотних коштів. Для цього достатньо зменшити залишки непотрібних виробничих запасів товарно-матеріальних цінностей через їх реалізацію або обмеження обсягів придбання.

Список використаних джерел:

1. Гринчуцький В. І. Економіка підприємства: навч. посібник. Київ: Центр учбової культури, 2010. 304 с.

КАЛІНІЧЕНКО Зоя Дмитрівна,
*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук, доцент*

ДІЄДАТНІСТЬ МЕХАНІЗМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ ТА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ У ПЕРІОД ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Сьогодні українська держава, як і переважна більшість країн світу, зіштовхнулася з рядом нових викликів соціального, економічного та політичного характеру, які суттєво вплинули на функціонування всіх сфер суспільного життя.

Існуючі зовнішньополітичні доктрини та міжнародні практики вже не спроможні, у повному обсязі, забезпечувати дієві гарантії міжнародної й економічної безпеки та не можуть вважатися адекватними стосовно дії новітніх симетричних і асиметричних ризиків та загроз. Визнаємо: результати світогосподарської динаміки, сформовані суспільно-економічні реалії функціонування господарських систем в умовах нарощення різних за природою загроз і ризиків, норми «нової реальності» дають підстави зробити висновок про неспроможність управлінських механізмів забезпечити стає господарювання.

Замість існуючої практики державної підтримки бюджетоформуючих та експортоорієнтованих галузей (а саме вони визначають сировинний

характер української економіки, до того ж ринки, на яких працюють підприємства цих галузей в Україні, є значною мірою картелізованими), уряд має стимулювати розвиток малого бізнесу, одночасно заохочуючи самозайнятих осіб і підприємців інвестувати у стартапи та реалізацію інноваційних проєктів. Зокрема експерти з цього приводу відзначають: «Після закінчення війни можливостей для будь-якого бізнесу буде багато. Дуже важливо, щоб наша держава мала орієнтир на розвиток країни через підтримку малого бізнесу, бо якщо фокус буде, як завжди, на великі корпорації та монополістів, повернути сюди біженців, що вже перетнули наш кордон, буде вкрай важко» [1].

В Україні ще залишається велика частка державного сектору в економіці, недосконалість і фрагментарність законодавства щодо розвитку сучасних галузей виробництва, що стримує економічне зростання, залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій, тисне на бізнес і провокує тінізацію економіки.

Таким чином, слід констатувати, що повоєнний економічний бум в Україні можливий лише в тому разі, якщо заходи економічної політики держави реалізовуватимуться в руслі чіткої та послідовної стратегії, спрямованої на дерегуляцію економіки та створення сприятливого інвестиційного клімату. Основним пріоритетом такої стратегії має стати зміна бюджетних орієнтирів держави. Тобто, замість переобтяження державного бюджету різного роду соціальними програмами, основний акцент має бути зроблений на фінансуванні оборонних програм та розбудові військово-промислового комплексу, включаючи створення сучасної системи територіальної оборони. Крім того, бюджетне фінансування слід спрямовувати на гарантування населенню базових медичних (соціальна медицина) та освітніх (шкільна освіта) послуг, а також на підтримку закладів культури (музеї, бібліотеки, театри тощо).

Натомість вирішення переважної більшості соціальних проблем для громадян нашої держави має відбуватися в основному за рахунок стимулювання їх самозайнятості, включаючи зменшення податкового навантаження на працю, та впровадження дієвого механізму громадських робіт. Це створить передумови для зростання доходів, зменшення рівня безробіття та працевлаштування в легальному секторі економіки, який дає змогу отримати значно вищий рівень соціальних гарантій ніж у тіньовому секторі.

Розробка механізмів реагування, формування принципів, методів та інструментарію управління та антикризових заходів є головним завданням на найближчі роки. Слід зазначити, що кризи, ймовірно, будуть ліквідуватись як в нормальному режимі відпрацювання дестабілізуючих чинників, так і в неналежному режимі, коли чинники негативно впливають на кінцеві результати, вводячи країну в кризу.

Розгляд існуючих підходів до побудови концепції післявоєнного управління базувались на характеристичі кризових явищ та встановленні залежностей між кризовими явищами. Проведено оцінку ефективності застосування підходів до регулювання заходів з орієнтацією на європейські цінності та розвиток.

Слід вказати, що багатьох дослідженнях викладено науково-теоретичну сутність інструментарію управління післявоєнною економікою країни. Але у разі затягування війни з росією зростання економіки України становитиме лише 1,9 %, у 2024 році – 2,5 %. Такий альтернативний сценарій макроекономічного прогнозу подано у новому інфляційному звіті Національного банку України.

«У разі реалізації сценарію із тривалим збереженням високих ризиків безпеки перспективи відновлення економіки України наступного року суттєво погіршаться. Більш тривалий період пригніченого попиту, низької інвестиційної активності та логістичні обмеження будуть основними стримуючими факторами зростання ВВП. За таких умов повноцінне відновлення розпочнеться не раніше 2024 року. Слабкий споживчий попит стримуватиме інфляцію, проте вона залишатиметься високою через несприятливий вплив експортного потенціалу інфляційні очікування» [1].

Традиційними проблемами інституційного характеру залишаються:

– нестабільна політична ситуація, яка спричинила значний відплив іноземних інвестицій з промисловості, а станом на 31.12.2017 р. рівень іноземних інвестицій у акціонерний капітал промислових підприємств та цінні папери досяг лише 60 % від рівня 2000 р. [2];

– недостатня урегульованість законодавчого поля формування промислової політики держави, що включає великий масив законних та підзаконних актів та змін до них, що містять у тому числі й суперечливі, застарілі норми; державних та міжнародних програм і проектів. Водночас відзначається поступовий перехід від «вертикальної» до «горизонтальної» промислової політики, що відповідає сучасній практиці Європейського Союзу;

– відсутність ефективної взаємодії держави та бізнесу та її стійких інституцій, сформованих на базі спільних інтересів, які спрямовані на промисловий розвиток та економічне зростання. Демократичні засади функціонування уряду в Україні мали тенденцію до зниження, що характеризує погіршення діалогу між владою, суспільством та бізнесом;

– незахищеність прав власності, що проявляється у вищих трансакційних витратах на розробки, комерціалізацію, виробництво та продаж об'єктів права промислової власності в Україні порівняно з іноземними державами.

Таким чином, тенденції свідчать про існування дисбалансів у вітчизняній промисловості. Це стосується витрат ресурсів, енергоємності, продуктивності праці, витрат на одиницю продукції, рентабельності виробництва, темпів впровадження інновацій, а також багатьох інших показників ефективності розвитку підприємств. Така ситуація пояснюється не лише неефективною фінансовою і промисловою політикою, що склалася, але і застарілою структурною та технологічною відсталістю виробництва.

Усе це дозволяє зробити головний загальний висновок про необхідність подальшої розробки науково-методичного інструментарію управління збалансованим розвитком. Удосконалення інституційного середовища має відбуватись на основі співпраці між державою та бізнесом, через підтримку нових форм партнерства, спільне розроблення політики, стратегій розвитку.

Список використаних джерел:

1. Що буде з українською економікою у разі затяжної війни – прогноз НБУ. Економіка, 28.10.2022 р.
2. Доповідь «Про соціально-економічне становище України за 1 півріччя 2022 року». URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

КАЛІНІЧЕНКО Зоя Дмитрівна,
*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук*

СТВОРЕННЯ ЛАНЦЮГІВ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ ТА ЙОГО МІСЦЕ В УПРАВЛІННІ НАЦІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ ПІСЛЯ ВІЙНИ

Економічний розвиток – найважливіше поняття макроекономічної науки, пов'язане з процесом глибокої трансформації та модернізації економічної та соціальної систем. Поряд із зростанням доходів і виробництва він також передбачає зміни в інституційній, соціальній, адміністративній системах, управлінні національною економікою.

Розвиток характеризує появу нових суспільних форм, інновацій, а також трансформацію внутрішніх та зовнішніх зв'язків між об'єктами економічної системи. Але це складний суперечливий процес, у якому взаємодіють позитивні і негативні фактори, а періоди прогресу змінюються періодами регресу. Політичні і військові потрясіння, соціальні конфлікти, екологічні катастрофи можуть призупинити розвиток економіки будь-якої країни,

В основі розвитку економіки лежать досягнення науки, технічного прогресу, розширення їхнього технологічного застосування, що впливає на обсяги і структуру виробництва та валового внутрішнього продукту. Економічний розвиток передбачає таку поведінку та зростання здібностей працюючих, які б утверджували новітні технології; він базується на сучасній освіті, інфраструктурі та інституціях; означає систематичне і довготривале поліпшення матеріальних і духовних умов життя людей.

В суспільстві змінюються стандарти рівня життя, освіти, культури, охорони здоров'я, інформаційного забезпечення населення і бізнесу, формуються нові і розвиваються традиційні потреби суспільства. Зростає роль міжнародного наукового співробітництва, наприклад, в освоєнні космічного простору, в області генетики й енергетики майбутнього. Економічний розвиток на тривалих часових інтервалах можна розглядати як прогресивний, поступальний процес.

Економічне зростання є однією з головних макроекономічних цілей країни, досягнення якої зумовлене необхідністю випереджаючого зростання національного доходу в порівнянні із зростанням чисельності населення.

Бувають ситуації, коли відбувається скорочення неефективних виробництв і обсяг ВВП може знизитися на якийсь час. Проте економічний розвиток не припиняється, оскільки створюються умови для підвищення загальної ефективності використання обмежених виробничих ресурсів.

Аналогічні ситуації характерні також для першого періоду ринкового реформування країн з перехідною економікою. Приватизація державної власності, лібералізація цін, заміщення бюджетного фінансування банківським кредитуванням – усе це є позитивною якісною зміною, що забезпечує факт економічного розвитку. Однак воно супроводжується спадом виробництва, іноді дуже значним. Це відбувається тому, що існує об'єктивний часовий лаг, що потрібен для пристосування товаровиробників до нових умов господарювання. На жаль, цей природний період подовжується в результаті непослідовної політики реформування, помилкових рішень уряду чи війни.

Щоб економічний розвиток мав сталу тенденцію і визначені перспективи, він повинен бути збалансованим, врівноваженим у системі «економіка – природа – соціум». Збалансованість і рівновага повинні підтримуватись постійними змінами, впровадженням нових ефективних ланцюгів доданої вартості, які породжуються самою економікою та створюються [1].

Сформульовані в літературі основи створення доданої вартості та їх ролі в формуванні глобальної рівноваги стосуються національного господарства, в якому держава відповідними економічними та іншими засобами впливає на динаміку і структуру економічного розвитку. У цьому контексті значення національних стратегій сталого розвитку зростає. Взаємодія національних господарських комплексів, з одного боку, та імпульси світового ринку – з іншого, є запорукою формування глобальної економічної рівноваги та включеності в структуру і динаміку розвитку середовища.

Показниками, які характеризують сталість розвитку, можуть бути: зміна частки ресурсомістких і екологонебезпечних галузей у структурі промисловості; частка наукомісткої та екологічно сертифікованої продукції у загальному обсязі виробництва; інноваційна активність; ступінь рециркуляції і замкнутості виробничих процесів; надходження платежів за природо-користування та їх структура: за використання природних ресурсів (рента) та за забруднення компонентів природного середовища (збитки); розвиток соціальної інфраструктури; рівень добробуту населення; довголіття тощо [2].

У зв'язку із поширенням у світі концепції сталого розвитку в категоріальний апарат економічної науки увійшли поняття «сталий економічний розвиток» (sustainable economic development) та «стале економічне зростання» (sustainable economic growth). Сталий економічний розвиток – процес структурної перебудови економіки відповідно до потреб збалансованого розвитку виробництва, соціальної сфери, населення і навколишнього природного середовища, технологічного і соціального прогресу. Стале економічне зростання – це одна з основних цілей макроекономічної політики, досягнення якої забезпечує випереджальний ріст реального обсягу продукції (ВВП) у порівнянні з ростом населення для підвищення життєвого рівня, не виходячи за межі господарської ємності екосистем.

Суть структурної перебудови економіки для цілей сталого розвитку полягає в переорієнтації матеріальних, трудових, фінансових ресурсів на користь енергоефективних, ресурсозберігаючих, високотехнологічних, наукомістких та екологічно безпечних галузей. Сталий економічний розвиток забезпечується за рахунок сталого економічного зростання. Стале економічне зростання забезпечується за рахунок зменшення частки не відновлюваних природних ресурсів, що досягається більш ефективним їхнім використанням, переходом на відновлювані ресурси за мінімізації шкідливого впливу процесів виробництва на довкілля. Такі підходи дають можливість підтримувати економічне зростання в довготривалій перспективі, забезпечуючи максимально можливе відтворення всіх видів ресурсів [3].

Темпи сталого економічного зростання повинні забезпечувати відповідність наявних ресурсів обсягу сукупного попиту, що виключить необхідність підвищення цін на фактори виробництва через їхню зростаючу нестачу. Прискорений економічний розвиток і зростання населення світу супроводжуються збільшенням обсягів споживання природних ресурсів. Ресурсні проблеми у період індустріального розвитку загострюються.

Отже, виникнення концепції сталого розвитку підірвало фундаментальну основу традиційної економіки – необмежене економічне зростання. Традиційна економіка стверджувала, що максимізація прибутку і задоволення споживачів в ринковій системі є сумісним із максимізацією добробуту. Але виникнення кризових явищ в економіці показало, що орієнтація економіки на короткострокову максимізацію прибутку та задоволення індивідуумів-споживачів в кінцевому підсумку приводить до виснаження природних та людських ресурсів. Це і висунуло на порядок денний необхідність винайдення нових схем виробництва і споживання, що не будуть іти у протиріччя з новими потребами розвитку людства – збереження та вдосконалення соціуму в тісному взаємозв'язку із природним середовищем.

Список використаних джерел:

1. Кореневський О. В. Концептуальні підходи до формування механізмів управління сталим розвитком соціально-економічної системи. *Ефективність державного управління*. 2019. Вип. 32. С. 482-490.
2. Глинська А. Є. Організаційно-економічний механізм забезпечення сталого розвитку підприємств легкої промисловості: автореф. дис. ... к.е.н. : 08.00.04. Київ, 2021. 21 с.
3. Мельник Л. Г. Поняття про сталий розвиток. *Основи стійкого розвитку*. Суми: Університетська книга, 2017. С. 411-442.

КУПЧАК Мар'яна Ярославівна,
*старший викладач кафедри права
та менеджменту у сфері
цивільного захисту
Львівського державного університету
безпеки життєдіяльності,
кандидат педагогічних наук, доцент*

САМІЛЮ Андрій Вікторович,
*т.в.о. завідувача кафедри
права та менеджменту у
сфері цивільного захисту
Львівського державного університету
безпеки життєдіяльності,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Сьогодні Україна протистоїть найсерйознішому безпековому виклику за всі роки своєї незалежності, що безпосередньо впливає на процес переосмислення концепції національної безпеки (НБ). 24.02.2022 росія розпочала повномасштабне вторгнення в Україну. Її війська знищують об'єкти інфраструктури, проводять масовані обстріли житлових районів українських міст і селищ із використанням артилерії, реактивних систем залпового вогню та балістичних ракет. «Наша держава з точки зору безпеки має бути готовою до будь-якого моменту, до будь-якого вторгнення. Тому і будувати нашу державу, і відбудовувати безпекову частину нашої держави ми будемо саме на таких засадах і принципах – бути готовими завжди до ризику вторгнення з російської сторони», – за словами Володимира Зеленського [1].

Єдина державна система цивільного захисту (ЄДС ЦЗ), як і більшість елементів системи забезпечення НБ, перебуває на етапі трансформацій, пов'язаних із впливом сучасних воєнно-політичних дій. У зв'язку зі збройною агресією рф проти України, а також з метою забезпечення оборони держави, нейтралізації загроз інформаційній безпеці України, забезпечення сталого функціонування об'єктів цифрового ефірного мовлення в умовах війни 19.03.2022 введено в дію Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18.03.2022 «Про нейтралізацію загроз інформаційній безпеці держави» [2]. Крім того, 25.03.2021 Указом Президента України № 121/2021 введено в дію Рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію воєнної безпеки України», головною метою якої є завчасно підготовлена та всебічно забезпечена всеохоплююча оборона України на засадах стримування, стійкості та взаємодії, що забезпечує воєнну безпеку, суверенітет і територіальну цілісність держави

відповідно до Конституції України та в межах державного кордону України, сприяє інтеграції України в євроатлантичний безпековий простір та набуттю членства в НАТО, передбачає активну участь у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки. Всеохоплююча оборона України – це комплекс заходів, основний зміст яких полягає у: превентивних діях та стійкому опорі агресору, протидії в кіберпросторі та нав'язуванні своєї волі в інформаційному просторі; використанні для відсічі агресії всього потенціалу держави та суспільства; застосуванні всіх форм і способів збройної боротьби з агресором для оборони України, з дотриманням принципів і норм міжнародного права [3]. Слід наголосити, що в Україні за період повномасштабного вторгнення РФ зареєстровано 14 134 злочинів проти національної безпеки [4].

В Україні створюється та удосконалюється структура, що поєднує у собі функції реагування на НС техногенного, природного та воєнного характеру, контролю техногенної і пожежної безпеки. Разом з тим, за період незалежності України було зроблено чимало кроків у напрямі розбудови ЄДС ЦЗ, наслідки яких мали вплив на ефективність її функціонування. Частина заходів реформування системи ЦЗ має суперечливий характер, що впливає на ефективність функціонування ЄДС ЦЗ. Діюча система ЦЗ не у повній мірі відповідає вимогам сьогодення та потребує удосконалення. Передусім мова йде про відсутність стратегічного прогнозування та планування, нехтування вирішенням актуальних проблем, недосконалість інституційних основ. Закон України «Про національну безпеку України» [5] концептуально змінив підходи до визначення основ та принципів національної безпеки, засад реалізації державної політики у цій сфері. Вказаний закон визначає термін «національна безпека» як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз. Також, нового визначення набув термін «національні інтереси України» – життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян. На рівні дефініцій задекларовано, що безпечні умови життєдіяльності і добробут громадян є національним інтересом України, який захищається системою національної безпеки держави.

На законодавчому рівні, встановлено, що основним суб'єктом забезпечення національної безпеки є сектор безпеки і оборони України, який складається з чотирьох взаємопов'язаних складових: сил безпеки; сил оборони; оборонно-промислового комплексу; громадян та громадських об'єднань, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки. До сил безпеки включено сили ЦЗ, а до складу сектору безпеки і оборони України віднесено ДСНС. Інші державні органи та органи місцевого самоврядування здійснюють свої функції із забезпечення національної безпеки у взаємодії з органами, які входять до складу сектору безпеки і оборони. На нашу думку,

це встановлює більш чітке юридичне визначення суб'єктів забезпечення національної безпеки у сфері ЦЗ – ДСНС та сили ЦЗ. Така юридична конструкція визначає, що саме ДСНС, як центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ЦЗ, є одним з основних суб'єктів забезпечення НБ у сфері ЦЗ та координує діяльність інших державних органів та органів місцевого самоврядування з цих питань. Вказане є логічним продовженням норм Кодексу цивільного захисту України [6] щодо наділення ДСНС повноваженнями «здійснення безпосереднього керівництва діяльністю ЄД СЦЗ» та взаємоузгоджується із Положенням про Державну службу України з надзвичайних ситуацій [7]. Ці повноваження ДСНС також закріплено у ч. 7 ст. 18 Закон України «Про національну безпеку України», де визначено повноваження центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України. ЦЗ як функція держави, полягає у забезпеченні захисту населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від НС природного та техногенного характеру, а також в особливий період. Цивільний захист забезпечується «...в особливий період – у межах реалізації заходів держави щодо оборони України» [5]. Тобто, державна система ЦЗ має завдання щодо захисту населення і територій від наслідків воєнних конфліктів, які реалізуються у межах оборонних заходів та у взаємодії з суб'єктами воєнної організації держави. Підтвердженням цього є положення Воєнної доктрини України та Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України стосовно завдань державної система ЦЗ та ДСНС щодо захисту населення і територій від наслідків воєнних конфліктів.

Список використаних джерел:

1. Україна має завжди бути готова до ризику вторгнення з росії – Зеленський. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3506863-ukraina-mae-zavzdi-buti-gotova-do-riziku-vto-rnenna-z-rosii-zelenskij.html>.
2. Указ Президента України № 151/2022 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18.03.2022 р. «Про нейтралізацію загроз інформаційній безпеці держави». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1512022-41757>.
3. Указ Президента України № 121/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25.03.2021 р. «Про Стратегію воєнної безпеки України». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>.
4. Від початку війни в Україні сталося понад 14 тисяч злочинів проти нацбезпеки – ОГП. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3559046-vid-pocatku-vijni-v-ukraini-stalosa-ponad-14-tisac-zlociniv-proti-nacbezpeki-ogp.html>.
5. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
6. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р. № 5403-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>.

DIDENKO Anastasiia,
*associate professor of
Khortytsia National Educational
and Rehabilitational Academy,
PhD of Economics*
PROTOPOPOVA Nataliia,
*senior lecturer
Department of Analytical Economy
And Management
Dnipropetrovsk State University
of Internal Affairs*

MECHANISM FOR THE PROTECTION OF SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS

The current situation in the country revealed the problem of the lack of a formed system of identification, counteraction and elimination of the negative consequences of threats to the security of socio-economic systems at all levels and the need to improve the protection mechanism at all levels of the hierarchy.

The consequences of the war exacerbated the existing socio-economic crisis; it is currently difficult to make an accurate assessment of the damage caused to the country's economy because the hostilities are still ongoing. According to estimates [1], the scale of the destruction of assets is already estimated at \$108.3 billion, while as of September 2022, the volume of indirect economic losses is about \$750 billion. The structure of losses includes infrastructure, the civilian population, GDP in 2022, enterprise and organizations, direct investments in the Ukrainian economy and the state budget. Research on the methodological and practical aspects of economic reconstruction, the formation of strategies for sustainable development of the country and the system of identifying and countering threats to the economy is relevant.

The formed system of indicators for determining the level of protection of the socio-economic systems of the country makes it possible to carry out their analysis from the position of a single methodological point of view: first, to formulate the primary patterns of the occurrence of threats, to determine a single approach to the assessment of threatening states of systems and appropriate mechanisms for ensuring protection against the manifestation of critical system parameters, which determines through the limit values of indicators, and measures aimed at preventing the emergence of new threats [2].

In this case, the use of a systemic approach will help to show that, in practice, for the system of ensuring national protection of socio-economic systems, not the indicators themselves, but their limit values will be more important.

Various economic and mathematical methods and models are used to determine the limit values of indicators of socio-economic systems. But when applying one or another approach, it is necessary to take into account that the quality of the obtained results depends primarily on the structure of the organization of elements of complex systems and the relationships between them.

With the development and improvement of the structure of the system for ensuring the safety of socio-economic systems, the approaches to management and regulation also become more complicated. At the same time, usually at the micro-level, this system implements operational regulation, and at the macro-level – strategic regulation. The main goal of which is the formation of harmonious economic, social and environmental development. Economic security acts as a basis for increasing the competitiveness of economic agents at all levels due to the development of infrastructure and the growth of business activity. It was reflected in the following components: production, demographic, energy, foreign economic, investment and innovation, macroeconomic, food, social, and financial security. Financial security, in turn, consists of banking, debt, budgetary, currency, and monetary and non-banking financial sector security [2].

The basis of ensuring the security of socio-economic systems is the formation of a structure capable of self-organization based on research, arrangement and improvement of connections between system elements from the standpoint of structural stability. To identify threats, and prevent negative changes that contribute to the transition of the socio-economic system to the critical zone, it is necessary to carry out constant monitoring, forecasting and modelling of possible negative impacts. Assessment of the level of security of the socio-economic system is carried out through a system of indicators that have defined limits and, as a result, form an integral indicator that characterizes the state of the system at a certain point in time. However, the question arises whether the level estimated by the integral indicator corresponds to the real state of the system and whether it is possible to assess the system's ability to eliminate the negative consequences of existing threats based on this indicator. Therefore, there is a need to structure knowledge about the factor environment that forms the system of protection of socio-economic systems and their reflection through the construction of a cognitive model, which makes it possible to evaluate and model the behaviour of complex systems, obtain strategies for the development of the constructed system, and analyze alternative scenarios [2].

Therefore, the process of identifying threats to the security of socio-economic systems produces the need to provide a comprehensive approach to this process, because the system under study is complex and dynamic. Therefore is significantly affected by the changing external environment and requires a thorough analysis. To identify indicators of threats to the socio-economic systems of the country, it is advisable to analyze: the dynamics of the ratio of the available income of the population to the GDP, the dynamics of the employment of the population in the informal sector of the economy, the dynamics of spending on food products in the expenditure of households, the dynamics of the share of the volume of state and external debt in the GDP. The determination of the factors and the system of indicators of influence on the protection of socio-economic systems provides an opportunity to evaluate and model the behaviour of complex systems, and to obtain strategies for the development of the built system using alternative scenarios.

References:

1. Дослідження: Повоєнне відновлення України. *Нові ринки та цифрові рішення*. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/povoyenne-vidnovlennya-ukrayini-novi-rinki-ta-tsifrovi-rishennya/>
2. Діденко А. В., Протопопова Н. А. Захист соціально-економічних систем: аналіз та моделювання. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1310>.

КОРОЛЬ Радомир Миколайович,
директор Державного підприємства
«Науково-дослідний та
конструкторсько-технологічний
інститут трубної промисловості
імені Я. Ю. Осади» (м. Дніпро),
кандидат технічних наук

МИРОНЕНКО Микола Андрійович,
учений секретар Державного
підприємства «Науково-дослідний
та конструкторсько-технологічний
інститут трубної промисловості
імені Я. Ю. Осади» (м. Дніпро),
кандидат технічних наук, доцент

РЯБЕЦЬ Марина Анатоліївна,
заступник Слобожанського
селищного голови (сmt. Слобожанське,
Дніпропетровської області)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО НАУКОВОГО СТРАТЕГІЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Активна фаза збройного протистояння у війні між рф та Україною, що розпочалась зранку 24 лютого 2022 року стала апогеєм загарбницьких дій північного агресора, що перманентно тривають від 22 лютого 2014 року.

Головною відмінною рисою теперішнього етапу протистояння є потрапляння у сферу потенційних бойових дій значно більшої частини території України, аніж окремі райони Донецької та Луганської областей та Кримській півострів. Тож представляють певний інтерес перші кроки адміністрації науково-дослідної установи державної форми власності, спрямовані на подолання новітніх викликів несприятливого зовнішнього середовища.

Для аналізу обрано два накази керівництва, оприлюднені в перший тиждень нічим невмотивованої агресії північного сусіда проти суверенної держави-засновниці ООН, якою є Україна.

Перший наказ, датований 25 лютого 2022 року регламентує першочергові дії керівництва підприємства в особі заступника директора з виробництва

та господарської діяльності, головного бухгалтера, керівників наукових підрозділів та інспектора з кадрів щодо переведення підрозділів на рейки воєнного стану (рис. 1). Впадає в око те, що керівництво підприємство жодним чином не прогнозує розвиток подальших подій за сценарієм втрати Україною державності: «підготувати інформацію, щодо необхідності обсягу коштів, які необхідні для функціонування державного стратегічного підприємства ДП «НДТІ» (лютий-березень 2022 року)».

МІНЕКОНОМІКИ

**ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО
«НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ТА КОНСТРУКТОРСЬКО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ
ІНСТИТУТ ТРУБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ІМЕНІ Я.Ю. ОСАДИ»
(ДП «НДТІ»)**

вул. Писаржевського, 1-а, м. Дніпро, 49000, тел. (056) 7134601, факс: (056) 3724531, e-mail: ynit62016@gmail.com, код згідно з ЄДРПОУ 05757883

НАКАЗ

«25» Лютого 2022р.

№

м. Дніпро

У зв'язку з військовою агресією РФ проти України та указом Президента України від 24.02.2022 року «Про введення воєнного стану в Україні» № 64/2022 в Україні запроваджений воєнний стан.

НАКАЗУЮ:

1. Заступнику директора з виробництва та господарської діяльності Олександр КРАВЧЕНКО:
 - забезпечити життєдіяльність державного стратегічного підприємства ДП «НДТІ»;
 - підготувати можливі укриття під час повітряної тривоги, в підвалах будівель ДП «НДТІ»;
 - виконувати вимоги воєнного часу щодо енергозбереження і світломаскування.
2. Головному бухгалтеру Тетяні БОНДАРЕНКО:
 - підготувати інформацію, щодо необхідності обсягу коштів, які необхідні для функціонування державного стратегічного підприємства ДП «НДТІ» (лютий-березень 2022 року);
 - проводити постійне фіксування втрат (коштів, матеріальних ресурсів) внаслідок зовнішньої агресії;
 - відповідно до існуючої в законодавстві процедури, здійснювати за відповідними письмовими запитами передачу матеріальних цінностей ЗСУ, Військовим адміністраціям.
3. Керівникам наукових підрозділів додатково організувати роботу підпорядкованих їм структурних підрозділів:
 - за письмовими запитами підприємств, державних органів, установ, структурних підрозділів ЗСУ (в тому числі на безоплатній основі) на НТП;
 - забезпечити за необхідністю цілодобове консультування підприємств виробників продукції ВПК;
 - забезпечити копіювання й відповідне збереження всієї НТП на флеш-носіях (особистих) з обов'язковою вимогою дублювання.
4. Інспектору з кадрів Євгені ОЛЕЩУК:
 - з метою збереження трудових книжок в зв'язку з загрозою руйнування будівель ДП «НДТІ» під час можливих обстрілів, як державного стратегічного підприємства, за усною або письмовою заявою тимчасово видати на зберігання трудові книжки співробітникам підприємства;
 - підготувати необхідний пакет документів щодо бронювання військовозобов'язаних в умовах правового режиму воєнного стану співробітників ДП «НДТІ», які забезпечують життєдіяльність державного стратегічного підприємства, виконання робіт, пов'язаних з укріпленням обороноздатності України, а також тих, що можуть бути задіяними найближчим часом в роботах, пов'язаних з забезпеченням обороноздатності України.
5. Всім керівникам структурних підрозділів надати інформацію щодо особистих електронних скриньок, мобільних телефонів (з наявністю обов'язкових меседжерів Viber, Signal) інспектору з кадрів Євгені ОЛЕЩУК для встановлення постійного дистанційного зв'язку. В разі виїзду за межі України, співробітників ДП «НДТІ» просимо інформувати про зазначене інспектора з кадрів Євгені ОЛЕЩУК.

Директор ДП «НДТІ»

Радомир КОРОЛЬ

Рис. 1. Наказ по ДП «НДТІ» від 25 лютого 2022 року

Основні дії керівництва направлені на збереження керованості співробітниками через системи електронної комунікації, забезпечення дій, спрямованих на обороноспроможність країни, а також збереження наукового й людського ресурсів підприємства.

МІНЕКОНОМІКИ

**ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО
«НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ТА КОНСТРУКТОРСЬКО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ
ІНСТИТУТ ТРУБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ПІМЕНИ Я.Ю. ОСАДИ»
(ДП «НДТІ»)**

вул. Писаржевського, 1-а, м. Дніпро, 49000, тел. (056) 7134601, факс (056) 3724531, e-mail: yniti2016@gmail.com, код згідно з ЄДРПОУ 05757883

НАКАЗ

«28» Лютого 2022р.

№

м. Дніпро

У зв'язку з військовою агресією РФ проти України та запровадженням в Україні воєнного стану, на підставі указу Президента України від 24.02.2022 року «Про введення воєнного стану в Україні» № 64/2022, керуючись листом Мінекономіки України №2821-11/9024-08 від 27.02.2022р.,

НАКАЗУЮ:

1. Заступнику директора з виробництва та господарської діяльності Олександрю КРАВЧЕНКО забезпечити:

- зупинку роботи обладнання на період дії військового стану, що не задіяно в забезпеченні роботи ДП «НДТІ»;
- запуск роботи окремих одиниць обладнання проводити відповідно до службових записок керівників структурних підрозділів;
- роботу служби охорони й дільниці енерго-та технічного забезпечення згідно існуючого змінного режиму.

2. Інспектору з кадрів Євгенії ОЛЕЩУК і Головному бухгалтеру Тетяні БОНДАРЕНКО:

- розробити заходи щодо унеможливлення накопичення заборгованості з виплати заробітної плати на ДП «НДТІ»;
- довести до співробітників підприємства інформацію щодо встановлення мобільного застосунку «Дія» з метою отримання державної грошової допомоги.

3. Керівникам наукових підрозділів:

- провести роботу щодо погашення заборгованості замовників НТП перед ДП «НДТІ»;
- за необхідністю (за умови 100% передплати або згідно письмових запитів ЗСУ, Військових адміністрацій) на запущеному обладнанні згідно службових записок забезпечити виробництво НТП.

Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою.

Директор ДП «НДТІ»

Радомир КОРОЛЬ

Рис. 2. Наказ по ДП «НДТІ» від 28 лютого 2022 року

Другий з обраних нами наказів датовано 28 лютого 2022 року (рис. 2). Ним окреслюються дії керівництва підприємства, зокрема «...щодо унеможливлення накопичення заборгованості з виплати заробітної плати на ДП «НДТІ», а також доведення «...до співробітників підприємства інформацію щодо встановлення мобільного застосунку «Дія» з метою отримання державної грошової допомоги».

Завдяки професійним діям керівництва й окремих співробітників ДП «НДТІ» підприємство змогло економічно встояти у найтяжчий перший місяць воєнної агресії рф проти України. Позитивно виявилася і роль нашої держави через інструмент грошової допомоги через застосунок «Дія». Також

слід відзначити взаємодію з міжнародними гуманітарними й українськими громадськими організаціями щодо отримання всіх видів допомоги для функціонування підприємства. Слід особливо відзначити Асоціацію Дніпровських скаутів «СКІФ».

Нажаль подальші події довели факт неможливості подолання накопиченої заборгованості зі сторони замовників науково-технічної продукції ДП «НДТІ». Це пов'язано з можливістю використання ними «переваг» форс-мажорних обставин. Тож у березні-квітні 2022 року більшість трудового колективу підприємства була вимушена оформити відпустки без отримання заробітної плати. Лише в травні почало відбуватися певне пожвавлення бізнес-середовища, яке заклало фундамент щодо подальшого поліпшення фінансового стану науково-дослідної установи.

Окремо слід звернути увагу на питання взаємодії з підрозділами Територіальної оборони. Взаємодію, щодо участі підприємства в обороні міста, потрібно здійснювати виключно з державними воєнізованими структурами, такими як Державна судова охорона. При цьому дієвою правоохоронною й державницькою структурою в перші дні і тижні початку агресії виявилася СБУ. Важливу роль в вирішенні безпекових питань в перші дні агресії відігравав Соборний відділ поліції.

При ДП «НДТІ» функціонують Технічні комітети: ТК-81 «Стандартизація методів контролю механічних, металографічних и корозійних випробувань металопродукції» й ТК-176 «Стандартизація озброєння та військової техніки».

В інституті функціонує Науково-інженерний центр (НІЦ) з випробувань труб, балонів, іншої продукції і матеріалів, акредитований на технічну компетентність Національним агентством акредитації України (НААУ) по ДСТУ EN ISO/IEC 17025:2019. Наразі ДП «НДТІ» має саму найширшу сферу акредитації випробувань металопродукції в Україні.

В перший день російської агресії на підприємстві було створено групу з українських науковців, які почали проводити експертизу з якості бронежилетів перед їх закупівлею і постачанням. Розроблена за їх участю нормативно-технічна документація на виробництво й випробування плит бронежилетів дозволила розпочати виробництво захисних металевих плит на промислових підприємствах Дніпропетровщини. Це дозволило вирішити проблему використання сталей-замінників замість гостродефіцитної броньової сталі. Таким чином було знято частину дефіциту захисного спорядження наших військовослужбовців в перші дні російської агресії.

24 лютого 2022 року було створено Координаційний Штаб Дніпровського району під керівництвом Народного депутата України Сергія Демченка. ДП «НДТІ» було ключовим в роботі зазначеного Штабу. Слід відзначити, що Сергій Демченко безпосередньо займався адміністративним супроводженням роботи державного наукового стратегічного підприємства у цей період, забезпечував необхідну комунікацію задля безперебійної роботи наукових співробітників й волонтерів.

СОКОЛ Поліна Миколаївна,
*доцент кафедри маркетингу та
міжнародного менеджменту
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара,
кандидат економічних наук*
БАБІЧ Андрій Дмитрович,
*аспірант
Класичного приватного університету*

DIGITAL-MARKETING В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Глобалізаційні процеси у сучасному соціально-політичному середовищі суттєво впливають на економічне життя країн і, відповідно, господарську діяльність суб'єктів господарювання. Маркетингова діяльність є однією з основних складових господарської діяльності будь-якого підприємства. Тому задоволення потреб споживача, як основної місії маркетингу, є першочерговою задачею підприємства.

Усі суб'єкти господарювання протягом довгого періоду часу використовували різні заходи просування своїх товарів та послуг. Грамотне просування товарів чи послуг підприємства здатне забезпечити стійку позицію на ринку та фінансову стабільність.

В умовах сьогодення саме цифрові комунікації зайняли одну з головних позицій у встановленні та просуванні маркетингових комунікацій. В результаті адаптації населення до нових технологій більша частина України та й усього людства в цілому має доступ до всесвітньої мережі Інтернет. Проаналізувавши дані, які можна знайти у звітах «We Are Social» [1] про глобальний стан цифрових технологій, можна зробити наступні висновки:

- на сьогоднішній день у світі 5,11 мільярдів унікальних мобільних користувачів, що на 100 мільйонів (або на 2 %) більше, ніж попереднє;
- аудиторія Інтернету нараховує 4,39 мільярда чоловік, що на 366 мільйонів (або 9 %) більше, ніж попереднє;
- у соціальних мережах зареєстровано 3,48 мільярда користувачів, цей показник виріс на 288 мільйонів (або 9 %);
- у всьому світі число інтернет-користувачів збільшилась більше ніж на 1,9 мільярда, тобто на 75 % за 5 років [1].

Усі ці факти доводять, що цифрові засоби розповсюдження інформації вийшли на перші позиції.

Розвиток технологічного та соціокультурного середовища обумовило, також, і розвиток методів просування продукції та послуг, а також маркетингу у цілому. Активно розвиваються технології комунікації та надаються нові можливості для підвищення ефективності маркетингової діяльності компанії. За останні 10 років з'явилося велика кількість нових засобів комунікації.

Якщо раніше інформація розповсюджувалася у печатних виданнях, на телебаченні, методом сарафанного радіо, то сьогодні до цих класичних методів можна додати e-mail розсилки, тематичні форуми та сайти, пошукові системи та соціальні мережі. З'явилася можливість продавати товари та послуги за допомогою інтернет магазинів, сайтів, соціальних мереж, онлайн ігор та посередників в інтернеті. На сьогоднішній день з'являється все більше і більше підприємців, які бажають розпочати свій власний бізнес, але через недостатню кількість коштів на просування, багато стартапів так ніколи і не будуть реалізовані. Крім того, конкуренція на ринках дуже висока, що зменшує шанси нових гравців на розвиток власного підприємства [2].

Доведено, що саме впровадження сучасних інноваційних розробок на засадах цифрових технологій дозволяє підвищувати конкурентоспроможність підприємства та задовольняти потреби та інтереси споживачів. На жаль, інколи впровадження нових інструментів проходить на недостатньо якісному рівні, або відбувається впровадження лише якихось окремих частин комплексу інтернет-маркетингу. Це може негативно вплинути на загальну ефективність просування підприємства, що обумовлює необхідність вивчення існуючих підходів і виявлення проблем при використанні сучасних технологій просування.

Суб'єкти господарювання мають пристосовуватися до сучасних умов ведення бізнесу, тому у своїй діяльності для просування власного бренду, товарів та послуг все частіше використовують digital-маркетинг.

Digital-маркетинг розглядається наступним чином [3]:

- комплексний підхід до просування компанії, її продуктів та послуг у цифровому середовищі, що охоплює також офлайн споживачів, що використовує ігри, мобільні телефони та інші цифрові засоби комунікації;
- інтеграція більшої кількості різних технологій (соціальні, мобільні, веб, CRM-системи тощо) з продажами та клієнтським сервісом;
- забезпечення постійного якісного двостороннього зв'язку між рекламодавцем і кінцевим споживачем продукту чи послуги;
- розумне поєднання технологій і людських ресурсів, дотримуючись правильного балансу, виходячи з потреб цільової аудиторії та властивостей пропонованого продукту;
- феноменальна динаміка росту та досягнення будь-яких маркетингових цілей;
- здатність бути релевантним ринку, оцінювати і аналізувати результати просування, швидко реагувати на потреби споживачів та виправляти свій продукт чи послугу [3].

Digital-маркетинг використовує майже всі інструменти інтернет маркетингу, але існують особливості його використання. При порівнянні Інтернет-маркетингу та digital-маркетингу, на жаль, суб'єкти господарювання не завжди досконало визначають відмінності між ними при просуванні товару чи послуги, тому цей процес не завжди є ефективним в маркетинговій діяльності.

Так, головні відмінності між інтернет та digital-маркетингом полягають у наступному: сфера впливу на цільову аудиторію при Інтернет-маркетингу – онлайн, а при Digital-маркетингу - онлайн + оффлайн; канали розповсюдження при Інтернет-маркетингу – інтернет-канали, а при Digital-маркетингу – усі види цифрових каналів (інтернет, мобільні додатки, цифрова реклама, планшети та ігрові консолі, цифрове телебачення і так далі); цільова аудиторія при Інтернет-маркетингу – усі, хто має доступ до мережі Інтернет, а при Digital-маркетингу – усі, хто має доступ до мережі інтернет + оффлайн аудиторія на онлайн ринку; способи комунікацій з аудиторією при Інтернет-маркетингу – E-mail розсилки, лендінги, сайти, реклама (пошукова, банерна, таргетована, контекстна), а при Digital-маркетингу – E-mail розсилки, лендінги, сайти, реклама (пошукова, банерна, таргетована, контекстна), цифрове телебачення реклама в онлайн іграх та мобільних додатках, у месенджерах, інтерактивних терміналах [3].

Отже, вдале використання Digital-маркетингу дає більше можливостей для просування товарів та послуг на ринку.

На сьогоднішній день цифрові технології – це один з вирішальних факторів успіху і просування у кожній сфері бізнесу, який дає суттєві конкурентні переваги [4].

Інтернет технології відкривають перед суб'єктами господарювання нові можливості розвитку для своєї компанії, а саме:

- пошук нових клієнтів та ділових партнерів;
- економія на оренді приміщення та інших адміністративних витратах (коли фірми не мають фізичного офісу, співробітники працюють віддалено);
- можливість чітко зорієнтуватися на свою цільову аудиторію, обрати сегменти споживачів, які будуть бачити вашу рекламу; обрати час та дні, коли саме буде показано те чи інше рекламне повідомлення;
- можна відслідкувати статистику за кожним рекламним повідомленням та обрати найкраще повідомлення або більш раціонально розподілити бюджет рекламної кампанії [5].

У Digital-маркетингу використовуються усі класичні інструменти інтернет маркетингу, а саме: SEO – просування; контент маркетинг; SMM – просування; крауд-маркетинг; E-mail розсилки; контекстна реклама.

Не дивлячись на те, що використання інтернет технологій може допомогти бізнесу реалізувати свої товари чи послуги або знайти нових клієнтів використовуючи величезну аудиторію Інтернету, при не раціональному або недостатньо обдуманому використанні, ці технології можуть задати шкоди для бізнесу та гроші, витрачені на рекламну кампанію, не дадуть ніякого ефекту [6].

Таким чином, Digital-маркетинг в сучасних умовах є ефективним засобом засобів для просування товарів та послуг в мережі Інтернет та оффлайн просторі. При прийнятті грамотних управлінських рішень в маркетинговій діяльності суб'єкта господарювання, використання digital-маркетингу забезпечить стійку конкурентну позицію у сучасному бізнес-середовищі та підвищення конкурентоспроможності даного підприємства на ринку товарів та послуг.

Список використаних джерел:

1. Digital in 2019. URL: <https://wearesocial.com/global-digital-report-2019>.
2. Хамініч С. Ю., Сокол П. М., Бабіч А. Д. Digital-маркетинг як сучасний засіб просування товарів та послуг. Науково-виробничий журнал «Держава та регіони». Серія: Економіка та підприємництво. Вип. № 6 (111), 2019. С. 46-50.
3. Digital-маркетинг у бізнесі. URL: <http://kirulanov.com/13-kanalov-prodvijeniya-digital-marketing-v-biznese>.
4. Спенсер С., Єнж Е., Фікшин Р. SEO – мистецтво розкрутки сайтів: монографія. СПб: БХВ, 2016. 239 с.
5. Якісне створення рекламних кампаній в GoogleAdwords. URL: GoogleAdwords.com.
6. Основні фактори ранжування сайту в Google. URL: <http://lemarbet.com.ua/razvitie-internet-magazina>.

МОРОЗОВА Євгенія Петрівна,
*в.о. завідувача кафедри девелопменту
нерухомості, обліку та маркетингу
Придніпровської державної академії
будівництва та архітектури,
кандидат економічних наук, доцент*
ЯРЛІК Тетяна Вікторівна,
*здобувач вищої освіти
Придніпровської державної академії
будівництва та архітектури*

ОСНОВНІ АСПЕКТИ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ДЕВЕЛОПМЕНТУ НЕРУХОМОСТІ

Девелоперська діяльність – складний багатofункціональний процес, що поєднує в собі аспекти будівельної, архітектурної, фінансової, інвестиційної діяльності тощо. Девелопмент означає розвиток нерухомості – проведення будівельних, інженерних та інших операцій над нерухомим майном, що ведуть до якісних змін в землі, будівлях і спорудах [1]. Важливу роль у його формуванні відіграє маркетингова діяльність, що безпосередньо впливає на ефективність і прибутковість девелопменту. Враховуючи те, що успішність проекту визначає розмір попиту, особлива увага приділяється саме маркетинговим дослідженням, які формують знання про особливості змін споживчої поведінки та фактори впливу на неї. Така діяльність складається не тільки з аналізу на етапах розробки ідеї та на початку основної діяльності, але і з подальшого управління і керування маркетингових заходів і постійного спостереження за позицією проекту на відповідному ринку. Аналітичний процес може відбуватися не тільки для нових девелоперських об'єктів або тих, які знаходяться на етапі активно зростаючого та стабільного попиту, що має назву поточний аналіз, але і використовуватися як ретроспективне або перспективне дослідження.

Ретроспективний і прогнозний аналіз через визначення факторів впливу на ефективність діяльності підприємства буде індикатором виявлення трансформаційних процесів відтворення ресурсів підприємства, а оцінка управління ефективністю діяльності підприємства через методи моніторингу, експрес-діагностики та моделі «результат-витрати» дасть об'єктивне визначення ефективності діяльності підприємства [2].

І. Івахненко та М. Климчук вважають, що для реалізації мети розвитку будівельних підприємств визначеними стратегічними пріоритетами:

1. Сталий, конкурентоспроможний розвиток комерційної нерухомості для забезпечення реалізації проєктів своєчасного і повного задоволення попиту населення, бізнес-спільноти.

2. Розвиток промисловості будівельних матеріалів на основі кращої міжнародної практики для підвищення його конкурентоспроможності на ринку будівельних матеріалів і конструкцій.

3. Створення потенціалу розвитку будівельних підприємств на основі підвищення рівня ефективності управління енергозбереженням, впровадженням інформаційних технологій і практичної взаємодії з суміжними галузями [3].

Для досягнення найкращого результату, з точки зору затребуваності споживачів девелоперської діяльності, під час організації управління маркетингом необхідно приділяти якомога більше уваги та концентрувати зусилля на формуванні бренду, що слугуватиме своєрідним маяком якості, надійності, комфортабельності пропонованих умов та стабільності.

Гарними прикладами такої маркетингової політики можуть слугувати такі компанії, як Greenwood і Premier Development, які діють на території Дніпропетровської області. У першому випадку фокус зроблений на екологічності діяльності: користування послугами викликає у користувачів відчуття причетності до виконання важливих громадських цілей. У той самий час, головна перевага Premier Development – репутація компанії, адже протягом своєї діяльності вона зарекомендувала себе як надійна фірма з висококваліфікованими працівниками.

За Н. Бондарчуком, успішність девелоперського управління визначається як надійність досягнення кінцевого результату, передбаченого плановим завданням, визначається пасивною та активною складовою, де пасивна складова – це діапазон сприятливих значень параметрів, визначених на етапі планування, а активна складова – це діапазон якого реально можливо досягнути в реальних умовах виконання робіт. Тобто забезпечення резервів матеріальних та фінансових ресурсів в обґрунтованому розмірі, оснащення робочих місць сучасними знаряддями праці, забезпечення робіт засобами механізації, підвищення кваліфікаційного рівня робітників – все це сприяє, за інших рівних умов, зростанню рівня надійності. Таким чином, сфера інвестування також має значну роль у плануванні такого роду діяльності та вимагає відповідних маркетингових заходів.

Діяльність маркетингового відділу має відбуватися з урахуванням мінливості умов сучасного ринку, що може бути обумовлено останніми подіями, у тому числі, настання кризи через COVID-19, воєнний стан.

З широкої точки зору, девелопмент передбачає наступні етапи: розробку ідеї; аналіз ситуації (визначення ступеню ліквідності, прибутковості, а також терміну окупності і можливості настання ризикових ситуацій, завдяки чому приймається рішення щодо доцільності реалізації проєкту); пошук майданчика для будівництва або будівлі під реконструкцію, придбання майнових прав; власне створення проєкту; пошук підрядника для будівництва або реконструкції об'єкта; контроль за процесом будівництва, реконструкції чи реновації об'єкта; пошук споживачів (покупців або орендарів); управління об'єктом в цілому [4]. Перелік етапів девелоперської діяльності відображає необхідність організації правильного маркетингового управління для підвищення ймовірності отримання бажаних результатів компаній.

Для досягнення головних економічних цілей створення проєкту необхідним є створення особливих систем управління, які могли б швидко налаштовуватися на ті чи інші особливості функціонування та були б здатні працювати в умовах неповної і неточної інформації про об'єкт та середовище управління [5].

Враховуючи те, що різні складові девелоперської діяльності пов'язані між собою, важливо приділяти достатньо уваги формуванню єдиної системи організації процесу задля того, щоб прийняття рішень різних підрозділів відбувалося узгоджено з маркетинговим відділом.

Таким чином, на органічний розвиток сфери девелопменту та маркетингової діяльності впливають такі аспекти, як ступінь їх узгодження між собою, досконалість ключових компетенцій компаній цього сектору та формування цінності бренду в мінливих умовах ринку. Подальший розвиток досліджень даного напрямку полягає у виявленні інструментів для налагодженої системи управління процесами девелопменту на кожному етапі цієї діяльності.

Список використаних джерел:

1. Івахненко І. С., Клімчук М. М. Синкретизм «Greenlease» та «Surveying» в формуванні системи девелоперського управління на будівельних підприємствах. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин*. Вип. 36. Київ: КНУБА, 2018. С. 33-41.
2. Бондарчук Н. В. Економіко-інституціональні аспекти формування девелопменту як інноваційно-інвестиційної інфраструктури будівельної галузі. *Ефективна економіка*. 2017. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5824>.
3. Бурова Т. А. Теоретичні основи розвитку моніторингових і діагностичних систем в управлінні. *Проблеми матеріальної культури. Економічні науки*. 2011. С. 169-171.
4. Рашковський О. А. Девелопмент як принципово нова концепція організації інвестиційного процесу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 5. С. 106-108.
5. Бушуєв С. Д., Мгбере Чінві Обарі. Забезпечення мобільності інжинірингових служб в управлінні девелоперськими проєктами. *Вісник Черкаського державного технологічного університету. Серія: Технічні науки*. 2010. № 1. С. 8-12.

СИДОРОВ Олександр Анатолійович,
*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук*
МЕДЛЯРСЬКА Анастасія Сергіївна,
*здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПРОЕКТ ТА УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТОМ

Проект – це сукупність цілеспрямованих, послідовно орієнтованих у часі, одноразових, комплексних і нерегулярно повторюваних дій (заходів або робіт), орієнтованих на досягнення кінцевого результату в умовах обмеженості ресурсів і заданості термінів їх початку і завершення [1].

Проекти спрямовуються на досягнення певних результатів – іншими словами, на досягнення мети. Саме ця мета є рушійною силою проекту, і всі зусилля, що докладаються до його планування та реалізації, спрямовані на її досягнення [1]. Ефективне виконання проектних дій виражається через позитивний ефект, отриманий від проекту, рівень задоволеності усіх його зацікавлених сторін. Ефективністю вимірюється рівень використання ресурсів шляхом співвідношення між отриманим результатом і максимально можливим.

Сучасні критерії до виконання проектних дій спонукають менеджерів проектів до безперервного професійного удосконалення своїх здібностей [2]:

1) перетворювати місію проекту у конкретні завдання, процеси, види робіт, шляхи і методи їх виконання;

2) забезпечувати створення продукту проекту в умовах специфічних обмежень із використанням усіх груп управлінських процесів (ініціація, планування, виконання, моніторинг, завершення);

3) гарантувати максимальне задоволення зацікавлених сторін від результатів проекту, узгоджуючи можливі конфлікти їх інтересів [2].

Існують три фактори, які визначають успішність завершення проекту [3]:

1) час, період часу, необхідний для виконання проекту;

2) гроші: бюджет проекту, що визначає вартість ресурсів (люди, обладнання, матеріали, необхідні для виконання робіт);

3) мета: певний перелік робіт, які повинні бути виконані [3].

Управління проектом – це процес планування, організації та управління роботами і ресурсами, що забезпечує досягнення певної мети, здійснюваний в умовах обмежень за часом, ресурсам або бюджету. Всі проекти мають три основні стадії існування [4]:

1. Побудова плану;

2. Спостереження за виконанням проекту та управління ним;

3. Закриття проекту, складання звітів і аналіз виконання проекту.

Для управління проектами розроблено спеціальні програмні засоби, звані системами управління проектами. Вони використовують засоби інформаційних технологій для розробки графіків реалізації проектів, відстеження ходу і результатів робіт, а також для аналізу виконаних робіт і зіставлення планових і фактичних витрат на їх виконання.

Для систем управління проектами характерний базовий набір таких засобів і функцій [4]:

1. Основними компонентами проекту є роботи, ресурси і призначення (прив'язка) ресурсів робіт;
2. Можливість побудови графіка робіт, що відображає технологічну послідовність виконання робіт з урахуванням ієрархічної їх структури;
3. Основними ресурсами є: час, фінанси, матеріальні та людські ресурси;
4. Основний метод обчислення показників графіка проекту – метод критичного шляху. Він забезпечує для всіх робіт проекту автоматичне обчислення моментів раннього і пізнього початку, раннього і пізнього закінчення, а також повних і вільних резервів часу [4].

В якості основного засобу представлення даних про проект зазвичай використовуються лінійні діаграми (діаграми Ганта) [1]. Крім того, застосовуються такі характерні форми відображення інформації:

1. мережева діаграма взаємозв'язку робіт;
2. діаграма потреби в ресурсах;
3. календарне розклад робіт.

Допускається внесення будь-яких змін в графік, що відображають просування робіт по проекту, включаючи дійсні дати виконання робіт і витрати, їх поточний стан і зіставлення поточного стану проекту з попередніми (базовим) планом, прогноз потреби в ресурсах і терміну настання подій [3].

Основними цілями застосування систем управління проектами є [3]:

1. прогноз техніко-економічних показників проекту;
2. завчасне виявлення проблем, пов'язаних з реалізацією проекту;
3. обґрунтування управлінських рішень;
4. документування ходу, прогнозів і результатів робіт [3].

Отже, в даній тезі ми розглянули поняття «проект», «управління проектом», засоби та функції управління проектом, основні цілі застосування систем управління проектом.

Список використаної літератури:

1. Плескач В., Затонацька Т. Інформаційні системи і технології на підприємствах: підручник. 2015. С. 718.
2. Довгань Л. Є., Мохонько Г. А., Малик І. П.. Управління проектами: навч. посібник, Київ, 2017. С. 429.
3. Краснокутська Н. С. Еволюція розвитку та сучасні тренди в управлінні проектами. *Економічний аналіз*. Т. 28 (1), 2018.
4. Фесенко Т. Г. Управління проектами: теорія та практика виконання проектних дій: навч. посібник. Харків, 2012. С. 182.

СИДОРОВ Олександр Анатолійович,

*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук*

ХАЛЕМОНЕЦЬ Єлизавета Анатоліївна,

*здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку з воєнними діями на території України, економічна безпека країни зазнала масштабного удару. Нині нестабільність економічних систем держави, призводить до потреби винайдення нових шляхів для подолання поставлених викликів що зумовлюють нові реалії функціонування суб'єктів господарювання, перегляду механізмів регулювання процесів економіки, пристосуванню до сьогоденних реалій та зосередження ресурсів, передусім на забезпечення воєнної економічної безпеки.

По-перше, варто зазначити, що сутність економічної безпеки це стан економіки, який дає змогу забезпечити стійке економічне зростання, в свою чергу, рівень забезпечення економічної безпеки залежить від дієвості заходів, які орієнтовані на забезпечення сталого економічного розвитку та захисту наявного стану, прийнятих на державному рівні.

В довоєнний період основними загрозами економічній безпеці України були: наявність високого державного боргу, низька інвестиційна привабливість спричинена високим рівнем корупції, відтік кваліфікаційних кадрів.

Як зазначає в свої дослідженнях Кравець К., що «до основних загроз економіки додалися ще наявні проблеми. За останніми даними прямі збитки економіці України через війну складають понад 108 мільярдів доларів, що за чотири місяці призвело до збільшення кількості матеріальних та фактичних втрат на 12,8 мільярда доларів. Основною причиною зростання суми прямих збитків становить збільшення кількості знищених та пошкоджених об'єктів соціальної сфери, інфраструктурних об'єктів, споруд приватного сектору, освітнього та сфери охорони здоров'я. Відповідно до заявлених даних, починаючи з лютого місяця було завдано збитків 388 підприємствам, 1991 магазинам, 511 адмінбудівлям, 18 цивільним аеропортам, 764 дитсадкам, 634 культурним спорудам, 27 торговим центрам і 28 нафтобазам» [3, с. 428].

До початку воєнного вторгнення основними завданнями економічної безпеки був захист внутрішніх ринків, фінансової системи країни, підтримання на координація торговельного та інвестиційного балансу, то після російського вторгнення основними цілями стало питання захисту наявних ресурсів та промислового потенціалу країни від дій агресора.

Якщо в перші тижні після російського вторгнення економіка перебувала у «замороженому» стані, то вже через місяць поступово майже всім суб'єктам господарювання вдалося досягнути певної рівноваги шляхом зосередження стабілізації макроекономічних показників.

Призупинення економічної діяльності національної економіки призвело до втрати колишнього рівня доходів, рівня видатків на військовий сектор економіки, суттєве зниження потужності виробництва продукції, зростання внутрішньої міграції робочої сили як в середині країни, так і за її межі.

Окупація території, ведення бойових дій, ліквідація об'єктів цивільного та знищення промислового сектору, проблеми із збутом виготовленої продукції, зруйнованість логістичних ланцюгів, скорочення кількості робочої сили та кількості населення в цілому призводить до потреби нагальних змін для захисту економіки України. Інше важливе питання – суттєва втрата соціального та людського капіталу. За попередніми даними за кордон виїхало понад 7 млн. українців, ще частина знаходиться на окупованій території, загалом за рахунок смертності також зменшився відсоток робочого населення [1].

Науковець Гбур З. наголошує на тому, що «до іншого важливого аспекту можна віднести ведення економічної війни з ворогом, що полягає у використанні норм СОТ, введення санкцій, бойкотування компаній, котрі живлять економіку росії, використання наявного конфлікту для вирішення проблемних питань відносин з агресором, котрі тягнуться з 2014 року» [2].

Отже, на сьогоднішній день економіка держави потребує отримання підтримки та дієвих змін у сфері створення плану повоєнного розвитку економіки.

На сьогодні вже прийняті зміни у податкової системи країни для періоду воєнного та післявоєнного стану, зокрема запроваджені податкові стимули для великого та середнього бізнесу, для малого бізнесу надано пільги зі сплати податків. Це звичайно несуттєво вплине на зростання національної економіки та макроекономічні показники, але дасть можливість бізнесу відновити після суттєвим втрат свої активів.

Крім того, держава запустила програму переміщення підприємств з окупованих територій та зони бойових дій на західну частину країни, забезпечуючи допомогою в перевезенні майна таких підприємств та надання орендних пільг, до речі, на сьогодні релокації зазнали понад півтисячі підприємств.

Отже, сьогодні ставить нові завдання економічній безпеці країни, яка протягом багатьох років протистояла нестабільності та негативним тенденціям національній економіці.

Державне регулювання національної економічної безпеки повинне взяти за основу передусім на детальний аналіз наявних проблем та шляхів їх подолання, розроблення оперативних заходів як для відновлення довоєнного стану економіки, так і для подальшого її розвитку. Першочерговим завданням державного регулювання є можливість створення дієвої стратегії економічної безпеки національної економіки та забезпечення її безпосередньої реалізації.

Основними напрямками економічної безпеки країни є підтримка воєнного сектору держави та у той же час запровадження державних програм з подальшої лібералізації бізнесу на період воєнного стану, в основі яких

лежить отримання прибутку та підтримка функціонування підприємств шляхом надання податкових пільг, скасування ввізних мит на сировину, виділення квот для української продукції, послаблення контролюючих функцій держави над здійсненням діяльності бізнесу.

Також важливим питанням державної політики повинно стати забезпечення населення житлом на роботою на не окупованих територіях країни, що дасть можливість відновлення економіки країни та відноношення її виробничого та промислового потенціалу.

Інше можливе джерело вирішення питання з кризою в економіці є залучення зовнішніх інвесторів та створення механізму державних гарантій країни-партнера, для компаній яка готові працювати в Україні самостійно або у партнерстві з українським бізнесом.

Список використаних джерел:

1. Економіка України під час війни: оперативна оцінка (квітень 2022 р.). Центр економічної стратегії. Аналітична записка. 2022. С. 1-23.
2. Гбур З. В. Методи та принципи державного управління економічною безпекою. «Молодий вчений». 2017. № 10. С. 760-764.
3. Кравець К. П. Економічна безпека України в умовах воєнного стану. Аналіз наявних загроз та шляхи їх вирішення. *The 1st International scientific and practical conference «Science and technology: problems, prospects and innovations»* (October 19-21, 2022). Osaka: CPN Publishing Group, 2022. Pp. 428-433.

СИДОРОВ Олександр Анатолійович,
*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук*
МОСТОВИЙ Олександр Богданович,
*здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ НА ЗАСАДАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Потреба в стратегічному управлінні розвитком підприємства на засадах інноваційного розвитку є наслідком змін в економіці. Процес використання інновацій є незмінним атрибутом у діяльності сучасних підприємств, а тому останні мають бути враховані у системі процесів стратегічного розвитку з акцентом на ефективному їх використанні.

Основою стратегічного управління є стратегія підприємства, яка є генеральною, комплексною програмою дій, спрямованою на досягнення мети підприємства.

Стратегія, в якій використовуються інновації називається інноваційною стратегією. Інноваційна стратегія підприємства – це цілеспрямований процес розробки і реалізації управлінських рішень, спрямованих на створення і розвиток продуктових і технологічних інновацій, принципи якого формуються загальною стратегією бізнесу підприємства [1, с. 68].

Відповідно до типових класифікацій, інноваційні стратегії можна поділяти пасивні та активні [3, с. 50].

Активні інноваційні стратегії в свою чергу поділяються на наступні:

- продуктові стратегії, які пов'язані з впровадженням нових або вдосконалених товарів чи послуг;
- процесні стратегії, які пов'язані із застосуванням нових або покращених способів виробництва товарів чи здійснення послуг.

Пасивні інноваційні стратегії поділяються на:

- маркетингові стратегії, які реалізуються через впровадження інноваційних методів продажу, просування на ринок, ціною політикою;
- організаційні стратегії, які стосуються впровадження нових методів організації діяльності та управління як підприємством, так і окремими його функціональними, операційними та бізнес-підрозділами.

Таким чином, використання інновацій на вітчизняних підприємствах зумовлені економічною необхідністю та неможлива без інвестицій у НДДКР, розробки або придбання нових технологій, освоєння випуску нових продуктів, розвитку каналів збуту, підтримки позитивного іміджу торгової марки тощо.

Необхідно зазначити, що правильно обрана та адекватно змістовно розроблена стратегія інновацій є запорукою успішного стратегічного управління, яке ґрунтується на певній сукупності стратегічного набору усіх рішень щодо забезпечення інноваційного процесу на підприємстві.

Стратегічне управління на засадах інновацій є запорукою тривалого успіху будь-якого підприємства та засобом забезпечення його конкурентостійкості та конкурентоспроможності підприємства на ринку функціонування.

Список використаних джерел:

1. Мельник Ю. М. Інноваційна стратегія підприємства як джерело його конкурентних переваг. Економіка харчової промисловості. 2015. Вип. 4 (7). С. 67-72.
2. Глуха Г. Я., Цимбалюк А. І. Сучасний підхід до побудови інноваційної стратегії: академічний огляд. 2018. № 2 (49). С. 62-74.
3. Свідерський В. П., Пустова В. В., Лазарев Б. О. Формування та реалізація інноваційної стратегії розвитку підприємства. Економіка і суспільство. 2018. Вип. 16. С. 468-473.

СИДОРОВ Олександр Анатолійович,
*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук*
НОСОВА Ірина Вікторівна,
*здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПРОЕКТ ТА УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТОМ

У сучасних умовах розвитку економіки, проектний менеджмент є змогою змогу адаптуватися підприємству до умов бізнес-середовища, знизити рівень невизначеності та забезпечити стійкий розвиток підприємства. Широке застосування проектного підходу до розвитку підприємств зумовили необхідність дослідження теоретичних аспектів понять «проект» та «проектний менеджмент».

Ключовою характеристикою будь-якого проекту є «успіх» [1]. Концепція успіху розглядається у двох основних концепціях: успіх проекту та успіх управління проектом. Існують як подібності, так і відмінності між цими двома категоріями.

Термін «проект» може використовуватися для визначення будь-яких починань, які є тимчасовими за своєю природою та мають початок або кінець. Проект має створювати щось унікальне, будь то продукт, послуга чи результат, і його необхідно поступово вдосконалювати. Як впливає з визначення, не кожне завдання можна вважати проектом. Було б доцільно мати на увазі це визначення, класифікуючи проекти та вивчаючи їх роль в успіху організації. З наведеного вище визначення проекту можна отримати чітке уявлення про те, що таке проект.

Проект – це комплекс взаємопов'язаних заходів, що спрямований на створення унікального продукту чи послуги в умовах часових та ресурсних обмежень [2].

Полковников А. розглядає проект як окреме підприємство з конкретними цілями, які часто включають вимоги до часу, вартості та якості результатів, а також визначеними вихідними даними, що обумовлюють спосіб їх вирішення [3].

На думку Маруніч В., проект – це певне завдання з визначеними вихідними даними й встановленими результатами (цілями), що обумовлюють спосіб його вирішення [4, с. 132].

Що стосується управління проектами, то останній розглядається як планування, організація і контроль сукупності ресурсів проекту, що спрямовані на ефективне досягнення цілей.

Жигалкевич Ж. вважає, що управління проектами є галуззю менеджменту, яка вивчає сфери діяльності організації щодо створення продукту чи послуги та реалізується як унікальний комплекс взаємопов'язаних заходів.

Ключовою характеристикою проектів є строковість, яка визначається досягнення поставленої мети, тоді як будь-який процес, який не є проектом, приймає новий набір цілей і триває таким же чином, як і раніше [5].

Основна відмінність стосується зв'язку успіху проекту з результатом оцінки досягнення загальних цілей проекту, тоді як успіх управління проектом стосується традиційних вимірювань часу, вартості та якості виконання [2, 3, 6, 7].

Таким чином, проект та управління проектом є елементами проектного підходу, ефективність якого зумовлена набором проектних інструментів та їх універсальністю. У сучасних умовах господарювання інструменти проектного менеджменту дають змогу адаптуватися підприємству до умов бізнес-середовища, знизити рівень невизначеності та забезпечити стійкий розвиток підприємства, що передбачають реалізацію проектних дій для активної зміни бізнес-середовища в умовах нестабільності.

Список використаних джерел:

1. Howsawi E., Eager D., Bagia R., Niebecker K. The four-level project success framework: application and assessment. *Organisational Project Management*. Vol. 1 (1), 2014. Pp. 1-15.
2. Методи управління проектами. URL: https://vuzlit.ru/2283992/metodi_upravlinnya_proektami.
3. Полковников А. В. Модель «Project Excellence». 2016. С. 30-36. URL: <http://www.pmpractice.ru/knowledgebase/publications/>
4. Маруніч В. С. Щодо системності факторів уніфікації проекту побудови пасажирських маршрутних систем міст. Ринок послуг комплексних транспортних систем та прикладні проблеми логістики: праці XII міжнар. наук.-практ. конференція (11 травня 2011 р.). Київ: МТЗУ, 2011. С. 131-133.
5. Жигалкевич Ж. М. Чухліб В. Є. Управління проектами та їх ризиками: підходи та методи. *Приазовський економічний вісник*. 2019. № 6. С. 126-130.

ФІСУНЕНКО Надія Олександрівна,
*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук*
ГАВРИЛЮК Тетяна Миколаївна,
*здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З початком повномасштабної війни Український уряд, як орган, що забезпечує дотримання законів України, мав повну роботу, закріпивши своїм статутом «правила військового життя». Тому більшість постанов, прийнятих українським Кабінетом Міністрів під час «Сто днів воєнного стану», поділяються на дві категорії: економічний контроль та адміністративний контроль за воєнним станом. Головні зміни стосуються галузі оборони, військового постачання та економічних питань, таких як оподаткування, встановлення соціальної та гуманітарної підтримка тощо. Не чекаючи закінчення війни, Кабмін почав фіксувати збитки від війни та відновлювати інфраструктуру та житловий фонд.

На початку війни, Кабмін першочергово необхідно було внести зміни до процедури державних закупівель, щоб оптимізувати та прискорити поставку всього необхідного українській армії. Під час воєнного стану першочерговим завданням Кабмін було розширення переліку першочергових видатків, які можуть здійснюватися за рахунок загального та цільового призначення державного бюджету.

В свою чергу Нацбанк у перший день повномасштабного вторгнення росії ввів заборону на транскордонні валютні перекази, що також унеможливило оплату товарів за кордоном та їх ввезення в Україну. Проте оскільки економіка країни була не в змозі (особливо під впливом перших днів війни) виробляти всі першочергові товари в необхідних кількостях, владі довелося відновити можливість розрахунків в іноземній валюті хоча б за деякими товарами.

Для цього 24 лютого уряд затвердив перелік основних імпортних товарів, тобто товарів, за якими в країні дозволено валютний розрахунок. Перший список цих товарів є коротким і в основному включає енергоносії, фармацевтичні препарати, засоби особистої гігієни та продукти харчування. Проте на прохання підприємців уряд почав розширювати перелік, який до кінця травня суттєво змінювався.

З перших днів війни влада чи не щодня наголошувала, що продовольча безпека є надзвичайно важливою для України та світу. Зі свого боку, Кабмін прийняв низку постанов щодо підтримки українського агросектору та виробників.

Тому, щоб пришвидшити імпорту продуктів з-за кордону та зменшити бюрократію, Кабмін дозволив імпортерам не перекладати етикетки на продуктах (які використовуються для продажу та гуманітарної допомоги) українською мовою. Крім того, виробники харчових продуктів можуть не оновлювати етикетки, якщо інгредієнти продукту змінюються, але повинні вказувати інформацію про наявність алергенних інгредієнтів.

Важливу увагу при цьому звернено на особливості економіки країни, саме у воєнний час питанням реконструкції житла та інфраструктури (які є основними фондами країни та складовою критичної інфраструктури). Евакуація Київської та Чернігівської областей показала світові катастрофічні масштаби руйнувань і воєнних злочинів, вчинених російськими військами більше ніж через місяць після початку тотального вторгнення. Тому перед владою стоять два головних завдання: притягнути росію до відповідальності за вчинені нею злочини в міжнародних судах і відновити зруйновані міста і села [1].

Кабінет міністрів України не дочекався закінчення війни, щоб почати оцінювати збитки та витрати на реконструкцію, затвердивши цей процес ще в березні. Будь-який українець, чию нерухомість знищили русисти, може повідомити про це через додаток «Дія». У цьому випадку компенсація буде нарахована автоматично, оскільки повідомлення вважається прийнятним.

Уряд також затвердив Порядок проведення обстеження будівель, які постраждали внаслідок збройної агресії російської федерації, для оцінки можливості їх подальшого використання або прийняття рішення про їх демонтаж. Окремо Кабінет міністрів затвердив порядок визначення об'єктів, що підлягають першочерговому обстеженню, а також порядок демонтажу таких об'єктів. Уряд також дозволив регіонам закуповувати за бюджетні кошти матеріали для аварійно-відновлювальних робіт з ліквідації наслідків війни [1].

Щоб полегшити та прискорити реконструкційні роботи, уряд скоротив процес отримання свідоцтва вищої категорії на створення об'єктів архітектури з місяця до п'яти днів. Також врегулював розробку проєктів будівництва капітального ремонту зруйнованих під час війни об'єктів та спростив оновлення будівельних норм.

Крім податків, уряд має також переглянути систему соціальних виплат, щоб зробити її більш вибірковою для надання коштів лише вразливим верствам населення або громадянам, які перебувають у складних обставинах.

Уряд має зосередитися на інших життєво важливих питаннях: відновленні зруйнованої інфраструктури та поверненні українських біженців додому.

Список використаних джерел:

1. Індекс реформ. URL: <https://voxukraine.org/en/state-regulation-in-wartime-how-the-cabinet-of-ministers-of-ukraine-adapted-the-economy-to-martial-law-conditions/>

АЛЬОШИНА Тетяна Валеріївна,
*доцент кафедри аналітичною
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук*
ВЕКЛЕНКО Оксана Григорівна,
*здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З початком повномасштабної війни, одним з ключових завдань українського уряду стало законодавче забезпечення «правил військового життя» України. Постанови, прийняті Кабінетом Міністрів України за період воєнного стану, можна розділити на два напрямки: адміністративне регулювання воєнного стану та регулювання економіки. Основні зміни стосувалися питань оборони, забезпечення військ, а також економічних питань, таких як робота бізнесу та податки, встановлення соціальних пільг, гуманітарна підтримка.

Не зважаючи на закінчення війни, Кабінет міністрів почав процес обліку збитків від війни та відновлення інфраструктури та житлового фонду. Значну увагу було приділено питанням санкцій проти росії та Білорусі. У перший день масштабної війни Кабінет Міністрів затвердив план заходів із забезпечення регулювання режиму воєнного стану, який передбачав налагодження взаємодії та координації органів державної влади з військовим командуванням, посилення охорони об'єктів критичної інфраструктури, забезпечення роботи протиповітряних укриттів та евакуації населення в разі необхідності [1]:

- невідкладність трансформації економічного регулювання пов'язане з тим, що кожного дня українська економіка втрачає значну частину потенціалу доданої вартості та зазнає значних структурних змін, що супроводжується: міграцією українців за кордон, що спричиняє різке скорочення кількості економічно активного населення, яке задіяного у створенні доданої вартості;
- призупиненням матеріально-технічного забезпечення залізничного сполучення на території бойових дій;
- зниженою спроможністю створювати продукти та послуги через брак людських і матеріальних (фізичних) ресурсів;
- зниження попиту в районах бойових дій та на прилеглих територіях через виїзд населення;
- фізична нездатність вести бізнес внаслідок бойових дій.

Перераховані вище проблеми в економіці під час воєнного стану, вказують на значну зміну структури попиту та виробництва, втрати ринків збуту, а також велику втрату персоналу.

Економічний блок нормативно-правових актів, ухвалених за останні два тижні, стосується переважно митної політики, фіскальної політики, державних закупівель, відстрочених звітів тощо. Хоча всі вищезазначені нормативні зміни, безумовно, є корисними, є деякі, які, навпаки, перешкоджають веденню бізнесу, головним чином блокування відшкодування ПДВ при експорті, скасування реєстрації податкових накладних в електронному форматі та перехід до формування податкового кредиту на основі первинної паперової документи. В результаті експортери зазнають додаткових збитків, а деякі компанії, в основному роздрібні мережі, стикаються з необхідністю різкого збільшення штату бухгалтерів і, навпаки, багато працівників змушені припинити роботу. Крім того, ці позитивні зміни в першу чергу спрямовані на полегшення бізнес-середовища та зменшення операційних витрат, але не вирішують фундаментальних проблем втрати ринків і можливостей для продовження економічної діяльності [2].

Для компенсації економічних втрат, спричинених повномасштабним вторгненням росії, Україні потрібна допомога держав-партнерів та міжнародних інституцій, а також відновлення бізнесу. Про це президент Володимир Зеленський заявив в інтерв'ю представникам українським ЗМІ.

Він наголосив, що дефіцит державного бюджету України щомісяця становить 7 мільярдів євро.

«Складна ситуація. Кажу відверто. Наприкінці місяця ми побачимо, як нас підтримають ті чи інші партнери. Ці суми знають усі – Євросоюз, США, Великобританія, наш народ», – зазначив Володимир Зеленський [3].

Президент упевнений, що наша країна вибереться з цієї складної ситуації, адже українці, які залишили свої будинки на початку війни, повернуться додому та працюватимуть.

Список використаних джерел:

1. Офіційний Урядовий портал. URL: [//www.kmu.gov.ua](http://www.kmu.gov.ua).
2. Беседіна В. Ф., Музиченко О. С. Економіка України: проблеми розвитку галузей та регіонів: зб. монографія. Київ. 2008. 399 с.
3. Офіційне інтернет-представництво «Президент України». URL: [//www.president.gov.ua](http://www.president.gov.ua).

КУБЕЦЬКА Ольга Миколаївна,
*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук, доцент*
ЖИГУЛІНА Яна Олегівна,
*здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Незважаючи на зміни політичної ситуації, економічної ситуації та правового середовища, зовнішньоекономічна діяльність завжди була та буде невід'ємною частиною суспільного розвитку країн.

Принципи, на яких реалізується зовнішньоекономічна діяльність:

- здійснення суверенітету над зовнішньою торгівлею;
- свобода зовнішньоекономічного підприємництва;
- забезпечення юридичної рівності та недискримінації;
- забезпечення верховенства права;
- охорона суб'єкта та об'єкта виключної економічної діяльності [1].

Проблеми, з якими стикається український бізнес, включають:

1) Неодмінна складова морально та фізично застарілого обладнання. Недостатня ресурсна та технологічна гнучкість для впровадження передових технологічних розробок у виробництві.

2) Низька інвестиційна привабливість. Неприятливий інвестиційний клімат перешкоджає доступу до додаткового фінансування для розвитку бізнесу, встановлення передового обладнання, наукових розробок та впровадження інновацій.

3) Держава не стимулює кредитну політику (кредитні ресурси відсутні).

4) Податкова, валютна та митна політика України є незадовільною.

5) Нестабільна політична ситуація в Україні, високий рівень корупції та недовіра населення до держави як гарантії виконання умов та контрактів [2].

6) Географічна структура українського експорту товарів є необґрунтованою. Така структура експорту визначається саме потребами зовнішніх ринків, а не перевагами вітчизняних виробників.

7) Некваліфікований персонал. Недостатня увага приділяється мотивації та розвитку талантів, головній рушійній силі розвитку підприємства.

Іншою великою проблемою є неефективність корпоративної та національної систем управління валютою. В управлінні бізнесом бракує стратегічного маркетингового підходу через часте використання прийомів «короткострокових коригувань» [3].

На сучасному етапі розвитку вітчизняного підприємництва та розвитку економіки України необхідною умовою підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності є активізація маркетингового процесу, передусім удосконалення маркетингу як невід'ємної частини системи управління підприємством з метою вивчення ринку збуту продукції інших підприємств, країн-партнерів по бізнесу. Підприємство, метою якого є розвиток зовнішньої торгівлі, має знайти шляхи вдосконалення міжнародного маркетингу, особливо для прийняття ефективних управлінських рішень на основі обробки великої кількості інформації і даних та оцінки факторів зовнішнього середовища на міжнародному ринку. Менеджери повинні чітко сформулювати принципи стратегічного дослідження з метою активізації зовнішньоекономічної діяльності підприємства [4], а головне – сформулювати маркетингову стратегію розвитку ЗЕД, здебільшого використовуючи короткострокову адаптацію. Подальшого дослідження потребує напрямок подолання існуючих перешкод для розвитку зовнішньоекономічних підприємств в Україні.

Світовий досвід показує, що вдосконалити структуру суспільного виробництва своїми силами неможливо. Світ використовує переваги міжнародного поділу праці для здійснення поступових змін в організації виробництва [5].

Список використаних джерел:

1. Дідківський М. Г. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: навч. посібник. Київ: Знання, 2006. 580 с.
2. Зосимова Ж. С. Проблеми та умови покращення зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств. *Економіка. Управління. Інновації*. 2013. Вип. 2 (10). С. 119-124.
3. Тульчинська С. О. Кириченко С. О., Бут А. В. Заходи подолання проблем національних підприємств при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. *Агросвіт*. 2017. № 24. С. 44-48.
4. Носирев О. О., Даценко Д. М. Особливості стратегічного управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств. *XXIX міжнародна науково-практична конференція (Харків, 18-20 травня 2021 р.)*. Харків: НТУ «ХПІ», 2021. Ч. 3. С. 162.
5. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Зовнішньоекономічна діяльність. Київ: Кондор, 2017. 168 с.

АЛЬОШИНА Тетяна Валеріївна,
*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук*
СОХА Ганна Володимирівна,
*здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

РОЛЬ ГРОМАДСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ФОРМУВАННІ АКТИВНОЇ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ

Одним із найактуальніших завдань сьогодення в Україні є створення умов для формування громадської позиції людини. Велику роль у виконанні цього завдання відіграє система громадянської освіти, основною метою якої є підготовка особистості до активної участі в житті суспільства та формування громадянських компетенцій.

На думку науковців під громадянською компетентністю є однією з ключових компетенцій людини. Під ключовою компетентністю розуміють певний рівень особистісного розвитку людини та включає в себе сукупність знань, умінь, навичок, ставлень та орієнтирів особистості.

Громадянська компетенція – це здатність людини реалізовувати на практиці свою компетентність у межах громади, що реалізується через:

- вміння взяти на себе відповідальність;
- здатність приймати спільні рішення;
- брати участь у реалізації прийнятих рішень;
- проявляти толерантність до різних етнокультур і релігій;
- гармонізувати особисті інтереси з потребами суспільства;
- реалізовувати особистий потенціал, саморозвиватися.

Таким чином, розвиток громадянської компетентності є однією з базових характеристик сучасної освіти та призводить суттєвих змін освітнього процесу та ролі освітянина у цьому процесі. Одночасно змінюється і система професійної підготовки працівників освіти та підвищення кваліфікації останніх.

Формування та розвиток громадянської компетентності безпосередньо залежить від застосування освітніх технологій, які, у світлі формування відповідної компетенції, мають містити інноваційні техніки, забезпечувати не тільки загально-спеціальні знання, а й стимулюватимуть особисту творчість кожного здобувача освіти.

У період військової агресії росії проти України, виникає нагальна потреба у переосмисленні орієнтирів освітнього процесу та спрямування останніх на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді, формування національної свідомості, яка несе в собі основи національні та європейські цінності.

Система національно-патріотичного виховання реалізується через систему громадянської освіти, яка охоплює всі етапи, рівні та ступені освіти, використовує стандарти освіти, діє на підставі нормативно-правових актів, що регулюють відносини між усіма учасниками освітнього процесу.

Таким чином, актуалізація системи національно-патріотичного виховання дасть змогу розвивати патріотичну свідомість у молодого покоління, формувати почуття вірності та любові до Батьківщини, зміцнювати повагу до національних, історичних, культурних і духовних цінностей Українського народу, а також знати та розвивати історико-культурні надбання і традиції української держави, спілкуватися державною мовою, використовувати державні символи України, проявляти турботу про спільне благо, природу, зберігати та шанувати національну пам'ять, формувати активну громадянську позицію.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко З. До питання про менеджмент та супервізію волонтерської роботи. Соціальна педагогіка: теорія та практика, 2015. Вип. 2. С. 43-53.
2. Бостон Л., Маєцька З. Волонтерство як форма взаємовідносин між державою і суспільством: з історичного досвіду країн Європейського союзу. Актуальні проблеми державно-правового розвитку України в контексті інтеграційних процесів. Запоріжжя: Просвіта, 2017. Вип. 1.
3. Буда Т. Соціальна робота у сфері зайнятості: державні пріоритети. Психологія і суспільство. 2014. Вип. 4. С. 132-136.
4. Буздуган Я., Никонович Я. Еволюція світового волонтерського руху. Віче, 2016. Вип. 12. С. 7-10.
5. Буркова Л., Кругла Н. Теоретичні аспекти дослідження волонтерства як категорії державного управління. Економіка і суспільство, 2019. Вип. 20. С. 547-556.
6. Вайнілович Н. Волонтерський рух у сучасному українському суспільстві: мотиваційний аспект. Методологія, теорія і практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Вип. 2. 2015. С. 407-410.

ФІСУНЕНКО Надія Олександрівна,

*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук*

ДІДЕНКО Олександр Вадимович,

*здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПРОЄКТНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ЗАСІБ ДОСЯГНЕННЯ МЕТИ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасність тенденцій управління підприємством неможливе без основ проєктного менеджменту, який виконає важливу роль в становленні

підприємства на ринку. Але існуючи кризові явища в економіці України, зниження ефективності діяльності підприємств, які застосовують стандартні підходи до управління, призводить до пошуку новітніх підходів до управління підприємствами.

Протягом свого життєвого та виробничого циклу підприємства докладає великих зусиль, щоб відповідати сучасним напрямкам та основним тенденціям його розвитку. Протягом тривалого часу багато науковців досліджують сутність, особливості «проектного менеджменту», але спектр впровадження методології проектного управління в Україні, нажаль, не відповідають потребам суспільства.

У сучасному світі проектного менеджменту проекти, як правило, зосереджені на ефективності та операційній діяльності, що в загальному розумінні означає досягнення цілей за рекордно короткі терміни з використанням мінімальної кількості бюджетних коштів [3].

Горбаченко С. вивчаючи проблематику наголошує, що «традиційні методи менеджменту не дуже пристосовані для вирішення завдань ефективного створення нововведень. Тому часто спроби вирішити проблеми із реалізацією бізнес-ідей традиційними методами приводили до невдач та розчарувань. Навіть ретельно пророблені бізнес-плани без врахування особливостей процесів практичного їх впровадження, можуть залишитись лише на папері і не бути реалізованими. Застосування методів проектного менеджменту багато в чому вирішує ці проблеми і значно підвищує ефективність реалізації нововведень у підприємницьку практику» [2].

В своїх дослідженнях науковці Т. Андрєєва, Т. Петровська, Т. Титар визначають поняття «проектний менеджмент», проводять аналіз визначень «управління проекту» яке на їх думку є основною проектного менеджменту та формулюють власне визначення поняття «управління проектами – це застосування знань, методів, навичок, засобів та технологій до проекту в умовах наявних матеріальних та не матеріальних ресурсів підприємства з метою досягнення найкращих результатів його діяльності» [1].

Отже, головними перевагами підходу проектного менеджменту на управління підприємством є:

- підвищення якості та ефективності співробітників за рахунок продуктивних методів управління проектами;
- планування термінів і контроль результатів робіт, відповідно до графіку його виконання;
- можливість швидкого коректування цілей і завдань та термінів їх виконання, і, відповідно, при необхідності тактики проекту.

Утім, застосування проектного менеджменту на сучасних підприємствах в нашій державі стикається з деякими проблемами, що спричиняють доволі низький рівень успішності та реалізованості проектів. Серед них можна виділити: відсутність належного теоретико-методологічного підґрунтя управління проектами з урахуванням їх специфічних ознак, спрямування; недостатній рівень методичного забезпечення впровадження концепції

проектного менеджменту у процесі реалізації стратегічних змін; низький рівень організаційної та управлінської культури, і, в значній мірі, слабка стратегічна орієнтація менеджменту в переважній більшості сучасних підприємницьких структур [1].

Отже, враховуючи дослідження науковців можна стверджувати, що основними принципами проектного менеджменту як засіб досягнення мети підприємства є: ціленаправленість, що виражається в цільовій орієнтації на забезпечення кінцевої мети діяльності підприємства; системність, що передбачає планування термінів і контроль нововведень із системних позицій; пріоритетність, що означає визначення переваг першочерговим завданням, виходячи з загальної концепції стратегічного розвитку підприємства; фінансово-економічна безпека заходів, що плануються підприємством в межах мети його діяльності.

Список використаних джерел:

1. Андрєєва Т. Є., Петровська Т. Е., Титар Т. С. Проектний менеджмент як засіб досягнення мети підприємства. Вісник економіки транспорту і промисловості. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetr_2011_34_222.
2. Горбаченко С. А. Проектний менеджмент: навч.-метод. посібник для підготовки здобувачів вищої освіти галузі знань 12 «Інформаційні технології». 2020. С. 263.
3. Мальська М. П., Мандюк Н. Л., Занько Ю. С. Корпоративне управління: теорія та практика. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 360 с.
4. Фісуненко Н. О., Альошина Т. В. Інноваційна модель розвитку підприємства. *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи*: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конференції (м. Одеса, 23-24 вересня 2022 р.). Одеса, 2022. 596 с.

СИДОРОВ Олександр Анатолійович,
*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук, доцент*
НОСОВА Ірина Вікторівна,
*здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПРОЕКТ ТА УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТОМ

Проект – це сукупність цілеспрямованих, послідовно орієнтованих у часі, одноразових, комплексних і нерегулярно повторюваних дій (заходів або робіт), орієнтованих на досягнення кінцевого результату в умовах обмеженості ресурсів і заданості термінів їх початку і завершення [1].

Наведемо ще декілька відомих визначень поняття «проект» (табл. 1).

Зміст категорії «проект»

Автор	Визначення
Англійська асоціація проект-менеджерів	Це окреме підприємство з конкретними цілями, які часто включають вимоги до часу, вартості та якості результатів, що досягаються.
Австралійський інститут з управління проектами	Це «щось, що замислюється або планується, наприклад, велике підприємство» (тлумачний словник Webser).
Британський стандарт BS 6079-1:2000	Це унікальна сукупність скоординованих дій (робіт) з певними початком та закінченням, що здійснюється певною особою або організацією для досягнення певної мети у заздалегідь визначені термін, витрати та параметри виконання.
Батенко Л. П., Загородніх О. А., Ліщанська В. В.	Це сукупність певних елементів (об'єктів матеріальної й нематеріальної природи) і зв'язків між ними, що забезпечує досягнення поставлених цілей.

Суть проектного менеджменту полягає в управлінні цілями організації, що дозволить компанії бути успішною в конкурентній боротьбі, швидко реагувати на зовнішні і внутрішні зміни, заощаджувати час і гроші. Під постійною увагою керівника проекту знаходяться три моменти: час, бюджет і якість робіт.

Управління проектом – це процес управління командою і ресурсами проекту за допомогою специфічних методів, завдяки яким проект завершується успішно і досягає своєї мети. Застосування управління проектом є дійсно необхідним і залежить від таких основних факторів, як:

- масштаби проекту, обсяг робіт, їх вартість;
- складність проекту;
- кількість і взаємозв'язки внутрішніх і зовнішніх учасників проекту;
- вірогідність змін як у самому проекті, так і в його структурі, умовах, оточенні та у необхідності швидкого реагування на них;
- наявність конкурентів;
- переконаність вищого керівництва у необхідності спеціальної організаційної структури і особи, яка відповідатиме за загальну роботу над проектом [3].

Проект – це комплекс заходів, які здійснюються для досягнення чітко визначених цілей впродовж відведеного часу і за допомогою призначених на це фінансових ресурсів.

Тому, очевидним є висновок про необхідність професійного підходу до проектного управління як до інструменту, який дозволяє ефективно вирішувати і великомасштабні завдання розвитку економіки країни в цілому, і окремого виробництва, і проблеми розвитку невеликих територій, окремих сільських рад, підприємств та установ.

Список використаних джерел:

1. British Standard BS 6079-1:2000. Project management. Part 1: Guide to Project management. 182 p.
2. Батенко Л. П., Загородніх О. А., Ліщанська В. В. Управління проектами: навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2004. 231 с.
3. Довгань Л. Є., Мохонько Г. А., Малик І. П. «Управління проектами»: навч. посібник до вивчення дисципліни для магістрів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент» спеціалізації: «Менеджмент і бізнес-адміністрування», «Менеджмент міжнародних проєктів», «Менеджмент інновацій», «Логістика». Київ: КПІ ім. І. Сікорського, 2017. 420 с.

КУБЕЦЬКА Ольга Миколаївна,
*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук, доцент*
ЧИБУК Ірина Павлівна,
*здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

СИСТЕМА МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Система митного регулювання в Україні є дуже важливою ланкою та відіграє неабияку роль у регулюванні економічного розвитку країни та забезпечує її економічну цілісність. Саме митна справа створює сприятливі умови для розвитку економіки держави, адже важливою особливістю для кожної країни для повноцінного існування та розвитку є наявність своїх чітко визначених територій, захист кордонів яких забезпечує митний контроль, основу якого складає саме митне законодавство. Відповідно до статті 13 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»[1] «Принципи митного регулювання при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності» Україна самостійно здійснює митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності на своїй території. Митну політику України визначає Верховна Рада України. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності здійснюється згідно із Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність», законами України про митне регулювання, Митним тарифом України та міжнародними договорами України. Територія України становить єдиний митний простір, на якому діють митні правила України. Митний тариф України визначається згідно з відповідним законом України та міжнародними договорами України. Митний тариф України встановлює на єдиній митній території України оподаткування митом предметів, що ввозяться на територію України або вивозяться з неї, або переміщуються транзитом її територією.

Міжнародне законодавство розрізняє два види митного контролю:

1. Контроль переміщення – заходи, що застосовуються до або після прибуття/відбуття товарів і транспортних засобів, або коли вони перебувають у митному режимі, до моменту їх випуску;

2. Контроль на основі методів аудиту – правильне заповнення вантажних декларацій і здійснення заходів щодо достовірності даних, що містяться в них, під час перевірки наявних документів, бухгалтерських документів та комерційної інформації, пов'язаної з деклараціями [2, с. 68-70].

Організація митного контролю – це організаційна діяльність, що спрямована на створення умов, необхідних для виконання митними органами функцій митного контролю в межах митного законодавства України, а також міжнародних договорів укладених Україною, в установленому законом порядку.

Функції митного контролю:

- 1) забезпечення реалізації митного законодавства;
- 2) забезпечення національної безпеки України;
- 3) забезпечення економічної безпеки України;
- 4) забезпеченні дозвільного порядку переміщення товарів, транспортних засобів та інших предметів, через митний кордон України;
- 5) запобігання проникненню на територію України низькоякісних товарів,
- 6) екологічно небезпечних речовин, вірусів чи культур;
- 7) стягнення мита, податків та інших митних платежів;
- 8) забезпечення законного переміщення валюти через митний кордон України;
- 9) створення умов, для збільшення товарообігу;
- 10) забезпеченні законних прав фізичних та юридичних осіб при здійсненні митного контролю;
- 11) співробітництво з митними органами інших держав;
- 12) вдосконалення митного законодавства.

Таким чином, митний контроль є вагомим засобом, що сприяє формуванню та реалізації митної політики держави. Основними завданнями і напрямками організації митного контролю є:

- 1) підготовка проектів нормативно-правових актів з питань організації та розвитку митної інфраструктури;
- 2) аналіз діючих та впровадження передових форм і методів митного контролю та заходів підвищення їх ефективності;
- 3) запровадження нових технологій митного контролю та митного оформлення;
- 4) організація взаємодії органів доходів і зборів (підрозділів) зі службами прикордонного, санітарного, фітосанітарного, радіологічного, ветеринарного, екологічного контролю, іншими контрольними службами та правоохоронними органами при здійсненні митного контролю;
- 5) удосконалення видів особистих митних забезпечень, форм їх застосування.

Список використаних джерел:

2. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>.
2. Баран Р. Б. Сучасні орієнтири вдосконалення митного контролю в Україні. *Інноваційна економіка*. 2013. № 1 (39), 2013. С. 67-72.
3. Бережнюк І. Г. Актуальні питання теорії та практики митної справи: монографія. Хмельницький: ПП Мельник А. А., 2013. 428 с.

НОВІК Ірина Олексіївна,
*заступник завідувача кафедри
з профорієнтаційної роботи
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»,
доцент*

ЯКИМЕНКО Софія Миколаївна,
*здобувач вищої освіти
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»*

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ ТА ЙОГО НАСЛІДКИ В РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Одним із ефективних засобів впливу на соціум у сучасних умовах є державний борг. З розвитком суспільства зростає потреба у фінансових коштах, які необхідні для покриття витрат, що виникають у держави, та виконання завдань, що постають перед нею. Упродовж усієї історії людства державні борги відігравали провідну роль в існуванні та розвитку держави. Однак в умовах ринкової економіки, державний борг усе більше перетворюється в ознаку сучасної держави та потужний важіль державної політики. Нині державний борг виступає не лише джерелом формування доходів держави, а й забезпечує регулювання економічних процесів, стає та конститується як соціальна гарантія.

Весь світ живе у борг. Майбутні покоління, ще не народившись, вже потенційні боржники. Переважне число країн відчуває нестачу власних ресурсів для здійснення внутрішніх вкладень, покриття дефіциту державного бюджету, проведення соціально-економічних перетворень і виконання боргових зобов'язань за зовнішніми запозиченнями. Хтось є більше кредитором, чим позичальником, хтось навпаки [1].

Особливе місце займає залучення фінансових ресурсів державою на кредитній основі для покриття власних потреб, що є прийнятною та об'єктивно зумовленою практикою здійснення економічної діяльності. Економічна сутність цього процесу полягає в тому, що в певний час є певна кількість вільних капіталів як всередині країни, так і за її межами. Ці капітали здійснюють рух з метою пошуку сфер свого застосування. Участь держави у міжнародному та внутрішньому русі капіталів є фактом її входження до світового господарського простору.

Проте, наприклад, А. Сміт, Д. Рікардо та багато їхніх послідовників різко негативно відносилися до розвитку державного боргу. Зростання державного боргу, як правило, тягне підвищення ставок діючих податків або навіть введення нових податкових платежів, адже основне джерело погашення державних боргових зобов'язань і витрат з його обслуговування, як правило, одне – бюджет, в якому ці засоби закріплюються як витрати та виділяються окремим рядком. У державних боргах вони бачили лише крайній засіб, яким можна користуватися за відсутності інших можливостей.

А. Сміт у своїй праці «Дослідження про природу і причини багатства народів» наголошував, що зростання зовнішнього державного боргу може спричинити банкрутство держави як позичальника [2].

Державний борг зазвичай поділяють на зовнішній і внутрішній:

Зовнішній державний борг – заборгованість держави іншим країнам, міжнародним економічними організаціями та іншим особам. Державний зовнішній борг є частиною зовнішнього валового боргу країни.

Внутрішній державний борг – заборгованість держави власникам державних цінних паперів та іншим кредиторам.

Державний борг України має чітку тенденцію збільшення. Так, за 5 місяців 2022 року він зріс на 295,43 млрд гривень, що становить 11 %. У доларовому еквіваленті держборг зріс на 3,48 млрд доларів США або 3,55 % [3].

Однією з причин такого стрімкого зростання боргів України є величезні витрати на ведення війни. Навіть попри іноземну військову та фінансову допомогу, що надходить, Україна суттєво збільшила витрати на зарплату військовим та закупівлю військової техніки та боєприпасів.

Втім, економісти звертають увагу не так на абсолютну величину державного боргу, як на співвідношення держборгу до валового внутрішнього продукту (ВВП).

За даними дослідження Світового банку, проведеного у 2010 році, значення держборгу до ВВП, що перевищують 77 %, є проблемними для економіки країни.

Станом на 31 грудня 2009 року співвідношення держборг/ВВП в Україні становило 34,7 %, а до 31 грудня 2016 року – досягло 81 % [3].

Пандемія коронавірусу боляче вдарила по світовій економіці, не оминувши й Україну. Тим не менш, до 31 грудня 2021 це співвідношення знизилося до 48,9 %.

За липень державний борг України у валютному еквіваленті зменшився на 8,2 %, до 96,79 млрд дол., а у гривневому – збільшився на 14,8 % або на 456,1 млрд грн, до 3539,3 млрд грн [4].

«Головним чинником такої різнонаправленої динаміки державного боргу стала корекція офіційного курсу гривні з 29,26 до 36,57 грн/дол. (+25 %), що відбулася 21 липня», – зазначив голова комітету Верховної Ради з питань фінансів, податкової та митної політики Данило Гетьманцев.

На кінець липня відношення державного боргу до ВВП складало приблизно 76 %, тоді як на початок цього року воно скоротилось до 49 % ВВП.

«Через зростання дефіциту бюджету та тиск на обмінний курс, ризики подальшого зростання боргового навантаження залишаються висхідними», – додав Гетьманцев [3].

Очікується, що до кінця 2022 року держборг в Україні зросте до 86,2 % ВВП через війну: такий прогноз зробив Міжнародний валютний фонд [4].

Отже, можна підсумувати, що незалежно від розвиненості економіки більшість країн мають державний борг. Основною причиною збільшення державних витрат є посилення ролі держави в сферах суспільного життя, розширення його економічних і соціальних функцій, непередбачені надзвичайні ситуації та стихійні лиха. Значне збільшення відношення боргу до ВВП може у майбутньому призвести до підвищення податків, а також додаткових витрат бюджету й, як результат, зниження інвестицій в країні. В Україні на даний момент надзвичайно сильний вплив на державний борг мають воєнні дії внаслідок російської агресії, і таке зростання боргу загрожує розвитку економіки і загалом нормальному розвитку держави.

Список використаних джерел:

1. Федоров В. А. Боргова функція сучасної держави: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 176 с.
2. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства народів. Київ: Наш формат, 2018. 736 с.
3. Державний борг України: основні тенденції та загроза дефолту. URL: <https://finance.ua/ua/credits/derzhavnyj-borg-ukrainy>.
4. Державний борг України у 2022 році. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3561067-derzborg-u-lipni-skorotivsa-u-valuti-ale-zris-u-grivni-getmancev.html>.

ШПЕНИК Світлана Іванівна,
*старший викладач вищої категорії
Державного професійно-технічного
навчального закладу
«Мукачівський професійний аграрний
ліцей імені М. Данканича»*

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ РИНКОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасний стан розвитку економіки України вимагає формування та розвитку нових форм та методів управління ринковою інфраструктурою національної економіки. Побудова дієвої ринкової інфраструктури залежить від трансформації ринкових елементів, які забезпечують ефективне функціонування всієї економіки, створюючи матеріально-технічне, організаційне та фінансово-економічне підґрунтя для її розвитку.

Термін «інфраструктура» означає комплекс інститутів, підприємств та організацій, які забезпечують безперебійний режим функціонування ринку. Інфраструктура ринку повинна забезпечувати взаємозв'язки між суб'єктами ринку через реалізацію своїх функцій [1, с. 201].

У науковій літературі ринкову інфраструктуру визначають як певну сукупність елементів, які забезпечують функціонування господарських взаємозв'язків, регулюють безперебійну взаємодію суб'єктів ринкової економіки і рух товарно-грошових потоків [2].

Основними характеристиками ринкової інфраструктури є:

- елементи ринкової інфраструктури є універсальними та використовуються у секторі економіки загального призначення;
- об'єкти ринкової інфраструктури є капіталомісткими та мають значний термін окупності;
- об'єкти ринкової інфраструктури характеризуються одночасним «колективним» користуванням;
- ринкова інфраструктура є учасником та рушійною силою виробничих процесів матеріальних благ;
- елементи ринкової інфраструктури є змінною величиною та залежать від чергових етапів економічного розвитку суспільства [3].

Ринкова інфраструктура є невід'ємною частиною розвинутої ринкової економіки, яка багато в чому визначає її конкурентну здатність. Крім того, це сфера, яка має велике значення для створення робочих місць і забезпечення раціональної зайнятості населення.

Складність ринкової інфраструктури зумовлена різноманітністю функцій, які виконують її складові елементи. Можна виділити фінансово-кредитну, організаційно-технічну та інформаційну підсистеми.

Формотворчими елементами фінансово-кредитної підсистеми ринкової інфраструктури є банки, фондові та валютні біржі, інвестиційні фонди та компанії, кредитні, страхові і гарантійні установи, кредитні спілки, фонди громадських об'єднань, міжнародні фінансові інституції. Відповідні установи акумулюють тимчасово вільні фінансові ресурси та перетворюють їх на кредитний капітал.

До об'єктів організаційно-технічної підсистеми ринкової інфраструктури належать товарні біржі, торгові доми, лізингові компанії, асоціації підприємців, транспортні комунікації, засоби зв'язку, франчайзингові компанії, торгово-промислові палати та гарантійні фонди. Відповідні установи виконують функцію загальної координації ринкових зв'язків та контролю стандартизації цін та податків.

Структурними елементами інформаційної підсистеми ринкової інфраструктури є інформаційні, консультативні, юридичні фірми, бізнес-центри та бізнес-інкубатори, аудиторські організації. Інформаційна структура впливає на підприємницьку діяльність шляхом надання консультацій провідними фахівцями та відповідно уповноваженими інституціями для підвищення рівня

знань осіб, які виявили бажання займатися підприємницькою діяльністю, або особам, які бажають поповнити свій рівень знань для ведення бізнесу, вивчення динаміки ринкової кон'юнктури, прогнозування та моделювання наслідків тих чи інших рішень, розроблення економічної поведінки підприємств на ринку тощо.

Таким чином, побудова ефективної ринкової інфраструктури залежить від взаємодії елементів останньої, що забезпечуватиме максимальну ефективність і своєчасне виконання будь-яких програм і заходів, спрямованих на формування конкурентного ринкового середовища національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Батуріна М. Ринок: сутність, основні поняття і структура. Київ, 2005. 384 с.
2. Савченко В. Ф. Інфраструктура національної економіки як необхідна умова економічного зростання. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2016. Вип. 1 (47). Т. 2. С. 180-187. URL <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/10749>.
3. Гриценко А. Ринкова інфраструктура: суть, функції, будова. *Економіка України*. 1998. № 4. С. 35-44.
4. Сімків Л. Є. Ринкова інфраструктура: елементи та значення в ринковій економіці. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2020. Вип. 4 (144). С. 3-7.

КОКОРИНА Вікторія Ігорівна,
*старший викладач кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ РИНКІВ

В умовах інформаційної епохи відбуваються якісні зміни у сфері глобалізації ринків і конкуренції. Діяльність міжнародних організацій, таких, як Генеральне угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ), Світова торговельна організація (СОТ), зумовила зниження торговельних бар'єрів між країнами й відкриттю доступу до міжнародних ринків. Уряди багатьох країн усвідомили, що захист внутрішніх виробників і ринків від іноземних конкурентів не дає бажаних результатів, а веде до росту інфляції, уповільненню темпів економічного росту, зниженню ефективності вітчизняних компаній, відсутності в них необхідних для міжнародної конкурентної боротьби підприємницьких навичок. Також до інших стимулів до глобалізації ринків і конкуренції відносяться прискорення й здешевлення транспортних перевезень і безперервне удосконалювання телекомунікацій, що зробило глобальне спілкування дешевим простим і ефективним. Нарешті, значно знизилися рівні бар'єрів, що перешкождали участі компаній у глобальній торгівлі.

Вирішуючи проблеми досягнення світової конкурентоздатності, багато виробничих компаній увібрали в себе та розвили нову філософію «виробництва світового рівня». Виробники в рамках цієї філософії почали підкреслювати важливість якості, вартості, часу реалізації замовлення, рівень обслуговування покупця на всіх етапах організації бізнесу, ступінь залучення до розв'язання нових завдань робітників і службовців. Так, глобальні виробничі компанії на світових ринках вбачають досягти таких цілей (у порядку їх пріоритетності): (I) виробництво якісних виробів; (II) виготовлення замовлення в строк і надійність поставки; (III) виробництво продукції за низькими цінами; (IV) удосконалювання виробництва.

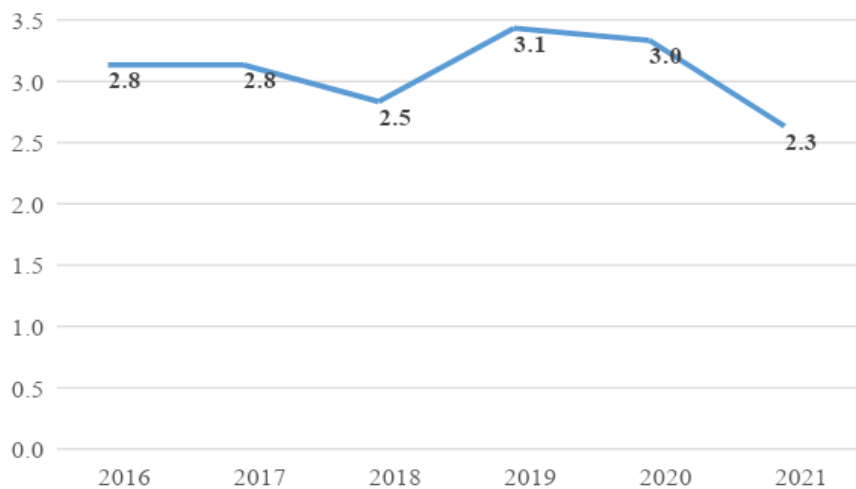

Рис. 1. Зміна обсягів світового виробництва у 2016-2021 роках, у % (побудовано за даними [1])

Характерними рисами виробництва, яке досягло світового рівня можна вважати: акцент на тотальну якість, залучення співробітників у діла компанії, управління якості торгового процесу, безвідхідні технології, виробничий контроль, інформаційні потоки, профілактичне технічне обслуговування, стандарти системи вимірювань.

У цілому глобалізація вплинула на світове виробництво й ринки світової економіки, а саме: товарні ринки; ринок капіталів і його сегменти; ринки робочої сили.

Активними учасниками глобальних ринків стали транснаціональні, мультинаціональні та глобальні компанії. Сформувалися глобальні галузі, тобто такі галузі, у яких на конкурентні позиції фірм на конкретному географічному або національному ринках впливає їхня загальна позиція на світовому ринку у цілому.

Стан світових товарних ринків характеризується торгівельними тенденціями у регіонах та провідних країнах світу. Так, сьогодні зростання світової торгівлі сповільнилося. Після об'єктивного відновлення темпів зростання у 2020 році до 4,5 % з 1,3 % у 2020 році середнє зростання обсягу світового експорту та імпорту сповільнилося до 2,8 % у 2021 році (рис. 2, 3).

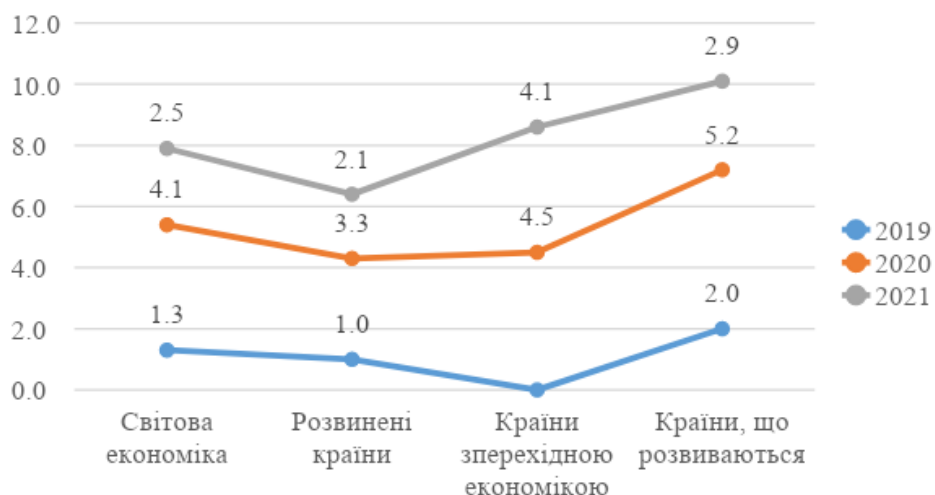

Рис. 2. Динаміка обсягів експорту товарів за групами країн світу з 2019-2021 роки, у % (побудовано за даними [1])

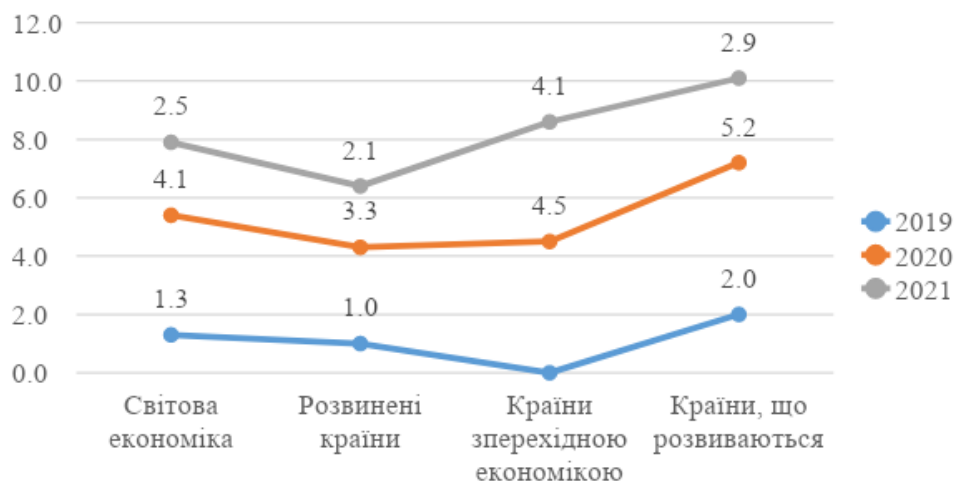

Рис. 3. Динаміка обсягів імпорту товарів за групами країн світу з 2019-2021 роки, у % (побудовано за даними [1])

У цілому, глобалізація товарних ринків проявляється в тому, що міжнародна компанія розглядає проблему збуту продукції кінцевим споживачам, враховуючи усі міжнародні канали розподілу. Існують три основні глобальні ланки між продавцем і кінцевим покупцем: (1) штаб-квартира компанії-продавця – контролює канали розподілу і є частиною самого каналу; (2) міждержавні канали – забезпечують доставку товарів до кордонів іноземних країн; (3) внутрішньодержавні канали – забезпечують доставку товарів з пунктів перетинання кордону іноземної держави до кінцевих споживачів.

Глобальний ринок капіталів виник наприкінці ХХ сторіччя. Сьогодні цей ринок об'єднує як значні, так і невеликі сегменти, що раніше були розрізненими. Найбільшим сегментом є ринок капіталів англomовних країн (США, Великобританія та ін.), другим важливим сегментом світового ринку капіталів є японський ринок, третім великим сегментом світового ринку

капіталів є європейський континентальний ринок (табл. 1). Кожний з цих сегментів ринку має свою динаміку, свої особливі принципи інвестування, свої стандарти щодо оформлення документації і навіть свою термінологію.

Таблиця 1

Характерні риси сегментів світового ринку капіталів

Сегмент	Характеристика
Ринок капіталів англослов'янських країн	Функціонування найбільших фінансових інститутів. Сформована розгалужена фінансова система, що включає комерційні й інвестиційні банки. Відкрита система звітності. Діяльність рейтингових агентств і дослідно-аналітичних компаній, що мають величезний вплив. Акціонери мають вагомі права за відсутності централізованого управління ринком.
Японський ринок капіталів	Наявність широкої й інституціональної структури і розгалуженої фінансової системи. Дотримання відносно закритої форми звітності. Акціонери володіють досить обмеженими правами. Зовнішньо орієнтований на командно-управлінську модель функціонування. Рейтингові й дослідно-аналітичні компанії відіграють дуже незначну роль.
Європейський континентальний ринок капіталів	Домінування відособлених універсальних банків. Функціонують розвинуті інституціональні структури фондового ринку, які є невеликими за розмірами і менше дотримуються дисципліни у здійсненні фінансових операцій, ніж на англослов'янському ринку. М'які вимоги до процедури звітності. Рейтингові агентства і дослідно-аналітичні компанії перебувають на стадії становлення. При значно обмежених правах акціонерів спостерігається значна кількість різних форм управління інститутами фондового ринку – від централізованого управління до майже повної його відсутності.

Джерело: сформовано автором за матеріалами [2]

У 2021 році світові потоки прямих іноземних інвестицій (ПІІ) продовжували скорочуватися, упавши на 13 % до 1,3 трлн дол. США (рис. 4). Скорочення ПІІ триває упродовж трьох років і пояснюється, насамперед, великомасштабною репатріацією багатонаціональними підприємствами (БНП) США накопиченого за кордоном прибутку протягом перших 2-х кварталів 2021 року після упровадження у країні податкових реформ наприкінці 2020 року. Пов'язане з податками падіння у I половині 2021 року (обсяг ПІІ за цей період був на 40 % нижче, ніж за аналогічний період 2020 року) у II половині року було пом'якшено збільшенням кількістю угод. Обсяг транскордонних злиттів і поглинань збільшився у вартісному вираженні на 18 % завдяки використанню американськими БНП ліквідних коштів, які накопичилися у їхніх зарубіжних філіях, вже не обтяжених податковими зобов'язаннями.

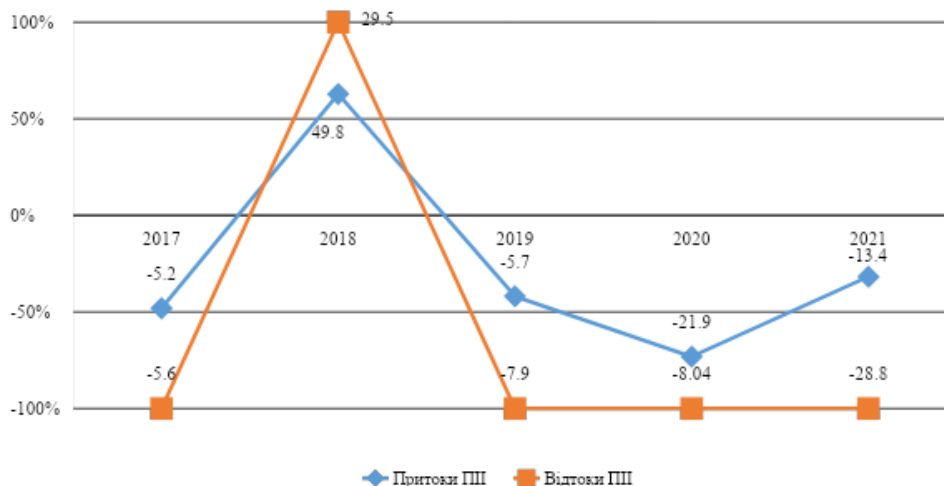

Рис. 4. Динаміка обсягів ПІІ у світі упродовж 2017-2021 років, у % (побудовано за даними [3])

Розвиток процесів глобалізації, який торкнувся всіх основ життя суспільства країн світу не оминув і ринок трудових ресурсів, який посідає ключове місце в загальній структурі світового ринкового господарства і регулюється за допомогою загальних економічних механізмів ринку. Глобалізаційні процеси зумовили набуття світовим ринком праці специфічних рис: гнучкість робочої сили; виникнення стратегії соціальної політики; існування глобальних лідерів.

Список використаних джерел:

1. Trade and Development Report. URL: [https://unctad.org/en/Publications Library/](https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/).
2. Воронова О. В. Глобальна економіка: конспект лекцій для студентів V курсу денної форми навчання спеціальності «Міжнародна економіка». Одеса: ОНЕУ, 2012. 84 с.
3. World Investment Report. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2021_en.pdf.

ІВАНЧУК Юлія Гнатівна,
*викладач кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
начальник відділу контролю в сфері
будівництва Східного Офісу
Держаудитслужби (м. Дніпро)*
ПРОТОПОПОВА Наталія Андріївна,
*старший викладач кафедри
аналітичної економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Наслідки військового вторгнення на територію України охопили усі сфери та суттєво вплинули на бізнес-середовище і, зокрема, аудиторську діяльність, функціонування якої розділилося на до та після 24 лютого.

Набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення державного фінансового контролю в умовах воєнного стану» від 07.05.2022 р. № 561, якою встановлено, що Державна аудиторська служба та її міжрегіональні територіальні органи під час воєнного стану та протягом місяця після його припинення або скасування виконують свої повноваження з урахуванням таких особливостей:

1) здійснюють заходи державного фінансового контролю з урахуванням воєнного стану;

2) до тривалості заходів державного фінансового контролю (інспектування, державного фінансового аудиту, перевірки закупівель) та інших строків, визначених порядками проведення цих заходів державного фінансового контролю, не включається строк, протягом якого такий захід (організація проведення, оформлення, реалізація) не здійснювався у зв'язку з обставинами, обумовленими воєнним станом;

3) надання документів під час заходів державного фінансового контролю, зустрічних звірок, збору інформації та документування процесу державного фінансового контролю, реалізація матеріалів за його результатами здійснюються в паперовій та/або електронній формі [1].

Треба зазначити, що внутрішній аудит в період війни втратив на багатьох підприємствах свою вагу.

Велика кількість компаній 24 лютого опинилася в новій реальності. Пандемічний порядок денний миттєво зійшов нанівець, і на перший план вийшли ризики, пов'язані із забезпеченням безперервності діяльності, фізичної безпеки персоналу, збереження активів. На очах ламаються звичні логістичні ланцюжки, недоступними стають цілі ринки товарів та капіталу. Очевидно,

що в такій ситуації служби внутрішнього аудиту, що зберегли дієздатність, переглянули плани робіт і перейшли на короткострокове планування та виконання позапланових завдань.

Відсутність доступу до інформації, документів, активів, що містяться в зоні бойових дій, призводить до скасування окремих аудитів.

Вимушено призупиняють і моніторинг виконання рекомендацій внутрішнього аудиту: щось уже втратило свою актуальність, а менеджмент, відповідальний за виконання, перемкнувся на інші завдання в умовах воєнного стану [2].

Міністерство фінансів України в листі 20.03.2022 р. № 33020-07-5/6432 відреагувало на звернення працівників підрозділів внутрішнього аудиту державних органів щодо можливості внутрішнього аудиту в період воєнного стану.

Констатовано, що нормативно-правові акти з питань внутрішнього аудиту не встановлюють обмежень щодо дистанційного (камерального) проведення внутрішніх аудитів, а також інших необхідних управлінських рішень, які б забезпечували діяльність підрозділу внутрішнього аудиту в умовах режиму воєнного стану.

Тому керівник підрозділу внутрішнього аудиту, враховуючи поточні умови, спричинені воєнним станом, має переглянути внутрішні документи з питань внутрішнього аудиту та за необхідності готувати відповідні зміни до них враховуючи особливості діяльності відповідного державного органу.

Крім того, керівнику підрозділу внутрішнього аудиту доцільно розглянути питання щодо можливості проведення внутрішніх аудитів (зокрема, дистанційного або камерального) у разі наявності доступу до документів, інформації та баз даних, необхідних для проведення внутрішніх аудитів.

У випадку, якщо буде прийнято рішення керівником державного органу щодо залучення керівника та/або працівників підрозділу внутрішнього аудиту до консультативної діяльності (наприклад, стосовно надання методологічної допомоги, дорадчої участі у робочих групах (або комісіях) тощо), то необхідно вжити заходи для обмеження негативного впливу на їх незалежність та об'єктивність, а також врахувати кваліфікаційну спроможність підрозділу внутрішнього аудиту та можливий вплив на безпосереднє проведення внутрішніх аудитів [3].

Список використаних джерел:

1. Особливості аудиту в умовах воєнного стану. URL: <https://lexinform.com.ua/zakonodavstvo/osoblyvosti-audytu-v-umovah-voyennogo-stanu/>
2. Практика МСФЗ № 7. URL: <https://ibuhgalter.net/ru/material/1356/26629>.
3. Мінфін пояснив можливість проводити внутрішні аудити дистанційно у період воєнного часу. URL: https://buh.ligazakon.net/news/210897_mnfn-poyasniv-mozhlyvist-provoditi-vnutrshn-auditi-distantynno-u-perod-vonnogo-chasu

ЗАМКОВИЙ Олександр Іванович,
*старший викладач кафедри
економічного аналізу і фінансів
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»*
ЗУЄВА Анастасія Сергіївна,
*здобувач вищої освіти
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»*

РОЛЬ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ ТА ІННОВАЦІЯМИ В ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

Останні роки характеризуються обговоренням засобами масової інформації тем інформаційних технологій (ІТ), штучного інтелекту, Big Data, блокчейну та FinTech. Зміни, викликані інноваційним прогресом, поширюються як на особистісному, так і на макро рівні, прикладом чого може слугувати діяльність, з якою ми контактуємо щодня – банківська.

Швидке збільшення обізнаності суспільства принципів діджиталізації, а також їх бажання використовувати це у житті визначає потребу впровадження банками з такою самою періодичністю технології у власну діяльність.

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність», банк може надавати та займатися такими послугами, а саме: банківська діяльність, що виявляється у залученні та веденні депозитних та платіжних рахунків клієнтів, надання кредитних послуг, випущення власних цінних паперів, інвестиційна діяльність, інкасація, проведення безготівкових валютних операцій та консультацій з приводу фінансових питань [1]. Можна зазначити, що банк провадить й внутрішню політику щодо управління клієнтами, персоналом, покращенням продукту, послуг. Розглянутий перелік процесів неможливо представити без застосування ІТ, тому важливо використовувати нові розробки в напрямку цифрових трансформацій, що дозволять прискорити швидкість та якість надання послуг, наприклад, в Інтернет-банкінгу; зменшити витрати на персонал, наприклад, при повній віртуалізації процесу з надання банківського продукту, а також бути затребуваним на ринку, адже швидкість поширення ІТ серед населення та їх попиту потребуватимуть відповідної пропозиції від банку.

Документом, який дозволяє створювати та покращувати принципи діяльності залежно від актуальних змін на ринку є стратегія компанії. Вищенаведені можливі переваги за рахунок реалізації банками інноваційних технологій дозволяють спростувати ідею необхідності зазначення ІТ в стратегії цих фінансових установ. Реалізація дії такого документу може визначатися пропорційними позитивними змінами у продуктах і послугах банку, управлінні персоналом та взаємозв'язках з клієнтами (CRM системи).

Інформаційні технології в банківській діяльності характеризуються з використанням штучного інтелекту, блокчейну, Big Data, алгоритмів. Результатами стають розроблення віртуальних активів, платіжних сервісів, віддаленої верифікації з високою кібер-безпекою, прискорення проведення безготівкових розрахунків, віддалена ідентифікація, чат-боти, мобільні додатки та зміни в налаштуваннях терміналів самообслуговування.

Щороку Financial Club здійснює нагородження інноваційних банків України. У 2021 році у номінації «Мобільний банкінг» визнано найкращими Універсал банк, Приватбанк та Альфа-банк. Критеріями були можливість створення віртуальних карток, зняття грошей в банкоматі без наявності картки, підключити картку до Apple Pay та Google Pay та ін. [2]. У номінації «Інтернет-банкінг» першість посіли Приватбанк, Райффайзен Банк та Укрсиббанк за критеріями можливості створення віртуальних карток, можливості оформлення кредитної заявки онлайн, проведення SWIFT-платежів [3].

У 2021 році Приватбанк як лідер з впровадження інновацій на ринку банківських послуг затвердив Стратегію розвитку Банку до 2024 року, в якій мали місце інновації та ІТ. Цифрове зростання відзначалося вдосконаленням клієнтського інтерфейсу в Приват24, розвитком LiqPay, автоматизацією з мінімальним втручанням людини та легким цифровим доступом для клієнтів. Напрямами цифровізації до 2024 року стали стандартизація та автоматизація процесів, оптимізація інтерфейсів, максимізація самообслуговування. Виділяється теж впровадження систем oCRM, aCRM, розробка централізованої матриці, що вміщуватиме всі процеси банку, створення безготівкових відділень, автоматизація при оцінюванні кредитних заявок [4].

Отже, важливість стратегічного управління інформаційними технологіями може пояснюватися вирішальним значенням у діяльності банків, що прагнуть розширювати межі власного сталого розвитку, використовуючи одночасно передові інформаційні технології. На прикладі Приватбанку було визначено, що прийнята стратегія у 2021 році із зазначенням напрямків використання ІТ певним чином вплинуло на здобуття лідируючої позиції у номінації «Інтернет-банкінг» та «Мобільний банкінг». Стратегічне управління дозволяє розробити чіткий план дій, сконцентруватися на поставлених завданнях та дотримуватися тайм менеджменту в їх виконанні. Корегування стратегії через появу попиту на інноваційні рішення в банківських продуктах може визначатися високим рівнем конкурентоспроможності, ефективним використанням матеріальних і людських ресурсів та кращою якістю наданих банківських послуг в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.
2. Переможці в номінації «Мобільний банкінг» – 2021. URL: <https://banksrating.com.ua/top-50-2021/peremozhtsi-v-nominatsiyi-mobilnij-banking-2/>
3. Переможці в номінації «Інтернет-банкінг» – 2021. URL: <https://banksrating.com.ua/top-50-2021/peremozhtsi-v-nominatsiyi-internet-banking-2/>
4. Стратегія розвитку Банку до 2024 року. URL: https://static.privatbank.ua/files/Strategy+summary_2024_ukr.pdf.

СОКОЛ Руслана Володимирівна,
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
ПРОТОПОПОВА Наталія Андріївна,
старший викладач кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АНТИКРИЗОВА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ

Політико-економічним інститутом держави є державна влада, яка здійснюється через систему органів державного управління. Органи державної влади й управління різняться природою і функціями, але вони проходять схожі життєві цикли. Їхні життєві цикли не співпадають у своєму розвитку: цикли державного управління відстають від циклів державної влади, що і стає причиною виникнення кризи в системі державного управління.

Криза системи державного управління є об'єктивним виразом нездатності державної влади управляти соціально-економічним та суспільно-політичним розвитком держави й суспільства, надмірною заполітизованістю та пов'язаними із цим явищем конфліктами між законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади, що призводить до втрати владою легітимності. Криза – це завжди переломний етап функціонування будь-якої системи, на якому вона піддається впливу зовні або з середини, що потребує нової відповіді на виклики часу. Крім того, криза – це граничне загострення протиріч фактично у всіх сферах життєдіяльності суспільства.

Як зазначає В. Герасенко, системна криза в державному управлінні розвивається етапами:

– перший етап характеризується виникненням чисельних конфліктних центрів у різних сферах суспільного життя. Хоча у плюралістичних суспільствах системні кризи виявляють нове співвідношення силі та інтересів, а їх розв'язання може означати джерело нового підйому розвитку суспільства. Тобто конфліктні ситуації можуть виконувати і стабілізуючу функцію;

– другий етап – конфліктні ситуації в суспільстві поглиблюються доі такого ступеня, що їх вирішення неможливе заі допомогою компромісів. Такий стан відображає функціональний дисонанс механізмів діяльності державної влади, громадських інституцій таі невідповідність структур, форм і методів управління соціально-економічним умовам, які зазнали змін;

– третій етапі – розвиток і загострення кризи, що включає розпад наявних політичних структур. Мова йдеться про загальносистемнуі державну кризу.

Одним із основних факторів загальносистемноїі кризи в Україні є криза системи державногоі управління. Її врегулювання залежить від швидкого і

повного розв'язання першочергових завдань [1], спрямованих на: трансформацію функцій та структури органів виконавчої влади з поступовим посиленням функціонального принципу; боротьбу зі корупцією; реформування безпосередньо державної служби; поглиблення процесів децентралізації на місцях; законодавче забезпечення потреб управління.

Важливо зазначити, що ознаками прояву загальносистемної кризи є:

- довготривала, прихована чи відкрита недієздатність органів державної влади, тобто повна втрата державними структурами можливостей, потенціалу управлінського впливу, стратегічної ініціативи та творчості;
- втрата (або відсутність) державним апаратом стратегічної ініціативи й управлінського впливу;
- відсутність зваженої кадрової політики у структурах влади;
- використання органами державної влади популістських обіцянок.

Антикризове управління – це процес, який базується на логічності та несуперечності дій, прийомів, методів формування та здійснення впливу наікерований об'єкт. Крім того, це процес, що має природний закономірний зміст, який визначається управлінською суттю: цілепокладанням; оцінкою ситуації; встановленням головних проблем; прийняттям та реалізацією управлінських рішень.

У рамках фронтального змісту процесу антикризового управління можливі різноманітні модифікації формування впливу, які відображають особливості суб'єкта та об'єкта управління, реальні обставини, досвід та компетенцію менеджера (керівника) та управлінської персоналу, а також інші характеристики практичних умов управлінської діяльності. Процес управління свідомо вибудовується відповідно до: критеріїв доцільності та конструктивності; ощадливості часу; споживання ресурсів та максимальної їх ефективності. Це і становить технологію (інструментарій) антикризового управління, яка полягає в селекції, виробленні, прийнятті та реалізації певної послідовності, комбінації/маневруванні (ми не говоримо про маніпуляції) операціями під час розроблення управлінських рішень [2].

Антикризову економічну політику держави можна визначити як комплекс заходів організаційно правового, інституціонального, економічного характеру впливу, спрямованих на регулювання коливань економічної активності у суспільстві в періоди передкризового стану, стабілізацію та згладжування негативного впливу кризи, зменшення її руйнівних наслідків, а також вжиття превентивних заходів у періоди економічного зростання з метою запобігання перегріву економіки [3]. Ефективною антикризовою економічною політикою держави буде лише у тому разі, якщо будуть дотримані принципи державного антикризового управління та проводитиметься антикризова політика протягом усього економічного циклу з метою профілактики та попередження кризових явищ в економіці.

Антикризова політика повинна здійснюватися шляхом узгодження усіх складових економічної політики держави. Ефективна реалізація антикризових

заходів у бюджетній політиці неможливі без злагодженого їх здійснення у грошово-кредитній політиці. Податкова політика безпосередньо впливає на обсяги доходів державного бюджету.

Антикризова політика держави має реалізуватися на наступних рівнях:

2. Підвищення ефективності функціонування внутрішнього ринку та підтримка конкурентоспроможності основних галузей економіки.
3. Попередження і недопущення криз в банківській сфері.
4. Підвищення інвестиційної та інноваційної активності.
5. Зменшення негативних наслідків банкрутства підприємств, максимально повне задоволення інтересів їх співробітників та кредиторів.
6. Підтримання соціальної та політичної стабільності.
7. Посилення координації бюджетної політики.

Список використаних джерел:

1. Коритько Т. Ю. Основні принципи та процедури антикризового управління на рівні місцевих бюджетів. *Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку*: зб. наук. праць. Донецьк: ІЕП НАНУ, 2010. С. 265-273.
2. Петков С. В., Спицька Л. В. Адміністративна діяльність органів публічної влади: сучасний стан та перспективи розвитку. *Наукові записки. Серія: право*. 2017. Вип 2, спецвипуск. С. 79-83.
3. Економічна криза в Україні: виміри, ризики, перспективи. URL: <http://www.niss.gov.ua>.
4. Економіка України. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Економіка_України.

ЛОЩЕНКО Андрій Олександрович,
керівник відділу

фінансово-економічної безпеки
ТОВ «БРІКСТЕХ» (м. Дніпро)

ІВАНОВ Олександр Валерійович,
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ)

РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ

Основними в системі стратегічного управління, спрямованого на підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, є поняття «конкурентна позиція», «конкурентна перевага» та «конкурентна стратегія». Вони доповнюють один одного і враховують як статичні, так і динамічні характеристики діяльності організації на ринку. Аналіз літератури показав, що ці поняття розглядаються ізольовано одне від одного і їх визначення не відображають тісного взаємозв'язку, який формується в процесі практичної діяльності щодо забезпечення конкурентоспроможності бізнес-структур та окремих товарів. Щоб краще врахувати цей зв'язок, запропоновано уточнені визначення цих понять.

Під конкурентною позицією ми пропонуємо розуміти позицію на ринку, яку структура підприємства або окремих продуктів займає відносно конкурентів у певний момент часу. У зв'язку з цим при стратегічному плануванні діяльності підприємства слід враховувати минулі, поточні та перспективні (бажані) конкурентні позиції. Конкурентна позиція є статичною характеристикою і, будучи прив'язаною до конкретного часу, не виявляє динаміки та рушійних сил, які покращують позицію компанії (продукту) на ринку.

Під конкурентною перевагою ми маємо на увазі зовнішній або внутрішній фактор, який використовується в стратегічному плануванні для забезпечення переваги над конкурентами. Конкурентна позиція і конкурентні переваги взаємопов'язані конкурентною стратегією, яка визначається як загальний план розвитку, спрямований на забезпечення найбільш вигідної конкурентної позиції компанії або товару на ринку в стратегічній перспективі шляхом реалізації наявних і створення нових конкурентних переваг.

Таким чином, основою і змістом конкурентної стратегії підприємницької структури є переведення підприємства або його окремого продукту з поточної конкурентної позиції на бажану шляхом реалізації конкурентних переваг. Якщо поточна і бажана конкурентні позиції збігаються, то зміст стратегії полягатиме у збереженні та посиленні поточної конкурентної позиції. Конкурентні стратегії розробляються як на рівні компанії, так і на рівнях її підрозділів, що працюють з різними ринками або різними продуктами.

Для вирішення цієї проблеми нами розроблено розширену класифікацію конкурентних переваг підприємства за десятьма критеріями класифікації, два з яких нові, а два доповнені. Відповідно до запропонованої розширеної класифікації конкурентну перевагу податкової пільги з податку на прибуток слід розглядати як зовнішню, просту, середньострокову, нестійку, вартісну конкурентну перевагу з економічним ефектом, пов'язаним з підприємством. Конкурентна перевага товару з новими властивостями розглядається як пов'язана з продуктом, внутрішня, комплексна, довгострокова, стійка, технологічна перевага з високим економічним і соціальним ефектом.

Таблиця 1

Класифікаційні ознаки, що лежать в основі єдиної класифікації конкурентних стратегій

Тип стратегії	Характеристика
Класифікація бізнес-стратегій за Р. Майлзом та Ч. Сноу	
Prospector	Має переваги від позиції піонера на нових продуктах і ринках і швидко реагує на перші сигнали з ринків
Defender	Стратегія спрямована на підтримку стабільності в зайнятих секторах ринку, пропонуючи відносно обмежений асортимент продукції
Analyzer	Намагається підтримувати стабільний, обмежений асортимент продуктів або послуг, але також стежить за інноваціями в галузі
Reactor	Не має чітко визначеної конкурентної стратегії

Класифікація конкурентних стратегій за М. Портером	
Стратегія низьких витрат	Спрямована на конкурентні переваги за ціною
Стратегія диференціації	Диференціація на широкому ринку Сегментна диференціація – вузька спеціалізація (фокусування)
Класифікація конкурентних стратегій за методом формування конкурентних переваг	
Violent	Масове виробництво продукції середньої якості при низьких виробничих витратах
Patient	Утримання вузьких ринкових ніш для продажу ексклюзивних товарів високої якості
Commute	Задоволення мінливих, короткострокових потреб клієнтів
Explorant	Досягнення переваг через інновації та нові ринки

Хоча класифікація стратегій, запропонована М. Портером і Р. Майлзом, Ч. Сноу, отримала наукову підтримку, жодна з них, на нашу думку, не відображає повною мірою складність реальних умов підприємницької діяльності.

Наприклад, компанія-захисник може використовувати як стратегію низьких витрат, так і стратегію диференціації. Тому ми об'єднали два підходи до класифікації стратегій і склали єдину матрицю, яка забезпечує більш повну відповідність реальним умовам підприємництва.

Отже, враховуючи дослідження є шість типів конкурентних стратегій, п'ять з яких мають практичне значення:

- 1) стратегія старателя;
- 2) стратегія аналітика, яка передбачає розвиток за рахунок низьких витрат;
- 3) стратегія аналітика, яка передбачає вихід на нові ринки шляхом диференціації;
- 4) стратегія Defender, спрямована на підтримку стабільної конкурентної позиції на основі низьких витрат;
- 5) стратегія Defender, зосереджена на збереженні стабільної конкурентної позиції на основі диференціації ринку та продуктів.

Позиція стабілізації не враховується через відсутність стратегії розвитку компаній такого типу. Стратегії 1-3 характерні для нових ринків, що швидко розвиваються. Стратегії 4-5 застосовуються під час роботи на зрілих ринках. Подальше поглиблення класифікації здійснено шляхом включення до неї класифікаційних ознак, які містяться в класифікації стратегій за способом формування конкурентних переваг.

Таким чином, стратегія аналітика може бути жорсткою і терплячою, і кожна з них може бути зосереджена як на забезпеченні лідерства у витратах, так і на лідерстві через диференціацію. Стратегія захисника також може бути жорсткою і терплячою. Перший може бути орієнтований на забезпечення лідерства за витратами або лідерства за рахунок диференціації, а другий – на врахування змін на ринку як основного джерела конкурентних переваг.

Список використаних джерел:

1. Вакулич М. М. Інноваційна конкурентоспроможність як компонента забезпечення економічної безпеки підприємства. *Modern science: problems and innovations: the 1-st International scientific and practical conference (Stockholm, April 5-7, 2020)*. Stockholm, 2020. Pp. 704-709.
2. Смолейчук І. М. Конкурентоспроможність галузей промисловості: методологія та досвід. Дніпропетровськ: Вид-во УВСІК, 2002. 260 с.
3. Царенко О. В. Методологічні засади управління конкурентоспроможністю виробів та підприємств. Серія: Економіка та підприємництво. Київ: Держава та регіони, 2006. № 5. С. 310-313.
4. Фісуненко Н. О. Формування конкурентних стратегій бізнесу суб'єктів господарювання в умовах мінливого ринкового середовища. *Економіка та управління соціально-економічним розвитком країни в умовах глобалізаційних викликів: матеріали I Всеукр. круглого столу (м. Дніпро, 22 грудня 2021 р.)*. Дніпро: ДДУВС, 2021. 261 с.

ТИШКОВ Владислав Романович,

курсант

*Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

ПАРШИН Юрій Іванович,

*старший науковий співробітник
навчально-наукової лабораторії
з дослідження проблем протидії
організованій злочинності та корупції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор економічних наук, професор*

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ ПОБУДОВИ ПРОЦЕДУР АНТИВІДМИВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Україна, як центральноєвропейська держава, займає важливе геополітичне становище. Відповідний стан зумовлює великий інтерес у зарубіжних злочинних угруповань та організацій поширювати свій вплив на території України. Крім того, сучасний стан антикорупційного законодавства в державі створює всі необхідні умови для успішного відмивання коштів та їх тінізації. Відповідні обставини зумовлюють необхідність вдосконалення процедур антивідмивного регулювання.

Важливо аби напрями побудови процедур антивідмивного регулювання базувалися і на досвіді міжнародних організацій. Гарним прикладом може

бути Група з протидії відмиванню брудних грошей (FATF). Вона допомагає країнам створювати підрозділи фінансової розвідки (ПФР), задача яких – керувати потоком інформації між своїми установами та правоохоронними органами. Законодавство зарубіжних країн виводять відповідні фінансові установи на перший рівень боротьби з відмиванням грошей. Вони попереджають правоохоронні органи про підозрілі операції, які можуть мати злочинний характер. Про відповідну діяльність вони складають так звані звіти про підозрілі операції (STR) та звіти про підозрілу діяльність (SAR), які потім направляють до відповідних правоохоронних органів [1].

Для успішної боротьби з відмиванням брудних грошей багато зарубіжних країн створюють спеціальні нормативні акти, схожі на ті, що розроблялися Держфінмониторингом в Україні. Прикладом такого спеціального законодавства можуть бути:

- США: Патріотичний акт США, Закон про банківську таємницю.
- ЄС: Четверта Директива ЄС щодо боротьби з відмиванням грошей (4AMLD).
- Канада: Закон про доходи від злочинів (відмивання грошей) та фінансування тероризму (PCMLTFA).
- Австралія: Закон про боротьбу з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму 2006 року [1].

В різних країнах вимоги відповідних нормативно-правових актів залежать саме від юрисдикції фінансових установ, що здійснюють боротьбу з відмиванням брудних грошей. Проте, загалом вони вимагають проведення відповідних процедур: програма ідентифікації клієнта або «Знай свого клієнта» (KYC), звітність про великі операції в іноземній валюті, моніторинг підозрілої діяльності та звітування, дотримання санкцій.

Сучасний стан антикорупційного законодавства в Україні потребує удосконалення та актуалізації під тенденції сьогодення. Для цього необхідно переймати досвід зарубіжних країн в яких рівень відмивання коштів та їх тінізації такий, що не створює проблем для нормальної життєдіяльності суспільства.

Список використаних джерел:

1. Боротьба з відмиванням грошей: що таке ББГ і чому це важливо. URL: https://www.sas.com/ru_ua/insights/fraud/anti-money-laundering.html.

НЕДОЙНОВ Кирило Володимирович,
здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

МАМЕДОВА Сона Али кизи,
здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

КОНОНОВА Ірина Володимирівна,
професор кафедри аналітичної

економіки та менеджменту

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,*

доктор економічних наук, доцент

КОНЦЕПЦІЯ ФІСКАЛЬНОГО ПРОСТОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Фіскальний простір є досить складною і водночас вкрай важливою економічною категорією [1]. Скорочення внаслідок військових конфліктів чисельності населення, знищення соціальної інфраструктури, руйнування підприємств тощо супроводжується суттєвим зменшенням податкової бази.

Якщо розглянути в умовах воєнного стану в Україні фактори впливу на фіскальний простір, які закладені у законодавчих документах, то слід відзначити наступні моменти:

– у податковій сфері встановлені Законом України «Про правовий режим воєнного стану» заходи, з метою підтримки діяльності суб'єктів господарювання, збереження або відновлення робочих місць за рахунок зокрема, добровільної сплати єдиного податку для фізичних-осіб підприємців платників єдиного податку 1-2 групи (з 01.03.2022 р.);

– зниження відсоткової ставки єдиного податку до 2 % для платників єдиного податку 3 групи (замість 5 % с обороту або 3 % та ПДВ);

– зменшення ПДВ до 7 % на паливо і встановлено 0 % ставку акцизного податку на паливо та скраплений газ; запровадження спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності (з 1.04.2022 р.) передбачено звільнення від сплати податку на прибуток підприємств, ПДВ та деяких інших платежів для усіх суб'єктів підприємницької діяльності, у яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 10 млрд грн (не враховуючи обмеження щодо кількості працюючих осіб) тощо [2].

Враховуючи той факт, що фіскальний простір є, безумовно, складовою економічного простору слід подивитися на статистику підприємницької активності, з якої можна побачити, що після запровадження добровільної сплати єдиного податку з 42 % непрацюючих суб'єктів підприємницької діяльності 12 % відновили свою роботу саме завдяки зниженню податкового тиску [3].

Вплив на фіскальний простір динаміки податкових надходжень до бюджету в липні 2022 р. разом із поступовим відновленням економічної активності був зумовлений низкою чинників податкової та митної політики. До складу таких чинників слід віднести: встановлення граничного строку сплати податків та зборів; скасування з 01 липня 2022 р. низки митних пільг із оподаткування при ввезенні товарів платниками єдиного податку – в основному це застосовувалося при ввезенні транспортних засобів громадянами; незначне бюджетне відшкодування ПДВ тощо.

Даючи роз'яснення щодо змісту концепції фіскального простору України, необхідно зазначити, що наразі при дії воєнного стану, коли передбачається виділення значних додаткових ресурсів на обґрунтовані державні витрати, уряд може їх сформулювати не тільки шляхом підвищення податків або отримання кредитів, але й за рахунок отримання зовнішніх грантів та допомоги від країн, які підтримують позицію України в цьому воєнному конфлікті. Отже складова концепції щодо визначення різниці між поточним та максимально допустимим рівнем витрат наразі не на часі. Але при цьому прораховувати можливість здійснювати фінансування досягнення Перемоги за умови бюджетної стійкості в середньо- та довгостроковій перспективі безумовно необхідно.

Слід погодитись з думкою Т. Єфименко щодо витоків концепції «фіскального простору» відповідно до потреб практики фінансового управління, зумовлених необхідністю прийняття урядових рішень щодо джерел бюджетних ресурсів для цілей розвитку, модернізації економіки, здійснення структурних або соціальних реформ, наслідки й ефекти яких очікуються в середньо- й довгостроковому періодах [4].

Ми цілком погоджуємося з думкою І. Луніної, в праці якої зазначено, що створення фіскального простору для вирішення оборонних, гуманітарних та економічних завдань у період воєнного стану потребує застосування специфічних внутрішніх джерел фінансування бюджетних витрат. Як зазначає автор це може бути і збільшення оподаткування високих доходів і майна високої вартості, збільшення податків та зборів на видобуток природних копалин, підвищення акцизного податку на нафтопродукти, алкоголь і тютюн, а також запровадження примусових позик до отримувачів високих доходів [5].

Отже зміна пріоритетів концепції фіскального простору, що дозволить вивільнені з бюджету фінансові ресурси спрямувати на забезпечення Перемоги без ризику для стійкості фінансового положення або стабільності економіки, передбачають існування або формування у фіскальному просторі додаткових ресурсів, в тому числі за рахунок міжнародної підтримки також, які мають бути доступні для доцільних державних витрат на забезпечення відновлення економіки України.

Список використаних джерел:

1. Майба А. А. Фіскальний простір: економічна сутність та структура. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2011. № 9. С. 34-41.

2. Макроекономічний та монітарний огляд. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/makroekonomichniy-ta-monetaryny-oglyad-veresen-2022-roku>.
3. World Economic Outlook. War Sets Back the Global Recovery. International Monetary Fund, 2022. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/04/19/world-economic-outlook-april-2022>.
4. Єфименко Т. І. Формування фіскального простору економічних реформ. *Фінанси України*. № 4. 2011. С. 3-23.
5. Луніна І. О., Білоусова О. С., Фролова Н. Б. Особливості формування фіскального простору у воєнний та поствоєнний періоди. *Економіка та держава*. 2022. № 4. С. 20-27.

ТОНКОПІЙ Марія Вікторівна,
здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ГЛАДКОВА Олександра Євгенівна,
здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

КОНОНОВА Ірина Володимирівна,

*професор кафедри аналітичної
економіки та менеджменту*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,*

доктор економічних наук, доцент

НЕСТАНДАРТНІ СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ В ЕКОНОМІЦІ

У сучасних умовах на загальний характер економічного розвитку будь якої країни здійснює вплив система екзогенних факторів, пов'язаних із функціонуванням глобальної економіки, розширенням економічного простору, розповсюдженням цифрових технологій тощо. За таких умов відповідно кризові явища можуть торкатися окремої країни або їх сукупності, оскільки кризові явища виходять за межі діяльності окремого підприємства або бізнесу і здійснюють вплив на життя суспільства.

Отже можна стверджувати, що успішність національної економіки значною мірою залежить від ефективності системи державного управління та системи стратегічного планування розвитку держави.

Ситуація, в якій опинилася Україна на сучасному етапі, зумовила формування нових, специфічних умов функціонування, які характеризуються високим рівнем нестабільності та невизначеності. Невизначеність, стає основною ознакою сучасного світу, виклики нестабільного світу призводять до багатьох наслідків, формуванню нових стратегій життя в цілому [1].

Враховуючи поточну економічну і політичну ситуацію, саме розробка антикризової стратегії України – є одним із завдань та пріоритетним напрямком розвитку країни в цілому, а антикризові підходи у сфері управління доцільно реалізовувати на всіх рівнях економіки від мікро до макрорівня.

Оцінювання кризових явищ необхідні для проектування на довгостроковий період часу діяльності не тільки підприємств, але й держави в цілому, з огляду на той факт, що такі дії дають змогу виявити негативні аспекти і тенденції розвитку, а також виробити стратегію захисту від кризових явищ та майбутнього розвитку, дозволяє вчасно усунути наявні вади й підвищити ефективність економіки в цілому.

Поняття «криза» дуже пов'язано з таким поняттям, як «ризик», яке тією чи іншою мірою впливає на методологію прийняття будь-якого управлінського рішення. Джерело ризику, що може спричинити кризу, – фактори, явища або процеси, які спричинюються невизначеністю та конфліктністю [2].

Висока компетентність управлінців у таких умовах, з одного боку, дає змогу впливати на розвиток окремих кризових процесів, а з іншого – потребує високої якості управління [3].

Процес стратегування в умовах транзитивної економіки для держави, яка ще й знаходиться у стані війни, отримує новий зміст, нову теоретичну парадигму унікальності та неповторності шляху розвитку, яка передбачає безліч варіантів розвитку, множинність можливостей. Виходячи з цього, погляди на процеси адаптації змінюються, і базові адаптаційні стратегії визначаються як не ефективні, звертається увага на їх обмеженість в умовах нестабільного, складного середовища, зважаючи на той факт, що адаптаційні стратегії спираються здебільшого на досвід минулого, але, механізм передачі досвіду в умовах сучасної війни не спрацьовує.

Отже більш ефективним буде зупинитися на стратегії преадаптації, яка представляє собою комплексну готовність до змін, вміння приймати рішення у ситуації невизначеності, усвідомлення відповідальності за результат та розумінні можливості поразки, але максимізація зусиль для недопущення такої ситуації. Така стратегія передбачає використання комплексу інструментів досягнення мети, виявлення критичних факторів у ситуації та створення набору дій та своєчасних управлінських рішень. Технологія створення преадаптаційної антикризової стратегії полягає в послідовному здійсненні ряду необхідних дій, метою, яких є створення найбільш адекватного плану діяльності в умовах війни і подальших дій після закінчення воєнного стану. Потім складається карта сценаріїв несприятливого розвитку та виробляється план реагування для кожного з них.

Для побудови ефективної стратегії преадаптації, бажано застосовувати метод «ядра», визначаючи структуру поточного завдання, вибираючи адаптаційну політику для вирішення проблеми і, нарешті, розробляючи низку дій та розподіл ресурсів для її реалізації.

Слід зазначити, що конкретні напрями, заходи та масштаби антикризової стратегії преадаптації визначаються характером і гостротою наявних економічних, соціальних, енергетичних та інших проблем у період воєнного стану. Держава має відслідковувати взаємозв'язки між масштабами війни й швидкістю перетворень і виникненням небезпечних тенденцій, що загрожують соціальній, економічній стабільності й безпеці країни.

Використання такої стратегії не тільки дозволяє врахувати минулі помилки, але й дозволяє зберегти стійкості економіки в умовах війни, а в подальшому забезпечити її структурну перебудову та відновлення.

Список використаних джерел:

1. Рамазанов С. К., Степаненко О. П., Тимашова Л. А. Методи антикризового управління: монографія. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2004. 192 с.
2. Григорєва О. В. Кризові явища в економіці та їх прояви на підприємстві. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/13_1_2017ua/18.pdf.
3. Картохіна Н. В. Оцінка ефективності антикризових рішень. Проблеми системного підходу в економіці. 2008. Вип. 4. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/index.html>.

КИРИЧКО Денис Євгенійович,
здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

САМОЙЛОВ Іван Олексійович,
здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

КОНОНОВА Ірина Володимирівна,
*професор кафедри аналітичної
економіки та менеджменту*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор економічних наук, доцент*

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Поняття трансформаційного процесу як соціально-економічного феномену має інституціональне значення та знаходиться на перехресті наукових підходів. Так в економічних науках трансформація та трансформаційні процеси розглядаються як якісна зміна економічної системи. В той же час, такі процеси мають істотну теоретико-методологічну та практичну значимість, дослідження соціальних змін відносять до окремих проблем трансформаційних суспільств і є точкою біфуркації зміцнення економічної безпеки, особливо в умовах військової агресії росії.

Зокрема актуалізації потребує перегляд парадигми економічної безпеки, зокрема переосмислення потребують питання:

– трансформації джерел загроз, які в сучасних умовах походять з різних джерел, мають складну та комплексну дію, а сфера економічних відносин перетворена на операційний простір впливу агресії;

– посилення впливу неекономічних чинників на економічну безпеку, насамперед військово-політичних, технологічних, екологічних, кліматичних, інформаційних;

– посилення транскордонних загроз військового та гуманітарного характеру – міграція, окупація територій, примусове переселення населення тощо.

В умовах воєнного стану метою трансформаційних перетворень державної політики у сфері економічної безпеки є впровадження активних дій щодо недопущення розбалансування економіки, ідентифікація та вимір основних ризиків та загроз економічній безпеці держави національній економіці, які мають враховуватись під час вироблення рішень економічної політики, та створення умов для забезпечення досягнення національних економічних інтересів в умовах складності у визначеності наслідків військової агресії. Виходячи з цього, розроблено послідовність трансформаційних перетворень у сфері економічної безпеки, що представлена на рис. 1.

Рис.1. Послідовність трансформаційних перетворень у сфері економічної безпеки національної економіки (побудовано автором)

Розроблена послідовність передбачає послідовне проходження трьох основних етапів трансформаційних перетворень, а саме системно-пошукового, проектно-аналітичного та етапу ресурсозабезпечення, які в свою чергу складаються з виконання певної послідовності дій.

Основні трансформаційні перетворення повинні спрямовуватись на забезпечення економічної безпеки в напрямках, що визначені Стратегією економічної безпеки України на період до 2025 року [1], з урахуванням нових викликів та загроз для України військової агресії росії, зокрема: посилення економічної невизначеності внаслідок ведення війни; загрози для цілісності територіального та економічного простору; погіршення умов роботи великих підприємств і приватних підприємців внаслідок посилення загроз зупинки та/або фізичного знищення підприємств, руйнування інфраструктури, порушення логістичних ланцюжків матеріально-технічного забезпечення функціонування економіки в цілому; прискорення темпів інфляції та зростання цін на товари та послуги, виникнення дефіциту певних категорій товарів; посилення кіберзагроз для економіки тощо.

Не залежно від умов, в яких відбувається процес трансформаційних перетворень необхідно дотримання системи принципів, до складу яких входять принципи цілеспрямованості, керованості, багатовимірності, безперервності [2]. В умовах воєнного стану поряд з традиційними принципами постає необхідність дотримання специфічних принципів трансформаційних перетворень, до яких необхідно віднести принцип реляційності, що характеризує ступеневість перебігу трансформаційних перетворень у сфері економічної безпеки під впливом зовнішніх чинників та принцип рефлексивності, на основі якого формують специфічні форми комунікативної раціональності реагування на трансформацію, що особливо актуально сьогодні.

Дотримання цих принципів та запропонованої послідовності при здійсненні трансформаційних перетворень дозволить впроваджувати аналітичні інструменти попередження негативних трансформацій та прогнозувати їх наслідки для економічної безпеки національної економіки в цілому.

Список використаних джерел:

1. Указ Президента «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11.08.2021 р. «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>.
2. Савушкін Д. Особливості та закономірності трансформаційної економіки в ринковому середовищі. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2014. № 2 (26). С. 49-54.

ДИМИХІНА Юлія Андріївна,
здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

СОБОЛЬ Богдан Валерійович,
здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

КОНОНОВА Ірина Володимирівна,
професор кафедри аналітичної

економіки та менеджменту

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,*

доктор економічних наук, доцент

КОНЦЕПЦІЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В умовах військової агресії росії стан економіки України досяг такого рівня, за якого енергетика, щодо свого впливу на інші складові економіки, відіграє вирішальне значення. Розуміння поняття енергетичної безпеки завжди було дотичним до багатьох явищ і процесів не тільки в техніці, але й в економіці.

Нещодавні події показують, що енергозабезпечення є основним і дедалі більш вагомим викликом для багатьох країн Європи. Тому енергетична безпека залишається одним із головних стратегічних чинників. Отже теза відомого нобелівського лауреата про те, що «майбутнє людства залежить від того, як воно буде забезпечувати себе енергією» набуває особливої актуальності.

Загальна концепція сталого енергетичного розвитку, висуває до світового співтовариства нові вимоги, репрезентовані зловживанням росією своїм впливом на енергетичний ринок, як однієї з країн, що є найбільшим експортером нафти та газу.

Для країн Європейського союзу стабільне і надійне постачання енергії, диверсифікація маршрутів, постачальників і енергоносіїв, а також можливість взаємного підключення енергетичних мереж мають критичне значення. Уряди більшості країн все краще розуміють зростаючу роль альтернативних джерел енергії у забезпеченні енергетичної безпеки. Тобто для захисту населення від наслідків світової енергетичної кризи у багатьох країнах намагаються прискорити перехід на інноваційні технології та відновлювальні джерела енергозабезпечення. Також такі дії, з огляду на той факт, що відновлювані джерела енергії є дешевими й екологічними, дозволяють забезпечити енергетичну незалежність країни яка визнає їх пріоритетність, що тісно корелює з головною метою концепції сталого розвитку щодо енергетичної складової – створення умов для перетворення енергії на фактор подолання бідності населення.

Розвиток та зміна акцентів у концепції енергетичної безпеки та особливості її реалізації в сучасних умовах напряду залежать від змісту, який закладається в такі поняття як енергоспоживання, енергоефективність, енергозбереження та енергоменеджмент тощо.

Поняттю енергоефективність в сучасних умовах відповідає зміст цього терміну наведений у документі Єврокомісії 2011 року «Повідомлення про план дій з підвищення енергоефективності», де зазначено, що енергоефективність необхідно розуміти як зниження споживання енергії без зниження використання енергії виробництвом і устаткуванням, тобто мається на увазі раціональне використання енергоресурсів і альтернативних джерел енергії та зменшення загальної потреби в енергоресурсах за окремими напрямками [1].

На законодавчому рівні було визначено, що енергозбереження – це діяльність (як організаційна так і наукова, практична або інформаційна), яка спрямована на раціональне використання й економне витрачання первинної та перетвореної енергії й природних енергетичних ресурсів у національному господарстві та яка реалізується з використанням технічних, економічних і правових методів [2]. На сьогодні Закон України «Про енергозбереження» замінено на Закон України «Про енергетичну ефективність» [3] в якому фігурує вже поняття «економія енергії» – як обсяг скорочення споживання енергії, який визначається шляхом зіставлення обсягів споживання, вимірних та/або розрахованих до та після впровадження енергоефективних заходів із забезпеченням нормалізації зовнішніх і внутрішніх умов, які впливають на енергоспоживання). На нашу думку до цього визначення обов'язково треба додати «заходів, які не знижують енергетичну безпеку країни та спрямовані...». Щодо енергоспоживання, то слід відмітити той факт, що прийняття у 2022 році Європейською комісією документу REPowerEU [4] дозволяє внести певні корегування у поняття енергоспоживання, показник якого на душу населення є одним з індикаторів, які використовуються у міжнародній статистиці для оцінювання і порівняльного аналізу розвитку енергетики та енергоємності суспільного виробництва. Доповнення змісту вищенаведеного поняття фразою «свідоме споживання енергії..» дозволяє здійснювати орієнтацію на забезпечення енергетичної безпеки.

З позиції енергетичної безпеки, енергоменеджмент є системою управління, яка дозволяє без негативних наслідків для енергобезпеки оптимізувати споживання енергоресурсів. Тобто він дозволяє стати бар'єром виникнення нових проблем у сфері енергетичної безпеки і включає ідентифікацію, аналіз і своєчасне реагування на виявлені загрози енергетичній безпеці.

Список використаних джерел:

1. Conclusions of the European Council: Doc. EUCO 2/1/11 REV 1. Brussels. 8 March 2011. URL: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/119175.pdf.
2. Закон України про енергозбереження URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/94-%D0%B2%D1%80#Text>.
3. Закон України про енергетичну ефективність URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1818-20#n436>.
4. Conclusions of the European Council. Brussels, March 18, 2022. URL: <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=COM%3A2022%3A230%3AFIN&qid=1653033742483/>

КИРИЧКО Денис Євгенійович,
здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

НОСОВА Ірина Вікторівна,
здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

КОНОНОВА Ірина Володимирівна,
професор кафедри аналітичної

економіки та менеджменту

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,*

доктор економічних наук, доцент

НАПРЯМИ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ЦИФРОВІЗАЦІЮ

В умовах сьогодення світ цифрових технологій є етапом розвитку не тільки технологічної сфери людства, але й усіх інших, бозважаючи на той факт, що цифрові технології вже стрімко включаються до життя майже кожної людини. Цифровізація (англ. digitalization) стає найважливішим фактором економічного зростання економіки будь-якої країни і взагалі є сучасним трендом розвитку [1].

Найбільш значущими недавніми подіями у сфері цифрової трансформації відзначимо такі як:

– Digital4Freedom. Це перший напрям цифрової допомоги для України через інновації та цифровізацію, що є частиною глобальної платформи UNITED24, у межах якої всі охочі можуть робити грошові внески для відновлення України. До розбудови цифрової інфраструктури залучаються провідні технологічні компанії, до переліку яких входять «Apple», «Amazon», «IBM», «Google», «Mastercard», «Microsoft», «Rakuten», «Palantir», «Visa» тощо. Основним спрямуванням цієї ініціативи є допомога Україні щодо покращення її цифрові спроможності;

– IT-хаб. Це створення в Україні найбільшого цифрового центру Східної Європи та комплекс проєктів цифрового відновлення й розвитку в таких напрямках як: комплексна система моніторингу післявоєнного відновлення на основі відкритих даних; програма державних гарантій для сприяння відновленню електронних комунікаційних мереж; розвиток хмарної інфраструктури; будівництво споруд електронних комунікацій;

– Digital Tech Hub. Це проєкти у напряму створення спеціалізованого центру пожертвувань не тільки технічного обладнання але й безпосередньо передача цифрових технологій для України, яка звільнена від сплати внесків

за участь. Основною метою цього напрямку є пришвидшення цифрової трансформації та наближення України до Єдиного цифрового ринку ЄС. До цього напрямку можуть залучатися проекти пов'язані з високопродуктивним комп'ютерингом, штучним інтелектом та хмарними послугами, цифровими навичками, а також різні проекти щодо використання цифрових технологій в економіці та суспільстві.

Реалізація цих та інших напрямів цифровізації України сприятиме формуванню нової цифрової парадигми України що сприятиме її відновленню в післявоєнний період. Передбачається розробка нового формату відносин між регуляторами та ключовими учасниками цифрових ринків що дозволить акумулювати різні напрями залучення ресурсів для цілей відновлення, сприятиме отриманню нових можливостей для співпраці з європейськими партнерами щодо зменшення впливу цифрового сектора на довкілля тощо [2].

Але слід зазначити, що з точки зору безпеки будь який вид електронної комунікації виключно вразливий, бо за допомогою сучасних технічних засобів можна отримати несанкціонований доступ до комп'ютерів та отримати будь-яку інформацію. Отже вперше в історії стало можливо воювати не тільки у фізичній площині, а й у цифровій.

Вільний ринок технічних засобів цифрової електроніки постійно продукує все нові загрози і виклики, які полягають у можливості отримати доступ до величезних обсягів даних через сучасні мережі комунікації іноземним розвідкам та кримінальним структурам. Наприклад за перші три місяці військової агресії щонайменше шість груп російських хакерів здійснили понад 430 кібератак. Тому при стимулюванні розвитку цифрових технологій необхідно не забувати про безпечне цифрове майбутнє, бо фейки, пропаганда та кібертехнології впливають на розвиток подій не тільки у цифровому просторі але і в усіх інших сферах.

На сьогодні за думкою багатьох аналітиків та професіоналів цифрової сфери в Україні створено сильну ІТ-армію, що об'єднує близько 300 тисяч як українських, так і міжнародних ІТ-професіоналів. За їх допомогою було створено багато цифрових продуктів, які спрямовані на захист України від військової агресії росії. Це використання цифрових продуктів є-ворог (чатбот, який збирає інформацію про пересування російських солдатів), ІТ-армія (атакування онлайн сервісів ворога та нейтралізація шкоди від кібер-атак ворогів) чи Інтернет-війська (для активних дій в соцмережах) України та штучного інтелекту для розпізнавання та ідентифікації ворожих солдатів за фото тощо.

На сьогодні Міністерством цифрової трансформації розроблено післявоєнний план діджиталізації України до 2030 року, який складається з таких ключових напрямків: трансформація повністю всіх урядових сервісів у сферу онлайн; забезпечення майже все населення найкращою якістю інтернету; надання українцям основних цифрових навичок; збільшення частки ІТ-галузі у валовому внутрішньому продукті [3]. Реалізація запланованих

заходів сприятиме прискоренню міжнародної, зокрема європейської, інтеграції України до міжнародного цифрового простору на стратегічних засадах, підвищенню цифрового потенціалу українських компаній, їх структурної модернізації і, як наслідок, підвищення стійкості та конкурентоспроможності України післявоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Ткачук Г. О. Цифрові трансформації: взаємозв'язок із системою економічної безпеки підприємства. *Економіка харчової промисловості*. 2019. Вип. 4 (11). С. 42-50.
2. Аналітичний портал «Економічне відновлення України після війни». URL: <http://surf.li/bzqji>.
3. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentarij-ekspertiv/ohlyad-zakhodiv-dlya-pryskorennya-tsyfrovoho-perekhodu-v-ekonomitsi>.

ТКАЧОВА Катерина Юріївна,

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

ХАМІНІЧ Світлана Юріївна,

професор кафедри аналітичної

економіки та менеджменту

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

доктор економічних наук, професор

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Економічна безпека має важливе значення в діяльності будь-якого суб'єкта господарювання. Безперечно, що в сучасних умовах економічна безпека є однією з найважливіших складових національної безпеки.

Вона відіграє особливу роль в системі управління аграрним підприємством. Це вимагає використання у діяльності підприємств великої кількості методів, прийомів та функцій управління, результатом чого є ефективна діяльність суб'єкта господарювання у сучасному конкурентному бізнес-середовищі. Всі складові управлінського процесу мають цільову направленість із застосуванням комплексного та системного підходів. Саме вони (складові) є базисом економічної безпеки, що дозволяє забезпечити стратегічний розвиток суб'єкта господарювання та визначити задачі щодо мінімізації ризиків й загроз для підприємства.

Глобалізаційні процеси, що впливають на всі аспекти і напрями діяльності будь-якого суб'єкта господарювання змушують до перегляду існуючих підходів забезпечення стабільного розвитку як національної економіки, так і окремого підприємства на ринку товарів і послуг взагалі.

Особливо це відчувають підприємства аграрного сектору, тому що мають досить вагові фактори впливу на них з боку зовнішнього середовища, а саме:

- географічне розташування;
- природні фактори;
- соціально- побутові;
- політичні;
- економічні тощо.

Негативний вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ аграрних підприємства неможливо уникнути, але можливо знизити до мінімуму. Тому в останні роки усе частіше науковці приділяють увагу питанням економічної безпеки підприємств. Саме організація та управління економічною безпекою вітчизняних аграрних підприємств дозволить покращити фінансово-економічне становище українських підприємств аграрного сектору та сприятиме сталому розвитку економіки України в цілому [1].

Великий тлумачний словник сучасної української мови трактує категорію «безпека» як стан, коли кому-, чому-небудь ніщо не загрожує [2, с. 70].

Правова база, що регулює відносини у сфері національної безпеки, розроблена на основі Конституції України. А економічна безпека – є суттєвою складовою національної безпеки, тому всі чинники та фактори формування економічної безпеки ідентичні формуванню національної безпеки, використовуючи та базуючись на специфічних особливостях розвитку та обґрунтуванні діяльності підприємств аграрного сектору.

Загрози національній безпеці проявляються у різних формах та змістах, тому моніторинг негативних фактів та ризиків повинен відбуватися на всіх рівнях держави (політичному, економічному, соціальному, інтелектуальному тощо) і підсистемах (фінансово-економічна безпека, інтелектуальна безпека, інвестиційна безпека, інформаційна безпека тощо) [3].

Для сьогодення характерно впровадження сучасних інноваційних розробок у господарську та економічну діяльність аграрних підприємств.

Формування економічної безпеки підприємств засобами активізації їх інноваційного розвитку суттєво впливає на роль і місце суб'єкта господарювання у конкурентному бізнес середовищі [3].

Саме складові та сучасні засоби (елементи) інноваційної діяльності підприємства (науково- технічний прогрес, інноваційні розробки, активізація проведення сучасних експериментальних і практичних досліджень у даній визначеній сфері тощо) дають можливості для формування ефективної системи управління з отриманням найвищого результату діяльності та запобігти невиправданих ризиків, а й сформуванню економічну безпеку згідно сучасних вимог ринку.

Розв'язання поставлених питань є досить складними, тому що існує, так звана, невизначеність станів і основних параметрів систем, що важко моделюються й є складними для дослідження. Провідними у визначенні основних показників економічної безпеки господарюючого суб'єкта є ресурсний

(інвестиційний), циклічний, системний, інфраструктурний (кластерний) та процесний підходи. Серед основних економіко-математичних методів дослідження складних систем провідними є: метод експертних оцінок, методи регресійного та дисперсійного аналізу, методи експоненціального згладжування, методи теорії нечітких систем (зокрема, методи кластерного та дискримінантного аналізу), методи багатofакторного статистичного аналізу [5].

При формуванні економічної безпеки аграрного підприємства на ці задачі в системі управління необхідно звертати увагу в першу чергу, щоб мінімізувати загрози та ризики у сучасному бізнес-середовищі.

Таким чином, економічна безпека в системі управління аграрним підприємством – є багатогранним та складним процесом формування та реалізації функціональних складових саме системи управління, що унеможливить невиправдані ризики та буде сприяти прийняттю грамотних управлінських рішень для підвищення прибутковості як аграрного підприємства, так і сільськогосподарської галузі й національної економіки в цілому.

Список використаних джерел:

1. Березіна Л. М., Братанов Б. В. Формування системи управління економічною безпекою аграрного підприємства. URL: <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2021/05/Humanitarni-nauky-2021.pdf>.
2. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
3. Хамініч С. Ю., Ткаченко Н. І. Теоретичне підґрунтя національної безпеки у глобалізованому вимірі. *VI Міжнародна науково-практична конференція «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти»* (м. Дніпро, 11 березня 2022 р.). Дніпро: ДДУВС. С. 73-75.
4. Шкарлет С. М. Формування економічної безпеки підприємств засобами активізації їх інноваційного розвитку: автореф. дис. докт. екон. наук: 08.00.04. Київ, 2007. 24 с.
5. Небава М. І., Міронова Ю. В. Економічна безпека підприємства: навч. посібник. Вінниця: ВНТУ, 2017. 73 с.

МОРОЗОВА Іларія Вазгенівна,
здобувач вищої освіти
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»
Науковий керівник:
НОВІК Ірина Олексіївна,
заступник завідувача кафедри з
профорієнтаційної роботи
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»,
кандидат економічних наук, доцент

АКТУАЛЬНІ ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ ТА МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ

З 24 лютого 2022 року найактуальнішою загрозою національної безпеки України є наша країна-сусід, яка розпочала війну проти нашого народу, суверенітету та демократії. Починаючи з цього числа російські війська коять масові злочини по відношенню до наших громадян, міст, інфраструктури та ін. Вони тероризують мирне населення постійними обстрілами. Майже 6 мільйонів чоловік стали внутрішніми переселенцями, і майже 6 з половиною мільйони були змушені виїхати за кордон. За даними ВВС за півроку війни жертвами агресії серед цивільного населення стали 5587 чоловік, серед яких 373 дитини. Падіння економіки нашої країни оцінюється у 39,3 %, а очікування падіння ВВП 35-45 %. Очікувана інфляція на кінець 2022 року може складати більше 30 %. На 22 серпня 2022 року загальна кількість збитків оцінювалась 113,5 млрд доларів [1]. І на жаль це ще не все.

Згідно зі Стратегією національної безпеки України, затвердженої 14 вересня 2020 року, має одну із основних засад – розвиток оборонних і безпекових спроможностей для унеможливлення збройної агресії проти України [2]. Станом на 24 лютого 2022 року в Україні номінально знаходилося 136 підприємств оборонно-промислового комплексу, проте в робочому стані з них перебувало лише 16 [3]. Розробка нової якісної стратегії, щодо оновлення, розширення та переведення на нові стандарти нашої оборонної промисловості, може стати основною системою захисту державних інтересів. Наша країна повинна сама повністю забезпечувати себе оснащенням, зброєю, та оборонною технікою. Не виключаючи і ядерну зброю. Беручи до уваги досвід Єрусалиму, ця стратегія може бути не тільки дієвою, а й прибутковою. Адже якщо вивести промисловість на міжнародний рівень, цю техніку можна буде експортувати.

Також я хотіла б відмітити, що розвиток стратегічних відносин з ключовими іноземними партнерами теж має місце у стратегії оборони. Україна й надалі повинна зберігати дипломатичні відносини з більшістю європейських держав, Сполученими Штатами Америки та міжнародними організаціями, насамперед НАТО та Європейським Союзом.

Отже, найголовнішим, на нашу думку, в захисті національних інтересів є – розробка законодавства та переведення на самозабезпеченість весь оборонно-промисловий комплекс України. А також не слід відкидати можливість міжнародної підтримки та залучення до міжнародних організацій та альянсів.

Список використаних джерел:

1. Пів року війни росії проти України у 10 цифрах. URL: <https://www.google.com/amp/s/www.bbc.com/ukrainian/features-62610639.amp>.
2. Указ Президента України № 392 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14.09.2020 року «Про Стратегію національної безпеки України». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>.
3. Урядовий портал – офіційний веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/247048622>.

ЗУБЕНКО Олександра Павлівна,

здобувач вищої освіти

Державного податкового університету

Науковий керівник:

ВЕРГЕЛЮК Юлія Юріївна,

доцент кафедри фінансових ринків

Державного податкового університету,

кандидат економічних наук

ЧОМУ ГЕНДЕР Є ВАЖЛИВИМ ДЛЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Гендерна політика постійно була важливою основою для усестороннього розвитку кожної країни. Такий вплив зумовлений тим, що саме гендерний чинник є головним індикатором соціально-економічної готовності суспільства до будь-яких змін.

Сьогодні євроінтеграційні прагнення України вважаються невід’ємними складовими політичного життя. Підписавши та ратифікувавши Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, Україна продемонструвала відданість демократичним європейським цінностям і взяла на себе зобов’язання «враховувати питання рівності між чоловіками та жінками при розробці та впровадженні законів, постанов, адміністративних положень, політики і заходів».

Сприяння гендерної рівності є суттєвим ресурсом економічного та соціального розвитку та безпеки в Україні. Національна соціальна сервісна служба України, як центральний орган виконавчої влади, реалізує державну політику у сфері соціального захисту населення, зокрема, з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків [1].

Ми часто помічали, що в оголошеннях засобів масової інформації про прийняття на місце роботи є вимоги до віку, статі та навіть зовнішності працівника. На даний час такі вимоги заборонені, якщо не містять специфічної

роботи, що можуть виконувати тільки особи певної статі. Працедавцям також не можна вимагати інформації про особисте життя потенційного працівника, їхні плани щодо народження дитини. Натомість потрібно платити однакову заробітну плату жінкам і чоловікам при їхній однаковій кваліфікації за рівних умов праці.

В останні роки частка жінок, задіяних в управлінні компаніями на вищому та середньому рівнях, суттєво зросла. Таким чином, збільшення інтелектуальної та вольової активності жінок призводить до підвищення їх конкурентоспроможності на ринку праці, що стимулює вирівнювання гендерної асиметрії [2].

Взагалі гендерна рівність впливає зросту людського капіталу та збільшення продуктивності праці. Добре освічена жінка також може брати участь у більш економічно-вагомій активності та підвищувати конкурентоспроможність ринку. З іншої сторони, вона розуміє доцільність інвестицій у людський капітал своїх дітей, що створює основу для майбутнього створення високоефективних людських ресурсів країни. Врешті-решт, гендерна рівність відіграє суттєвим фактором економічного зростання країни.

Глобальний індекс гендерного розриву: Україна посідає в рейтингу 74 місце зі 156. Одразу за нею ідуть Польща, Боснія та Герцеговина, Словаччина та Чехія. Зберігає лідерство у рейтингу Ісландія. Далі за рейтингом йдуть Фінляндія, Норвегія, Нова Зеландія та Швеція. Останнє місце посідає Афганістан. Його випереджають Ємен, Ірак, Пакистан і Сирія [3].

Рейтинг сформувався на основі даних у чотирьох категоріях: «Економічна участь та можливості», «Реалізація в освіті», «Здоров'я та життєзабезпечення» і «Розширення прав та можливостей у політиці».

Науковці з'ясували, що країни світу в середньому подолали 68 % на шляху до рівності. На їхню думку за нинішніх темпів світ закрий гендерний розрив майже через 136 років. Найбільша нерівність спостерігається в категорії «Розширення прав та можливостей у політиці». У 156 країнах, які представлені в дослідженні, жінки мають 26,1 % парламентських мандатів з близько 35 500 і займають 22,6 % з понад 3 400 міністерських крісел. У 81 країні жінка ніколи не була главою держави [3].

Забезпечення гендерної рівності сьогодні стосується абсолютно всіх сфер суспільного життя. Фінанси не виключення. Сьогодні науковці наголошують на необхідності врахування гендерної складової під час бюджетного процесу. Використання гендерно-орієнтованого бюджетування, що дасть змогу враховувати реальні потреби населення, а не можливості окремого бюджету. Переваги, яких набуває бюджетування з врахуванням гендерних аспектів знаходять своє відображення у показниках якості життя населення [4].

Отже, формування гендерної соціально-економічної культури у суспільстві, розповсюдження гендерних знань, втілення ідей гендерної рівності допомагає ефективному використанню людського потенціалу як чоловіків, так і жінок, а отже, розширенню можливостей людського розвитку в національній економіці зокрема.

Тому звернення уваги на гендерний аспект зробить цілісною культуру керівництво персоналом і допоможе своєчасно та цілком відповідно реагувати на зміни в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Офіційний вебпортал. Національна соціальна сервісна служба України. Гендерна рівність. 2021. URL: <https://nssu.gov.ua/genderna-rivnist>.
2. Кремльова О. М. Міністерство юстиції. Врахування гендерних аспектів у формуванні законодавства України. 2020. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_7596.
3. Радіо свобода. Глобальний індекс гендерного розриву: Україна втратила 15 позицій. 2021. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-global-gender-gap-index/31179599.html>.
4. Вергелюк Ю. Ю. Гендерно-орієнтоване бюджетування як складова у забезпеченні якості життя населення. *Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування*. 2021. № 7. С. 11-19.

БУТ Катерина Андріївна,

здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ*

Науковий керівник:

КОВАЛЕНКО-МАРЧЕНКОВА Євгенія Вікторівна,

*доцент кафедри аналітичної економіки
та менеджменту*

*Навчально-наукового інституту права
та інноваційної освіти*

*Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ,*

кандидат економічних наук

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ ТА ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Соціальна безпека є найважливішим компонентом національної безпеки країни та її регіонів. Під соціальною безпекою, у широкому сенсі слова, розуміється забезпечення національних інтересів України та захищеність особистості, суспільства та держави від зовнішніх і внутрішніх загроз, що сприяє їх матеріальному, фізичному і духовному добробуту. З цієї точки зору соціальна безпека є фундаментальною категорією, набагато глибшою та важливішою, ніж традиційні військові, політичні, економічні та інші аспекти національної безпеки. У вузькому сенсі соціальна безпека визначається як стійке функціонування соціальних структур держави, що забезпечує стабільний розвиток суспільства [1, с. 29].

Сучасний підхід до забезпечення проблеми соціальної безпеки передбачає активну модернізацію застарілих соціальних структур та інститутів,

їх пристосування до нових реалій життя. Здійснення практичних заходів щодо підвищення соціальної безпеки та вдосконалення чинної нормативно-правової бази має бути засноване на розробці нових теоретичних концепцій та методологічних підходів, що закладаються у парадигму відкритого громадянського суспільства.

Прискорений економічний розвиток України неможливий без зміни керівних ідеологічних доктрин, досягнення балансу влади та забезпечення майнових прав. Не менше значення має зміна самої парадигми економічної свідомості. Результати дослідження закономірностей соціальної економічної поведінки людей у їхній спільній діяльності доводять вирішальну роль гуманістичних факторів у розвитку національної економіки, у зниженні різних форм експлуатації праці, у підвищенні економічної ефективності виробництва та соціальної справедливості розподілу матеріальних та духовних благ, а також у забезпеченні соціальної безпеки країни.

Про економічний аспект соціальної безпеки країни говорить сам зміст соціальної реформи та соціальної політики. Щодо розробки концепції соціальної реформи Л. Томаневич вказує, що економічне зростання та покращення умов життя населення – два органічно та нерозривно пов'язані процеси. Неможливо спочатку забезпечити економічне зростання, потім на його основі – у «пожежному» порядку вирішувати соціальні проблеми. Подібний алгоритм лише ускладнює та загострює соціальні хвороби, погіршуючи загальне становище та робить негативні процеси незворотними, що загрожують національній безпеці. Ринкові відносини та інноваційна специфіка економічного зростання в Україні вимагає якісно нової робочої сили, що має інші параметри фізичного, психічного та соціального здоров'я, високий інтелектуальний та освітньо-професійний потенціал, що характеризується особливими моральними принципами та орієнтаціями [2, с. 211].

Однак залежність між економічним зростанням та поліпшенням умов життя населення, отже, та соціальної безпеки не однозначна. Економічне зростання, тим більше виміряне в макроекономічних показниках, не обов'язково супроводжуватиметься зміцненням соціальної безпеки [1, с. 18].

Соціальна сфера, що існує на бюджетних дотаціях, має бути певною мірою переведена на самофінансування та самовідтворення, але зі збереженням сильної орієнтованості на задоволення соціальних потреб. Потрібно створити фінансово-економічні механізми, які сприятимуть тому, щоб обмежена комерціалізація соціальної сфери, внаслідок надання соціальних послуг забезпеченим верствам населення, призвела до формування додаткових доходів, які спрямовуватимуться на соціальні потреби менш забезпечених громадян [2, с. 198].

Одним із головних узагальнених показників соціальної безпеки є якість життя суспільства. А високий рівень якості життя безпосередньо пов'язаний з ефективністю економіки. А. Сухоруков зазначав, що якість життя суспільства має визначатися різноманітністю життєвих благ, які можуть бути гарантовані кожному його члену. Цим гарантованим пакетом і має, зрештою, вимірюватися ефективність економіки [2, с. 199].

Соціальна безпека багато в чому залежить від дотримання принципів соціальної справедливості у суспільстві та в економічних відносинах, зокрема. Вирішення проблеми соціальної справедливості на всіх стадіях відтворювального циклу призведе до підвищення соціальної безпеки у процесі відтворення. Розглядаючи проблеми соціальної справедливості в економічних відносинах як складне масштабне соціально-економічне явище, слід порушити питання необхідності його державного регулювання. Насамперед потрібно виробити правила регулювання. Вони мають бути науково обґрунтовані, при цьому враховуючи етноісторичні особливості України, непростий менталітет населення.

Виходячи з вищесказаного, соціальну справедливість в економічних відносинах можна розглядати як особливий вид соціально-економічного інституту, а це означає, що, крім норм і правил, необхідно задати і механізм їх дотримання [2, с. 301]. Такий інституційний підхід до проблеми соціальної справедливості в економічних відносинах дозволить проводити профілактику соціальної безпеки. Вирішення проблеми досягнення консенсусу економічної ефективності та соціальної справедливості при підвищенні соціальної відповідальності людей за свою економічну поведінку сприятиме зростанню соціальної безпеки країни [3, с. 26].

Значення управлінських аспектів соціальної безпеки країни пояснюється тим, що проведення соціальних заходів потребує цілеспрямованого управління на макро-, мезо- та мікрорівнях системи управління галузями соціальної сфери та зовнішнього державного регулювання національною економікою [8, с. 35].

Досягнення соціальної безпеки України багато в чому залежить від якості роботи державних органів управління. На сьогодні принципи та методи державного управління на макрорівні економіки України досліджені недостатньо. Тому при вирішенні завдань макроекономічного регулювання органам державного управління доводиться користуватися, як правило, виробленими багаторічною практикою ще в період централізованої планової економіки, емпіричними по суті та директивними за формою, способами вирішення таких макроекономічних завдань, як складання державного бюджету, формування податкової системи, грошово-кредитної та антимонопольної політики, зміцнення національної безпеки тощо.

Головним недоліком такого підходу був і залишається значний суб'єктивізм, що дозволяє особам, які беруть участь у підготовці та прийнятті макроекономічних рішень, використовувати різноманітні прийоми лобіювання, щоб відстоювати інтереси різних угруповань на шкоду загальнодержавним та громадським інтересам і, звичайно, національній та соціальній безпеці країни. Саме якість людського капіталу в Україні, а він дійсно дуже низький у певних соціальних верствах, перешкоджає та робить у найближчому майбутньому вкрай проблематичним.

Ефективність національної економіки, суспільне життя та соціальна безпека країни перебувають у тісній залежності від державних органів влади та механізмів регулювання економіки на макро- та на мікрорівні.

Відправним моментом у подальших перетвореннях управління на макроекономічному рівні має стати розроблена схема механізму державного та громадського регулювання економіки України. Крім того, у механізмі державного регулювання, щодо економічної політики держави, мають бути виділені, з одного боку – функції політичної системи з формулювання суспільних інтересів (переваг), з іншого – нові методи макроменеджменту, зокрема стратегічного макроекономічного планування та макромаркетингу національної економіки.

Нарешті, синтетичний економіко-управлінський аспект соціальної безпеки країни та її регіонів полягає в тому, що, з одного боку, для організації управління соціальною безпекою потрібно акумулювати та ефективно використати значні матеріально-технічні, інформаційні та кадрові ресурси. З іншого боку, безпосередньо процес економічної діяльності зі створення умов соціальної безпеки також вимагає управління цим процесом. Таким чином, необхідний економічний підхід до оцінки та обґрунтування вибору ефективних стратегій управління соціальною безпекою.

Підсумовуючи можна сказати, що в сучасних умовах організація ефективної практичної економічної та управлінської діяльності щодо забезпечення соціальної безпеки в рамках національної економіки України є надскладною, ієрархічною, інерційною соціально-економічною системою, що функціонує в умовах невизначеності та швидко мінливих ситуацій, а також неможлива без використання наукових методів. Однак наукові методи, засновані на помилкових або не адаптованих до українських соціальних, економічних та етнокультурних умов теоретичних концепціях, призведуть у кращому випадку до їх неефективного та неадекватного застосування, а в гіршому випадку до значної економічної шкоди та соціальних потрясінь.

Список використаних джерел:

1. Домбровська С. М. Механізми забезпечення державної соціальної безпеки в Україні. *Чорноморський державний університет імені Петра Могили комплексу Києво-Могилянської академії. Серія: Державне управління.* Вип. 242, 2015. С. 28-32.
2. Томаневич Л. М. Якість життя населення як фактор національної безпеки держави. *Львівський державний університет внутрішніх справ.* № 1, 2015. С. 207-213.
3. Длугопольська Т. І. Ключові концепції соціальної безпеки: міжнародна практика та Україна. *Бізнес Інформ.* Т. 2, Вип. 469. 2017. С. 15-21.

БУЦАНОВА Катерина Геннадіївна,
здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

СИДОРОВ Олександр Анатолійович,
*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук, доцент*

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Стратегічне планування є частиною стратегічного менеджменту будь-якої організації, який в свою чергу є мистецтвом вести організацію до її довгострокових цілей найбільш ефективним чином.

Стратегічне планування – це процес який забезпечує напрямок і сенс повсякденної діяльності. У ньому розглядаються цінності організації, статус, навколишнє середовище і співвідносяться ці фактори з бажаним майбутнім станом організації, зазвичай виражається в проміжку часу від п'яти до десяти років. Стратегічне планування одночасно являється реакцією на ці зміни та інструментом адаптації до них, а також створенням майбутнього організації в контексті змін. Стратегічне планування надає організації засоби для адаптації своїх послуг і вид діяльності до мінливих потреб у своєму середовищі. Він забезпечує основу не тільки для поліпшення програм, але і для реструктуризації програм, управління і для оцінки прогресу організації в цих зусиллях.

Бачення або місія визначає мету організації та її бажаний майбутній стан. Процес внутрішньої оцінки та бачення майбутнього може виявити в організації різні погляди на її цілі, поточний рівень ефективності та потенціал на майбутнє.

Визначені конкретні цілі, які повинні бути досягнуті, щоб допомогти перевести організацію з її поточного стану до бажаного майбутнього стану. Цілі можуть бути послідовними, наприклад, у п'ятирічному стратегічному плані із зазначенням дати завершення для кожної мети. Цілі можна розглядати як кроки дій, накопичення досягнень, необхідних для досягнення кожної мети. Цілі відповідають на питання про те, хто несе відповідальність, що конкретно буде зроблено, як і де це буде зроблено, і коли це буде завершено. Цілі та завдання повинні завжди передавати відчуття руху до бажаного кінцевого стану.

Також часто передбачається, що стратегічне планування підходить тільки для великих підприємств з великою кількістю персоналу і величезними

обсягами виробництва. Очікувалося, що невеликі підприємства будуть «плисти за течією» і ніколи не будуть реалізовувати ідеї, які використовують великі підприємства.

Однак наявність стратегічного плану є абсолютною необхідністю для бізнесу, який має намір досягти великих успіхів. Стратегічний план не слід плутати з бізнес-планом. Бізнес-план являє собою ретельний набір операцій, в яких у всіх деталях описується, як будуть організовані повсякденні операції підприємства і як буде працювати вся система. Стратегічне планування містить в собі пояснення справжньої місії, мети та кінцевої мети існування компанії. Стратегія полягає у визначенні бачення того, яким буде бізнес в майбутньому, до яких розмірів він буде рости і т.д. Відсутність кінцевої, довгострокової перспективи призводить до можливого провалу або значного зниження ефективності бізнесу. Стратегічне планування означає спочатку з'ясувати причину існування організації, а потім визначити напрямок, в якому вона повинна розвиватися.

Не існує загальної техніки, яку можна було б використовувати для створення стратегічного плану, хоча деяким порадам необхідно слідувати. Хороший стратегічний план повинен відповідати наступним критеріям:

- служити основою для прийняття рішень або забезпечення підтримки/схвалення;
- пояснювати ціль бізнесу іншим, щоб інформувати, мотивувати та залучати;
- забезпечувати моніторинг продуктивності;
- стимулювати зміни та бути будівельним блоком для наступного плану [2].

У стратегічному плануванні використовують різноманітні інструменти, які дають змогу не тільки оцінити існуючу ситуацію, а й оцінити перспективи стратегічного плану. До таких інструментів доречно віднести метод шести сигм, SWOT-аналіз і системне мислення, які є лише частиною всіх високоєфективних бізнес-інструментів, які були створені цією областю досліджень. Використання стратегічного мислення в управлінні дозволяє ставити довгострокові цілі, формувати сильну корпоративну культуру, досконально вивчати середовище, в якому компанія буде функціонувати [1].

Стратегічне планування є життєво важливим для аналізу середовища, в якому буде працювати бізнес. Організація включає вибір найбільш ефективної структури для бізнесу. Лідерство передбачає створення сильної культури та підвищення мотивації співробітників. І, нарешті, стратегічний контроль означає моніторинг результатів операцій, зіставлення їх з планом і розробку управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Галушка З. І., Комарницький І. Ф. Стратегічний менеджмент: навч.-метод. посібник. Чернівці: Рута, 2006. 248 с.
2. Горбулін В. П., Качинський А. Б. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки: монографія. Київ: НІСД, 2010. 288 с.

БУЦ Анастасія Олександрівна,
здобувач вищої освіти
Університету митної справи
та фінансів

Науковий керівник:

АЛЬОШИНА Тетяна Валеріївна,
доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук

ТРУДОВА МІГРАЦІЯ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Необхідність змінювати місце проживання задля кращих умов життя з'явилися одночасно із появою людства. Процес пошуку комфортного та затишного місця був актуальним завжди. Відповідний процес отримав назву «міграція». Останній являє собою процес просторового переміщення трудових ресурсів, переселення людей та пов'язаний зі зміною ними місця проживання на постійний чи більш-менш тривалий час.

Окремим видом міграції, що характеризується переміщенням громадян, перетином державного кордону з метою здійснення оплачуваної діяльності в державі перебування, є трудова міграція [4].

Вивчення тенденцій трудової міграції є предметом економічних та наукових досліджень, які не втрачають своєї актуальності. Необхідно зазначити, що відповідна тематика набула особливої актуальності з початком пандемії COVID-19 у 2020 році, яка вплинула майже на всі сфери життя людей, але найбільш різкі зміни напрямів і масштабів міграції відбулись після початку повномасштабного вторгнення військ російської федерації 24 лютого 2022 р. Необхідно зазначити, що в цей період зросла трудова міграція за кордон серед осіб, які раніше не виявляли в цьому зацікавленості, істотно зросла частка молоді у загальній структурі мігрантів, за рахунок збільшення масштабів освітньої міграції.

Основними причинами міграції є соціальні та економічні явища, до яких доречно віднести наступні: нерівномірність розвитку країн, умов праці та життя, рівнів заробітної плати, діяльність транснаціональних корпорацій, наслідки економічних та демографічних криз, високий рівень безробіття, відсутність робочих місць з справедливою оплатою праці.

Під міжнародною трудовою міграцією розуміють процес переміщення трудової сили між країнами. Трудова міграція має соціально-економічних наслідків для кожного з учасників процесу, а саме для країни базування, приймаючої країни та самого мігранта [3].

Позитивними наслідками для приймаючі країни є можливість реалізувати непрестижні вакансії нерезидентам в різних сферах; зменшити витрати виробництва, за рахунок здешевлення робочої сили; стимулювати власне виробництво та збільшити попит на товари і послуги; покращити демографічну ситуацію за рахунок уповільнення загального темпу старіння населення та «притоку місків».

Негативними наслідками трудової міграції є погіршення демографічної ситуації; наростання соціальної напруги через соціокультурні відмінності чи расові протиріччя; збільшення витрат на утримання безробітних мігрантів та їх сімей; порушення культурних традицій; зростання тіньового сектору економіки; поява додаткових витрат на нейтралізацію кримінальної складової; поява додаткової конкуренції на внутрішньому ринку праці та ріст безробіття.

Основними перевагами трудової міграції для мігранта є можливість отримання вищої заробітної плати; покращення фінансового стану домогосподарств, за рахунок його переказів; підвищення рівня життя мігрантів та їх родини; набуття нових знань, кваліфікації, мовної практики; збільшення можливостей особистісного розвитку. Напротивагу позитивним явищам трудової міграції, негативними наслідками можуть стати: руйнування сімей, проблеми виховання дітей, окреме проживання членів сімей; зайнятість на простих низькокваліфікованих сегментах роботи; нелегальна чи напівлегальна зайнятість; відсутність соціальних гарантій та впевненості в наступному дні; нижчий рівень оплати праці, порівняно з працівниками приймаючої країни; втрата національної свідомості, культурних цінностей.

Таким чином, трудова міграція займає провідне місце у розвитку економіки та фінансів країн-учасниць цього процесу. Остання, стабілізує співвідношення між попитом та пропозицією на міжнародному ринку праці.

Оскільки, в процесі трудової міграції задіяні країни-базування, транзиту чи призначення, трудова міграція безпосередньо впливає на розвиток економіки усіх перерахованих країн. Головним завданням керівництва країн-учасників міжнародних міграційних процесів залишається створення дієвих механізмів регулювання, які б забезпечили нівелювання негативних наслідків та інтенсифікацію позитивного ефекту трудової міграції на розвитку міжнародного на національних ринків праці.

Список використаних джерел:

1. Гура А. О. Зовнішня трудова міграція в Україні: сучасні тенденції та наслідки. *Збірник наукових праць ХНПУ «Економіка»*. 2014. Вип. 4. С. 185-192.
2. Савіцька О. П. Особливості міграційних процесів населення в умовах глобалізації. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23 (17). С. 295-303.
3. Кабай В. О. Трудова міграція: сутність, рушійні сили, роль у розвитку економіки та фінансів країни. *Фінансовий простір*. 2017. Вип. 1 (25). С. 141-144.
4. Кукурудза І. І., Ромащенко Т. І. Україна у світових процесах трудової міграції. Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2012. С. 207-239.

ПАДАЛКА Анна Владиславівна,
здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

КУБЕЦЬКА Ольга Миколаївна,
*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,*

кандидат економічних наук, доцент

ІНФРАСТРУКТУРА В ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Відносини в економіці, ті що відносною мірою формуються в умовах нестабільності та невизначеності економічного середовища, мають зазначати високоефективні методи та засоби в управлінні господарською діяльністю. Необхідною та важливою умовою реальної трансформації економіки України у ринкову є дієздатність та функціонування усіх елементів ринкової інфраструктури. Сукупність установ, підприємств, інститутів, служб тощо, які можуть забезпечувати рух товарів і послуг від виробника до споживача в загальному понятті і є інфраструктура ринку. Інфраструктура зовнішньоекономічної діяльності зосереджена на вподобання інтересів суб'єктів міжнародних ринкових відносин, а також забезпечення їх ефективної реалізації та взаємодії.

Важливими в ринковій економіці функції, які виконує інфраструктура є: комунікації, розподіл, регулювання, обслуговування, системоутворення, забезпечення, відтворення та розміщення продуктивних сил. Ринкова інфраструктура є механізмом функціонування підприємництва. Від виробництва до споживання, вона зазвичай охоплює широкий економічний простір: укладення контрактів, договорів на постачання, просування товарних потоків галузями та регіонами, регулювання збуту, а також обслуговування економічної системи. Враховуючи ці моменти, то ефективність функціонування ринкової економіки передусім має залежати від комплексності й ефективності її інфраструктури.

Сучасна інфраструктура ринкової економіки формувалася ще у процесі еволюції товарного виробництва, має являти собою сукупність організаційно-правових форм, завдяки яких ринкові відносини функціонують як єдине ціле. Важливим є організація виробництва продукції, але також не менш важливо забезпечити її реалізацію. Інфраструктура на собі відчуває вплив як виробника, так і споживача та має якісно забезпечує зворотній зв'язок. Також інфраструктура використовується при макроекономічному регулюванні, завдяки її допомоги держава здійснює антиінфляційні заходи, політику

зайнятості, та може створити протидію циклічним коливанням економіки. Економічна інфраструктура в цілому має суттєвий вплив на функціонування економічної системи.

Формування сучасної структури та інфраструктури ринкової економіки обумовлюється поділом праці, глобалізаційними та інтеграційними процесами, прискоренню зміни технологічних укладів. Регулювання системи інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності, а також продовження керування нею з боку держави є необхідним. Розвиток взаємозв'язків з іноземними партнерами має відповідати, в першу чергу, інтересам України, які є пріоритетом державної зовнішньої політики. Зовнішньоекономічної політики зорієнтована на створення у довготривалій перспективі конкурентних переваг нашої держави на світовому ринку та вимагає першочергового розвитку саме тих інфраструктурних елементів, які можуть забезпечувати продуктивне функціонування експортоорієнтованих галузей виробництва та просування їх продукції на іноземних ринках. Отже, основними засобами зовнішньоторгової політики на національному рівні беруть участь національне законодавство, яке регулює режим експорту та імпорту товарів та торгові договори й міжнародні угоди уряду країни з урядами інших країн.

Список використаних джерел:

1. Яковенко Р. В. Національна економіка: навч. посібник. Кіровоград: «Пік», 2009. С. 548.
2. Яковенко Р. В. Національна економіка: навч. посібник. Кіровоград: «КОД», 2010. С. 548.
3. Яковенко Р. В. Державне регулювання економіки: конспект лекцій. Кіровоград: КНТУ, 2012. С. 40.

АНДРЕЙЧУК Данило Валентинович,
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

АЛЬОШИНА Тетяна Валеріївна,
доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук

РОЛЬ ВОЛОНТЕРСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Сучасний розвиток української держави вимагає від усього громадянського суспільства пошуку ефективних шляхів національної консолідації. Неабияку роль у цьому процесі відіграє розвиток громадського сектору та волонтерського руху.

Волонтерський рух є основою побудови та розвитку громадянського суспільства. Волонтерство втілює в собі найшляхетніші прагнення людства – прагнення миру, свободи, безпеки та справедливості для всіх людей. Під волонтерством розуміють форму громадської роботи, яка спрямована на допомогу іншим і ґрунтується на законності, рівності, допомозі, безкорисливості та громадських засадах.

У незалежній Україні перші волонтери з'явилися ще у 1992 році. Це були представництва корпусу мира США, які працювали за двома програмами: економічного розвитку і впровадження та навчання англійської мови [1].

Офіційно волонтерську діяльність в Україні було визнано постановою Кабінету Міністрів України від 10.12.2003 р. «Про затвердження Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг» [2].

У 2011 році Верховна Рада ухвалила закон «Про волонтерську діяльність», відповідно до якого «волонтерська діяльність – це добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги» [3].

Особи, які беруть участь у перерахованих вище заходах, є волонтерами. Волонтер (від лат. «voluntarius» – воля, бажання, від англ. «voluntary» – добровільний, доброволець, йти добровільно) – це особа, яка за власним бажанням допомагає іншим [4, с. 4].

Волонтерами можуть стати громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та які є дієздатними. Особи віком від 14 до 18 років здійснюють волонтерську діяльність за згодою батьків, але не можуть надавати волонтерську допомогу щодо ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, здійснювати волонтерську допомогу під час правових режимів, надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції [3].

Волонтерська діяльність ґрунтується на принципах законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності, неприбутковості.

Особливого розвитку волонтерська діяльність набула за часів Революції Гідності та з початком війни на Донбасі. У надзвичайно складний період саме цей рух об'єднав суспільство, створив дієву структуру громадських організацій, груп людей, готових взяти на себе вирішення найбільш нагальних і болючих проблем держави.

В умовах військової агресії волонтерська діяльність в Україні набула значного розвитку, швидко вибудовуються координаційно-логістичні процеси, процеси постачання та інформаційне забезпечення. За перших кілька тижнів хаотичного руху були побудовані логічні ланцюжки поставок, що свідчить про зростаючу ефективність волонтерської діяльності в усіх напрямках.

Основними напрямками діяльності волонтерів в умовах воєнного стану є наступні:

- забезпечують збройні сили боєприпасами та технікою (дрони, біноклі, амуніція тощо);
- евакуація та транспортування переміщених осіб та біженців;
- донорство;

- пошук дітей та їх батьків;
- пошук притулку;
- забезпечення одягом, продуктами харчування, медикаментами, предметами першої необхідності;
- порятунок тварин;
- допомога самотнім людям похилого віку;
- інформаційна підтримка.

Отже, волонтерство – це не робота в звичному розумінні цього слова, а покликання, образ життя, небайдужість та співпереживання, які є рушійними силами волонтерства. Сьогодні волонтерська допомога є важливим засобом забезпечення прав і свобод людини в непростий для сучасного українського суспільства час, а також потужним соціальним механізмом, який наближати нашу країну до перемоги України.

Список використаних джерел:

1. Липитчук О. В. Тенденції розвитку волонтерського руху в Україні. The 3rd International Scientific and Practical Conference «*Scientific Paradigm in the Context of Technologies and Society Development*» (July 26-28, 2022). Geneva: Protonique, 2022. Pp.180-188.
2. Доманчук Д. Роль волонтерства у процесі соціалізації студентської молоді. *Молодий вчений*, 2 (42). С. 491-595.
3. Закон України «Про волонтерську діяльність» 2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>.

ЛОЗОВІЦЬКА Валерія Андріївна,
 здобувач вищої освіти кафедри
 Дніпропетровського державного
 університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
КУБЕЦЬКА Ольга Миколаївна,
 доцент кафедри аналітичної
 економіки та менеджменту
 Дніпропетровського державного
 університету внутрішніх справ,
 кандидат економічних наук, доцент

СУТНІСТЬ КРИЗИ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах ринкової економіки постійно виникають кризові ситуації як для окремих суб'єктів господарювання, так і для системи в цілому. Часто у відповідь система сама виробляє адекватні механізми, що спочатку проходять апробацію на практиці, а потім обґрунтовуються теоретично. Практика свідчить: оздоровлення будь-якого підприємства шляхом застосування антикризового управління фактично відбувається із застосуванням всіх

елементів управлінської системи, у цьому головна особливість українських підприємств. Виходячи з положення, що склалося в Україні, найбільший інтерес представляють причини та наслідки появи кризових ситуацій, а також заходи з їх усунення (антикризове управління).

Перш, ніж обговорювати питання присвячені організації процесу антикризового управління підприємствами, що знаходяться в кризовому стані, треба визначитися з термінологією, бо вона є не лише джерелом алгоритмів антикризового управління, але й інформативною системою. Питання розробки окремих аспектів антикризового управління розкрито у роботах багатьох учених-економістів: Короткова Є., Василенко В., Мірошника І., Максимова О., Остапенко О. та ін.

Поняття «криза» у толковому словнику Даля визначається як перелом, або переворот. Відомі російські лінгвісти Ожегов С., Шведова Н., пов'язували термін «криза» з протиріччями в розвитку суспільства, розладі економічного життя, скрутного важкого положення.

На макроекономічному рівні (на державному рівні) поняття «криза» зазвичай розуміється як спад кон'юнктури, виробництва, інвестицій, зайнятості. Представники макроекономіки відомі світові науковці і економісти (Бріггем Ю., Гапенські Л., Ван Хорн Дж., Шарп У., Кейнс Дж. та ін.) у своїх наукових працях пов'язують поняття «криза» на макрорівні, із загальними циклічними коливаннями в економіці країни. Теорії економічних циклів Кондратьєва М. і Кейнса Дж. розкривають основні закономірності, періодичність і структуру циклів.

Нині, на більшості українських підприємств основу виробництва складає застаріле і зношене устаткування. Результат – низька конкурентоспроможність вітчизняної продукції в порівнянні з закордонними аналогами. В економічному змісті на мікро- рівні «криза» означає дефіцит коштів для підтримки поточних господарських (виробництво) і фінансових потреб в оборотних коштах.

Слід зауважити, що кризи не обов'язково є руйнівними, вони можуть протікати з визначеним ступенем гостроти. Настання криз викликається не тільки суб'єктивними, але й об'єктивними причинами, самою природою соціально-економічної системи. Практика показує, що кризи неоднакові не тільки зі своїх причин і наслідків, але і за самою своєю суттю. Необхідність у розгалуженій класифікації криз пов'язана з диференціацією засобів і способів управління ними. Якщо є типологія і розуміння характеру кризи, з'являються можливості зниження її гостроти, скорочення часу і забезпечення безболісності протікання.

Класифікаційні ознаки реальної кризи можуть розглядатися і як її параметри, що визначають оцінку ситуації, розробку і вибір оптимальних управлінських рішень. Небезпека кризи існує завжди, тому дуже важливо знати ознаки настання кризових ситуацій і оцінювати можливості їхнього розв'язання.

Основні характеристики кризи диференціюються за: типологічною приналежністю, масштабом, проблематикою, гостротою; галуззю розвитку, причинами, можливими наслідками та фазами прояву кризи.

За масштабами прояву кризи поділяють на загальні і локальні кризи, загальні кризи охоплюють соціально-економічну систему у цілому, локальні – тільки частину її. За формою прояву кризи також можуть бути передбачуваними (закономірними) і несподіваними (випадковими). Передбачувані кризи настають як етап розвитку, вони можуть прогнозуватися і викликаються об'єктивними причинами нагромадження факторів, пов'язані з виникненням кризи можуть бути потреби реструктуризації виробництва, зміна структури інтересів під впливом науково-технічного прогресу. Несподівані кризи часто бувають результатом грубих помилок в управлінні, чи будь-яких природних явищ.

Різновидом передбачуваних криз є циклічна криза (звичайно, у тому випадку, якщо відома і вивчена природа кризи і її характер), вона може виникати періодично і має відомі фази свого настання і протікання. За фазами прояву існують також кризи явні і латентні (сховані). Перші протікають помітно і легко виявляються, другі є схованими, протікають відносно непомітно і тому є найбільш небезпечними. За гостротою прояву кризи, також, бувають глибокими і легкими. Глибокі, гострі кризи часто ведуть до руйнування різних структур соціально-економічної системи, вони протікають складно і нерівномірно. Легкі, м'які кризи протікають більш послідовно, їх можна передбачити, ними легше керувати.

Важливу роль у кризових ситуаціях відіграє фактор часу, залежно від чого, уся сукупність можливих криз на групи, затяжних і короткочасних криз. Фактор часу в кризових ситуаціях відіграє важливу роль. Затяжні кризи, як правило, проходять болісно і складно.

За проблематикою можна виділити макро- та мікро кризи. Макро кризі властиві досить великі обсяги та масштаби проблематики. Мікро криза захоплює тільки окрему проблему чи групу проблем. Особливістю кризи є те, що вона, будучи навіть локальною чи мікро- кризою, як ланцюгова реакція, може поширюватися на всю систему чи всю проблематику розвитку, тому що в системі існує органічна взаємодія всіх елементів, і проблеми не зважаються окремо.

Причини криз, можуть бути різними. Зовнішні причини кризи пов'язані з тенденціями і стратегією макроекономічного розвитку чи навіть розвитку світової економіки, конкуренцією, політичною ситуацією в країні. Звичайно всі перераховані вище фактори можуть лежати в основі кризи підприємства, але більший вплив на стан підприємства роблять управлінські фактори.

Поняття «криза» найтіснішим чином пов'язане і з поняттям «ризик», що тією чи іншою мірою впливає на методологію розробки будь-якого управлінського рішення. Ризик з одного боку виступає синонімом поняття кризи, а з другого це ймовірність виникнення збитків, або недоотримання прибутку порівняно з прогнозним варіантом. Визначення ризику залежить від сфери діяльності його застосування.

З позиції фінансової діяльності підприємства поняття ризику та кризи, розглядаються, як дві суміжні фінансові категорії, а тому можна стверджувати, що криза (ризик) – це ймовірність виникнення збитків, втрат або недоотримання прибутку порівняно з прогнозним варіантом у конкретному часовому проміжку чи періоді тощо.

При цьому слід мати на увазі, що: ризик має свої специфічні ознаки, такі як: є конкретним явищем, має вірогідний характер; може бути вимірним та оціненим; має конкретну форму прояву, пов'язану з певним об'єктом; є невід'ємним елементом фінансово-економічних відносин. Наявність ризику передбачає здійснення антикризової діяльності [1].

Кризове явище, що з'явилося, не тільки має тенденцію до розширення з кожним новим господарським циклом, але та породжує нові супутні йому негативні явища, що можуть викликати головний збиток. Тому, чим раніше будуть застосовані антикризові механізми за рахунок нових технічних засобів і інформаційних технологій, тим більшими будуть можливості великими відновлення і стабілізації підприємства. Основним документом системи управління кризами бізнес-процесів є карта криз (табл. 1).

Таблиця 1

Карта ідентифікаторів кризових явищ

Ідентифікатор кризи	Унікальне позначення / найменування кризи
Класифікація кризи	Загальна характеристика чинника, що може викликати кризу
Умови виникнення кризи	Опис умов/причин загрози виникнення кризи
Тригери кризи	Тимчасові/ параметричні індикатори
Імовірність виникнення кризи	Кількісна міра загрози виникнення кризи
Загроза кризи	Можливі наслідки виникнення кризи
Очікувана величина кризи	Добуток ймовірності на загрозу кризи
Супутні кризи	Перелік ідентифікаторів інших криз, що знаходяться з даною кризою у будь-якій залежності, з описом цієї залежності
Відповідальний	Особа, що відповідає за моніторинг тригерів кризи

Отже, криза – це перелом, або переворот. Існують різні види криз, які можна визначити та попередити. Вони розрізняються за типологічною приналежністю, масштабом, проблематикою, гостротою, галуззю розвитку, причинами, можливими наслідками та фазами прояву кризи. Причини виникнення криз можуть бути зовнішніми, внутрішніми, суб'єктивними, об'єктивними, природні, техногенні. Необхідно знати все про кризи, щоб ефективно здійснювати антикризове управління на підприємстві.

Список використаних джерел:

1. Остапенко О. М. Кризи та їх класифікація на підприємстві. *Матер. Міжнар. наук.-практ. конференції «Аграрний форум – 2006»*. Суми: СНАУ, 2006. № 3-4 (20-21). С. 210-214.

СОХА Ганна Володимирівна,
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
КУБЕЦЬКА Ольга Миколаївна,
доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук, доцент

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН

Виробнича та фінансова діяльність підприємств починається з формування фінансових ресурсів. Вони мають створити передумови для стабільного процесу виробництва та його постійного зростання, що визначає конкурентоспроможність підприємства на ринку. Врешті-решт виграє той, хто зуміє залучити більше ресурсів з найменшими затратами.

Ринкові умови господарювання породжують об'єктивну необхідність використання суб'єктами підприємницької діяльності позикових фінансових ресурсів поряд із власними коштами, які є у їх розпорядженні, тобто поряд зі статутним капіталом та іншими складовими власного капіталу. За питомою вагою перше місце серед позикових ресурсів у більшості підприємств посідає банківський кредит [1].

З економічного погляду кредит – це форма позичкового капіталу (в грошовій або товарній формах), що надається на умовах повернення і обумовлює виникнення кредитних відносин між тим, хто надає кредит, і тим, хто його отримує.

Загальноекономічною причиною появи кредитних відносин є товарне виробництво. Основою функціонування кредиту є рух вартості у сфері товарного обміну, в процесі якого виникає розрив у часі між рухом товару і його грошовим еквівалентом, відбувається відокремлення грошової форми вартості від товарної. Якщо рух товарних потоків випереджає грошовий, то підприємства – споживачі товарів із настанням моменту плати за них не завжди мають достатні кошти, що може зупинити нормальний процес відтворення. Коли рух грошових потоків випереджає товарні, то на підприємствах нагромаджуються тимчасово вільні кошти. Виникає суперечність між безперервним вивільненням грошей у кругообороті оборотних коштів і потребою в постійному використанні матеріальних і грошових ресурсів. Таким чином, виникнення і функціонування кредиту пов'язане з необхідністю забезпечення безперервного процесу відтворення, із тимчасовим вивільненням коштів у одних підприємствах і появою потреби в них у інших. При цьому виникнення кредитних відносин зумовлюється не самим фактом незбігу в

часі відвантаження товару і його оплати, а узгодженням між суб'єктами кредитних відносин умови щодо відстрочки платежу шляхом укладання кредитної угоди. Але оборот товарів є не єдиною причиною появи кредитних взаємовідносин. Нині кредитні відносини виникають за будь-якої економічної чи фінансової операції, що пов'язана із заборгованістю одного з учасників такої операції [2].

Поряд з об'єктивною основою існують специфічні причини виникнення та функціонування кредитних відносин, що пов'язані з необхідністю забезпечення безперервності процесу відновлення. Для розвитку кредитних відносин необхідні певні умови. По-перше, учасники кредитної угоди – кредитор і позичальник, мають бути юридичне самостійними суб'єктами, які матеріально гарантують виконання зобов'язань. По-друге, інтереси суб'єктів кредитної угоди повинні збігатися.

Список використаних джерел:

1. Євтух Л. Механізм кредитування та перспективи його розвитку в Україні. *Вісник Української академії банківської справи: збірник наукових праць*. 2010. № 2. С. 68-71.

СОЙКО Карина Андріївна,

здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

КУБЕЦЬКА Ольга Миколаївна,

*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,*

кандидат економічних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ

Під доходами розуміють збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників).

Для визнання доходу повинно відбутись не лише надходження активу або зменшення зобов'язання, але та фінансовий наслідок цих подій, в якості якого виступає збільшення власного капіталу (крім внесків учасників). Доходами не визнаються:

– сума податку на додану вартість, акцизів, інших податків і обов'язкових платежів, що підлягають перерахуванню до бюджету та позабюджетних фондів;

- сума надходжень за договором комісії, агентським та іншим аналогічним договором на користь комітента, принципала тощо;
- сума авансу в рахунок оплати продукції (товарів, робіт, послуг);
- сума попередньої оплати продукції (товарів, робіт, послуг);
- сума завдатку під заставу або в погашення позики, якщо це передбачено відповідним договором тощо.

Доходи підприємства класифікуються за різними ознаками, за метою визнання доходу та визнання його суми розрізняються доход від:

- 2) реалізації товарів, продукції, інших активів, придбання з метою перепродажу (крім інвестицій у цінні папери);
- 3) надання послуг;
- 4) використання активів підприємства іншими фізичними та юридичними особами, результатом яких є отримання процентів, дивідендів.

Якщо на підприємстві виконувалися надзвичайні операції, у результаті яких було одержано прибуток, то його розмір за вирахуванням податку в сумі з чистим прибутком від звичайної діяльності становить загальний чистий прибуток підприємства у звітному періоді. Схема формування прибутку підприємства зображена на рис. 1.

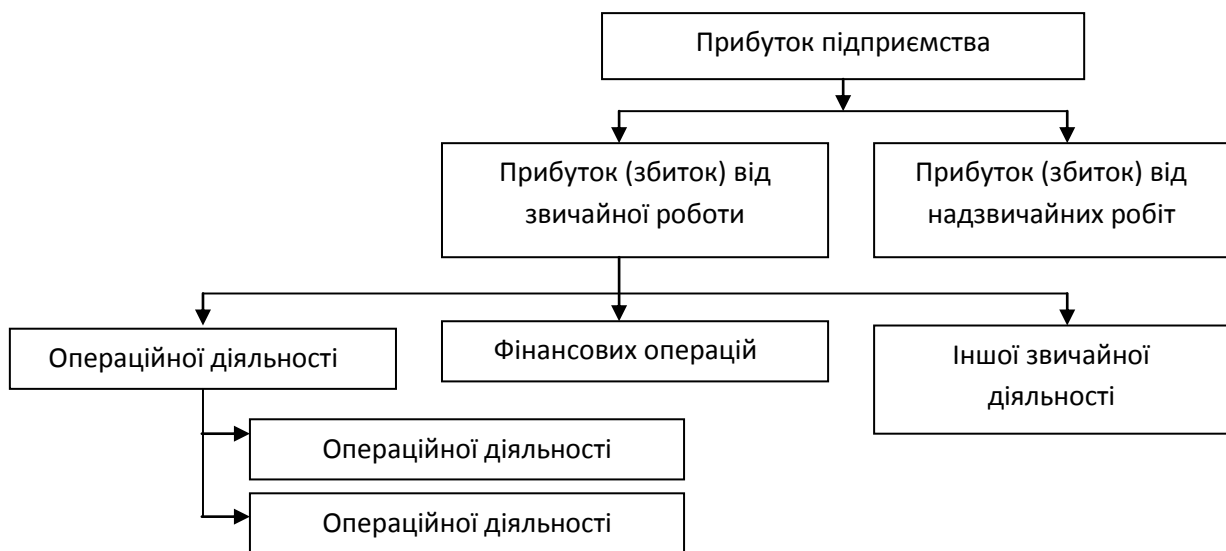

Рис. 1. Схема формування прибутку підприємства

Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування визначається на основі прибутку від операційної діяльності та його коригування на фінансовий результат від участі в капіталі, іншої фінансової діяльності, фінансових та інших витрат, а також як результат вирахування податку на цей прибуток.

Різниця між прибутком від звичайної діяльності до оподаткування та сумою податку на прибуток представляють собою кінцевий фінансовий результат від звичайної діяльності.

Окремо від фінансових результатів від звичайної діяльності відображають відповідно: невідшкодовані збитки та прибутки від надзвичайних подій (стихійного лиха, пожеж, техногенних аварій тощо).

Для підвищення ефективності роботи підприємств значення має виявлення резервів збільшення обсягів виробництва і реалізації, зниження собівартості продукції, зростання прибутку.

Для визначення основних напрямів пошуку резервів збільшення прибутку велике значення має аналіз впливу на величину прибутку усіх факторів. Їх класифікують за різними ознаками, проте найпоширенішою є класифікація, що зображена на рис. 2.

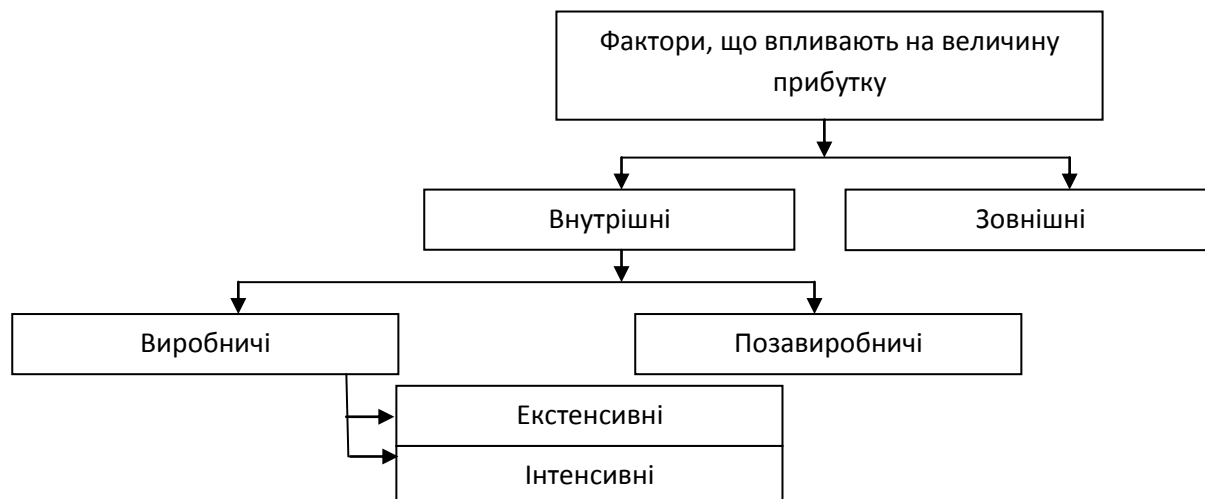

Рис. 2. Класифікація факторів, які впливають на величину прибутку

Слід зауважити, що класифікація факторів є дещо умовною, так як ринкові відносини мають динамічний характер, тобто перебувають у постійному розвитку. Як зображено на рис. 2, внутрішні фактори поділяють на виробничі та позавиробничі. Виробничі фактори характеризують наявність і використання засобів виробництва і предметів праці, трудових і фінансових ресурсів [1].

Виробничі фактори в свою чергу поділяються на екстенсивні та інтенсивні.

Екстенсивні фактори впливають на процес одержання прибутку через кількісні зміни: зміни обсягу засобів і предметів праці, фінансових ресурсів, часу роботи обладнання, чисельності персоналу, фонду робочого часу тощо. Інтенсивні фактори впливають на процес отримання прибутку через «якісні» зміни: підвищення продуктивності праці обладнання та його якості, застосування прогресивних матеріалів і удосконалення технології їх обробки, прискорення обертання оборотних засобів, підвищення кваліфікації персоналу, зниження матеріалоемності продукції, удосконалення організації праці і більш ефективного використання фінансових ресурсів.

До позавиробничих факторів відносять постачальницько-збутову та природоохоронну діяльність, соціальні умови праці і побуту та ін. До зовнішніх факторів відносять природні умови, державне регулювання цін, тарифів, відсотків, податкових ставок і пільг, штрафних санкцій тощо. Ці фактори не залежать від діяльності підприємств, але можуть спричиняти значний вплив на величину прибутку.

Фінансові результати інтегровано відображають кількісні та якісні чинники діяльності підприємств. Управління формуванням та розподілом прибутку забезпечується за допомогою впливу на нього через фактори, що визначають фінансовий результат. Оскільки прибуток є інтегрованим показником, то на нього впливають усі фактори діяльності підприємств. Залежно від рівня дії та способу впливу вони поділяються на макроекономічні та мікроекономічні [1].

До макроекономічних належать ті фактори, що характеризують ситуацію на ринку, тобто рівень попиту та пропозиції. Як правило, діяльність підприємства починається з маркетингових досліджень з метою визначення місця підприємства на ринку і прогнозування відповідних змін. Підприємство не може безпосередньо впливати на ці чинники і змушене приймати ту ситуацію на ринку, яка склалася, максимально враховуючи її при плануванні своєї діяльності, так як зміна ситуації на ринку може істотно вплинути на рівновагу попиту і пропозиції, що неодмінно відіб'ється на обсязі продажу і цінах, а в підсумку – на фінансових результатах.

Мікроекономічні фактори відображають діяльність самого підприємства. Вони поділяються на дві групи: техніко-економічні та комплексні.

Система техніко-економічних факторів визначається характером і умовами формування прибутку в тій чи іншій галузі. Розглянемо її на прикладі основної галузі – промисловості. На прибуток у промисловості впливають такі фактори:

- обсяг виробництва товару;
- ціна за одиницю продукції;
- собівартість одиниці продукції.

В інших галузях ці фактори практично ідентичні. Таким чином, виділяють три узагальнюючі фактори: обсягів, ціновий, собівартісний. Обсяг продажу і ціна діють на прибуток прямо пропорційно, а собівартість – обернено. Ці фактори впливають на фінансові результати як кожен окремо, так і в сукупності. Їх сукупна дія відображається в інтегрованих факторах асортименту і структури продукції (робіт, послуг).

Список використаних джерел:

1. Янковий О. Г., Кошельок Г. В. Фактори формування прибутку підприємства. *Вісник Одеського економічного університету*. 2017. С. 20-27.

ПЕРЕТЯТЬКО Костянтин Олександрович,
здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

АЛЬОШИНА Татяна Валеріївна,
доцент кафедри аналітичної

*економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного*

*університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук*

КРИТЕРІЇ ВИБОРУ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТОМ

Організаційна структура управління має великий вплив на ефективність діяльності компанії та проєктів останньої. Стосіб організаційного виконання проєкту залежно від визначеної цілі проєкту, часу вирішення завдань і мети останнього.

Існує два класичних типи організаційної структури проєкту – лінійна та матрична, а також дві проміжні форми – функціональна та програмно-цільова. Організаційну структуру доречно обирати в залежності від конкретних умов конкретного проєкту [1, с. 76].

Лінійна структура передбачає прямий вплив на виконавців з боку лінійного керівника, який управляє всіма функціями керівництва.

Матрична структура є мережевою структурою, побудованою на принципі подвійного підпорядкування виконавців: з одного боку – безпосередньому керівнику функціональної служби, що надає персонал і технічну допомогу керівнику проєкту, з іншого – керівнику проєкту або цільової програми, який наділений необхідними повноваженнями для здійснення процесу управління.

Базисом функціональної структури управління є диференціація управлінської праці за окремими функціями, кожна з яких виконується одним фахівцем, групою або відділом.

Більшість сучасних організацій використовують змішані структури. Тому функціональні організації утворюють спеціальні групи для управління великими проєктами. Члени цієї групи звільняються від додаткових обов'язків, можуть наймати постійний персонал з бізнес-підрозділів, а також можуть розробляти та встановлювати власні процедури взаємодії та звітності.

Організаційна структура управління проєктом повинна бути максимально простою і найкращим чином виконувати поставлені перед нею завдання. Критеріями відбору організаційної структури проєкту є наступні:

- важливість проєкту;
- взаємозалежність різних частин проєкту;

- складність проекту;
- технологія проектування;
- невизначеність щодо того, як буде реалізовано проект;
- тривалість проектного циклу;
- розмір проекту;
- зобов'язання щодо умов виконання робіт тощо.

В рамках проекту в компанії можуть використовуватися різні структури на різних рівнях реалізації та управління. Більшість сучасних організацій містять багаторівневі структури на різних рівнях ієрархії [1, с. 78].

Необхідно зазначити, що експерти в області управління проектами вважають, що найкращою системою управління є та, яка гармонізує потреби проекту з потребами головної організації. При цьому, найпростіший і найефективніший спосіб організації – це незалежна організаційна структура, яка підтримує цілісність організації та групи проекту.

Необхідно зазначити, що в сучасні компанії найчастіше обирають правильну структуру управління проектами. Однак слід пам'ятати, що вибір компанії для роботи над проектом із певною організаційною структурою – це лише частина успіху. Потреби організації-засновника та проекту мають бути ретельно узгоджені, а взаємодія між проектом та організацією-засновником має бути визначена з точки зору прийняття, розподілу ресурсів та інтеграції результатів проекту в основну роботу.

Список використаних джерел:

1. Бабаєв В. М. Управління проектами: Навчальний посібник для студентів спеціальності «Управління проектами». Харків: ХНАМГ, 2006. 244 с.
2. Батенко Л. П. Управління проектами: навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2003. 231 с.

БУЦАНОВА Катерина Геннадіївна,
здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

КУБЕЦЬКА Ольга Миколаївна,

*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,*

кандидат економічних наук, доцент

ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДІВ ПЛАНУВАННЯ ПРИБУТКУ

Планування прибутку – відповідальна частина фінансового планування і важлива ділянка фінансово-економічної роботи підприємства. Планування прибутку відбувається окремо за всіма видами діяльності підприємства.

Це не тільки полегшує планування, але й має значення для передбачуваної величини податку на прибуток, так як деякі види діяльності не обкладаються податком на прибуток, а інші – обкладаються за підвищеними ставками. В процесі розробки фінансових планів важливо не тільки врахувати всі фактори, що впливають на величину можливих фінансових результатів, але й розглянувши варіанти виробничої програми, обрати той, що забезпечить отримання максимального прибутку.

Об'єктом планування є планові елементи балансового прибутку, головним чином, прибуток від реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг. Основою для розрахунку є обсяг виробничої програми, який базується на замовленнях споживачів і господарських договорів.

Найчастіше для планування прибутку застосовують метод прямого рахунку.

В найбільш загальному вигляді прибуток – це різниця між ціною і собівартістю, але при розрахунку планової величини прибутку необхідно уточнити обсяг продукції від реалізації, якої очікується цей прибуток. Слід розрізнити плановий обсяг прибутку в розрахунку на товарний випуск від прибутку, що планується, на обсяг реалізованої продукції. Прибуток по товарному випуску планується на підставі кошторису витрат на виробництво і реалізацію продукції, де визначається собівартість товарного випуску планового періоду:

$$P_{ТП} = Ц_{ТП} - C_{ТП}, \quad (1)$$

де $P_{ТП}$ – прибуток по товарному випуску планового періоду;

$Ц_{ТП}$ – вартість товарного випуску періоду, що планується, в діючих цінах реалізації (без податку на додану вартість, акцизів, торгових і збутових знижок);

$C_{ТП}$ – повна собівартість товарної продукції планового періоду (розрахована в кошторисі витрат на виробництво та реалізацію продукції).

Прибуток на продукцію, що реалізується, розраховується інакше:

$$P_{РП} = B_{РП} - C_{РП}, \quad (2)$$

де $P_{РП}$ – прибуток, що планується по продукції, яка підлягає реалізації в наступному періоді;

$B_{РП}$ – планова виручка від реалізації продукції в діючих цінах (без податку на додану вартість, акцизів, торгових і збутових знижок);

$C_{РП}$ – повна собівартість продукції, що реалізовуватиметься в наступному періоді.

Виходячи з того, що обсяг продукції, що реалізується, в наступному плановому періоді в натуральному виразі визначається як сума залишків нереалізованої продукції на початок планового періоду і обсягу випуску товарної продукції протягом планового періоду без залишків готової продукції, які не будуть реалізовані в кінці цього періоду, то розрахунок планової суми від реалізації продукції прийме наступний вигляд:

$$P_{PII} = B_{01} + P_{TPI} - P_{02}, \quad (3)$$

де P_{PII} – прибуток від реалізації продукції в плановому періоді;

P_{01} – прибуток в залишках продукції нереалізованої на початок планового періоду;

P_{TPI} – прибуток по товарній продукції, що планується до випуску в наступному періоді;

P_{02} – прибуток в залишках готової продукції, яка не буде реалізована в кінці планового періоду [1].

Саме така методика розрахунку лежить в основі застосування укрупненого методу планування прибутку, коли легко визначити обсяг продукції, що реалізується, в цінах і за собівартістю.

Другий різновид методу прямого рахунку – метод по-асортиментного планування прибутку. Прибуток визначається за кожною асортиментною позицією, для чого необхідно мати відповідні дані.

Укрупнений метод прямого рахунку застосовується на підприємствах з незначною номенклатурою продукції, що випускається. Метод по-асортиментного розрахунку використовується при більш широкому асортименті, якщо планується собівартість по кожному виду продукції. Головною перевагою методу прямого рахунку при відомих цінах і незмінних витратах протягом планового періоду є його точність.

Раніше метод прямого рахунку був основним при плануванні прибутку, так як підприємства виходили з однозначно визначеного обсягу реалізації продукції, кола покупців, фіксованих цін. В умовах прихованої подавленої форми інфляції ціни на сировину залишалися практично незмінними. Заробітна плата і амортизаційні відрахування не чинили такого впливу на собівартість, як в сучасних умовах. Розрахунок прибутку був по суті похідним показником від обсягу реалізованої продукції і її собівартості. А так, як кожне підприємство виробляло встановлену йому номенклатуру продукції, то не потрібно було шукати альтернативних рішень для збільшення суми прибутку.

В сучасних умовах господарювання метод прямого рахунку можна використовувати при плануванні прибутку лише на дуже короткий проміжок часу, поки не змінилися ціни, зарплата та інші обставини. Це виключає його застосування при річному і перспективному плануванні прибутку.

Список використаних джерел:

1. Панасюк Я. О. Теоретичні аспекти формування і розподілу прибутку підприємства. URL: <http://s-journal.cdu.edu.ua/base/2008/v6/v6pp134-136.pdf>.
2. Назаренко О. В. Сутність, функціональне призначення та особливості застосування аналітичних процедур в аудиті. *Агросвіт*. № 14. 2018. С. 3-8.
3. Сурніна К. С. Генезис теорії та аналіз практики застосування аналітичних процедур в аудиті. *Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки*. Житомир: ЖДТУ, 2012. № 2 (60). С. 146-149.
4. Калабухова С. В. Об'єкти організації аналітичного забезпечення управління суб'єктами господарювання. *Економічні науки. Серія: Облік і фінанси*. 2012. Вип. 9(2). URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/escnof_2012_9\(2\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/escnof_2012_9(2)_4).
5. Нежива М. О. Аналітичні процедури в аудиті ефективності формування фінансових резервів. *Інноваційна економіка*. 2015. № 1 (56). С. 245-249.

КОЛЕСНИК Аліса Сергіївна,
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

ОСТАПЕНКО Тетяна Миколаївна,
доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук, доцент

ВИРОБНИЧІ СИСТЕМИ ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВА

Сьогодні можна чітко твердити, що виробництво є основою функціонування будь-якого населення та будь-якої країни, адже воно допомагає визначати економічну безпеку, фінансовий стан і рівень життя населення. Основна ціль і мета виробництва та виробничих процесів на ринку є забезпечення потенційного користувача всією потрібною продукцією в скориговані терміни, вищої якості, з постійними мінімальними витратами на її виготовлення.

Слід зазначити, що будь-який економічний результат роботи виробничого підприємства залежить цілком від того, як правильно контролюється виконання і наскільки організоване саме виробництво. Адже воно може не відповідати сучасним вимогам, що є цілковитим порушенням. Виробниче підприємство повинно бути гнучким, мобільним і конкурентоспроможним.

Багато роботи та праці було присвячено саме проблемам організації виробництва. Над цим питання працювали, як вітчизняні, так і закордонні вчені. Серед них варто виділити роботи Гриньової В., Єгупова Ю., Гончарової В., Турова О., Фатхутдінова Р. І багатьох інших [1-3]. Саме в їх роботах було викладено основи виробництва на підприємствах.

Саме виробництво представляє собою цілеспрямовану систему, яка створює певні, необхідні корисні продукти. Це можуть бути товари, предмети, речі, послуги, інформація і знання, про які можна сказати, що це – певна система, де може виконуватись конкретний процес перетворення усіх вхідних елементів, таких як сировина і матеріали, у корисну продукцію [4].

Виробнича функція може бути цілком пов'язана з виробництвом продукції або наданням, а також виконанням усіх необхідних робіт і послуг. Саме виробнича функція має важливе значення у «розвитку» товарів чи послуг і є основою будь-якого промислового виробництва. Основні поставки ресурсів виконуються для отримання кінцевої продукції не без допомоги одного або декількох процесів перетворення. Такими процесами можуть бути:

- зберігання;
- перевезення;
- оброблення.

Для того, щоб отримати потрібний результат, на всіх етапах кінцевого процесу здійснюються заміри, чи так званий зворотний зв'язок. Наступний етап – порівняння результатів з установленими стандартами і, якщо потрібно, його коригування.

Слід зазначити, що основне завдання виробничої системи передбачає створення доданої вартості. Це так звана різниця між вартістю інвестицій та ціною кінцевого, готового продукту. Аналіз компонентів процесу дозволяє усунути або переробити ті операції, які не виконують своїх функцій, і приносять збитки, тим самим додаючи додану вартість (рис. 1).

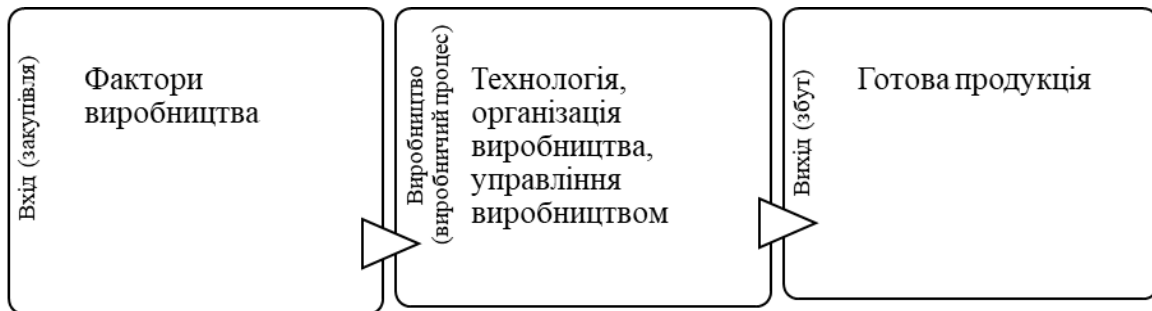

Рис. 1. Виробнича функція у часовому періоді

Виробничі системи відносяться до певного відділу, що включають до себе всіх працездатних, знаряддя праці, також можуть входити інші елементи. Адже вони важливі для функціонування системи, в процесі якої створюються товари або послуги.

Організація виробничої системи чітко відображає оптимізацію та координацію в часі та просторі всіх основних та допоміжних елементів системи та її підсистем, спрямованих на виготовлення продукції (послуг), необхідної споживачам. Одна головна особливість виробничої системи є її цілісність. Всі елементи цієї складної системи працюють з однією спільною метою – це розробка, планування, виготовлення усієї потрібної продукції.

Підприємство намагається завжди вдосконалювати свій виробничий процес, адже це є його ядро. Слід не забувати й про структуру, тому що вона охоплює сукупність усіх елементів підприємства, забезпечуючи безперервну роботу, зберігає основну властивість системи, якщо на підприємстві відбуваються якісь зміни. Завдяки такій цілісності виробничої системи, усі елементи функціонують безперервно і дають постійний результат.

Список використаних джерел:

1. Гриньова В., Салун М. Організація виробництва: навч. посіб. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2005. 550 с.
2. Єгупов Ю. Організація виробництва на промисловому підприємстві: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 488 с.
3. Гончаров В. Н., Зінченко А. М., Автономов С. В., Зінченко Н. В. Система адаптації та організації збирального виробництва: монографія. Луганськ: Книжковий світ, 2002. 136 с.
4. Туровець О. Г., Попов В. Н., Радіонов В. Б. Організація виробництва. URL: <https://znanium.com/catalog/document?id=75863>.

КОШОВА Катерина Олегівна,
здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

ОСТАПЕНКО Тетяна Миколаївна,
*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,*

кандидат економічних наук, доцент

ПРИБУТОК ЯК ГОЛОВНИЙ ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ

Економічна сутність прибутку полягає в тому, що він відображає кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства. Формування прибутку здійснюється у певному порядку. Спочатку формується валовий прибуток, як різниця між виручкою та собівартістю продукції. Далі прибуток (збиток) від продажу, потім прибуток (збиток) до оподаткування. Після сплати податку на прибуток та і інших обов'язкових платежів до бюджету формується чистий прибуток. Прибуток може бути розподілений до резервного фонду, фонду накопичення, фонду споживання або становити нерозподілений прибуток. Механізм розподілу прибутку може відрізнитися залежно від організаційної та правової форми підприємства, а також його структури. Необхідно аналізувати та враховувати фактори, що впливають на цей процес та з їх урахуванням здійснювати аналіз [1]. Серед основних методів аналізу прибутку підприємства виділяють такі:

1) горизонтальний аналіз – полягає у зіставленні кожної окремої позиції фінансової звітності з низкою попередніх періодів та визначенні загальної тенденції;

2) вертикальний аналіз – ґрунтується на розрахунку окремих статей фінансової звітності у вигляді відносних показників, що характеризують структуру коштів підприємства та їх джерел;

3) порівняльний аналіз – здійснюється шляхом оцінки показників діяльності аналізованого підприємства із середніми показниками по галузі або порівняння з показниками аналогічних підприємств;

4) факторний аналіз – полягає у комплексній методиці системного вивчення, встановлення причин зміни результативного показника, а також кількісної оцінки їхнього впливу. Факторний аналіз ґрунтується на двох типах моделей: детермінованих та стохастичних.

При прогнозуванні прибутку широкого поширення набули методи трендового та регресійного аналізу, які дозволяють виявити залежність між факторами та екстраполювати наявні тенденції.

Будь-який аналіз проводиться на основі певних інформаційних джерел, від якості яких залежить те, наскільки точно він буде проведений. Спотворення в джерелах інформації призводять до помилкових висновків та неефективних управлінських рішень на їх основі. Інформаційне забезпечення аналізу виходить з дотримання наступних принципів: актуальність, достовірність та повнота [2].

Інформація має бути актуальною, особливо в умовах безперервних змін, що відбуваються у зовнішньому середовищі. Недостовірна інформація природно призводить до того, що результати аналізу спотворюються. Особливо це відбивається у частині бухгалтерської звітності як джерела інформації. Аналіз, проведений на основі даних лише одного джерела даних (наприклад, бухгалтерської звітності), дає неповну картину процесів, що впливають на кінцевий фінансовий результат.

Підсумовуючи, можна сказати, що достовірність результатів проведеного аналізу значною мірою залежить від джерел інформації. Використання достовірних даних при застосуванні зазначених методів аналізу дозволить керівникам підприємства розробити ефективні заходи щодо підвищення прибутку та сформуванню подальшу стратегію розвитку компанії.

Список використаних джерел:

1. Морщенок Т. С., Задорожня В. О. Економічна сутність прибутку підприємства та його роль в умовах ринкової економіки. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2013. №. 18, Вип. 4 (2). С. 172-175.
2. Галушка О. Р. Особливості формування прибутку підприємства. *Управління розвитком*. 2013. №. 14. С. 131-134.

КУТЕНКО Дем'ян Дем'янович,
здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

ОСТАПЕНКО Тетяна Миколаївна,
доцент кафедри аналітичної

економіки та менеджменту

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,*

кандидат економічних наук, доцент

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ ПРИБУТКУ

В сучасних ринкових умовах основним показником, який відображає ефективність діяльності комерційної організації, є прибуток. Він характеризує ефективність господарської діяльності підприємства, показує

конкурентоспроможність виготовленої продукції і наданих послуг, відображає загальну результативність діючої на підприємстві політики управління фінансово-господарською діяльністю [1].

Прибуток як найважливіша категорія ринкових відносин виконує низку функцій [2]:

1. Оціночна функція – прибуток є критерієм та показником ефективності діяльності підприємства. Використання цієї функції певною мірою можливе лише за умов ринкової економіки, що передбачає свободу встановлення цін, свободу вибору постачальників та покупців.

2. Функція стимулювання – як кінцевий фінансово-економічний результат господарської діяльності компанії, прибуток відіграє ключову роль у ринковій економіці. Він визначає поведінку суб'єктів господарювання, добробут яких значною мірою залежить як від рівня прибутку, так і від прийнятого в економіці алгоритму його розподілу, у тому числі оподаткування. Прибуток також є основним джерелом приросту власного капіталу. В ринкових умовах власники та менеджери фірми приймають рішення щодо дивідендної та інвестиційної політики компанії з урахуванням обсягу прибутку, що отримало підприємство. Саме від прибутку залежать перспективи розвитку підприємства.

3. Фіскальна функція – прибуток є джерелом формування доходів бюджетів різних рівнів. Він надходить до бюджету у вигляді податків та спрямовується на цілі, визначені видатковою частиною державного бюджету.

4. Прибуток є основою для збільшення обсягів виробництва продукції. Фірми, які одержують прибуток, мають можливість вести безперервну виробничу діяльність. Вони можуть вкласти прибуток у виробництво, але не тільки для розширення його масштабів, а також і з метою вдосконалення матеріально-технічної бази, розробки нових методів управління, використання продуктів науково-технічних програм.

5. Прибуток є джерелом соціальних благ для членів колективу підприємства. За рахунок прибутку, що залишився в компанії після сплати податків і дивідендів, а також інших першочергових відрахувань, здійснюються матеріальні заохочення працівників і надання їм соціальних пільг, утримання об'єктів соціальної сфери [3].

Отримання прибутку є головною метою діяльності будь-якої комерційної організації. Прибуток також є раціональності використання наявних на підприємстві ресурсів. Він виконує ряд певних функцій і підрозділяється за обсягами витрат на економічний і бухгалтерський. На його формування можуть впливати як внутрішні, і зовнішні чинники впливу. Будь-якій компанії слід проводити аналіз прибутку, щоб дослідити його обсяг, склад, структуру та динаміку. Для збільшення прибутку менеджери підприємства мають розробляти і впроваджувати низку заходів, які повинні бути науково обґрунтованими [4].

Список використаних джерел:

1. Лівацька Т. М. Основний капітал та його класифікація. Механізм регулювання економіки. 2007. № 1. С. 245-255.
2. Люта О. В., Єйбоженко О. С. Система управління оборотними активами підприємства. *Молодіжний вісник УАСБ НБУ. Серія: Економічні науки*. 2013. № 5. С. 230-239.
3. Мазаракі А. А. Економіка торговельного підприємства: підручник для вузів. Київ: «Хрещатик», 1999. 800 с.
4. Олійник Є. В. Управління основними засобами підприємства через призму класичних та сучасних теорій. *Актуальні проблеми економіки*. № 6 (168). 2015. С. 47-53.

ШМИГОЛЬ Дарина Романівна,
здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

ОСТАПЕНКО Тетяна Миколаївна,

*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,*

кандидат економічних наук, доцент

МЕТОДИ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТОРГІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Конкурентоспроможність підприємства – це сукупність переваг підприємства по відношенню до інших підприємств тієї ж галузі як всередині країни, так і за її межами [1]. Конкурентоспроможність торговельного підприємства є одним з найважливіших завдань сучасної економіки через постійне посилення конкуренції всередині кожної галузі, та як наслідок, необхідності застосування на практиці ряду механізмів жорсткого контролю за діяльністю компанії на функціонуючих ринках. При проведенні оцінки конкурентоспроможності торговельних підприємств використовуються різні методи: оцінка ринкової позиції, становища у галузі, якості реалізованої продукції, матричні методи та методи, засновані на порівняльних показниках. Але всі використовувані методи мають головну мету – виявити конкурентні переваги підприємства торгівлі, оцінити ефективність їх використання та виявити реальні проблеми, що перешкоджають підвищенню конкурентоспроможності. Оцінка конкурентоспроможності торговельного підприємства необхідна для того, щоб: розробити заходи щодо підвищення конкурентоспроможності; обрати підрядників для ефективною спільною діяльності; складання програми виходу компанії на нові ринки; здійснення інвестиційної діяльності.

Одним з існуючих шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємства торгівлі є зростання обсягів реалізації продукції. Слід враховувати, що збільшення обсягів реалізації може не принести прибутку, якщо не враховано величину витрат й доходи щодо їх співвідношення. При організації та плануванні обсягу реалізації товарів відповідно до цього методу необхідно вирішити ряд завдань, найважливішим з яких є визначення обсягу реалізації продукції, при якому буде забезпечена ефективна діяльність.

Ще один напрямок – це поліпшення якості продукції, що реалізується, в результаті поліпшена продукція вплине на освоєння нових ринків, збільшення експорту продукції, якщо підприємство займається зовнішньоекономічною діяльністю. Вирішення проблем з якістю продукції позитивно вплине на імідж підприємства серед покупців, стане запорукою виходу на зовнішній ринок, а також буде основою для отримання максимального прибутку.

Зменшити витрати – це один з найбільш традиційних способів досягти конкурентної переваги. В даному випадку у вирашному положенні буде знаходитися те підприємство, яке застосувавши певний комплекс заходів досягла менших витрат, ніж у конкурентів. Але в умовах сучасного ринку таку перевагу досить важко отримати, тобто реалізація цього методу вимагає скоординованої роботи співробітників для пошуку нових постачальників та вдосконалення системи логістики. Підприємства, які обирають курс на завоювання переваги через менші витрати, повинні вивчати їх величину та структуру за всіма етапами продажу продукції. Важливу роль в цьому процесі відіграють фахівці з маркетингових досліджень, що мають постійно виявляти тенденції на ринку, проводити функціонально-вартісний аналіз, відстежувати появу новітніх технологій та ін.

Зміст основних методів оцінки конкурентоспроможності підприємства [2]: матричні – дослідження конкурентоспроможності торгівельного підприємства матричними методами полягає в маркетинговій оцінці його діяльності та продукту. Аналіз конкурентоспроможності підприємства відбувається з врахуванням життєвого циклу продукції; оцінки конкурентоспроможності продукції – базуються на тому, що між конкурентоспроможністю продукції і підприємства можна встановити прямо пропорційну залежність. Для того, щоб визначити конкурентоспроможність продукції, застосовують кваліметричні і маркетингові методи. Сутність цих методів полягає в знаходженні співвідношення ціна-якість; методи, які ґрунтуються на теорії ефективної конкуренції – при застосуванні даних методів проводиться бальна оцінка можливостей підприємства щодо рівня його конкурентоспроможності на ринку. В ході аналізу за допомогою даних методів формулюють можливості, спрямовані на досягнення конкурентних переваг, які в результаті оцінюють експерти з боку наявних на підприємстві ресурсів і факторів; комплексні – дані методи оцінки включають в себе визначення поточної та потенційної конкурентоспроможності. Поточна конкурентоспроможність має бути визначена на основі оцінок конкурентоспроможності продукції підприємства, а

потенційна – за принципом методів, які ґрунтуються на теорії ефективної конкуренції. Конкурентоспроможність торгівельних підприємств – одна з найважливіших інтегральних характеристик, що використовується для повної економічної оцінки ефективності господарюючого суб'єкта, та характеризує його здатність ефективно вирішувати проблеми під впливом різних факторів. Правильне застосування методів оцінки конкурентоспроможності підприємства дозволить розробити заходи щодо підвищення його економічної ефективності.

Список використаних джерел:

1. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г., Романко О. П. Конкурентоспроможність підприємства: планування та діагностика: монографія. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2011. 180 с.
2. Шарко В. В. Конкурентоспроможність підприємства: методи оцінки, стратегії підвищення. *Вісник Мукачівського державного університету*. 2015. Вип. 2 (2). С. 120-126. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2015_2%282%29__24

ШМИГОЛЬ Каріна Романівна,
здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

ОСТАПЕНКО Тетяна Миколаївна,

*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,*

кандидат економічних наук, доцент

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ЯК ГОЛОВНИЙ ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ

На сьогоднішній день в умовах жорсткої конкуренції на ринку, підприємству дуже важливо мати конкурентоспроможний товар, щоб утримувати свої позиції і розвиватися. Ринок не стоїть на місці, він постійно зростає, це призводить до появи нових підприємств, які претендують на свою нішу на ринку. Організації, які не приділяють цьому питанню належної уваги, швидко витісняються та закриваються. Конкурентоспроможність товару, зазвичай, визначається способом порівняння його різних параметрів з аналогічними показниками товару-конкурента.

Підвищення конкурентоспроможності товару повинне слугувати розширенню кола покупців, тим самим підвищити дохідність від випущеної продукції. Товар повинен бути довговічним, мати привабливий зовнішній вигляд, бути надійним, зручним у використанні, естетичним, містити інструкцію

по експлуатації, забезпечуватися надійним сервісом і гарантією та іншими властивостями, які задовольняють потреби споживачів краще ніж аналогічні товари конкурентів.

Створити та запропонувати товари, які мали б найвищу споживчу цінність є найголовнішим зобов'язанням для будь-якої фірми. Чим більшу кількість потреб задовольняє один і той самий продукт, тим вищою є його привабливість для ймовірного покупця.

Тож які існують шляхи підвищення конкурентоспроможності продукції:

1. Вигідно диференціювати свій товар від товару конкурентів. Цього можна досягти шляхом забезпечення високої якості товару, адже цей фактор є головним і саме він визначає конкурентоспроможність товару на ринку. Під якістю прийнято розуміти комплекс різних характеристик продукції, які зумовлюють її здатність задовольнити потреби відповідно її призначенню.

2. Збільшити масштаб виробництва. Завдяки цьому можна знизити собівартість продукції і підвищити її якість, що в свою чергу підвищить конкурентоспроможність товару на ринку.

3. Відібрати найвдаліший з уже існуючих товарів і зосередити всі зусилля на ньому, адже якщо підприємство буде розпорошувати свої потужності на малоефективних товарах, то є ризик що фірма не досягне успіхів ні в жодному з них. Тож слід спрямувати всі сили на одному чи групі товарів, які користуються попитом, займатися їх просуванням та удосконаленням.

4. Створити новий товар. Цей фактор забезпечує підвищення конкурентоспроможності за рахунок задоволення нових потреб людини або задоволення вже наявних потреб значно іншим способом. Але сучасний маркетинг стверджує, що важливіше створити товар, який користується хорошим попитом, ніж товар, що володіє унікальними властивостями. Потрібно ретельно визначити переваги використання споживачем нового товару.

5. Знайти нове застосування старим товарам та вихід на нові ринки. Товар, який відчуває конкурентний тиск на традиційному ринку, може виявитися поза всякою конкуренцією на новому сегменті або ринку. Так можна помітно продовжити життєвий цикл товару. Також для сезонних товарів вигідно використовувати сезонні коливання попиту в різних географічних поясах планети.

6. Своєчасно вилучити застарілий товар. На сучасному етапі продукція швидко стає морально застарілою, тож важливо припинити випуск товару, який не відповідає новим вимогам, щоб не допустити витрати ресурсів на товар, який помітно відстає від більш просунутих.

7. Покращувати характеристики у сфері обслуговування. Рівень сервісу діє на стадії передпродажного і післяпродажного обслуговування.

До факторів передпродажного обслуговування відносяться: умови придбання товару і форма його оплати; демонстрація товару; підбір товару, виходячи з індивідуальних особливостей покупця.

До факторів післяпродажного обслуговування відносяться: упаковка і доставка куплених товарів; підгін виробів по фігурі; хімічна чистка виробів та ін.

8. Здійснювати розвиток реклами та інших заходів щоб стимулювати збут. Без ефективного збуту, вдала конструкція і технологія виготовлення нового товару не забезпечують його конкурентоспроможності. Збутовий фактор характеризується рекламним забезпеченням, транспортабельністю товару і надійністю поставки [1]. Рекламне забезпечення отримує високу оцінку, якщо вдосконалені властивості товару припускають відмінні можливості для проведення результативної реклами, стимулювання попиту і демонстрації виробу.

9. Формування іміджу. Цей фактор є важливою умовою забезпечення конкурентоспроможності. Імідж підприємства переноситься і на його продукцію і проявляється через торгову марку або товарний знак.

Отже, можна стверджувати, що забезпечення конкурентоспроможності продукції є першочерговою умовою успішного функціонування підприємства. Адже від попиту на продукцію напряду залежить обсяг продажу, а значить і його прибуток, а як усім відомо метою функціонування комерційного підприємства є одержання прибутку.

Список використаних джерел:

1. Гохберг Ю., Чернеча О. Формування стратегії досягнення високої конкурентоспроможності підприємства. *Економіст*. 2001. № 12. С. 74-75.

ЄНА Тетяна Василівна,

здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

ОСТАПЕНКО Тетяна Миколаївна,

*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,*

кандидат економічних наук, доцент

РЕКЛАМА ЯК МЕТОД ВПЛИВУ НА ПОВЕДІНКУ СПОЖИВАЧА

У наш час, без реклами формування ринків продажу товарів неможливе, оскільки перед сучасним покупцем з'явився світ послуг та товарів, у якому щосекунди відбувається розширення. Саме це призводить до того, що покупцеві потрібна допомога з боку фахівців, які базуються на сфері рекламно-інформаційних послуг.

Стосовно визначення, під рекламою розуміють платну форму просування товарів, послуг або ідей від імені фірми. По великому рахунку вона являє собою поширення та розміщення інформації в будь-якому форматі, за допомогою

різних засобів масової інформації, призначеної для невизначеної або визначеної аудиторії, що призвана сприяти формуванню чи підтримці зацікавленості до фірми, конкретного товару чи послуги, сприяючи тим самим їх реалізації.

За основу будь-якої реклами завжди береться якийсь рекламне повідомлення. Вважається, що воно повинно відповідати ряду критеріїв, а саме: бути коротким, цікавим, зрозумілим, містити в собі достовірну інформацію, мати регулярний характер, а також різнитися оригінальністю та образністю.

Основною метою реклами є заманювання та переконання якомога більшої кількості потенційних споживачів в необхідності покупки товару чи послуги, яка рекламується. Крім цього, реклама генерує внутрішні орієнтири, формує при цьому конкретні типи та моделі поведінки.

Спонування певного покупця до придбання конкретного товару є головним завданням реклами. Одним з головних джерел розробки плану реклами являється програма маркетингу. Завжди справою рекламного відділу є створення конкурентної переваги підприємства на ринку та підтримання певного рівня бізнесової діяльності, саме від цих критеріїв залежить маркетинговий успіх. Для того, щоб рекламний менеджер визначився з тим на який сегмент, коли та як застосовувати рекламне звернення про товар конкретної марки, він повинен знайти відповіді у докладному аналізі. Отже, рекламне звернення базується на тому, що гарний зв'язок зі своїм споживачем, а також задоволення потреб покупців підприємства, призводить до того, що підприємство займає перші позиції у рейтингу продажу. Виходячи з цього менеджер з реклами повинен визначити цільову аудиторію, розробити рекламну стратегію, створити підходи, а також комерційні передумови, щодо звернення до споживачів.

Зазвичай рекламні комунікації визначають як непряму форму переконання споживача. Вона базується на емоційному описі переваг продукту чи інформаційному описі продукту. Ціллю рекламної комунікації зі споживачем є те, щоб створити покупцеві гарне уявлення щодо продукту, а також сконцентрувати його на тому, щоб придбати цей продукт (товар).

Слід зазначити, що помилково вважають, що гарний продукт не потребує реклами. Навпаки, тільки високоякісний, конкурентоспроможний товар потребує інформативної, інтенсивної реклами. Якщо взятися за рекламу продукції поганої якості, то це призведе до втрати коштів на рекламу, а також зазнає збитків імідж кампанії.

За часту менеджери відносяться до реклами, як до переліку методів, котрі впливають на людей, та які можна обрати для якоїсь конкретної кампанії, щоб просувати їх продукт.

Виходячи з цього можна сказати, що рекламні комунікації займають головну та важливу роль у сучасному світі. Реклама повинна проводитись з відчуттям соціальної відповідальності, а також не суперечити високим моральним цінностям, котрі необхідно дотримуватись, при конкуренції між підприємствами. Список завдань котрі повинна вирішувати реклама, набув

великих масштабів, а також вимагає від рекламних менеджерів клопіткої та якісної роботи, креативних підходів, та вмінь вплинути на рішення споживачів [1, 2]. Наразі налагодження зв'язків з покупцями являється сприятливими взаємовідносинами для всіх товаровиробників. PR являє собою безліч індивідуальних заходів, щодо підтримки зв'язку з аудиторією. Реклама є ефективним інструментом маркетингу [2], оскільки її складові спрямовані на «просування» певного товаровиробника, його індивідуальності, та пізнаваності, а в деяких випадках пізнаваності не тільки виробника, але й його послуг або продукції. Дотримання основних правил і рекомендацій в створенні реклами дозволить посилити ефективність маркетингу, що, безумовно, буде позитивно впливати на розвиток підприємницької діяльності.

Список використаних джерел:

2. Рекламні комунікації: визначення, практичне застосування, цілі, ефекти. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/sociology/12408/>
3. Реклама як ефективний інструмент маркетингу. URL: <https://buklib.net/books/23413/>

БУТ Катерина Андріївна,

здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

КУБЕЦЬКА Ольга Миколаївна,

*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,*

кандидат економічних наук, доцент

ХАРАКТЕРИСТИКА МОДЕЛЕЙ ПРОГНОЗУВАННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

У науково-методичній літературі описані різні типи моделей, використовуваних для проведення фінансового аналізу з метою діагностування кризи на підприємстві. Перевагу надають трьом з них: описативним, предикативним і нормативним моделям.

До дискретивних моделей належать побудова системи звітних балансів і вивчення абсолютних показників, читання звітності, подання фінансової звітності в різних аналітичних розрізах; горизонтальний аналіз (зіставлення абсолютних і відносних змін статей звітності в порівнянні з попереднім періодом); вертикальний аналіз (розрахунок відносних відхилень показників звітності за декілька років від рівня базисного року); система аналітичних фінансових коефіцієнтів; аналітичні записки до звітності тощо.

Предикативні моделі – це моделі прогностичного характеру. Вони використовуються для прогнозування доходів підприємства і його майбутнього фінансового стану.

Найпоширенішими з них є: розрахунок точки критичного обсягу продажів, побудова прогностичних фінансових звітів, моделі динамічного аналізу, моделі ситуаційного аналізу. Нормативні моделі дозволяють порівнювати фактичні результати діяльності підприємства з очікуваними.

Ці моделі використовуються у внутрішньому фінансовому аналізі, що базується на застосуванні жорстко детермінованих факторних моделей.

Як важливий інструмент аналізу фінансової діяльності в закордонній та вітчизняній практиці розроблена ціла система фінансових коефіцієнтів, значення яких визначається можливістю зіставлення отриманих результатів з існуючими загальноприйнятими стандартними нормами, теоретичними граничними значеннями, усередненими галузевими коефіцієнтами.

Проте, будь-яка діагностика банкрутства є складовою частиною програми антикризового управління, в процесі якої повинні вирішуватися наступні питання (рис. 1.). Діагностика здійснюється на основі аналізу фінансового стану підприємства. Аналіз фінансового стану підприємства є найбільш дієвим механізмом раннього виявлення ознак кризи. Після дослідження фінансового стану визначаються масштаби кризового стану підприємства та визначаються основні причини кризи. Рівень поточної загрози банкрутства більшість науковців пропонують діагностувати за допомогою коефіцієнта абсолютної платоспроможності («кислотного тесту»).

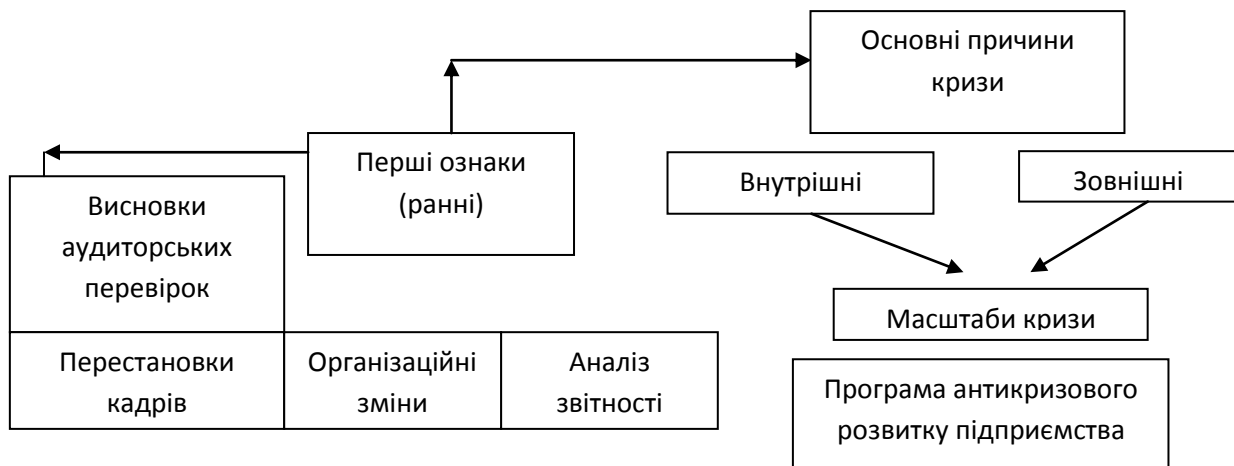

Рис. 1. Процес діагностики кризового розвитку підприємства

Він дозволяє визначити, яким чином в межах місячного терміну можуть бути погашені за рахунок високоліквідних активів усі термінові зобов'язання. Вважається, що коли значення коефіцієнта менше 1, то поточний стан забезпечення термінових платежів трактується як неблагополучний.

Рівень майбутньої загрози банкрутства ряд авторів пропонують діагностувати за допомогою двох показників:

1. коефіцієнта поточної платоспроможності;
2. коефіцієнта автономії.

При цьому, всі перераховані показники необхідно розглядати в динаміці за низку періодів (3-5 роки).

Стійка тенденція до зниження рівнів цих показників говорить про «відкладену загрозу банкрутства», яка може проявитися в майбутньому.

У науковій літературі часто вказується, що оптимальне значення коефіцієнта поточної платоспроможності складає 0,7, а коефіцієнта автономії – 0,5, проте, необхідно враховувати галузеві особливості і розміри підприємств, які повинні вносити певні зміни у вказані усереднені нормативи.

Банкрутство є наслідком розвитку кризового фінансового стану. Кризовий стан підприємств – це процес зміни, руйнування сформованої структури зв'язків, відносин, виходом з якого може стати або заново сформована структура зв'язків і відносин, або ліквідація підприємства.

Найчастіше кризі передують поява певних ознак, що слугують попередженням для фахівців і менеджерів підприємства:

- загроза цілям і цінностям;
- скорочення часу на реакцію;
- необхідність невідкладності, терміновості дій;
- перешкоди в ефективному здійсненні виробничого процесу;
- збої в просуванні продукції до споживача.

Названі та інші ознаки наближення кризи знаходять свій узагальнюючий вираз у зниженні рентабельності, перетворенні діяльності підприємства в збиткову. За таких умов необхідно діагностувати підприємства на ймовірність банкрутства.

Сучасна економічна наука виділяє різноманітні моделі діагностики банкрутства.

Під діагностикою банкрутства розуміють використання сукупності методів аналізу для своєчасного розпізнання симптомів кризи на підприємстві і оперативного реагування на неї на початкових стадіях з метою зменшення ймовірності повної неспроможності суб'єктів господарювання.

У світовій практиці найпоширенішими моделями оцінювання схильності підприємства до банкрутства є такі економічні моделі, які базуються на основі фінансових коефіцієнтів:

1. Оцінювання ймовірності банкрутства на основі Z-рахунка Альтмана.
2. Модель Романа Ліса для оцінювання фінансового стану.
3. Оцінювання фінансового стану за показниками Бівера.
4. R-модель прогнозу ризику банкрутства.
5. Прогнозна модель Тафлера.
6. Модель Фулмера.
7. Модель Спрінгейта.
8. Узагальнююча модель розроблена на основі дискримінантної функції та інші.

Список використаних джерел:

1. Остапенко О. М. Служби контролінгу та антикризового управління в сільськогосподарських виробничих кооперативах. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2007. № 4. С.175-178.

ВЕКЛЕНКО Оксана Григорівна,

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

КУБЕЦЬКА Ольга Миколаївна,

доцент кафедри аналітичної

економіки та менеджменту

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат економічних наук, доцент

СУТНІСТЬ І ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ В УМОВАХ КРИЗИ

У будь-який момент діяльності підприємства існує небезпека кризи, навіть тоді, коли криза не спостерігається, коли її фактично немає. Пошук шляхів забезпечення жеттездатності підприємств у нестабільному зовнішньому середовищі, що опинилися в кризовій ситуації та прийняття рішень по виходу підприємств з кризи отримало назву «антикризове управління». При цьому антикризове управління являє собою систему управлінських заходів по діагностиці, упередженню, нейтралізації і подоланню кризових явищ та їх причин. Іншими словами це управління, в якому поставлено передбачення небезпеки кризи, аналіз її симптомів, встановлення заходів по зниженню негативних наслідків кризи і використання факторів для подальшого розвитку підприємства.

Система антикризового управління базується на принципах постійної готовності до можливого порушення фінансової рівноваги підприємства, адекватності реагування підприємства на ступінь реальної загрози його фінансовій рівновазі, повної реалізації внутрішніх можливостей виходу підприємства із кризового стану, використання відповідних форм санації господарюючого суб'єкта для попередження його банкрутства та інше.

Досить важливо вірно визначити і саму концепцію антикризового управління. Так, переважна більшість авторів, які досліджують дане питання, стверджують, що антикризові заходи слід використовувати тоді, коли фінансові результати підприємства стають незадовільними.

Але, якщо взяти до уваги, що банкрутство в українському законодавстві визначається як визнана арбітражним судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність і задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури [2], тоді про яку антикризову політику можна говорити. Тому в цьому випадку дане визначення є не зовсім вдалим.

Ми підтримуємо думку тих авторів, які вважають, що головне в антикризовому управлінні – створення таких умов, при яких фінансові труднощі не можуть мати постійного, стабільного характеру.

Термін «антикризове управління» виник відносно недавно, та вже отримав своє визнання і розповсюдження як у науковому, так і в практичному середовищі. На сьогодні, це один з найбільш активно використовуваних видів менеджменту, який викликаний сучасним станом більшості підприємств України.

В економічній літературі та наукових працях подано чимало визначень антикризового управління. За Василенко В. антикризове управління – це управління, у якому поставлено певним чином передбачення небезпеки кризи, аналіз його симптомів, заходів для зниження негативних наслідків кризи і використання його факторів для наступного розвитку [1].

Кривов'язюк І. стверджує, що антикризове управління являє собою спеціально організоване управління, націлене на найбільш оперативне виявлення ознак кризового стану та створення відповідних передумов для його своєчасного подолання з метою забезпечення відновлення життєздатності окремого підприємства, недопущення його банкрутства [2].

Якщо погоджуватися із таким твердженням, то тоді, як можна визначити управління, яке націлене на виявлення основних причин кризи та її ліквідацію.

Кожне з наведених вище визначень цього терміну є цілком справедливе і в значній мірі розкриває суть поняття, але не в повному обсязі. Тут позначається індивідуальний підхід кожного з авторів до проблеми.

Вищевикладене дає нам підстави для пропозиції найбільш оптимального, змістовного, на наш погляд, визначення поняття «антикризове управління». Таким чином, антикризове управління – це певним чином організований вид менеджменту, який націлений на запобігання та подолання ознак кризового стану підприємства протягом всього його життєвого циклу за допомогою добре налагоджених економічних, методологічних та інших механізмів.

Список використаних джерел:

1. Василенко В. О. Антикризове управління підприємством: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2003. 504 с.
2. Кривов'язюк І. В. Антикризове управління підприємством: навч. посібник. Київ: Кондор, 2008. 374 с.

СОКОЛОВ Іван Тарасович,

здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

КУБЕЦЬКА Ольга Миколаївна,

*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,*

кандидат економічних наук, доцент

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства є забезпечення стабільності його діяльності з позиції довгострокової перспективи. Вона пов'язана із загальною структурою балансу, рівнем залежності суб'єкта господарювання від кредиторів та інвесторів.

Фінансова стійкість – це багатогранне поняття, яке включає характеристику різних аспектів діяльності підприємства [1].

Сутність фінансової стійкості визначається ефективним формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів. Оцінка фінансової стійкості, як критерій надійності, дозволяє зовнішнім суб'єктам аналізу визначати фінансові можливості підприємства на тривалу перспективу. Фінансова стійкість являє собою комплексне поняття, яке формується під впливом різноманітних фінансово-економічних процесів, і є головним компонентом загальної економічної (ринкової) стійкості підприємства.

Фінансова стійкість передбачає те, що ресурси, вкладені у підприємницьку діяльність, повинні окупитись за рахунок грошових надходжень від господарювання, а одержаний прибуток забезпечувати самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх залучених джерел формування майна (активів) [2].

Отже, фінансова стійкість є відображенням визначеного стану фінансових ресурсів, їх розподілу та використання, при якому підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне забезпечити безперервний ефективний процес виробництва і реалізації продукції, зменшення затрат по його розширенню та оновленню, розвиток інших сфер діяльності на основі збільшення прибутку і активів при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризику.

Фінансово стійким вважається такий господарюючий суб'єкт, який за рахунок власних фінансових ресурсів покриває джерела формування активів, не допускає невиправданої дебіторської та кредиторської заборгованості, вчасно розраховується за своїми фінансовими зобов'язаннями. Фінансова

стійкість підприємства залежить від розміщення його активів та джерел формування капіталу і характеризується, насамперед, співвідношенням між власним капіталом і зобов'язаннями. Чим більшу питому вагу в структурі пасивів займає позиковий капітал, тим вищим є ризик кредиторів і нижчою ймовірність повернення боргів у випадку банкрутства підприємства-боржника. Співвідношення між власним капіталом і зобов'язаннями дозволяє дати загальну оцінку фінансової стійкості підприємства.

Аналіз відносних показників оцінки фінансової стійкості підприємства проводиться за двома напрямками: по-перше, порівняння фактичних значень показників, які визначені на дату складання балансу, з нормативними значеннями, що дозволить сформулювати висновок про фінансову стійкість (або нестійкість) підприємства за відповідним коефіцієнтом. При цьому слід мати на увазі, що незначне відхилення фактичного рівня показників від нормативних значень не завжди свідчить про фінансову нестабільність підприємства. На основі аналізу показників можна виокремити чотири типи фінансової стійкості:

Абсолютна стійкість фінансового становища – коли власні джерела формування оборотних активів покривають запаси і витрати, тобто підприємство не залежить від зовнішніх кредиторів. Така ситуація трапляється рідко, й, як правило, її не можна розглядати як позитивну, адже за таких умов управлінський персонал не має можливості використати зовнішні джерела фінансування основної діяльності.

Третьюму типу фінансового стану відповідає його нестійкість, що є порушенням платоспроможності підприємства. У такому разі оборотні активи і витрати покриваються сумою власних джерел формування оборотних активів, довгострокових позикових джерел, короткострокових кредитів та позик. Це співвідношення говорить про те, що підприємство для покриття частини своїх запасів мусить звертатися до додаткових джерел покриття.

Четвертому типу фінансової стійкості властивий кризовий фінансовий стан, коли підприємство перебуває на межі банкрутства, бо у цій ситуації кошти, короткострокові цінні папери та дебіторська заборгованість підприємства навіть не покривають його кредиторської заборгованості й прострочених позик.

Фінансова стійкість вважається нормальною, якщо величини короткострокових кредитів та позикових коштів, залучені для формування запасів і затрат, не перевищують сумарної вартості виробничих запасів і готової продукції (найліквіднішої частини запасів і затрат).

Список використаних джерел:

1. Голеско І. О. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства. *Економіка транспортного комплексу*. 2017. Вип. 30. С. 49-57.
2. Савельєва А. О. Фінансова стійкість підприємства та фактори, що впливають на неї. Матеріали XLVII науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ (м. Вінниця, 14-23 березня 2018 р.). URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2018/paper/view/3806/3169>.

ПРОЦЕНКО Аліна Миколаївна,
здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

ОРЛОВА Олена Олександрівна,
доцент кафедри

загальноправових дисциплін

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,*

кандидат юридичних наук, доцент

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ ТА ІСТОРІЯ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Актуальність дослідження питання щодо євроінтеграції України до Європейського Союзу зумовлена зовнішньополітичним курсом нашої держави, прагненням до покращення соціального, економічного та політичного життя суспільства.

Серед вітчизняних науковців, які досліджували проблеми європейської інтеграції, слід виділити праці таких науковців як: І. Березовської, М. Буроменського, В. Буткевича, В. Василенка, М. Гнатовського, В. Денисова, А. Дмитрієва, В. Євінтова, О. Задорожнього, Л. Луць, А. Мацка, М. Микієвича, В. Муравйова, Р. Петрова, К. Смирнової, О. Шпакович та ін.

Щодо визначення поняття Європейського Союзу, то це – економічний та політичний союз 28 держав-членів, що розташовані здебільшого у Європі. Спершу Європейський Союз був заснований шістьма країнами, але після 1958 року відбулось п'ять етапів послідовного розширення ЄС. 1 травня 2004 року до ЄС приєдналися 10 нових членів, що стало найбільшим розширенням Союзу за всю його історію. Після входження у 2013 році Хорватії, Європейський Союз нараховує 28 країн-учасників. В сучасному вигляді існує на основі Договору про Європейський Союз від 7 лютого 1992 року [1].

Відповідно до п. 1 ст. 3 Лісабонського договору, мета Союзу – підтримувати мир, свої цінності та добробут своїх народів. В той же час у ст. 2 цього договору зазначено, що Союз засновано на цінностях поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та поваги до прав людини, зокрема осіб, що належать до меншин. З моменту набуття Україною незалежності у 1991 році, Європейський Союз та Україна взаємодіють досить ефективно та на шляху до покращення відносин.

Україна – це держава, яка є одним з головних партнерів ЄС у рамках Європейської політики сусідства та Східного партнерства. Щорічно Європейський Союз та Україна проводять саміт за участі президентів з обох сторін.

З метою підтримання стабільних відносин з Європейськими Співтовариствами, Україна підпише Угоду про партнерство і співробітництво, реалізація якої стане першим етапом просування до асоційованого, а згодом – до повного її членства у цій організації» [2].

У подальшому стратегічний курс України на європейську інтеграцію був підтверджений та розвинутий у Стратегії інтеграції України до ЄС, схваленій Указом Президента України 11 червня 1998 року, та Програмі інтеграції України до ЄС, схваленій Указом Президента України 14 вересня 2000 року. Зокрема, у Стратегії набуття повноправного членства в ЄС проголошено довготерміновою стратегічною метою європейської інтеграції України [3].

16 червня 1994 року між Європейськими співтовариствами і Україною була підписана Угода про партнерство та співробітництво (УПС). Це була перша угода, підписана ЄС з країнами колишнього Радянського Союзу. Тривалий процес ратифікації Угоди державами-членами закінчився лише на початку 1998 року, а тому УПС набула чинності лише 1 березня 1998 року [4]. У грудні 2011 року Україна і ЄС завершили переговори за угодою про асоціацію, які вели з вересня 2008 року, а 30 березня 2012 року у Брюсселі глави переговорних делегацій парафували Угоду.

Щодо процедури парафування це – технічне затвердження тексту угоди, у ході якого глави переговорних делегацій ставлять свої підписи на всіх сторінках угоди, закріплюючи таким чином суть досягнутих домовленостей [5].

Угода про асоціацію – це новий стан розвитку договірних відносин між ЄС та Україною, спрямованих на політичну асоціацію та економічну інтеграцію. Угода передбачає зобов'язання обох сторін будувати міцні та довготривалі відносини, що базуються на основі спільних цінностей, зокрема, повній повазі демократичних принципів, верховенства права, відповідального державного управління, повазі прав людини та основних свобод.

Протягом 2014-2017 років Угоду ратифікували Верховна рада, Європарламент, а також національні парламенти усіх країн ЄС. З 1 вересня 2017 року дія Угоди про асоціацію між Євросоюзом та Україною вступила в силу в повному обсязі [6].

Політика України щодо розбудови відносин з Європейським Союзом впроваджується на основі Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року. Відповідно до ст. 11 Закону, однією з основоположних засад зовнішньої політики України є «забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС» [7].

Отже, євроінтеграція України до Європейського Союзу зумовлена зовнішньополітичним курсом нашої держави, прагненням до покращення соціального, економічного та політичного життя суспільства. Європейська спрямованість України передбачає нові можливості співпраці з високорозвиненими країнами, сприяє вдосконаленню стосунків у всіх сферах, зміцнюються позиції України в системі міжнародних відносин.

Список використаних джерел:

1. Договір про Європейський Союз від 07.02.1992 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_029.
2. Про Основні напрями зовнішньої політики України: Постанова Верховної Ради України від 02.07.1993 р. № 3360-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3360-12>.
3. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 11.06.1998 р. № 615/98. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/615/98>.
4. Угода про партнерство та співробітництво від 14.06.1994 р. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
5. Україна і ЄС парафували угоду про асоціацію. URL: <http://tyzhden.ua/News/46260>.
6. Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності. URL: <http://www.pravda.com.ua/news/2017/09/1/7153709/>
7. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>.

ЛИПКА Ярослав Віталійович,
здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*
Науковий керівник:

ФІСУНЕНКО Надія Олександрівна,
*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук*

ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ МЕХАНІЗМІВ ПРОТИДІЇ ЕКОНОМІЧНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ ЯК ФАКТОРУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Варто погодитися з більшістю вчених, що економічна безпека є основою функціонування держави, де остання спрямована на забезпечення захисту національних інтересів як внутрішнього, так і зовнішнього, безпосередньо в економічній сфері. А здатність зберігати стійкість до зовнішніх і внутрішніх загроз є так званим критерієм економічної безпеки, який забезпечить економічну стабільність і незалежність, а також економічне зростання. Виходячи з цього, можна визначити основне функціональне призначення економічної безпеки як збереження економічної незалежності та підвищення конкурентоспроможності у сфері економіки, що, як наслідок, дає поштовх для майбутнього розвитку країни в цілому.

До останнього часу таке поняття, як «економічна безпека», практично не використовувалося в юридичних та економічних науках і, тим більше, не привертало достатньої уваги вітчизняних науковців. Проте стрімкий розвиток процесів лібералізації та інтеграції призвів до розвитку концепцій національної безпеки в багатьох країнах світу, базовим елементом якої є її економічна складова.

Досліджуючи механізми протидії економічної злочинності як фактору забезпечення національної економіки першочерговим постає питання «економічний злочин» його сутність.

В своїх дослідженнях С. Кравчук стверджує, що «економічні злочини – це злочини, вчинені у сферах економіки з використанням законних техніко-бухгалтерських, фінансово-бухгалтерських, контрольно-управлінських прав і повноважень. Вчений виділяє вісім істотних ознак, притаманних економічній злочинності: стійкий характер; високий час реакції; створені злочинними діями суб'єктів господарювання порушення порядку управління фінансами; вчинені особами (оскільки згідно з кримінальним законодавством об'єктом злочину може бути лише фізична особа); тісний зв'язок з організованою злочинністю, корупцією та тіньовою економічною діяльністю; формування у громадян напівкримінальної ментальності; істотної шкоди державі, суспільству чи окремим громадянам» [1].

У кримінологічній літературі виділяється ряд протиправних діянь, що утворюють економічну злочинність. До них відносяться: порушення антидемпінгового законодавства (що вказує на правопорушення, пов'язані з порушенням правил вільної конкуренції); шахрайство, виробництво поганої продукції (проступки, що порушують права споживачів); шахрайство з цінними паперами, бухгалтерська документація, фальшиве банкрутство, використання фальшивих банківських документів (злочини, засновані на нецільовому використанні вкладень, депозитного капіталу, які завдають значних збитків акціонерам, кредиторам тощо).

Тому постає питання про необхідність створення ефективної системи протидії організованій злочинності в галузях економіки України. Тому використання зарубіжного досвіду державних механізмів запобігання та боротьби з організованою злочинністю у сферах економіки дає змогу сформулювати комплекс ефективних національних важелів впливу органів державної влади на протидію цьому виду злочинності. Специфіка фінансових злочинів заважає правоохоронним органам швидко реагувати на їх вчинення.

Держава однозначно реагує на ці злочини і намагається їх запобігати. Створено Національне антикорупційне бюро України, функціонує департамент з розслідування особливо важливих справ у сферах економіки, створено сайт державних закупівель Pro200 та зроблено багато інших кроків у цій сфері. Але практика показує, що всі дії органів влади щодо запобігання економічним злочинам супроводжуються появою більш інноваційних механізмів вчинення економічних злочинів. Тому ця тема є надзвичайно важливою і ще довго буде актуальною для досліджень [1].

Останнім часом питання організованої злочинності в галузях економіки набуло міжнародного характеру. Крім того, світова спільнота визнає, що організована злочинність у фінансовій системі стала глобальною загрозою безпеці економіки; Тому держави зобов'язані вживати скоординованих заходів для боротьби з цією суспільно небезпечною діяльністю як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Список використаних джерел:

1. Кравчук С. Ю. Економічна злочинність проти України: курс лекцій. Економічна злочинність в Україні. Послідовність лекцій: підручник. Київ: Кондор, 2009. 282 с.
2. Фісуненко Н. О., Ткаченко П. І., Кузьменко А. О. Кримінологічна характеристика проявів тіньової економіки. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2020. № 3. С. 232-239.

ЛОСЬ Діана Юріївна,

здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

КУБЕЦЬКА Ольга Миколаївна,

*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,*

кандидат економічних наук, доцент

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН

Кредит – це форма позичкового капіталу (в грошовій або товарній формах), що надається на умовах повернення і обумовлює виникнення кредитних відносин між тим, хто надає кредит, і тим, хто його отримує [2].

Загальноекономічною причиною появи кредитних відносин є товарне виробництво.

Основою функціонування кредиту є рух вартості у сфері товарного обміну, в процесі якого виникає розрив у часі між рухом товару і його грошовим еквівалентом, відбувається відокремлення грошової форми вартості від товарної. Якщо рух товарних потоків випереджає грошовий, то підприємства – споживачі товарів із настанням моменту плати за них не завжди мають достатні кошти, що може зупинити нормальний процес відтворення. Коли рух грошових потоків випереджає товарні, то на підприємствах нагромаджуються тимчасово вільні кошти [1].

Виникає суперечність між безперервним вивільненням грошей у кругообороті оборотних коштів і потребою в постійному використанні матеріальних і грошових ресурсів.

Таким чином, виникнення і функціонування кредиту пов'язане з необхідністю забезпечення безперервного процесу відтворення, із тимчасовим вивільненням коштів у одних підприємствах і появою потреби в них у інших. При цьому виникнення кредитних відносин зумовлюється не самим фактом

незбігу в часі відвантаження товару і його оплати, а узгодженням між суб'єктами кредитних відносин умови щодо відстрочки платежу шляхом укладання кредитної угоди. Але оборот товарів є не єдиною причиною появи кредитних взаємовідносин.

Нині кредитні відносини виникають за будь-якої економічної чи фінансової операції, що пов'язана із заборгованістю одного з учасників такої операції [2].

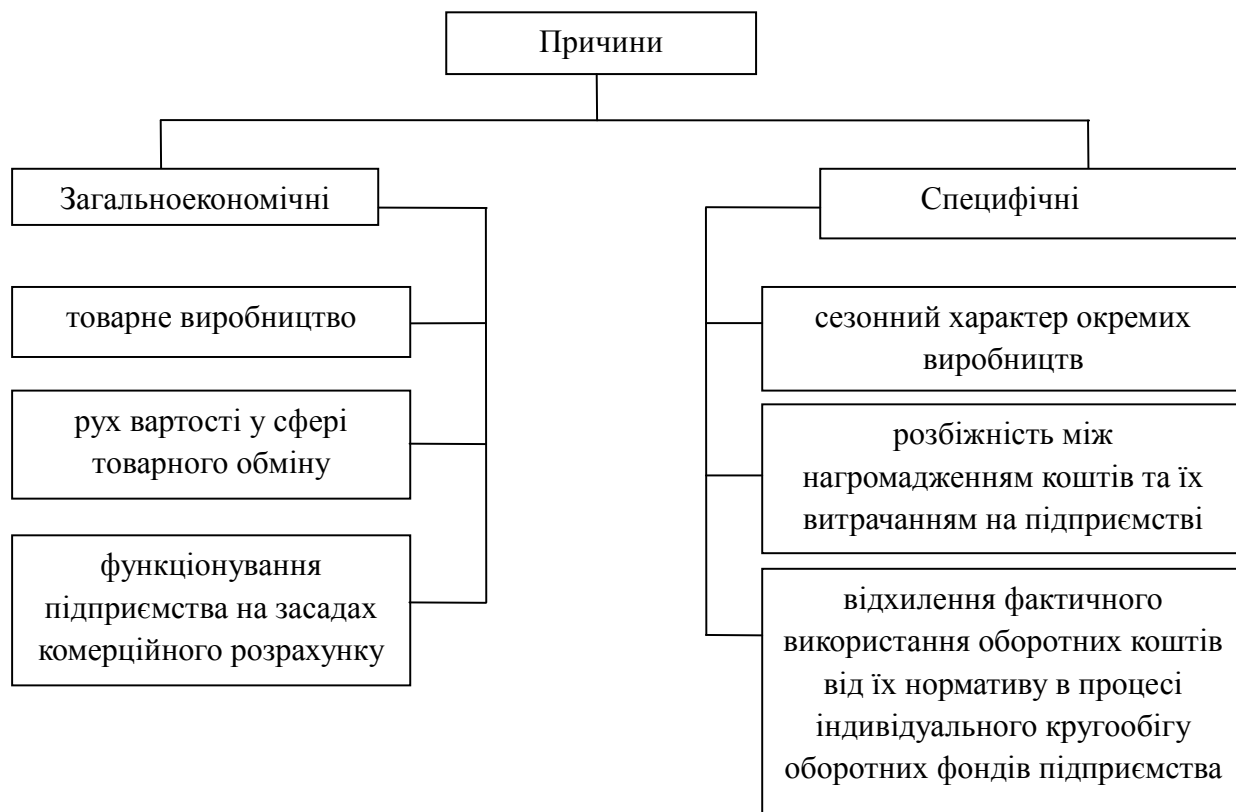

Рис. 1. Причини виникнення кредитних відносин

Поряд з об'єктивною основою існують специфічні причини виникнення і функціонування кредитних відносин, що пов'язані з необхідністю забезпечення безперервності процесу відновлення. Для розвитку кредитних відносин необхідні певні умови. По-перше, учасники кредитної угоди – кредитор і позичальник, мають бути юридичне самостійними суб'єктами, які матеріально гарантують виконання зобов'язань. По-друге, інтереси суб'єктів кредитної угоди повинні збігатися.

Список використаних джерел:

1. Базилевич В. Д., Баластрик Л. О. Державні фінанси. Київ: Атіка, 2002. 368 с.
2. Верхоглядова Н. І. Словник-довідник економіста та менеджера. Дніпро: ДДУВС, 2022. 156 с.

ХАЛЕМОНЕЦЬ Єлизавета Анатоліївна,
здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

КУБЕЦЬКА Ольга Миколаївна,

*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,*

кандидат економічних наук, доцент

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ГРОШОВИХ КОШТІВ

Гроші виступають основним інструментом функціонування ринкової економіки. Це обумовлюється опосередковуванням всіх економічних відносин з приводу купівлі-продажу товарів (робіт, послуг). Свої функції гроші виконують у результаті безперервного руху у сфері обігу. Гроші стали невід'ємною частиною життя суспільства. Без їх існування не можливе ефективне функціонування економічних процесів (виробництва, купівлі-продажу товарів, послуг тощо). За допомогою грошей забезпечується сталий розвиток економіки, гроші є певним важелем в руках держави, за допомогою якого контролюється стабільність економічних процесів.

Безперервну діяльність кожне підприємство може здійснювати лише при постійних зв'язках з іншими підприємствами з допомогою грошових коштів.

Грошові кошти – це готівка, кошти на рахунках в банках та депозити до запитання [1].

Як результат своєї операційної діяльності всі підприємства проводять розрахунки з банками за позиками і через банки сплачують вартість товарів, робіт та послуг постачальникам та підрядникам.

Згідно із ст. 24 Законом України «Про підприємництво» розрахунки підприємства за своїми зобов'язаннями проводять у безготівковому та готівковому порядку через установи банку відповідно до правил здійснення розрахункових і касових операцій, затверджених Національним банком України.

Більшість розрахунків з виконання зобов'язань здійснюється через установи банків безготівковим шляхом. Розрахунки готівкою між підприємствами, організаціями та установами дозволяється проводити лише тоді, коли суми окремих платежів менші від сум граничних, встановлених банками для безготівкових розрахунків.

При проведенні безготівкових операцій банки здійснюють контроль за дотриманням сільськогосподарськими підприємствами платіжної договірної дисципліни, допомагають використовувати найбільш доцільні форми розрахунків прискореного обігу обігових коштів.

Грошові потоки за їхніми джерелами можна поділити на внутрішні та зовнішні. Кошти, що надходять з різних джерел підприємства, належать до внутрішніх грошових потоків. Надходження коштів за рахунок ресурсів, які мобілізуються на фінансовому ринку, свідчать про використання зовнішніх джерел.

Більшість підприємств значну частину фінансових ресурсів отримує саме з внутрішніх джерел. Їх частина становить 60-70 % в загальному обсязі грошових потоків. Внутрішні грошові надходження згідно з чинною практикою обліку та звітності включають: виручку від реалізації продукції, робіт і послуг; виручку від іншої реалізації; доходи від позареалізаційних операцій.

Виручка від реалізації продукції, робіт та послуг залежить від основної діяльності підприємства, тому на неї припадає найбільша питома вага внутрішніх грошових надходжень. Від величини виручки залежить не тільки внутрішньовиробниче відшкодування витрат і формування прибутку, а й своєчасність і повнота податкових платежів, погашення банківських кредитів, які впливають на рівень виплачених відсотків, що в кінцевому підсумку позначається на фінансові результати діяльності підприємства. Виручка від реалізації продукції є фінансовою категорією, яка виражає грошові відносини між постачальниками і покупцями [2].

З переходом на ринкові основи господарювання зростає роль фінансової діяльності підприємств. Пошук фінансових джерел розвитку підприємств у напрямку найефективнішого інвестування фінансових ресурсів, операцій з цінними паперами та інші питання фінансової діяльності набувають важливого значення для фінансових служб підприємства.

Підприємства, крім основної, отримують доходи від таких видів діяльності: продаж акцій, облігацій та інших цінних паперів; вкладення тимчасово вільних коштів на депозит; валютні операції; пайові внески, часткова участь у діяльності інших підприємств; надання позик; лізингові операції.

Доходи від таких видів діяльності мають значну питому вагу у грошових потоках підприємств і є мірою розвитку ринкової інфраструктури, особливо фінансового ринку. Доходи від фінансових інвестицій справляють прямий вплив на формування прибутку. Основним завданням фінансової служби більшості підприємств є раціональне використання вільних фінансових ресурсів, пошук ефективних напрямів інвестування коштів, які даватимуть підприємству додатковий дохід.

Отже, грошові надходження підприємства відіграють значну роль у процесі кругообігу коштів. Відшкодовуючи авансові у виробництво вкладення, формуючи доходи і фонди грошових коштів, вони створюють економічні умови для нового циклу виробництва і реалізації продукції, вдосконалення та розширення виробництва.

Список використаних джерел:

1. Побережець О. В. Методика обліково-аналітичного забезпечення системи управління грошовими потоками суб'єктів макроекономічного середовища. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2017. Т. 16 (3). С. 55-70.
2. Кащенко О. І. Грошові кошти як складова оборотних активів підприємства. *Вісник ЖДТУ*, 2014. № 1 (55). С. 92-93.

ТОДОРЕНКО Іван Олександрович,
здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

КАЛІНІЧЕНКО Зоя Дмитрівна,
*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук, доцент*

ПРИЙНЯТТЯ СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І СТВОРЕННЯ МЕХАНІЗМУ ПРОТИДІЇ ВНУТРІШНІМ І ЗОВНІШНІМ ЗАГРОЗАМ

Питання економічної безпеки є основоположним у аспекті національної безпеки, оскільки саме стабільна економіка є гарантом безпеки держави. Стабільний стан економіки гарантує стійкість внутрішнього ринку країни, збалансоване положення на зовнішньоекономічній арені в сучасних нестабільних реаліях зовнішньоекономічних відносин та можливість утримувати армію у боездатному стані, що не можливо в умовах слабкої економіки та нестачі коштів для фінансування.

Наразі світовий ринок та промислові зв'язки зазнали змін, через росію, яка розпочала повномасштабну війну, одним з головних важелів тиску на країну агресора є санкції та відмова від нафтових продуктів федерації. Такі дії викликані не тільки тим, що країни заходу намагаються покарати росію за її дії, а ще й тим, що це гарантує національну безпеку країн Європи, оскільки російські спікери відкрито заявляють про готовність нанесення удару на безпеку та цінності всього світу у разі не згоди цивілізованих країн з їх діями. Це означає, що прийшов час до змін на ринку корисних копалин, основною метою таких дій є позбавлення росії основного важелю тиску на Європу, тобто контролю поставок нафти та газу. У такому разі вага слів зі сторони росії значно зменшиться та з'явиться можливість переходу до більш рішучих дій по відношенню до федерації з метою завершення війни та стабілізування напруги у світі. Ці дії водночас не тільки посилять економічну та національну захищеність країн Європи, а й дестабілізують стан країни агресора, що призведе до неможливості продовження збройної агресії, через нестачу фінансів.

Для забезпечення національної безпеки країн Європи та Америки економічним методом 1957 року згідно з Договором про заснування Європейської економічної спільноти було створено ЄЕС, метою якого є «збереження миру і свободи та закладання основи все більш тісного союзу між народами Європи», що зазначено у преамбулі, та відповідає сучасним цінностям

цивілізованого світу. Такий договір та спосіб взаємодії є гарантом безпеки країн-учасників союзу та надає всі необхідні механізми протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам та уособлює цінності цивілізованої світової спільноти.

Головна цінність людства – мир та здорові відносини між країнами як в економічній, так і в соціальній сфері взаємодії, тому вважаємо за необхідне створення та забезпечення стабільного функціонування економічних союзів, що гарантуватиме національну безпеку кожної країни окремо та світу загалом.

Війна стала серйозним випробуванням для української економіки. Втрата значної частини промислового потенціалу, наплив біженців, нестача енергоносіїв поставили з новою силою питання негайного проведення реформ.

Розробка механізмів реагування, формування принципів, методів та інструментарію управління та антикризових заходів є головним завданням на найближчі роки. Слід зазначити, що кризи, ймовірно, будуть ліквідуватись як в нормальному режимі відпрацювання дестабілізуючих чинників, так і в неналежному режимі, коли чинники негативно впливають на кінцеві результати, вводячи країну в кризу.

Розгляд існуючих підходів до побудови концепції післявоєнного управління базувались на характеристиці кризових явищ та встановленні залежностей між кризовими явищами. Проведено оцінку ефективності застосування підходів до регулювання заходів з орієнтацією на європейські цінності та розвиток.

Слід вказати, що багатьох дослідженнях викладено науково-теоретичну сутність інструментарію управління післявоєнною економікою країни.

У разі затягування війни з росією зростання економіки України становитиме лише 1,9 %, у 2024 році – 2,5 %. Такий альтернативний сценарій макроекономічного прогнозу подано у новому інфляційному звіті Національного банку України.

«У разі реалізації сценарію із тривалим збереженням високих ризиків безпеки перспективи відновлення економіки України наступного року суттєво погіршаться. Більш тривалий період пригніченого попиту, низької інвестиційної активності та логістичні обмеження будуть основними стримуючими факторами зростання ВВП. За таких умов повноцінне відновлення розпочнеться не раніше 2024 року. Слабкий споживчий попит стримуватиме інфляцію, проте вона залишатиметься високою через несприятливий вплив експортного потенціалу інфляційні очікування» [1].

Традиційними проблемами інституційного характеру залишаються:

1) нестабільна політична ситуація, яка спричинила значний вплив іноземних інвестицій з промисловості, а станом на 31.12.2017 р. рівень іноземних інвестицій у акціонерний капітал промислових підприємств та цінні папери досяг лише 60 % від рівня 2000 р. [2];

2) недостатня урегульованість законодавчого поля формування промислової політики держави, що включає великий масив законних та підзаконних актів та змін до них, що містять у тому числі й суперечливі, застарілі норми; державних

та міжнародних програм і проектів. Водночас відзначається поступовий перехід від «вертикальної» до «горизонтальної» промислової політики, що відповідає сучасній практиці Європейського Союзу;

3) відсутність ефективної взаємодії держави та бізнесу та її стійких інституцій, сформованих на базі спільних інтересів, які спрямовані на промисловий розвиток та економічне зростання. Демократичні засади функціонування уряду в Україні мали тенденцію до зниження, що характеризує погіршення діалогу між владою, суспільством та бізнесом;

4) незахищеність прав власності, що проявляється у вищих трансакційних витратах на розробки, комерціалізацію, виробництво та продаж об'єктів права промислової власності в Україні порівняно з іноземними державами.

Таким чином, тенденції свідчать про існування дисбалансів у вітчизняній промисловості. Це стосується витрат ресурсів, енергоємності, продуктивності праці, витрат на одиницю продукції, рентабельності виробництва, темпів впровадження інновацій, а також багатьох інших показників ефективності розвитку підприємств. Така ситуація пояснюється не лише неефективною фінансовою і промисловою політикою, що склалася, але і застарілою структурною та технологічною відсталістю виробництва.

Усе це дозволяє зробити головний загальний висновок про необхідність подальшої розробки науково-методичного інструментарію управління збалансованим розвитком. Удосконалення інституційного середовища має відбуватись на основі співпраці між державою та бізнесом, через підтримку нових форм партнерства, спільне розроблення політики, стратегій розвитку.

Список використаних джерел:

1. Що буде з українською економікою у разі затяжної війни – прогноз НБУ. Економіка, 28.10.2022 р.
2. Доповідь «Про соціально-економічне становище України за 1 півріччя 2022 року». URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

ПАДАЛКА Анна Владиславівна,
здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

КАЛІНІЧЕНКО Зоя Дмитрівна,
*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук, доцент*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Динаміка та результативність розвитку економіки України обумовлює необхідність її модернізації. Виникла невідповідність між існуючою системою економічної безпеки й її механізмом протидії загрозам, деструктивним чинникам небезпеки. Загрози породжені глобалізованим середовищем і зовнішньою агресією. Постало питання про створення нових моделей національної економічної безпеки, що були б ефективними для вирішення завдань захисту від нових, специфічних загроз.

Як відомо, процес виникнення загроз є тривалим і складним. Він відбувається під впливом певних факторів, явищ і подій, що виступають каталізаторами цих загроз у певних умовах, що склалися, у зовнішньому та внутрішньому середовищі. При цьому, кожна загроза має свої особливі, як передумови виникнення, так і характер прояву та ступінь впливу на показники економічної безпеки держави.

Проблемам економічної безпеки держави присвячені роботи багатьох вчених. Зокрема, істотний внесок у розробку цієї проблематики внесли: Варналій З. [4], Захаров О. [5], Мартиненко В. [6] та інші. Проте, потребує подальшого розвитку дослідження традиційних загроз економічній безпеці держави танових загроз, породжених зовнішньою агресією.

Незважаючи на значні напрацювання теорії економічної безпеки, залишається невирішеною проблема вчасного виявлення, ідентифікації та нейтралізації загроз економічній безпеці держави. Тому питання класифікації й систематизації актуальних загроз економічній безпеці держави сьогодні потребує додаткових досліджень.

Метою дослідження є узагальнення підходів до класифікації загроз в системі економічної безпеки держави, з урахуванням сучасного стану економіки України.

Законодавством України, а саме Законом України «Про національну безпеку України» 21.06.2018 року № 2469-VIII та Стратегією національної безпеки України, яка затверджена Указом Президента України від 26.05.2015 року № 287/2015 визначені, серед іншого, фундаментальні національні інтереси України та основні актуальні загрози національній безпеці України, у тому числі, в економічній сфері [1].

Так, відповідно статті 3 розділу 1 зазначеного Закону фундаментальними національними інтересами України в економічній сфері є [2]:

- сталий розвиток національної економіки, громадянського суспільства і держави для забезпечення зростання рівня та якості життя населення;
- інтеграція України в європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простір;
- набуття членства в Євросоюзі та в Організації Північноатлантичного договору, розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами.

У науковій літературі пропонується достатня кількість різних критеріїв загроз економічній безпеці, наводяться їх класифікації. Багатокритеріальна класифікація дає можливість комплексно оцінити різноманітність загроз, масштаби їх прояву та джерела їх виникнення, для прийняття управлінських рішень упередженого впливу на них, а не лише тільки на подолання наслідків прояву цих загроз.

Відповідно за характером (джерелом) виникнення загрози класифікуються як об'єктивні. З іншого боку можливі суб'єктивні загрози, які породжені навмисними або ненавмисними діями різних суб'єктів економічних відносин, органів, організацій або окремих осіб [3].

Та найпоширенішим підходом у науковій літературі є поділ загроз економічній безпеці держави за місцем їх виникнення, а саме на внутрішні та зовнішні. Зовнішні загрози виникають у зовнішньому середовищі об'єкта. Відповідно внутрішні – у внутрішньому середовищі та зумовлені станом самого об'єкта (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація актуальних загроз економічній безпеці України

Критерій, ознака	Загрози економічній безпеці	
	Зовнішні (екзогенні)	Внутрішні (ендогенні)
Місце (середовище) виникнення	Зовнішні (екзогенні)	Внутрішні (ендогенні)
Характер (джерело) виникнення	Об'єктивні	Суб'єктивні
Принцип впливу	Безпосередні (прямі)	Опосередковані (непрямі)
Можливість впливу	Керовані	Некеровані
Значення	Першочергові	Другорядні
Характер (ступінь) небезпеки	Реальні	Потенційні
Форма прояву	Явні	Приховані
Можливість прогнозування	Передбачувані	Непередбачувані
Час прояву	Перспективні	Поточні

Продовження таблиці 1

Термін (тривалість) дії	Постійні	Тривалі	Коротко-термінові	Періодичні	Тимчасові	Миттєві
Ступінь імовірності	Цілком імовірні		Імовірні		Малоймовірні	
Ступінь небезпеки	Особливо небезпечні		Небезпечні		Потенційно небезпечні	
Інтенсивність впливу	Великі		Середні		Невеликі	
Величина втрат	Катастрофічні		Критичні		Незначні	
Масштаб поширення (вияву)	Глобальні		Макрорегіональні		Локальні	
	Загальнонаціональні		Регіональні		Індивідуальні	
Природа виникнення	Політичні		Конкурентні		Кримінальні	
Зміст наслідків	Соціально-економічні		Демографічні		Військово-економічні	
	Науково-технічні		Техногенні		Екологічні	
Об'єкт спрямування	Держбюджет		Держвласність		Податкова система	
	Природні ресурси		Трудові ресурси		Внутрішній ринок	
Сфера спрямування	Фінансові		Виробничі		Енергетичні	
	Макроекономічні		Зовнішньо-економічні		Інвестиційно-інноваційні	
	Соціальні		Продовольчі		Демографічні	

Джерело: складено автором на основі [4]

До зовнішніх загроз економічній безпеці держави український науковець 3. Варналій, відносив ще до війни такі [4]:

- імпортна залежність України з багатьох видів продукції, у тому числі стратегічні товари, енергоносії;
- комплектуючі вироби для машинобудування, продовольчі товари;
- нераціональна структура експорту;
- перебування в зародковому стані фінансової, організаційної та інформаційної інфраструктури підтримки конкурентоспроможності експорту;
- некерований вплив за кордон інтелектуальних і трудових ресурсів;
- недостатній експортний та валютний контроль і недосконалість митної політики та ін.

Внутрішні та зовнішні загрози тісно взаємопов'язані між собою та підсилюють одна одну. Крім того, їх комплексний вплив, зазвичай, призводить до посилення загальної загрози. У сучасних умовах України, внутрішні загрози підсилені зовнішніми загрозами, можуть призвести до дезінтеграції України, до загальнонаціональних катастроф, істотного обмеження можливостей керівництва держави щодо вирішення внутрішніх економічних проблем і дій на міжнародній арені.

Список використаних джерел:

1. Стратегія національної безпеки України: Указ Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.
2. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Мінекономрозвитку України від 29.10.2013 р. № 1277. URL: <http://me.kmu.gov.ua/>
3. Дудка Ю. П. Стратегія подолання ризиків та загроз економічній безпеці України в глобалізованій економіці. Економіка та держава. 2019. № 3. С. 23-27.

4. Варналій З. С., Буркальцева Д. Д., Саєнко О. С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети: монографія. Київ: Знання України, 2016. 299 с.
5. Захаров О. І. Глобалізація та її вплив на економічну безпеку. *Вчені записки університету «КРОК»*, 2016. № 43. С. 80-88.
6. Мартиненко В. В. Загрози економічній безпеці України в контексті викликів глобалізації. *Економічний часопис - XXI*. 2021. № 7-8. С. 40-43.

КОЛЕСНИК Аліса Сергівна,

здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

КАЛІНІЧЕНКО Зоя Дмитрівна,

*доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,*

кандидат економічних наук, доцент

СУТНІСТЬ СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЇЇ РОЛЬ У СТВОРЕННІ ПРОТИДІЇ ЗАГРОЗАМ

Внутрішні та зовнішні загрози, що визначають стратегію забезпечення безпеки, тісно взаємопов'язані між собою та їх комплексний вплив, зазвичай, призводить до посилення загальної загрози. У сучасних умовах кризових тенденцій розвитку економіки України, внутрішні загрози економічній безпеці держави відійшли на другий план у порівнянні з зовнішніми загрозами.

Зовнішні загрози можуть призвести до дезінтеграції України, до загальнонаціональної катастрофи.

Враховуючи наявність динамічних змін у суспільстві, національній економіці та світовій економічній системі ступінь впливу внутрішніх і зовнішніх загроз на стан економічної безпеки України постійно змінюється. Так, в сучасних умовах існування зовнішньої агресії деструктивний вплив зовнішніх загроз значно перевищує небезпеку від внутрішніх загроз.

Як зазначає науковець І. Макарчук, такі загрози як міжнародний тероризм, транснаціональна організована злочинність, піратство, ескалація міждержавних і громадянських конфліктів, поширення зброї масового ураження, нелегальна міграція, стають дедалі інтенсивнішими та охоплюють все більше нових регіонів і держав [1]. Спостерігається негативна тенденція зростання регіональних загроз міжнародній безпеці, перегляду національних кордонів поза нормами міжнародного права, застосування сили або погрози силою в міжнародних відносинах. В економічній сфері стала частіше відбуватися

цілеспрямована дезорганізація фінансово-кредитної системи країни шляхом проведення організованих економічних атак з боку інших держав або недержавних суб'єктів.

За критерієм прояву джерела загрози вищезазначене, що стосується економічної сфери, можна класифікувати як загрози з нетрадиційною формою реалізації. На відміну від них, загрози з традиційною формою реалізації вже відомі, й пов'язані з дією різного роду економічних інструментів в умовах ринкових відносин, які можуть використовуватися для завдання збитку конкурентам економічними методами. При цьому варто зазначити, що класифікація загроз за формою прояву їх джерел дозволяє здійснювати попередження їх виникнення [2].

Крім цього, зовнішні загрози економічній безпеці держави, також, значно зросли в умовах глобалізації світової економіки. Український науковець д.е.н., професор В. Рокоча зазначає, що існуючі системи економічної безпеки, які були розбудовані в попереднє століття, стали виявляти дисфункцію, оскільки, з одного боку, почали модифікуватися традиційні загрози, а з іншого – з'явилися нові загрози, породжені безпосередньо глобалізованим середовищем.

Виникла невідповідність усталених систем національної економічної безпеки загрозам, що їх визначали. Постало питання про створення нових моделей національної економічної безпеки, що були б похідними від модифікованих традиційних і специфічних (нових) глобалізаційних загроз. Ефективність його вирішення залежить від правильності ідентифікації нових загроз і перетворення, відповідно до останньої, моделей національної економічної безпеки [3].

Вітчизняні науковці визначають такі найбільш актуальні виклики глобалізації, що створюють численні загрози економічній безпеці держави [3]:

- нестабільність світової фінансової системи, яка супроводжується незбалансованістю світової торгівлі та інвестиційних потоків між найбільшими економічними центрами світу;
- розширення світових ринків для певних видів продукції, товарів і послуг викликає гостру проблему забезпечення достатнього простору для розвитку ресурсів національних ринків;
- поширення кризових явищ у світовій економіці, які мали переважно національні витоки, міжнародні наслідки і потенційно глобальний характер;
- експансія передових країн світу, що супроводжується безперешкодним потраплянням високорозвинутих країн на ринки найбільш слабких країн, руйнуванням місцевої промисловості та експортуванням чужих соціокультурних цінностей;
- дефіцит ресурсів для розширеного розвитку, зокрема енергетичних, що провокує зростання цін на паливо та викликає істотні зміни у структурі споживання населення.

Актуальності також, набуває класифікація загроз за характером небезпеки, ступенем ризику виникнення умов, за яких настає небезпека реалізації національних економічних інтересів. Даний поділ здійснюється на реальні загрози, що вже виникли, та потенційні – ті, які можуть відбутися.

У разі відсутності своєчасного й адекватного реагування на потенційні загрози вони здатні швидко трансформуватися в реальні, які цілком небезпечні чи особливо небезпечні для економічної безпеки держави. Тому, загрози розрізняють і за ступенем імовірності на: малоімовірні, ймовірні та цілком імовірні. Крім того, загрози також поділяють за: можливістю впливу на них (керовані, які піддаються впливу, та некеровані, що не піддаються впливу), принципом їх впливу (прямі чи безпосередні, які прямо викликають негативні процеси за будь-яких умов, та опосередковані чи непрямі, що виникають при наявності додаткових дій чи певних умов, що склалися у зовнішньому та внутрішньому середовищі об'єкта безпеки), за часом прояву деструктивного впливу (поточні, що породжують небажані зміни протягом короткого часу, та перспективні, які викликають небажані наслідки через певний проміжок часу).

Беручи до уваги сучасні концепції економічної безпеки держави, основною складовою діагностики та моніторингу в системі забезпечення економічної безпеки держави є визначення ступеня небезпеки та рівня впливу загроз на інтегральний показник (індекс) економічної безпеки держави, з урахуванням середньозважених субіндексів (складових) економічної безпеки, класифікація їх за ступенем небезпеки та сферою спрямування, а також прогнозування тенденцій розвитку потенційних і можливих наслідків реальних загроз. За ступенем небезпеки та рівнем впливу на інтегральний показник економічної безпеки держави загрози поділяють на особливо небезпечні, що мають максимальний рівень впливу, небезпечні, – з середнім рівнем впливу, та потенційно небезпечні, – з невеликим, мінімальним рівнем впливу.

На наш погляд, за сферою спрямування більш змістовною буде класифікація загроз за складовими економічної безпеки (середньозваженими субіндексами інтегрального показника (індекса) економічної безпеки держави), які визначені в Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, що затверджені наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. А саме, на: фінансові, макроекономічні, виробничі, енергетичні, зовнішньоекономічні, інвестиційно-інноваційні, соціальні, продовольчі, демографічні [3].

Слід зауважити, що оскільки загрози постійно динамічно трансформуються й змінюють характер прояву та впливу на рівень економічної безпеки держави, то, на практиці, досить складно віднести ту чи іншу загрозу за відповідною ознакою до певної групи. Тому, наведена автором класифікація актуальних загроз економічній безпеці держави має умовний характер. Проте, вона може використовуватися при ідентифікації загроз, класифікації їх за наведеними ознаками, визначенні причинно-наслідкових зв'язків, послідовності та джерел виникнення загроз, оцінки їх прояву для планування та здійснення комплексу заходів щодо забезпечення безпеки держави.

Висновки. У сучасних умовах кризових тенденцій розвитку економіки України під тиском, як внутрішніх, так і зовнішніх деструктивних чинників, підсилених глобалізаційними викликами і загрозами світового господарства та зовнішньою агресією, існуюча система економічної безпеки повинна бути модернізована. У разі реалізації сценарію із тривалим збереженням високих ризиків безпеки перспективи відновлення економіки України суттєво погіршаться. Більш тривалий період пригніченого попиту, низької інвестиційної активності та логістичні обмеження будуть основними стримуючими факторами зростання ВВП. За таких умов повноцінне відновлення не розпочнеться найближчим часом. Слабкий споживчий попит стримуватиме інфляцію, проте вона залишатиметься високою через несприятливий вплив втрати експортного потенціалу на обмінний курс та високі інфляційні очікування.

Ефективність нових моделей національної економічної безпеки залежить від адекватності вирішення завдань захисту від модифікованих традиційних і нових, специфічних загроз економічній безпеці держави. Результативність вирішення цих завдань обумовлена правильністю й своєчасністю ідентифікації цих загроз. Наведена класифікація актуальних загроз економічній безпеці держави, що враховує, як традиційні, відомі загрози, так і нові, специфічні, може бути використана при їх ідентифікації, класифікації, визначенні причинно-наслідкових зв'язків, послідовності та джерел виникнення, оцінки масштабів їх прояву для планування й здійснення комплексу заходів щодо забезпечення економічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Макарчук І. М. Економічна безпека держави: зміст і класифікація загроз. *Ефективність державного управління*. 2019. Вип. 32. С. 441-448.
2. Рокоча В. В. Трансформація системи національної економічної безпеки в умовах глобалізації. *Економічна безпека*, 2021. № 11. С. 71-78.
3. Сухоруков А. І. Синергетичний механізм формування системи економічної безпеки держави. *Економічний часопис – XXI. Економічна безпека*. 2018. № 1-2 (1). С. 19-22.

ІСАЄВ Андрій Миколайович,

аспірант

Державного університету

«Житомирська політехніка»

ЄРШОВ Микола-Олег Володимирович,

аспірант

Житомирського державного університету

імені Івана Франка

ШИМАНСЬКА Катерина Володимирівна,

доцент кафедри цифрової економіки та

міжнародних економічних відносин

Празького університету

економіки та бізнесу,

доктор економічних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ФЕНОМЕНОЛОГІЧНОГО МЕТОДУ ПРИ ДОСЛІДЖЕННІ ПРОБЛЕМИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕСУ У СВІТЛІ ТЕОРІЇ ЗМІН

Цифровізація суспільства та економіки, зумовлена постійним проникнення Інтернету та цифрових технологій у всі аспекти життя змістила фокус розвитку бізнесу на цифрові моделі діяльності та використання цифрових каналів для генерування доходів.

Цифрова економіка висуває багато вимог до сучасних компаній, а цифровий бізнес вийшов набагато далі, ніж просто продажі в Інтернеті. На зміну багаторічним циклам бізнес-планування прийшли динамічні стратегії та проектний підхід. При цьому цифрові перетворення у компаніях вимагають фундаментальних змін у тому, як вона організовує бізнес та створює цінність, а також передбачає перегляд вимог до: інфраструктури, операційних функцій, технологічної стратегії, бізнес-процесів, бізнес-моделі, організаційної структури, навичок персоналу.

Цифрова трансформація бізнесу (ЦТ) – це перехід процесів і технологій компанії на сучасні та ефективні рішення. Наявність Wi-Fi і Microsoft 365 – це лише сама «верхівка айсберга» та, по суті, вже не є ЦТ, адже використання вказаних технологій стало нормою для компаній.

І хоча в самій назві вказаної трансформації є слово «цифрова», проте головна складність стосується саме людей та бізнес-процесів компанії, які змінюються та автоматизуються. Тому, якщо говорити про цифрову трансформацію, вважаємо, що необхідними є сегментація усього бізнес-циклу на складові (субпроцеси) та дослідження їх специфічних особливостей.

З філософської точки зору базисом для методологічного дослідження може бути феноменологічний метод. За словами В. Білецького, «Феноменологічний метод (англ. phenomenological method, від phenomenon –

явище, феномен; або від грецької – те, що з'являється) передбачає поділ технологічного процесу на ряд елементарних актів (субпроцесів), що послідовно і паралельно протікають в часі і просторі» [1]. Основуючись на даному визначенні, можна зробити наступний висновок цифрова трансформація бізнесу потребує визначення елементарних субпроцесів та їх зміни. В загальному бізнес потребує визначення необхідних етапів(кроків) при цифровій трансформації будь-якого бізнесу. Це потрібно для того щоб трансформація пройшла гладко на всіх рівнях бізнесу. Беручи це до уваги можна зробити висновок що феноменологічний метод буде доречно застосувати для визначення елементарних субпроцесів та їх зміни при цифровій трансформації бізнесу.

Феноменологічний метод надає змогу розробити феноменологічну схему (модель) для багатоактних технологічних, цифрових процесів. Дана модель відображатиме послідовність та взаємозв'язок всіх елементарних процесів компанії, взаємодії людей та технологій, які мають місце при проведенні технологічного процесу.

Перевагами феноменологічного методу є:

- можливість систематизації досліджень з проблем теоретико-прикладних аспектів Індустрії 4.0. та цифрової трансформації бізнесу;
- можливість застосувати кількісний, та якісний підходи для опису поведінки об'єкта дослідження, зокрема специфіки його функціонування в умовах цифрової економіки;
- покращення процесу трансформації шляхом розділення його на окремі елементи (кроки), що відповідають субпроцесам у бізнесі;
- можливість послідовного відстежування кроків, які відбуваються під час цифрової трансформації бізнесу;
- даний метод сумісний практично з усіма аналітичними та емпіричними методами досліджень що надає чималий спектр можливостей для більш точних досліджень.

Феноменологічний метод може бути застосованим і при дослідженні бізнес-процесів, і для навчально-викладацької практики, яка буде необхідна для персоналу в процесі цифровізації компанії.

Не дивлячись на всю очевидність переваг даного методу, на сьогодні він є досить не розповсюдженим, як і в прикладних, так і соціальних (поведінкових) науках. Хоча застосування феноменологічного методу може дати досить позитивний ефект в цих галузях.

Феноменологічний метод є досить зручним та продуктивним в галузі моделювання складних, поетапних цифрових та технологічних процесів. Але очевидно що даний метод при цифровій трансформації бізнесу буде тільки допоміжним та застосовуватиметься як перший етап моделювання. Основуючись на феноменологічній моделі-схемі будують перелік субпроцесів, для яких будуть розроблені локальні моделі. При всьому цьому модель процесу формується як сума локальних моделей його субпроцесів.

Оптимізація бізнес процесів за допомогою феноменологічної моделі є задачею багатокритеріальної оптимізації складових локальних моделей його субпроцесів. Механізмом підвищення якості оптимізації процесів цифровізації компанії є визначення чітких критеріїв оптимальності для субпроцесів та їх реалізації.

Описана модель є досить гарним інструментом при визначенні перспективних каналів покращення процесів цифровізації компанії, створення регульованої, автоматичної системи керування [3]. З погляду на цифрову трансформацію економіки компанії, варто сказати, що це лише частина глобальної цифровізації країни та її економічних процесів. Аналіз практики цифровізації економічних процесів свідчить про те, що в Україні розпочато роботу стосовно впровадження цифрової економіки і подолання цифрового відставання від передових країн Європи.

Цифрова трансформація економіки реалізується через розробку та впровадження інноваційних цифрових технологій на постійній основі, формування відповідних соціально-економічних, правових, організаційних та інших умов переходу економіки та суспільства до нового рівня розвитку.

Інформаційні потоки, які становлять ядро цифрової економіки [4], здатні до самогенерації та забезпечення найповнішої електронно-комунікаційної взаємодії бізнес-структур, стейкхолдерів і державних інституцій, ці всі складові процеси і є частинами феноменологічної моделі.

Таким чином, звертаючись до даного методу, можна визначити ключові пріоритети та складові цифрової трансформації:

- усунення перепон по впровадженню заходів цифровізації бізнес-процесів та економіки;
- удосконалення нормативно-правового регулювання діяльності компанії;
- забезпечення конкуренції цифрових платформ компанії з іноземними аналогами;
- формування основних навичок та ІКТ грамотності працівників;
- сприяння навчанню, наданню послуг з використання мобільних технологій, наданню електронних послуг;
- формування інформаційної політики бізнесу.

У зв'язку з цим необхідно виконувати заходи, що передбачені проектом «Цифрова адженда України – 2025» як на рівні країни, так і на рівні компанії, зокрема, щодо імплементації ключові положення у стратегію цифрової трансформації бізнес-процесів компанії, впровадження Індустрії 4.0, цифровізації всіх сфер діяльності, формування необхідних професійних навичок працівників.

Список використаних джерел:

1. Білецький В. С. Феноменологічний метод дослідження технологічних процесів у гірництві: Вісті Донецького гірничого інституту. 2013. № 2 (33). С. 149-150.
2. Єршов М.-О. Проблеми реформування ІТ-освіти в Україні. Інформаційні технології в економіці, менеджменті та бізнесі. Проблеми науки, практики і освіти: Матеріали XXVI міжнарод. наук.-практ. інтернетконференція. (м. Київ, 26 листопада 2020 р.). С. 233-236.
3. Аль Каутсар Алан Маулана. Особливості діджиталізації світової економіки в умовах глобалізації, Національний авіаційний університет. С. 43-50.

Для нотаток

Для нотаток

Навчальне видання

НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА ТА ІНФРАСТРУКТУРНІ ПРОЄКТИ

Матеріали I Всеукраїнського науково-практичного семінару

Редактори, оригінал-макет – *Є. В. Коваленко-Марченкова, А. В. Самотуга*

Підп. до друку 20.12.2022. Формат 60x84/16. Друк – трафаретний, цифровий.
Гарнітура – Times. Ум.-друк. арк. 13,06. Обл.-вид. арк. 14.

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, rvv_vonr@dduvs.in.ua